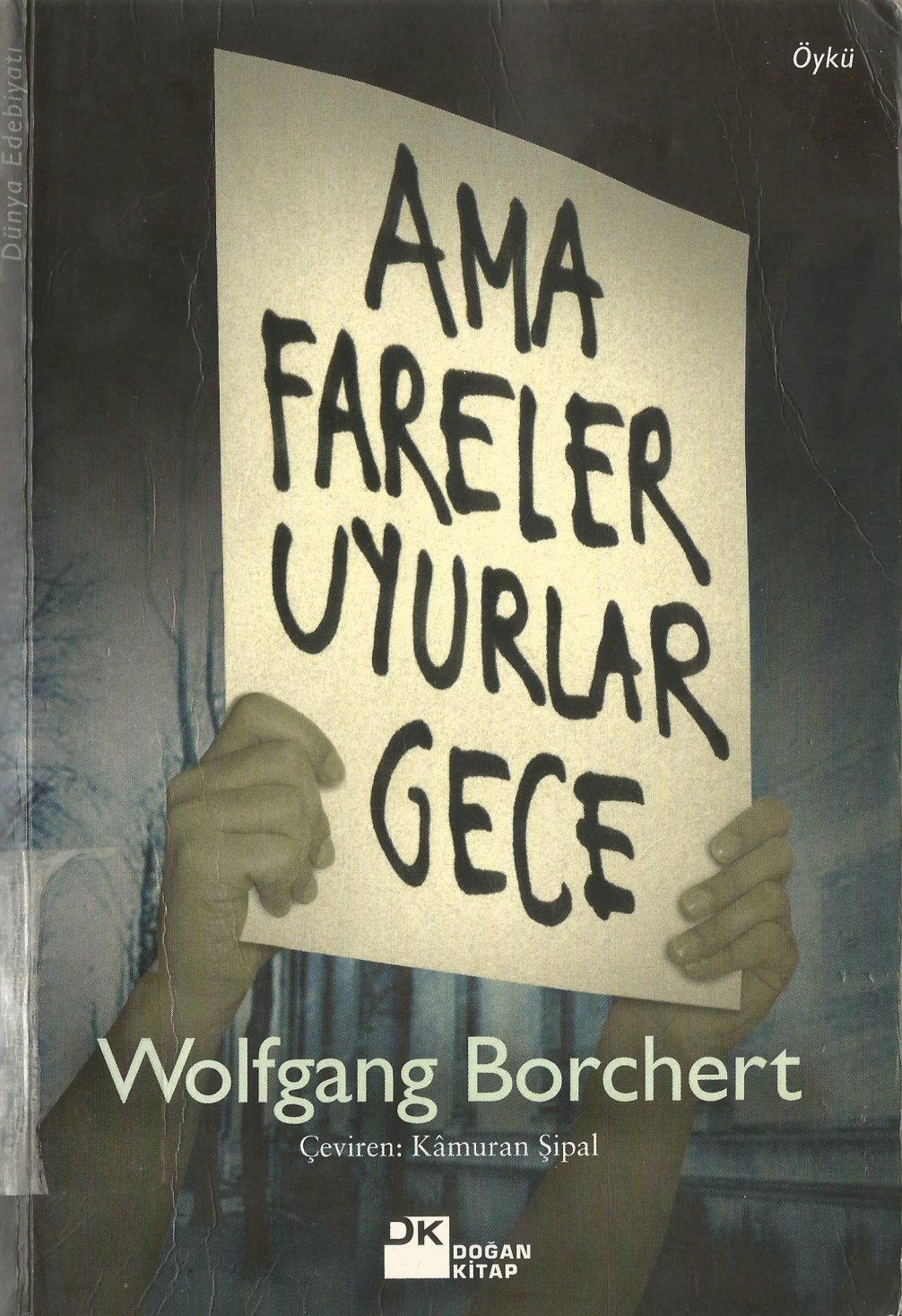
Dünya Edebiyatı

Öykü

Wolfgang Borchert

Çeviren: Kâmuran Şipal

DK
DOĞAN
KİTAP

Ama Fareler Uyurlar Gece

Seçme Öyküler

AMA FARELER UYURLAR GECE
Seçme Öyküler

Orijinal adı: *Das Gesamtwerk, Die traurigen Geranien*
© Rowohlt Verlag GmbH, Reinbek, 1962
Yazan: Wolfgang Borchert
Almanca aslından çeviren: Kâmuran Şipal

Türkçe yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
Bu kitabın Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla satın alınmıştır.
1. baskı / ekim 2003 / ISBN 975-293-154-5
Bu kitabın 1. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Kitaba katkılarından dolayı Doğan Şirketler Grubu Holding AŞ'ye teşekkür ederiz.

Kapak ve kitap tasarımı: DPN Design
Baskı: Şefik Matbaası / Basın Ekspres Yolu Köyaltı Mevkii
Güneşli Matbaacılar Sitesi No: 40 Güneşli - İSTANBUL

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34544 Güneşli - İSTANBUL
Tel. (212) 677 06 20 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49
www.dogankitap.com
www.dk.com.tr

Ama Fareler Uyurlar Gece

Seçme Öyküler

Wolfgang Borchert

Çeviren: Kâmuran Şipal

DK DOĞAN KİTAP

Wolfgang Borchert'in Sesi (1955)

Bir tek sinema biletine ödenecek para karşılığında satın alınabilecek bu seçmeler, bugün, Borchert'in ilk kez askerî cezaevini boyladığı yaşta olanlara sesleniyor. O sıralar yirmi yaşındaki asker Borchert'in mektupları devletin güvenliğini sarsıcı nitelikte görülmüş, bu yüzden yazarı ölüme mahkûm edilmiş, ama altı hafta kadar bir hücrede bekletildikten sonra hayatı bağışlanmıştır. Yirmi yaşında olmak, altı hafta bir hücrede pineklemek ve öleceğini, Hitler'le ve savaşla ilgili düşüncelerini açığa vurduğu birkaç mektup yüzünden öleceğini bilmek! Kitabı eline alan yirmi yaşındakiler, insana kendi fikirlerinin ne denli pahalıya patlayabileceğini, karşılığında ödemesi gereken bedelin ne denli yüksek olabileceğini göreceklerdir.

Borchert'in hayatı bağışlanmıştı ama, böylesi durumlarda af, dikta düzeninin o zalim kaprislerinden başka bir şey değildi. Nitekim Scholl kardeşler de yirmi yaşlarındaydı, ama hayatları bağışlanmamıştı. Daha sonraları Borchert, yirmi dört yaşındayken anlattığı birkaç fıkra yüzünden bir kez daha içeri tıkıldı. Yirmi dört yaşındaki Borchert'in fıkralarından öç alınmak üzere düzmece hukuk mekanizması tümüyle harekete geçirildi. İşte böylesine alıngan oluyor dikta yönetimleri. Kurmay haritasına batırılan bir topluiğne, "savaşa sürülmesi" gerekli görülen on bin insanın hayatını ifade etse de bu yönetimler özgür düşüncenin iğnelemelerine bir türlü katlanamıyorlar, verecekleri karşılık da ölüm oluyor yalnızca. Savaş koptuğunda Borchert on sekiz, bitiminde ise yirmi dört yaşındaydı. Savaş ve zindan hayatı sağlığını mahvetmişti, üstünü de savaş sonrasının açlık yılları tamamladı ve

Borchert 26 kasım 1947'de yirmi altı yaşındayken hayata gözlerini yumdu. Dolayısıyla, yazmak için topu topu iki yıl gibi bir zaman ele geçirebilmiş, bu süre içinde Azrail'le yarışırcasına durmadan yazmıştı; fazla vakti yoktu ve bunu kendisi de bilmekteydi. O da savaşın kurbanlarındandı; savaştan sonra tarihsel memnuniyetin paslı giyisisine bürünen sağ kalanların yüzlerine, aralarında yer aldığı savaş kurbanlarının söyleyemediklerini bağırarak söyleyeceği ve miskinliklerinin, kayıtsızlıklarının ve bilgeliklerinin düzmeceden ve bütün o cilalı laflarının katıksız yalanlardan başka bir şey olmadığını yüzlerine haykıracağı kısa bir zaman bağışlanmıştı ona. Bayrakların o sersemce coşkusu, top atışlarının gümbürtüsü ve cenaze marşlarının o yavan kahramanlığı; bütün bunlar ölüler için öylesine umursanmayacak şeylerdir ki! Bayraklar, mezar başlarında havaya ateş etmeler ve bandolar, kısaca bütün bu duygusal dışavurumlar, teker teker özgürlük uğruna kendilerini kurban edenler için, nasıl budalaca davrandıklarını tarihin akışından pekâlâ görebilecekler için yerinde olabilir. Ama bu bayraklar, havaya ateş etmeler ve bandolar, kardeşlerimizin ölümünü bizlere unutturmamalıdır. Bir meydan savaşının X'de A nedenle kazanıldığını Y'de bir diğerinin B nedenle kaybedildiğini saptamak bir tarihçinin işi olabilir. Ama bir ozanın, yani Borchert'in gerçeği, kazanılsa da yitirilse de her iki savaşın kıyım niteliği taşıyacağı, ölenler için çiçeklerin artık açmayacağı, fırınlarda ekmeklerin artık pişirilmeyeceği, rüzgârın artık esmeyeceği, ölenlerin çocuklarının yetim, eşlerinin dul kalacağı, anne ve babalarının oğulları için yas tutacağıdır.

İnsanlardaki bu kayıtsızlık, olan bitenlerden payına düşen sorumluluğu inkâr eden Pilatus'un[1] o üşengeç omuz silkişi, anı edebiyatında sık sık karşımıza çıkar.

Kapıların Dışında'da[2] Beckmann'ın isimsiz binbaşıyla söyleşisi, kitabın yalnızca bu birkaç sayfası, söz konusu kayıtsızlıktan, anı yazarlarının koruyucu melekliğine atanabilecek Pilatus'un o

1. 26-36 yılları arasında Yahuda'nın Romalı valisi; Ferisilerin ve halkın baskısıyla İsa'yı, suçsuz olduğunu bildiği halde çarmıha gerdirdi. (ç.n.)

2. Çeviren: Behçet Necatigil, De Yayınevi. (ç.n.)

üşengeç omuz silkişinden daha etkilidir. Bu söyleşide hesabı sorulan, sadece on bir kişidir, on bir baba, oğul ve kardeş, milyonlarca kişiden ancak on biri. Ne var ki, Beckmann bir yanıt alamaz sorusuna ve yükü omuzlarından atamaz, kendisine tarihten dem vurulur, ölülerin artık çiçek yüzü görmeyecek, ekmek yemeyecek oluşlarının önemsenmediği o kayıtsızlığın dünyasından söz açılır. Stalingrad, Termopilai, Dien Bien Phu; kala kala bir yer ismi kalır geriye ve savaştan sağ çıkanların kötü bir şarap gibi içtiği ve sarhoş olduğu biraz coşku.

Bu öykülerin seslendiği yirmi yaşındakilere, bir zamanlar tren vagonları üzerinde görülen şu yazıyı anımsatmak yerinde olacaktır sanırım: 6 beygir ya da 40 adam. İşte savaşların ulaşım kategorisi. Borchert'in bir öyküsüne başlık olabilecek bir yazıdır bu. Trenin vagonları yine aynı vagonlardır, değişik bir boyayla yeni baştan boyanmışlardır şimdi, ama topu topu birkaç ton kırmızı boyaya, birkaç klişeye bakar, bunlar oldu mu yazılabilir üzerlerine yeniden: 6 beygir ya da 40 adam; düşüncesizce kurban edilen askerler, ölüme yollanan Yahudiler. Ve trenler boş dönmesin diye fabrikalar için tutsaklar doldurulur vagonlara: bir anda ilkel ulus diye ilan edilen şu ya da bu ulusun erkekleri, kadınları ve çocuklarıdır bunlar.

Borchert'in çığlığına ilişkin pek çok şey yazılmış, söylenmiş ve "çığlık" deyimi kayıtsızlıkla ortaya atılmıştır. Ama kayıtsız insanlar bağırmazlar; yorgun düşmenin pirleri ölümün acılığıyla bile bozmazlar istiflerini. Ama çocuklar bağırır ve dünya tarihinin kayıtsızlığında çın çın öter ölüm haykırışı: İsa Efendimiz.

Ozanlar görünürde estetik mekânların bağımsızlığında hareket etmelerine karşın, tek tek kişilerin tarihle alabildiğine sürtüştüğü o noktayı bilirler yine de. Günter Eich'ın bir şiirinde söylediği gibi "kayıtsız olamazlar". Her vakit etkilenmiş, duygulanmış bir haldeki onları, bu duygulanmışlıklarını kayıtsızlık gibi görünebilecek bir biçimde dile getirmenin yükümlülüğünden hiç kimse kurtaramaz. Ve işte bu yükümlülük genç Borchert'in de omuzlarına yüklenmişti. Bu duygulanmışlık ve dile getirilişindeki kayıtsızlık ozanın konu ile biçim arasında yaşadığı sürtüşme noktalarından

en büyüğüdür. Borchert'in "Ekmek" öyküsünü buna örnek gösterebiliriz. Bu öykü bir belge, açlık günlerinin bir görgü tanığınca düzenlenmiş bir tutanak, ama beri yandan ustalıklı bir öyküdür, kayıtsız ve öz, ne bir sözcük fazla, ne de az; Borchert yaşasaydı yazabileceklerini sezdiren bir öykü. Küçük öykü, açlık yılları üzerine kaleme alınan nice açıklamalara taş çıkartmakta, ayrıca öykü tekniğine özgü doruklara ve ahlaksal doğrularla ilgili açıklamalara yer vermeyip sadece öykü türüne pek güzel bir örnek oluşturmaktadır. Yine bu öyküye, "Ekmek" ismindeki öyküye dayanarak, şiir ile pek yanlış anlaşılmış röportaj arasındaki ayrımı da belirleyebiliriz. Bir röntgen filmi çekilmesinin nedeni, nasıl ki her vakit bir ayak kırılması, bir omuz çıkması gibi güncel bir olaysa, röportajın nedeni de her vakit bir taşkın felaketi, bir grev gibi güncel nitelik taşır. Ama röntgen filmi ayağın kırıldığı, omzun çıktığı yeri göstermekle kalmaz, her vakit ölümün ışınsal görüntüsünü de ortaya koyar, filmi çekilen kişiyi salt kemikten oluşmuş, olağanüstü ve korkutucu yansıtır. Bunun gibi bir ozanın röntgen gözü de ışınsal görüntü içinden gerilere nüfuz edebildi mi, Borchert'in "Ekmek" öyküsünde olduğu gibi bütün insanı görecektir: görkemli ve korkutucu. "Ekmek" öyküsünün kahramanları pek sıradan kişilerdir: yaşlı bir karıkoca; otuz dokuz yıllık bir evlilik vardır geride. Öyküdeki "çatışma konusu" önemsizdir, ama açlık yılları tanıklarının hâlâ anımsayacağı gibi, öylesine de güçlüdür: bir dilim ekmek. Öykü kısa ve devinimsizdir. Buna karşın insanın tüm yoksulluğu ve olanca büyüklüğü, röntgen filminde yaralının kırık burun kemiği gerisinde bütün kafatasının görüldüğü gibi, öyküye sokulur. "Ekmek" öyküsü Jonathan Swift'in İrlanda ulusunun açlığı üzerine kaleme aldığı düzyazılar gibi bir belge ve sanatsal yapıt niteliği taşır.

Tek başına bu küçük öykü ve Beckmann'ın binbaşıyla söyleşisi, Borchert'i, öykü sanatının kolaycacık aklından çıkardığı bir noktayı, yani öyküyü yazan ve yaşayan kişinin katlanmak zorunda olduğu çatışmayı unutulmaz kılan bir yazar olarak öne çıkarır. Kurmay haritası üzerinde çekilen bir çizgi, işte size yürüyüş halinde bir alay; kırmızı, yeşil, mavi ya da sarı başlı bir topluiğne sa-

vaşan bir tümendir: haritalar üzerine eğilir başlar, bayrakçıklar, iğneler sokulur belli yerlere, koordinatlar saptanır. Ve bütün bu işlemlerin ölçeği, trenin kırmızı vagonları üzerinde bir zamanlar okunan ölçektir: 6 beygir ya da 40 adam.

Ama asla taktik işaretler söz konusu olmaz tek tek kişiler için: geceleyin karısından gizli bir dilim ekmek kesen yaşlı bir adam, kendi ekmeğinin bir dilimini ona veren karısı. On bir şehit: erkekler ve kardeşler, oğullar, babalar ve tarih omuz silkerek üzerlerinden geçer, Pilatus kendini temize çıkarır. "Stalingrad" ya da "Yiyecek Sıkıntısı" kitaplarda geçen sözcüklerdir yalnızca, gerilerinde tek tek kişilerin kaybolduğu sözcükler. Bu kişiler yalnızca yazarın belleğinde, kayıtsız olamayan Wolfgang Borchert'in belleğinde yaşar.

Heinrich Böll

Karahindiba

Günümüzden Öyküler

Kim düşerken tutar bizi?
Tanrı mı?

Karahindiba

Hücrenin kapısı kapatılmıştı üzerime. Bir kapının insan üzerine kapanması sık görülen olaylardandır kuşkusuz; insanın zihninde canlandırabileceği gibi üzerine kilitlenmesi de. Örneğin, evlerin kapıları kapatılıp kilitlendiğinde insan ya dışarıdadır ya da içeride. Evlerin kapıları da bir şeyi kesinleştiren, kilitleyen, kurda kuşa yem eden bir özellik taşır. Hücrenin kapısı itilerek kapatılmıştı üzerime, itilerek evet; çünkü akıl almayacak kadar kalın olan bir kapının çarpılarak kapatılması olanaksızdır. Çirkin bir kapı, numarası da 432. Bir numarasının bulunması ve sacla kaplı olması, onu başka kapılardan ayıran tek özellik. Bu özellik bir gurur ve yanına yaklaşılmazlıkla donatıyor onu, çünkü hiçbir şeyi tınmıyor, en ateşli yakarışlara bile tıkıyor kulaklarını.

Beni bu yaratıkla yalnız bıraktılar sonunda, hayır, yalnız bırakmadılar sadece, bir hücreye de tıktılar, her şeyden çok korkulan bu yaratıkla, kendi kendimle.

Biliyor musun nasıldır insanın kendi haline bırakılması, kendisiyle baş başa, kendi insafına terk edilmesi. İlle de korkunçtur diyemem, ama bu dünyada yaşadığımız en akıl almaz serüvenlerden biridir: insanın kendisiyle yüz yüze gelmesi. Burada, 432 no'lu hücredeki gibi yüz yüze gelmesi: çıplak, çaresizlik içinde tüm dikkati kendisine yönelmiş, ayırıcı özellikten, avuntudan yoksun, her türlü eylem olanağından uzak. Ve en onur kırıcısı eylem olanağının bulunmayışıdır. Bir şey içmek ya da vurup kırmak için bir şişenin, firar etmek için bir havlunun, damarlarını kesip canına kıymak için bir bıçağın, yazmak için bir kalemin bulunmayışı, hiçbir şeyin olmayışı, kendinden başka hiçbir şeyin.

Çıplak dört duvarıyla bomboş bir yerde çok az şey. Bir örümceğin sahip olduğundan daha azı. Bir örümcek gittiği yere bir iplikçiği öre öre sürüyüp götürür ardından, bu ipliğe güvenerek tehlikeye atabilir yaşamını, düşmeyi ve tutunmayı göze alabilir. Biz düştüğümüzde bizi tutacak iplik nerede?

Kendi gücümüz mü tutacak bizi? Yoksa bir Tanrı mı? Tanrı bir ağacın yeşerip büyümesini, bir kuşun uçmasını sağlayan güç müdür? Yaşam mıdır Tanrı? O zaman düştüğümüzde sanırım bizi bazen tutar, biz istersek tutar bazen.

Güneş pencerenin parmaklıklarından çekildiğinde ve gece hücrenin bütün köşelerinden çıkıp geldiğinde, karanlıkta bir şey bana doğru yaklaşıyordu ve ben sanıyordum ki Tanrı'dır bu. Biri kapıyı mı açtı yoksa? Yalnız değil miydim artık? Hücrede benden başka bir şeyin daha varlığını duyumsuyordum, nefes alıp veren bir şey, büyüyen bir şey. Hücre fazlasıyla dardı onun için, Tanrı dediğim bu varlık karşısında hücre duvarlarının ister istemez gerilere çekildiğini hissediyordum.

Hey 432 numara, hey insancık; sakın seni sarhoş edip başını döndürmesin gece? Hücredeki varlık senin korkun, başka bir şey değil. Korku ve gece. Ama korku bir canavardan farksızdır ve onunla baş başa kalmaya görelim, gece bir hayalet kadar korkunç olabilir.

Çatılar üzerinden yuvarlana yuvarlana yaklaşan ay hücrenin duvarlarını aydınlattı. Ne aptal şeymişsin meğer! Duvarlar eski yerlerinde, hücre de bir portakal kabuğu gibi boş. Aziz Tanrı dedikleri varlık yok ortada. Demin hücrede olan varlık, demin konuşan varlık senin içindeydi, içindeyken konuşuyordu. Belki de konuşan bir tanrıydı, belki sendin bu! Çünkü sen de bir tanrısın, herkes bir tanrıdır, örümcek de, uskumru balığı da tanrıdır. Tanrı yaşamdır, Tanrı her şeydir. Ama bu bile öyle çoktur ki, daha fazlası olamaz Tanrı. Onun dışında ne varsa hiçliktir sadece. Bu hiçlik de işte sık sık gelip çullanıyor üzerimize.

Hücrenin kapısı bir fındık nasılsa öyleydi; sanki açılmamıştı hiç, belli ki kendi kendine de açılmayacaktı, kırılmadan açılmayacak. Öylesine kapalıydı işte. Ve ben, kendimle yalnız bırakıl-

mış, dipsiz uçurumlara yuvarlanıyordum. Ve örümcek, bir başçavuş gibi her seferinde yüzüme karşı haykırıyordu: muhallebi çocuğu, muhallebi çocuğu! Rüzgâr ağlarını parçalamıştı örümceğin, ama örümcek bir karınca hamaratlığıyla bir yenisini ördü ve beni, altmış iki kiloya yakın ağırlıktaki insanı uçurumdan her yuvarlanacak olduğunda iplikçikleriyle yakaladı. Ona teşekkür ettim, ama aldırmadı.

Böylece giderek alıştım kendime. İnsan kalkıp düşüncesizce ben falan ya da filan kişiyle bir arada yapamam diyor; oysa asıl kendisi insan için pek katlanılacak biri değil. Ama ben, zamanla bayağı eğlendirici bulmaya başladığım kendimle ilgili, geceleri alabildiğine ilginç şeyler keşfediyordum.

Ne var ki, uzun bir zaman sonra her şeyle koptu ilişkim, yaşamla, dünyayla, her şeyle. Zaman düzenli ve hızlı bir tempoyla üzerime damlıyordu. Gerçek dünyanın beni nasıl yavaş yavaş terk ettiğini ve kendimle dolduğumu seziyor, kapısından içeri adım atalı çok olmamış bu dünyadan her gün biraz daha uzaklaşıyordum.

Duvarlar öyle soğuk ve ölüydü ki, çaresizlikten ve umutsuzluktan elim ayağım tutmuyordu. İnsan birkaç gün bağırıp çağırıyor, sızlanıp yakınıyordu kuşkusuz. Ama haykırışlarına bir yanıt alamıyor, çok geçmeden yorgun düşüyordu. Birkaç saat kapıyı ve duvarları dövüyordu, ama kapı ve duvarlar açılmıyordu bir türlü, çok geçmeden yumrukları yara bere içinde kalıyor ve sızısı bu ıssız yerde biricik haz kaynağını oluşturuyordu.

Anlaşılan bu dünyada kesin bir şey yoktu. Çünkü o kendini beğenmiş kapı da başka kapılar da açılmıştı sonunda. Her kapı üstünkörü tıraş olmuş, ürkek bir insanı hücresinden dışarı itip çıkararak uzun bir sırada yerini almaya zorlamış ve ortası yeşil otlarla kaplı, dört bir yanı gri duvarlarla çevrili bir avluya salmıştı.

Çevremizde bir havlama sesi kırbaç gibi şaklamıştı derken. Bir havlama sesi, çevremizde, bize doğru. Karınları kayışlarla sarılı mavi köpeklerin kısık sesi. Bizi sürekli devinmeye zorluyordu köpekler. Onlar da sürekli deviniyor ve korkuyla dolup taşan bizle-

re havlıyorlardı. Ama insan yeterince korkup da biraz sakinleşti mi, çevresindekilerin köpek değil, insan olduklarını anlıyordu, mavi ve soluk üniformalı insanlar.

Avluda koşar adım daireler çiziyorduk. Gökyüzüyle karşılaşmanın ilk şaşkınlığını atlatıp güneşe yeniden alışan gözler kırpıştırılıyor ve görülüyordu ki, onun gibi daha pek çok kişi, ötekilerden kopuk, avluda seğirtiyor ve derin derin soluyordu, yetmiş seksen kişiydi belki.

Ve hep daire çiziyorlardı, tahta sandaletlerin ritmine uyarak, paldır küldür, gözleri yılgın, ama yine de bir yarım saat her zamankinden daha neşeli. Havlayan görüntüler, mavi üniformalılar olmasa, sonsuza dek böyle seğirtebilirdi insan; bir geçmişten ve bir gelecekten yoksun, tümüyle günün keyfini çıkararak; nefes alıp vererek, görerek ve yürüyerek!

Başlangıçta böyleydi. Bir şenlikti âdeta, ufak bir mutluluktu. Ama hep böyle sürüp gidince, yoldan sapmalar başlıyordu. Aynı keyfi yaşaya yaşaya bıkıyordu insan. Ufak mutlulukla yetinmez oluyor ve ocağına düştüğümüz bu dünyanın bulanık damlaları bardağımıza şıp şıp damlamaya başlıyordu. Ve bir gün gelip avluda atılan turlar işkenceye dönüşüyor ve insan, başının üstünde o yüce gökyüzü, kendini aşağılanmış hissediyordu. Önünde gidenlere ve arkasından gelenlere kardeşleri gözüyle, onun gibi çile çekenler gözüyle bakamıyor, canlı cenazeye benzetiyordu hepsini; varlıklarının tek nedeni insanın midesini bulandırmak olan canlı cenazeler, başı sonu görünmeyen çitin bir yerine bir çubuk gibi sıkıştırılmış, kendine özgü bir yüzden yoksun. Ve mide bulandırmaktan başka işe yaramıyordu hiçbiri. Ah! Aylar boyu avluda daireler çizince ve soluk mavi üniformalıların havlamalarıyla bitkin düşünce, böyle oluyordu işte insan.

Benim önümde yürüyen ölmüştü çoktan. Ya da balmumundan heykellerin sergilendiği bir müzeden çıkıp gelmişti. Sanki muzip bir cinin zorlamasıyla normal bir insanmış gibi davranmaya çalışıyordu, oysa çoktan ölmüştü belli ki. Evet, ölmüştü; çünkü kirli gri saç tutamlarının çevrelediği dazlak kafasında, güneş ve yağmuru bulanık yansıtabilen o canlı dazlaklardaki yağlı parlaklık

yoktu; hayır bir parlaklık içermiyordu bu dazlak, kumaştan yapılmış gibi donuk ve mattı. Benim insan adını asla yakıştıramayacağım bu dazlak, önümdeki bu yalancı insan hiç kımıldamasa, dazlağa peruk gözüyle bakılabilirdi. Üstelik bilgin bir kişinin ya da azılı bir ayyaşın değil, hayır, olsa olsa defter kalem satan bir kırtasiyecinin ya da sirklerde çalışan bir palyaçonun peruğu. Ne var ki, pek dayanıklıya benziyordu bu peruk, bir kez hainlikten geri durmaya yanaşmıyordu, benim, yani arkasından gelen kişinin ondan nefret ettiğini seziyordu çünkü. Doğru, nefret ediyordum ondan, çünkü ne diye bu peruk –adama bu ismi vereceğim, daha sade böylesi– önüm sıra yürür benim, serçe yavruları henüz uçmak nedir bilmeden dam oluklarından yere düşüp can verirken o sürdürür yaşamını? Nefret ediyordum bu peruktan, çünkü ödlek biri; hem de nasıl. Ondan nefret ettiğimi biliyordu, öyleyken aptal aptal seğirtiyordu önüm sıra, habire daireler çiziyordu, küçücük daireler gri duvarlar arasında, bize karşı taş kalpli duvarlar arasında. Taş kalpli olmasalar bir gece kimselere görünmeden yola koyulur, bizim beyefendilerin oturduğu sarayların çevresini kuşatıverirlerdi.

Bu peruğu niçin deliğe tıktılar diye hanidir düşünüp duruyordum. Nasıl bir suç işlemiş, onu sürekli rahatsız etmeme aldırmayacak, başını çevirip bana bakamayacak kadar ödlek bu peruk, ne halt karıştırmış olabilirdi ki! Evet, ona rahat vermiyordum, sandaletlerine vuruyordum hep, kuşkusuz bile bile yapıyordum bunu ve zaman zaman ciğerlerimden çıkardığım okkalı bir balgamı sırtına tükürecekmişim gibi gırtlağımdan gürültülü sesler çıkarıyordum. Her seferinde can evinden vurulmuş gibi irkiliyordu. Öyleyken başını bütünüyle çevirip kendisini rahatsız eden kişiye bakmayı göze alamıyordu; hayır! Bunu göze alamayacak kadar korkak. Kazık gibi duran ensesini topu topu birkaç derece benden yana döndürüyordu, o kadar. Boynuna, benimle göz göze gelmesini sağlayacak bir yarım tur attırma yürekliliğini gösteremiyordu. Ne halt karıştırdı acaba? Belki zimmetine para geçirdi, belki de hırsızlık yaptı? Belki cinsel bir bunalım sırasında toplumun gazabını uyandıracak bir eyleme girişti? Evet, böyle bir şey

yaptı belki. Günlerden bir gün kambur bir Eros'un esrikliğiyle pısırıklığını sıyırıp attı üzerinden, kendisini şehvetin kollarına bıraktı; evet, şimdi de önüm sıra seğirtip duruyordu, bir yol cesaret edip bir halt karıştırdığına içten içe sevinerek, öte yandan ürküp sinmiş.

Ama sanırım şimdi, sezdirmemeye çalışsa da korkusundan titriyordu, çünkü benim, celladının hemen arkasında olduğunu biliyordu. Canını cehenneme yollamam işten değildi doğrusu, kimsenin de ruhu duymazdı. Bir çelme atmam yeterdi bunun için, ayağındaki o fazla yüksek tahta sandaletlerle yüzükoyun kapaklanır, belki kafasında bir delik açılır ve bir bisiklet lastiği gibi bütün havası bir pof sesiyle güçlükle çıkıp giderdi içinden. Kafası beyazımsı sarı bir balmumu gibi ortadan yarılıverir ve akacak birkaç damla kırmızı mürekkep, âdeta hançerlenmiş bir komedyenin mavi ipek bluzu üzerinde ahududu şerbetinden bir leke gibi komik ve düzmece bir izlenim uyandırırdı.

Peruktan, suratını şimdiye dek hiç görmediğim, sesini hiç işitmediğim, yalnızca güve tozu gibi pis koktuğunu bildiğim bu heriften işte öylesine nefret ediyordum. Adamın –peruğun– her türlü coşkudan uzak, yumuşak ve yorgun, süt rengi parmakları gibi güçsüz bir sesi vardı kesin. Ayrıca, bir dananınkiler gibi patlak gözleri, hep karamela yemek isteyen kalın ve sarkık bir alt dudağı da. Mutlaka bir sefa pezevenginin maskesini taşıyordu yüzünde, her türlü azametten yoksun; bir ebeninkini andıran elleri, çokluk bütün gün bir defter verip karşılığında on yedi feniği alarak kasaya atmaktan başka şey yapmayan bir kırtasiyecinin cesaretiyle donatılmıştı.

Yo, yeter artık, bir daha söz açmayacağım peruktan. Gerçekten ondan öyle nefret ediyorum ki, bir ara zıvanadan çıkıp fazla ileriye gitmem işten değil. Yeter, kapansın artık bu konu. Ondan bir daha asla söz açmayacağım, asla!

Ama hiç sözünü etmek istemediğim bu kişi, sürekli dizlerini kırıp büker, bir melodramın melodisine uyarak önüm sıra seğirtirse, nasıl yakayı kurtarırım elinden. Böyle biri, elinle uzanamadığın sırtının bir yerindeki kaşıntı gibi habire kendisini düşündür-

tür, hissettirir, kendisinden nefret ettirir seni.

Sanırım şu peruğu yine de gebertmem gerekiyordu. Ama ölü peruk bana korkunç bir oyun oynar diye de çekiniyordum. Bakarsın ansızın pis pis gülüp daha önce bir sirkte palyaçoluk yaptığını bana anımsatırcasına kanlar içinde doğrulur. Çişini tutamayanlar gibi kanının akmasını önleyemediği için biraz kızarıp bozarır belki, perendeler atarak cezaevinin bir sirk sahnesini andıran avlusunda bir uçtan bir uca yuvarlanıp gider, gardiyanlara belki inadı tutmuş eşekler gözüyle bakıp delirtinceye kadar kızdırır onları, sonra da sözüm ona korkmuş gibi yapıp sıçradığı gibi duvarın üzerinde alır soluğu, oradan bize dilini pabuç gibi çıkarıp bir daha ortada görünmemek üzere kayıplara karışır.

Birden aklına gelip de aslında nasıl biri olduğunu düşünenlerin, nelerle karşılaşılacağı kestirilemez.

Önümdekine, peruğa duyduğum nefretin anlamsız ve nedensiz olduğunu sanma; aman Tanrım, insan öyle durumlara düşüyor ki, kin ve nefretle dolup taşıyor içi, kin ve nefret bir sel gibi onu sınırlarından dışarılara sürüyüp götürüyor; sonunda dönüp sınırlarına çekilemiyor bir türlü; kin ve nefret insanın işte öylesine canına okuyor.

Biliyorum, anlatacaklarımı dinlemek ve duygularımı paylaşmak güç. Ayrıca, biri sana Gottfried Keller ve Dickens'tan bir şeyler okuduğundaki gibi dinlememelisin beni! Benimle birlikte yürümeli, acımasız duvarlar arasında o küçük daireleri benimle birlikte çizmelisin! Yalnızca fikren yanımda olman yeterli değil, hayır, gerçekten arkamda bulunmalı, arkamdan gelmelisin! Ne kadar çabuk benden nefret ettiğini göreceksin o zaman. Bizimle (bizimle diyorum şimdi, çünkü hepimiz ortak yapıyoruz bunu) o daireleri sarsıla yalpalaya çizmeye gör, sevgiden yana öylesine yoksullaşacaksın ki, nefret ve kin şampanya gibi köpürecek içinde. Sen de koyuvereceksin köpürsün, yeter ki bu korkunç boşluğu içimde duymayayım diyeceksin. Ve sanma ki boş mide ve boş bir yürekle, insan kardeşlerine sevgini gösterecek olağanüstü eylemleri gerçekleştirebilesin!

Anlayacağın içi tüm iyiliklerden arınmış biri olarak peşim sıra

yürüyecek, aylarca hep bana, hep benim dar omuzlarıma, fazlasıyla yumuşak enseme ve anatomik olarak içinde bir şeylerin az da olsa bulunması gereken bol pantolonuma bakıp duracaksın. Ama en çok ayaklarıma bakman gerekecek. Dairedeki herkes önündekinin ayaklarına bakar çünkü, önündekinin adımlarının ritmini yabancı ve rahatsız edici bulsa bile çaresiz kabullenip benimser. Evet işte, diyelim benim de doğru dürüst yürüyemediğimi gördün, nefret ve kin kıskanç bir kadın gibi çullanır üzerine. Öyle; doğru dürüst yürüyemezler, yürüyüşlerine egemen birden çok üslup, bir araya gelip bir melodi oluşturamaz. Ben de onlardan biriyim işte. Sen de bu yüzden bana nefret ve kin besleyeceksin, yalnızca önümden yürüdüğü için benim peruktan nefret etmem gibi anlamsız ve nedensiz. Diyelim benim biraz sarsak ve oyunsu adımlarıma göre ayarladın adımlarını, ansızın durup bakarsın ki, düpedüz gerçekçi ve dinamik bir hava içinde yürümeye başlamışım. Diyelim yürüyüşümün bu yeni üslubunu not ettin kafana, az sonra görürsün ki, savruk ve sinik bir havaya bürünmüş attığım adımlar. Yo yo, bu durumda benden ne hoşlanırsın, ne de bana karşı dostluk beslersin. İster istemez nefret edersin benden. Bütün arkadakiler, öndekilerden nefret eder.

Önden gidenler bir yol başlarını çevirip de arkalarından gelenlere baksalar ve onlarla anlaşmaya çalışsalar, belki başka türlü olurdu durum. Ama her arkadan gelen böyledir, yalnızca kendi önünde yürüyeni görür ve ondan refret eder, arkasından geleni ise yok sayar, kendini önde giden biri olarak duyumsar hep. Gri duvarların gerisinde bizim çizdiğimiz dairede böyledir bu; başka yerlerde de böyledir sanırım, belki her yerde böyledir.

Şu peruğu gerçekten öldürmeliydim. Bir defasında öylesine ayağıma dolaştı ki, kanım başıma sıçradı. O keşifte bulunduğumda hani. Büyük bir keşif değil. Pek küçük bir şey.

Her sabah bir yarım saat kirli yeşil bir çimenin çevresinde tur attığımızı söylemiş miydim? Bu acayip sirkin manejinin orta yerinde sararmış otlardan bir öbek yer alıyordu. Otlar sapsarıydı ve bir yüzden yoksun. Bu katlanılmaz çitteki biz çubuklar gibi tıpkı. Aslında fazla bir umuda kapılmadan canlı ve renkli bir şeyler ara-

yan gözlerim, tesadüfen birkaç küçük ota ilişti. Onlara bakıldığını sezen otlar toparlanıp başlarıyla beni selamlamadan edemediler. Ve birden aralarında gösterişsiz, sarı bir nokta keşfettim, koca çayırda minyatür bir geyşa. Keşfim beni öylesine korkutmuştu ki, gözlerimin o sarı nokta üzerinde çivilenip kaldığını herkes fark etti sandım ve hemen büyük bir dikkatle önümdekinin sandaletlerine bakmaya koyuldum. Ama insan bazen konuştuğu kimsenin burnundaki bir benden nasıl ayıramazsa gözlerini ve bakışlarıyla onu bir güzel tedirgin ederse, benim gözlerim de hep sarı noktadan tarafa bakmak istiyordu. Yanından geçerken elimden geldiğince serinkanlı davranmaya çalışıyordum. Sarı noktanın bir çiçek olduğunu anlamıştım, sarı bir çiçek. Bir karahindibanın küçük, sarı çiçeği.

İzlediğimiz yolun, havaya saygılarımızı sunmak için her sabah çizdiğimiz dairenin, yaklaşık yarım metre solunda bulunuyordu. Bayağı korkmuştum, mavi üniformalılardan biri hemen o dakika gözlerini dikmiş, benimle aynı yöne bakıyor gibi geldi bana. Her ne kadar bekçi köpeklerimiz çitte kokusunu aldıkları bireysel duygu kıpırdanışlarına kudurmuş gibi havlayarak karşılık vermeye alışmışsa da, keşfimi benden başka bilen yoktu henüz. Küçük çiçek, henüz tümüyle benimdi.

Ama katıksız sevincim birkaç gün sürdü topu topu. Çiçek hep benim olmalıydı. Avluda attığımız turların her sona erişinde, ondan kendimi zorlukla koparıp alabiliyordum. Ona sahip olmak için, günlük ekmek istihkakını ver deseler verirdim, bu da az fedakârlık sayılmazdı doğrusu. Hücremde canlı, yaşayan bir şey bulunsun istiyordum. İçimdeki özlem zamanla öylesine büyüyüp güçlendi ki, avludaki çiçek, o çekingen, küçük karahindiba çok geçmeden gözümde bir insan, gizli bir sevgili aşamasına yükseldi: artık yukarıda, ölü dört duvar arasındaki hücremde onsuz yaşayamaz duruma gelmiştim.

Ve derken peruk girdi araya. Ben kurnazca davranmaya çalışıyor, çiçeğimin önünden her geçişimde elimden geldiği kadar çaktırmadan ortadaki otlara bir ayak boyu yaklaşıyordum. Sürü içgüdüsünden azımsanmayacak bir parça hepimizin içinde yaşar,

ben de buna göre yapmıştım hesabımı ve yanılmadığımı gördüm. Benim arkamdaki, arkamdakinin arkasındaki ve onun arkasındaki sırayla ayaklarını sürüyerek, inatla ve uysallıkla beni izledi. Avluda çizdiğimiz daireyi dört gün içinde sarı çiçeğime o denli yaklaştırmıştım ki, eğilsem elimle dokunabilirdim. Ben bunu yaparken o sararmış otlardan bir haylisi tahta sandaletlerimizin altında tozlu bir ölümle hayata gözlerini kapatmamış değildi hani. Ama bir çiçeği koparmayı tasarlayan benim gibi biri birkaç otun ayak altında çiğnenmesini hiç düşünür mü!

İsteğimin gerçekleşeceği an yaklaşmıştı. Denemek için birkaç kez sol ayağımdaki çorabı aşağı indirdim, sonra da öfkeli ve masum bir edayla eğilip yine yukarı çektim onu. Kimse kuşkulanmadı. Madem öyle, yarın bu iş tamamdı.

Ertesi gün kalbim çarparak avluya adım attığımı, avuçlarımın heyecandan ter içinde kaldığını söylersem, bana gülmeyin sakın! Aylarca sevgiden uzak ve yalnızlık içinde yaşadıktan sonra ansızın hücrende bir sevgiliye kavuşasın, inanılacak gibi değildi doğrusu.

Sandaletlerimizin tekdüze takırtısının eşliğinde günlük tur yükümlülüğümüzü yerine getirmemize pek bir şey kalmamıştı. Sondan bir önceki turda planımı gerçekleştirecektim. İşte tam o anda peruk burnunu soktu işe, hem de en alçak, en rezil bir biçimde yaptı bunu.

Derken sondan bir önceki tura başlamıştık, mavi üniformalılar ellerindeki kocaman anahtar demetlerini azametle şangırdatıyorlardı. Planımı gerçekleştireceğim yere, çiçeğimin korkuyla beni gözlediği yere yaklaşıyordum. Belki bu saniyelerdeki kadar hiç heyecanlanmadım ömrümde. Yirmi adım kalmıştı. Derken on beş adım kaldı, sonra on, sonra beş adım... İşte tam o anda korkunç olay patlak verdi! Peruk, bir tarantella dansına başlamak ister gibi, ansızın incecik kollarını havaya kaldırdı, sağ bacağını göbek hizasına kadar zarifçe kaldırıp sol ayağının üzerinde geriye döndü. Bu cesareti nereden aldı, akıl erdiremedim bir türlü. Oh olsun der gibi bana baktı, her şeyden haberi vardı sanki, bön bön bakan gözleri döndü yuvalarında, gözlerinin akı ışıl ışıl ortaya çıktı, der-

ken bir kukla gibi yığılıp kaldı yere. Eh artık, belli olmuştu kesinlikle, eskiden bir sirkte palyaçoluk yaptığına kuşku yoktu, çünkü herkes kahkahayı basmıştı.

Ne var ki, mavi üniformalılar da havlamakta gecikmemiş, sanki hiç gülen olmamış gibi kahkaha sesleri bir anda kesilmişti. Mavi üniformalılardan biri yerde yatan peruğa yaklaşmış ve öldü demişti, sanki yağmur yağıyor der gibi hiç istifini bozmadan söylemişti bunu: öldü!

Kendime karşı dürüst davranmış olmak için şunu da itiraf edeyim ki, peruk ismini verdiğim adamla göz göze gelip onun yenik düştüğünü, bana değil, hayır, yaşama yenik düştüğünü hisseder hissetmez, kendisine karşı beslediğim nefret kıyıya vuran bir dalga gibi eriyip gitmiş, geride yalnızca bir boşluk duygusu kalmıştı. Çitteki çubuklardan biri kırılmış, ölüm burnumun dibinden rüzgâr gibi ıslık çalarak geçip gitmişti; böyle olunca da insan içindeki kin ve nefretten bir anda kurtuluyor. Dolayısıyla, peruğun bana karşı sözde kazandığı zaferi sonradan da olsa ona çok görmüyorum.

Ertesi sabah önümde bir başkası yürüyordu ve peruğu bana o saat unutturmuştu. Bir tanrıbilimci gibi ikiyüzlü bir görünüşü vardı adamın, ama sanırım çiçeğimi koparmamı önlemek için cehennemden özel izinle buraya yollanmıştı.

Dikkati rezilce üzerine çeken biriydi. Herkes alaylı bir gülümsemeyle bakıyordu ona. Hatta soluk mavi köpekler insansı insansı sırıtmaktan kendilerini alamıyor, onların bu davranışı da son derece tuhaf kaçıyordu. Tepeden tırnağa birer devlet memuruydular; ama profesyonel asker yüzlerindeki ilkel ağırbaşlılık yerini maskaramsı bir sırtışa bırakmıştı. Mavi üniformalıların gülmek istedikleri yoktu doğrusu, hayır. Ama gülmeden de duramıyorlardı. Biliyor musun hani, bir duygu vardır, babacan bir duygu, diyelim biriyle bozuşmuşsundur ve bozuştuğun kişi de, sen de uzlaşmazlığın canlı örneklerisinizdir. Derken komik bir şey olur ve ikinizi de gülmeye zorlar; gülmek istemezsiniz gerçekte, hayır. Ama yine de gevşer, yayılır yüzünüz ve daha da iyisi "buruk sırıtış" deyimiyle nitelenecek bir ifadeye bürünür. Mavi üniformalılarda da

işte böyleydi durum ve bu da onlarda görebildiğimiz biricik insancıl duyguydu. Evet, tanrıbilimci kepaze herifin biriydi. Kaçık denecek kadar hinoğluhin biriydi, ama hinoğluhinliğine halel getirecek ölçüde değildi kaçıklığı.

Avluda yetmiş yedi kişiydik ve tabancalı on iki üniformalıdan oluşan bir köpek sürüsü çevremizi kuşatmış bize havlıyordu. İçlerinden bazısı bu havlama işini yirmi yıldır, hatta daha fazla bir süredir yapıyor olmalıydı, çünkü ağızları ellerinden geçen binlerce mahkûm karşısında ötekilerinkinden daha çok köpek ağzına dönüşmüştü. Ne var ki, hayvanlara bu benzeyiş sonucu çalımlarından bir şey kaybetmemişlerdi, her biri teker teker olduğu gibi alınıp üzerine "devlet benim" etiketi yapıştırılarak bir heykel gibi kullanılabilirdi.

Tanrıbilimci (sonradan öğrendim ki tesviyeciymiş aslında, bir kilisenin işlerini yaparken kaza geçirmiş, ama Tanrı kendisine sahip çıkmıştı!) öylesine kaçık ya da hinoğluhin biriydi ki, mavi üniformalıların görkemine katıksız bir saygı gösteriyordu. Gösteriyor da söz mü? Bu görkemi üfleye üfleye şişiriyor, mavi üniformalıların akıl ve hayallerinden geçirmediği büyüklükte bir balona dönüştürüyordu. Mavi üniformalılar tanrıbilimcinin salaklığına her ne kadar gülmeden duramıyorlarsa da, belli bir gurur el altından göbeklerini şişiriyor, bellerindeki kayışların gerilmesine yol açıyordu.

Tanrıbilimci, oracıkta dikilip bacaklarını aralamış güçlerini sergileyen ve fırsat düştükçe ısırmaya duydukları bütün hevesle üzerimize saldıran köpeklerden birinin önünden ne zaman geçse, içtenliğinden asla kuşku duyulmayacak bir eğilişle eğiliyor, alabildiğine içtenlikle, nazik ve iyi niyetli: "Bayramınız kutlu olsun, Gardiyan Bey!" diyordu. Değil burnu Kafdağı'nda mavi üniformalı balonlar, karşıdaki bir tanrı olsa, böyle bir durumda yine aklına kızmak gelmezdi. Öte yandan, tanrıbilimcinin o kadar alçakgönüllü bir eğilişi vardı ki, bir tokattan kendini sakınmak ister gibiydi âdeta.

Ve işte kör şeytan bu soytarı tanrıbilimciyi getirip önüme bırakmıştı. Kaçıklığı öylesine bir güçle çevresine ışıklar saçıyor ve beni öylesine oyalıyordu ki, neredeyse o küçük sevgilim, benim

sarı çiçekli karahindibam aklımdan çıkıp gitmişti. Ona sevecen bir bakış pek yollayamaz olmuştum, çünkü sinirlerimle delice bir savaşı sürdürmem gerekiyor, bu savaş vücudumun bütün gözeneklerinden ecel terlerinin boşanmasına yol açıyordu. Tanrıbilimci, bir mavi üniformalının önünde eğilip ağzından bal damlarcasına: "Bayramınız kutlu olsun, Gardiyan Bey!" dediğinde, kaslarıma hâkim olmaya, ona öykünmekten kendimi alıkoymaya çalışıyordum. Ayartıcılığı öylesine şiddetliydi ki birçok kez mavi üniformalı devlet anıtlarını gülümseyerek başımla selamlamış ve önlerinde eğilmek yerine sessiz sedasız yoluma devam etmeyi ancak son saniyede başarabilmiştim.

Her gün yaklaşık bir yarım saat avluda tur atıyorduk, günde yirmi kez turalıyorduk avluyu ve on iki üniformalı çevremizi sarmış oracıkta dikiliyordu. Yani tanrıbilimci her Tanrı'nın günü kesinlikle iki yüz kırk reverans yapıyor, ben de iki yüz kırk kez çıldırmamak için tüm gücümü seferber ediyordum. Tanrıbilimcinin yaptığını üç gün boyunca yapsam, buna cezamı hafifletici neden gözüyle bakılacağını biliyordum, ama elimden gelmiyordu bir türlü. Günlük turlardan tam bir bitkinlik içinde hücreme dönüyordum. Ama geceleyin düşümde sonu gelmeyen bir sıra halinde dizilmiş, hepsi de Bismarck'a benzeyen mavi üniformalıların önünden geçiyor, bütün gece bu milyonlarca soluk mavi üniformalı Bismarck'ların önünde yerlere kadar eğilip: "Bayramınız kutlu olsun!" dileğinde bulunuyordum.

Ertesi gün işi öyle ayarladım ki, tanrıbilimci yerine bir başkasının peşinden yürümeye başladım. Sandaletim ayağımdan çıkmıştı, hiç acele etmeden eğilip yerden aldım ve sonra seke seke gidip çubukların oluşturduğu çite dahil oldum. Tanrı'ya şükür! Karşımda güneş doğmuştu. Daha doğrusu güneş yok olmuştu. Önümdeki yeni arkadaş öylesine uzun boyluydu ki, benim 1,80'lik boyum onun gölgesinde bayağı kayboluyordu. Demek bir yazgı vardı her şeye karşın; yapılacak şey, varlığını duyurmasına sandaletle yardım etmekti. Önümdekinin bir insanda rastlanmayacak kol ve bacakları düzensiz ve anlamsız sallanıp duruyordu; işin ilginç yanı, kol ve bacaklarını denetim altında tutamadığı hal-

de, adam pekâlâ da ilerliyordu. Neredeyse kanım ısınmıştı ona, hatta ne olur peruk gibi birden cansız yığılıp kalmasın yere ya da aklını kaçırıp mavi üniformalıların önünde ödlek reveranslar yapmasın diye dua bile ediyor, uzun ömürlü olması ve akıl sağlığını yitirmemesi için yakarıyordum Tanrı'ya. Onun gölgesinde kendimi öylesine güvende hissediyordum ki, kendimi ele verme korkusuna kapılmadan her zamankinden daha uzun süre küçük sarı çiçeğimi gözlerimle kucaklayabiliyordum. Hatta önümdeki bu eşsiz adamın insana tiksinti veren o hım hım konuşmasını bağışlıyor, ona zurna, ahtapot, peygamberdevesi gibi bin bir çeşit lakap yakıştırabilecekken, yüce gönüllülükle böyle bir yola başvurmaktan kendimi alıkoyuyordum. Çiçeğimden başka şeyde değildi gözüm, önümdeki isterse uzun boylu, kuş beyinli olsun, hiç itirazım yoktu. Olağan günlerden biriydi; öbür günlerden tek farkı, 432 no'lu hücrede kalan mahkûmun nabız atışlarının yarım saatlik tur sonunda alabildiğine hızlanması, gözlerini sözde bir masumluk ve pek de iyi gizlenemeyen bir güvensizlik ifadesinin bürümüş olmasıydı.

Sondan bir önceki tura başlamıştık ve anahtar demetleri yeniden canlanıp dirilmişti. Çit, dünya durdukça var olacakmış gibi güneşin pek de cömert denemeyecek ışınlarının gerisinde uyukluyordu.

O da ne? Çitteki çubuklardan birinin uyukladığı yoktu hiç! Öyle uyanıktı ki, o kadar olur! Heyecandan birkaç metrede bir yürüyüş biçimini değiştiriyordu. Peki, kimse fark etmiyor muydu bunu? Fark etmiyordu. Ve ansızın 432 no'lu çubuk yere eğildi, aşağı kaymış çorabını yukarı çekerken kaşla göz arasında elini uzatıp korkuyla irkilmiş küçük çiçeği kopardı. Derken yetmiş yedi çubuk o alışılmış miskinliğiyle son tura koyuldu.

Bu kadar komik başka ne olabilir: gramafon ve uzay araştırmaları çağında suç işlemiş cezasını çeken züppe bir delikanlı 432 no'lu hücresindeki yüksek pencerenin altında dikiliyor ve yapayalnız elleri pencereden süzülen ışık huzmesinde küçük sarı çiçeği, hiçbir olağanüstülüğü bulunmayan sarı çiçekli bir karahindibayı tutuyor. Ve derken barut, parfüm, benzin, cin ve ruj

koklamaya alışık bu insan, karahindibayı, aylardır yattığı ranzanın tahtasından, tozdan ve terden başka şey koklamayan aç burnuna götürüyor ve çiçeğin sarı yuvarlağının kokusunu öylesine hırsla koklayıp içine çekiyor ki, sanki bütün vücudu burun kesiliyor.

Ansızın içinde bir kapak açılıyor, ışık gibi bir şey, şimdiye dek varlığının hiç ayrımına varmadığı bir şey dışarı akıyor, daracık odaya doluyor: çiçeğe karşı bir eşi daha görülmedik bir sevecenlik, ihtiyaç ve sıcaklıkla dolup taşıyor yüreği.

Derken hücreye katlanamaz oluyor; yumuyor gözlerini ve şaşkın diyor ki: Ama toprak kokuyorsun sen! Güneş, deniz ve bal kokuyorsun, yaşam dolu sevgili çiçeğim! Çiçeğin bakir serinliğini şimdiye dek fazla umursamadığı, ama şimdi suskunluğuyla kendisi için büyük bir avuntu kaynağı olan babasının sesi gibi, bir kadının ışıl ışıl omuzları gibi duyumsuyor.

Çiçeği bir sevgili gibi dikkatle teneke kupasına götürüyor, bitkin düşmüş küçük yaratığı kupanın içine koyup oturuyor, dakikalar sürüyor oturuşu, işte öylesine ağır ağır, çiçeğinin tam karşısına oturuyor.

Kendini öyle ferahlamış ve mutlu hissediyor ki, bütün yükleri sıyırıp atıyor üzerinden, mahkûmiyetini, yalnızlığını, sevgiye susamışlığını, yirmi iki yaşının çaresizliğini, yaşadığı zamanı ve geleceği, dünyayı ve Hıristiyanlığı; evet, Hıristiyanlığı da sıyırıp atıyor.

Esmer tenli bir Balili olup çıkıyor, denizden, şimşekten ve ağaçtan korkan ve bunlara tapan "ilkel" bir kavmin "ilkel" bir çocuğuna dönüşüyor. Hindistancevizine, morina balığma ve sinekkuşuna tapan, bunlara şaşkın şaşkın bakan, bunları yiyen, bunları kavrayamayan biri oluyor âdeta. Öylesine özgürleşiyor ki, görülmemiş ölçüde iyilik dolu, fısıldıyor çiçeğe... senin gibi olmak...

Mutlu elleriyle tenekeden bozma su bardağına sarılıp bırakmıyor onu ve uykusunda üzerine nasıl toprak yığdıklarını duyumsuyor. Esmer, canım toprağa yerleştiğini, derken çiçeğe dönüştüğünü ve bedeninden çiçekler fışkırdığını algılıyor: gelincikler, hasekiküpeleri ve karahindibalar; minicik ve gösterişsiz güneşler.

Kargalar Akşam Yuvalarına Uçar

Köprünün soğuk taş korkuluklarında ve çevreye morumsu pis bir koku yayan kanal boyunca uzanan buzdan demir parmaklıklarda tünüyorlar. Mahzen merdivenlerinin aşınmaktan çukurlaşmış basamaklarında tünüyorlar. Yol kenarlarında, yaldızlı kâğıtların ve güz yapraklarının yanı başında ve parkın günahkâr sıralarında. Evlerin kapısız duvarlarına sırtlarını çapraz vermişler, uzakların özlemiyle dolu duvarlarda ve rıhtımın dalgakıranlarında tünüyorlar.

Yitik, karga yüzlü, aşırı üzüntüden gri siyah, bağırmaktan sesleri kısılmış, tünüyorlar. Tünüyorlar; yoksunluk, cansız, dökülmüş, karmakarışık tüyler gibi sarkıyor üzerlerinden. Sevgiden yoksun, sevgiliden yoksun, talihten yoksun.

Evlerin gölgesinin sisli alacakaranlığında, kapılardan ürkerek, katran karası ve kaldırım yorgunu tünüyorlar. Ayaklarında ince pençeli ayakkabılar, dünya öğlesonrasının erken inmiş pusunda gri tozlu, gecikmiş, önemsiz hayaller içinde, tünüyorlar. Ördükleri sonsuz uçurumlar üzerinde, açlıktan ve sıla özleminden tavşan uykusunda, tünüyorlar.

Karga yüzlüler (başka nasıl olur?), tünüyorlar, tünüyor, tünüyor ve tünüyor. Kim? Kargalar mı? Kargalar da belki. Ama insanlar en çok, insanlar.

Güneş saat altıda, büyük kentin isten ve dumandan oluşmuş bulutlarını kızıl sarıya boyar. Ve evler, akşamüzerinin ılıman aydınlığında kadifemsi mavilikte ve yumuşak hatlıdır.

Ama karga yüzlüler çaresizlikten ve kaçınamadıkları insanlıklarından bembeyaz ve üşümekten solmuş, yamalı bohça ceketlerinin içinde büzülmüş tünüyorlar.

Biri dünden beri rıhtımda tünüyor, liman kokusuyla dolduruyordu içini ve rıhtım duvarından ufalanıp dökülen kiremit parçalarını suya yuvarlıyordu. Kaşları yılgın, ama akıl almaz bir mizahla kanepe püsküllerı gibi alnından sarkıyordu. Derken kolları dirseklerine kadar pantolon ceplerinde bir delikanlı sokuldu yanına, ceketinin yakasıyla sıska boynunu kapatmıştı. Yaşlısı bakışlarını kaldırmadı yerden, yanı başında bir çift ayakkabının perişan burnunu gördü, üzgün bir insan vücudunun dalgalarla sallanan karikatürü sudan ona bakıyordu. Anladı ki Timm dönmüştü. Ee Timm, dedi, bakıyorum döndün. Bu kadar çabuk ha?

Timm bir şey demedi. Ötekinin yanı başına, rıhtım duvarına tünedi ve boynunu uzun ellerinin arasına aldı. Üşüyordu.

Yoksa yatağı seni de alacak kadar geniş değil miydi ha? diye yeniden başladı öteki, hayli zaman sonra usulca.

Yatak! Yatak! dedi Timm kafası kızmış, onu seviyorum ben.

Elbette seviyorsun, Timm. Ama bu akşam seni yine kapı dışarı etti. Yani geceyi yanında geçirme işi yattı böylece. Sanırım seni yeterince temiz bulmadı da ondan, Timm. Böyle bir gece ziyaretinde eli yüzü temiz olur insanın. Yalnız sevgiyle iş bitmez her vakit. Şey, aldırma, nasıl olsa yatakta yatmayı artık unuttun. En iyisi burada geçir geceyi. Yoksa onu hâlâ seviyor musun, ha?

Timm ellerini boynuna sürttü ve ceketinin yakasından kayabildiği kadar içeri soktu. Para istiyor, dedi epey bir zaman sonra, para ya da ipek çorap. O zaman kalabilirmişim.

Anlıyorum, hâlâ seviyorsun onu, dedi öteki. Peki ama, ya parası yoksa insanın!

Timm hâlâ sevdiğini söylememişti, ama bir süre sonra sesini biraz alçaltarak: Ona fularımı verdim, dedi, kırmızı fularımı anlayacağın. Başka bir şeyim yoktu ki vereyim. Ama bir saat geçince öğrendim ki, vakti yokmuş bana ayıracak. Birden, vakti yokmuş.

Kırmızı fuları ha? dedi öteki. Evet evet, seviyor onu, diye geçirdi içinden. Hem de nasıl! Ve bir kez daha yineledi: O güzelim kırmızı fularını öyle mi? Ve yine dönüp geldin buraya, az sonra da gece bastıracak.

Evet, dedi Timm, gece bastıracak. Fular yok ya, boynum bir

fena üşüyor ki! Donuyor mübarek. Önleri sıra suya bakmaya koyuldular, bacakları rıhtım duvarında boynu bükük sarkıyordu aşağı. Bir tekne beyaz dumanlı çığlıklar atarak önlerinden geçti, kocaman boşboğaz dalgaları sürükleyip getirdi arkasından. Derken yine sessizlik baş gösterdi; yalnızca kentin gök ile yer arasında tekdüze uğuldadığı duyuluyor ve lacivert üzüntülere gömülmüş iki adam öğlesonrasında karga yüzlü tünüyordu. Bir saat kadar sonra kırmızı bir kâğıt parçası dalgalarla salınarak önlerinden geçip giderken, kurşun grisi dalgalar üzerinde kırmızı bir kâğıt parçası güle oynaya geçip giderken önlerinden, Timm dedi ki: Başka bir şeyim yoktu vereyim. Bir tek fularım vardı.

Ve öteki yanıtladı: Ne de güzel kırmızıydı, ha Timm? Bir kırmızıydı ki, deme gitsin!

Evet evet, diye mırıldandı Timm yılgın, öyleydi. Ve şimdi boynum bir üşüyor ki, ne diyeyim sana.

Amma da iş, diye düşündü öteki, hem onu sev, koca bir saat yanında kal, hem de üşümeye bile katlanma, olur mu hiç! Sonra esneyerek dedi ki: Gece kalabilseydin bari yanında.

Adı Lilo, dedi Timm, ipek çorap giyiyor. O da bende yok işte.

Lilo mu? diye sordu öteki şaşırmış, amma da atıyorsun, dünyada Lilo değildir adı, tamam mı!

Tabiî ki Lilo, diye yanıtladı Timm içerlemiş. Ne yani, adı Lilo olan bir kız tanıyamaz mıyım? Hatta seviyorum onu, duydun mu?

Timm ateş püskürerek dostundan biraz daha yana kaydı, çenesine çekti dizlerini. Ve uzun parmaklarını boynuna dolamıştı. Akşamüzerinin karanlığından dokunmuş bir ağ gündüzün üzerine kapandı, güneşin son ışıkları gökyüzünde yitik bir parmaklık gibiydi. İki dost, eli kulağında gecenin belirsizliklerinde tünüyor, kent büyük ve ayartı dolu uğulduyordu. Para ya da ipek çoraplar istiyordu kent. Ve yataklar, geceleyin temiz ziyaretçiler istiyordu.

Elbette adı Lilo, diye dostunun yüzüne haykırdı Timm, adı Lilo işte, ileride yine böyle bir fular elime geçerse, onu ziyaret edebileceğimi söyledi, sevgili dostum.

Şey, Timm, dedi öteki ancak bir süre sonra, adı gerçekten Lilo

ise, kırmızı fuları vermekle iyi ettin. Gerçekten adı Lilo ise, kırmızı fuları hak etmiş demektir. İstersen geceyi yanında geçirmemiş ol. Yo yo, Timm, adı gerçekten Lilo ise, üzülme fuların gittiğine.

İki adam, sisli sulardan alacakaranlığın yavaş yavaş yükselişini izledi, korkusuz, ama yılgın ve boyunları bükük. Rıhtım duvarlarını, bahçe kapılarını, yersiz yurtsuzluğu, incecik pençeleri ve boş cepleri peki deyip sineye çekmiş. Önemsizlikte çaresiz harcanmış.

Derken ufukta kargalar göründü; ansızın boşluğa salınmışlar, bir esintiyle sürüklenip yalpalayarak gelmişler, siyah kanatlarında her şeyi sezen gece, taklalar atarak akşam göğünün lekesiz pelürüne mürekkep lekeleri gibi dökülmüşlerdi; yaşamaktan bezmiş, gaklamaktan sesleri kısılmıştı ve biraz ilerledikten sonra beklenmedik bir anda alacakaranlık yutuvermişti onları.

Timm ile öteki, kargaların ardından baktı; karga yüzlü, lacivert bir hüzne gömülmüş. Su keskin ve ağır kokuyordu. Çılgınca üst üste oturtulan küplerden oluşmuş kent binlerce lambasıyla penceremsi gözlerini kırpmaya başlamıştı. Her ikisi de kargaların ardından baktı, hanidir alacakaranlığın yuttuğu kargaların ardından. Ve zavallı, kocamış yüzleriyle kargaları izlediler ve Lilo'yu seven Timm, yirmi yaşındaki Timm dedi ki: Kargalar, anlıyor musun, rahatlarına diyecek yok onların.

Öteki gözlerini gökyüzünden ayırıp Timm'in alacakaranlıkta yüzen, soğuktan sarı soluk, donmuş ve geniş suratına baktı. Ve Timm'in ince dudakları geniş yüzde boynu bükük çizgilere benziyordu, yalnızlık dolu çizgiler, yirmi yaşında, zamansız bir sürü acı yaşantıyla incelmiş ve aç. Kargalar, dedi Timm'in geniş yüzü usulca, aydınlık ve karanlık yirmi yılın oluşturduğu bu yüz, kargalar, dedi, rahatlarına diyecek yok onların. Akşamleyin uçup yuvarlarına giderler. Doğruca yuvalarına.

İki dost, dünyada yitik, yeni gecenin karşısında küçülmüş ve yılgın, ama korkunç siyahlıklarına korkusuzca aşina tünüyorlardı. Kent, yumuşacık ve sıcak perdeler arasından milyonlarca gözlü geçiyor, terk edilmiş kaldırımlarıyla gürültüsüz gecemsi sokaklara uykulu ışıklarını serpiyordu. İki dost, yorgun, çürümüş kazıklar

gibi dipsizliklere sertçe yaslanmış tünüyordu ve Timm, yirmi yaşındaki Timm demişti ki: Kargalar, onların rahatına diyecek yok. Kargalar akşamleyin uçup yuvalarına giderler. Öteki ise sersem sersem mırıldanmıştı: Timm, kargalara bak! Şu kargalara bak, Timm, vay canına, Timm, şu kargalara bak! Oracıkta tünüyorlardı. Baştan çıkarıcı kepaze yaşam tarafından oracığa atılmış, rıhtım ve bordür taşları üzerinde tünüyorlardı. Dalgakıranlar üzerinde, mahzen merdivenlerinin ortası çukurlaşmış basamaklarında. İskele ve dubalar üzerinde. Yaşam tarafından tozdan gri yollara, güz yaprakları ve yaldızlı kâğıtlar arasına savrulmuş. Kargalar mı? Hayır, insanlar! İşitiyor musun? İnsanlar! Ve içlerinden birinin Timm'di adı ve kırmızı bir fular karşılığında Lilo adında bir kızı sevmişti ve onu unutamıyordu. Ve kargalar; kargalar gaklayarak yuvalarına dönüyordu. Ve gaklamaları akşamın koynunda avuntusuz duruyordu.

Ama derken bir tekne köpüklü ağzıyla tekleyerek geçti önlerinden, püskürttüğü kırmızı ışık rıhtımın buğusunda dağıldı ve buğu birkaç saniye için kırmızıya boyandı. Benim fular gibi kırmızı, diye geçirdi içinden Timm. Teknenin sonsuz uzakta pat pat motor sesleri duyuluyordu. Ve Timm usulca dedi ki: Lilo. Ve durmadan: Lilo Lilo Lilo Lilo...

Sesler Havada, Gecede

Tramvay sisli ve ıslak öğlesonrasında yol alıyordu. Öğlesonrası griydi, tramvay sarı ve kaybolmuştu öğlesonrasında. Çünkü aylardan kasımdı, yollar boştu, gürültüsüz ve sessizdi. Yalnızca tramvayın sarısı sisli öğlesonrasında yüzüyordu tek başına.

Ama tramvayda oturuyorlardı sıcacık, soluyarak, telaş içinde. Beş ya da altı kişi, yitik, kasım öğlesonrasında tek başına. Ama sisten yakalarını kurtarmış. Avutucu ve bulanık lambacıklar altında oturuyorlardı, her biri bir yerde, sisin neminden yakalarını kurtarmış, oturuyorlardı. Tramvay boştu. Beş kişi her biri bir yerde tek başına oturuyor ve soluyordu. Biletçi bu geç ve yalnız sisli öğlesonrasında altıncı kişiydi, giysisinin yumuşak pirinç düğmeleriyle tramvaydaydı ve hohlanmış ıslak camlara kocaman çarpık yüzler çiziyordu. Tramvay sarsılıp yalpalayarak kasımda sapsarı yol alıyordu.

Sisten kurtulmuş beş kişi oturuyordu tramvayda ve biletçi oracıkta dikiliyordu ve gözlerinin altında çeşit çeşit gözyaşı kesesiyle yaşlı bey yeniden başladı, biraz yüksek sesle yeniden başladı konuşmaya:

"Havadalar. Geceleyin. Evet evet, geceleyin. Bu yüzden uyunmuyor. Seslerden yalnızca. İnanınız bana, seslerden yalnızca."

Yaşlı bey iyice öne doğru eğildi. Gözyaşı keseleri usulca titredi ve acayip saydamlıktaki işaret parmağı, karşısında oturan yaşlı kadının yassı göğsüne uzandı. Kadın gürültüyle burnundan nefes aldı ve heyecanla saydam işaret parmağına dikti gözlerini. Sık sık burnundan nefes alıyordu. İkide bir sesli sesli burnundan içeri çekiyordu havayı. Böyle de yapmak zorundaydı, çünkü bir gü-

zel, esaslı bir kasım nezlesine yakalanmıştı! Ve nezle akciğerine kadar inmişti âdeta. Ama yine de parmak onu heyecanlandırmıştı. Tramvayın öbür köşesindeki iki kız kikirdiyordu. Gece işitilen seslerden konuşulurken birbirlerine dönüp bakmamışlardı. Geceleyin sesler işitildiğini hanidir biliyorlardı. Herkesten çok kızlar biliyordu bunu. Ama kikirdiyorlardı, birbirlerinden utanıyorlardı çünkü. Ve biletçi sisten buğulanmış pencere camına kocaman kocaman çarpık yüzler çiziyordu. Ve bir de genç bir adam oturuyordu tramvayda, gözlerini yummuştu ve solgundu. Çok solgun, donuk lambanın altında oturuyordu. Gözlerini yummuştu, uyuyordu sanki. Ve tramvay sisli ve yalnız öğlesonrasında yalpalayarak sapsarı yüzüyordu. Biletçi çarpık bir yüz çizdi cama ve gözyaşı keseleri usulca titreyen yaşlı beye dedi ki:

"Evet, açıkça ortada. Sesler var. Bir sürü ses. Ve kuşkusuz en çok geceleyin."

İki kız utandı gizliden ve sabırsız kikirdedi ve biri şöyle geçirdi içinden: Geceleyin, özellikle geceleyin.

Gözyaşı keseleri titreyen bey, saydam parmağını nezleli yaşlı kadının göğsünden çekti ve bu kez biletçiye uzattı:

"Dinleyin söyleyeceklerimi!" dedi fısıldayarak. "Sesler var havada. Geceleri. Ve, Saygıdeğer Hanımlar ve Beyler" derken işaret parmağını biletçiden çekti dimdik yukarıya uzattı, "bu sesler kimin, biliyor musunuz? Havadaki sesler? Sesler? Geceleyin? Biliyor musunuz kimin sesleri?"

Gözlerinin altındaki gözyaşı keseleri usulca titredi. Tramvayın öbür ucunda oturan genç adamın çok solgundu yüzü ve gözlerini yummuştu, uyuyordu sanki.

"Ölülerin sesleri bunlar, pek çok, pek çok ölünün sesi." Gözlerinin altında gözyaşı keseleri bulunan bey fısıldadı: "Ölüler, Saygıdeğer Hanımlar ve Beyler. Pek çoklar. Geceleyin havada itişip kakışıyorlar. Çok, pek çok ölü. Ve yeri yurdu yok hiçbirinin. Bütün kalpler dolu çünkü. Ağzına kadar dolu. Oysa yalnızca kalplerde kalabilir ölüler, bu kesin. Ama pek çok ölü var ve bilmiyorlar nereye gideceklerini."

Bu öğlesonrasında tramvayda bulunan ötekiler nefeslerini tut-

tu. Yalnızca solgun genç adam derinden ve güçlükle nefes alıyordu, uyuyormuş gibi yummuştu gözlerini.

Yaşlı bey, saydam işaret parmağını kendisini dinleyenlere uzattı teker teker. Kızlara, biletçiye ve yaşlı kadına uzattı. Ve sonra yeniden fısıldayarak şöyle dedi: "Ve işte bu yüzden uyunmuyor geceleri. Yalnızca bu yüzden. Pek çok ölü var havada. Hepsi de yersiz yurtsuz. Geceleyin birbirleriyle konuşuyor, girip yerleşecekleri bir kalp arıyorlar. Bu yüzden uyunmuyor işte, çünkü ölüler geceleyin uyumuyor. Pek çoklar. Özellikle geceleyin. Gece ortalık sessizliğe gömüldü mü, konuşmaya başlıyorlar. El ayak çekildikten sonra görünüyorlar ortalıkta. Geceleyin sesleri çıkıyor, konuşabiliyorlar. Bu yüzden pek uyunmuyor işte." Nezleli yaşlı kadın, bir ötüşü andıran ince bir sesle havayı çekti burnuna ve fısıltıyla konuşan yaşlı adamın titreyen, buruş buruş gözyaşı keselerine baktı. Ama kızlar kikirdediler. Onlar, geceleyin başka sesler işitiyordu, diri sesler, erkeklerin sıcacık elleri gibi çıplak tene uzanan sesler, usulcacık, zorba ve özellikle geceleyin. Kızlar kikirdiyor ve birbirlerinden utanıyorlardı. Diğerinin de sesler işittiğini ikisi de bilmiyordu. Geceleyin sesler. Düşlerde.

Biletçi, sisten ıslanmış camlara kocaman, çarpık yüzler çiziyordu ve dedi ki:

"Evet, ölüler bunlar. Havada birbirleriyle konuşuyorlar. Geceleyin, evet. Kesin bu. Ölülerin sesleri bunlar. Geceleyin havada, yatağın üzerinde asılı duruyorlar. Bu yüzden uyunmuyor işte. Kesin bu."

Yaşlı kadın nezlesini burnuna çekti ve başıyla onayladı: "Ölüler, evet, ölüler. Sesler, ölülerin sesleri. Yatağın üstünde. Evet evet, hep yatağın üstünde."

Ve kızlar yabancı erkek ellerinin gizlice tenlerine dokunduğunu duyumsadılar ve yüzleri al al oldu bu gri öğlesonrası, tramvayda. Ama köşesinde pek yalnız oturan genç, uyuyormuş gibi gözlerini yummuştu. Derken gözyaşı keseli adam saydam işaret parmağını solgun gencin oturduğu karanlık köşeye uzattı ve fısıldayarak dedi ki:

"Evet, gençler. Onlar uyuyabiliyor. İkindi vakti. Geceleyin. Ka-

sımda. Her zaman. Onlar ölüleri işitmiyorlar. Gençler uyuyor ve o gizli sesleri işitmiyorlar. Gönül kulağı biz yaşlılarda var yalnızca. Gençler geceki sesleri işitecek kulaktan yoksunlar. Uyuyabiliyor onlar."

Saydam işaret parmağı, uzaktan, küçümseyerek solgun genç adama uzandı ansızın ve tramvayda oturan ötekiler heyecanla solumaya başladı. Bunun üzerine genç adam gözlerini açtı ve doğruldu birden, sallanarak yaşlı beye doğru yürüdü. İşaret parmağı, korkmuş, geriye çekildi, avuç içine girip saklandı ve gözyaşı keseleri bir an titremez oldu. Solgun genç, yaşlı beyin yüzüne doğru uzattı elini ve dedi ki:

"Ah, lütfen! Sigaranızı atmayın! Bana verin lütfen! Başım dönüyor. Biraz açım da. İzmariti bana verin lütfen, bana iyi gelecektir. Başım dönüyor da."

Bunun üzerine gözyaşı keseleri nemlendi ve buruş buruş titremeye başladı. Üzgün, usulcacık ve korkmuş. Ve yaşlı bey dedi ki: "Evet, pek solgun yüzünüz. Oldukça kötü görünüyorsunuz. Paltonuz yok mu? Kasım ayındayız."

"Bilmiyor değilim, bilmiyor değilim" dedi solgun genç. "Annem her sabah söyler, paltonu giy, kasım ayındayız, der. Ama nereden bilecek paltomun olmadığını. Yaşamıyor ki artık."

Genç adam, için için yanan sigarayı aldı ve sallana sallana yürüyüp indi tramvaydan. Sis vardı dışarıda. Öğlesonrası ve kasım vardı. Ve çok solgun genç bir adam, ağzında sigara, ıssız öğlesonrası içinden yürüyüp gitti. Açlık çekiyordu. Paltosu yoktu. Annesi ölmüştü ve aylardan kasımdı. Ve tramvayda ötekiler oturuyordu ve nefes almıyordu hiçbiri. Gözyaşı keseleri, usulcacık ve üzgün titriyordu. Ve biletçi kocaman, çarpık yüzler çiziyordu cama. Kocaman, çarpık yüzler.

Çatılar Üstünde Konuşma

Bernhard Meyer-Marwitz için

Dışarıda uzanmış yatıyor kent. Yollarda lambalar gözlerini açmış nöbet tutuyor. Bir şey olmasın diye. Yollardaki ıhlamur ağaçları, çöp bidonları ve kızlar, gecemsi gecemsi kokuyorlar: ağır, buruk, bayıltıcı. İnce bir duman pırıl pırıl çatılar üstünde dimdik yükseliyor. Tıp tıp yağan yağmur kesildi ve sıvışıp gitti. Ama çatılar yağmurdan hâlâ ışıl ışıl ve yıldızlar ıslanmaktan koyulaşmış kiremitler üzerinde beyaz beyaz parıldıyor. Arada bir kızışmış bir kedinin şehvet dolu bağırtısı aya kadar uzanıyor. Ya da ağlayan bir insanın sesi. Parklarda ve kenar mahallelerin bahçelerinde sapsarı bir sis sokaklarda helezonlar çize çize yükseliyor. Bir lokomotif, uzakların özlem yüklü çığlığını, uyuyan binlerce insanın düşlerine haykırıyor. Uçsuz bucaksız pencereler bizler buradayız diyor. Bizler buradayız geceleri. Ve yağmur dindikten sonra ışıl ışıl çatılar.

Dışarıda uzanmış yatıyor kent. Ve bir ev, kentte. Suskun, taştan, gri ötekiler gibi. Ve bir oda, evde. Bir oda, dar, duvarları kireç badanalı, sıradan, tıpkı ötekiler gibi. Ve odada iki adam. Biri sarışın, hafif hafif nefes alıp veriyor, yaşam da nefes alıp verişi gibi vücuduna hafifçe girip çıkıyor. Ayakları ağaçlar gibi tüm ağırlığıyla halının üzerinde. Ve oturduğu sandalye gıcırdıyor belli belirsiz. Sarışın adam odanın bir köşesinde; öbürü pencerenin önünde dikiliyor. İnce, uzun, iki büklüm, omuzları çarpık. Şakakları ve kulağının çevresi kırlaşmış ve akçıl yüzüyor odada. Avludaki lambanın ışığı gözünde ürkek ürkek parıldıyor. Ama avlu, dışarıda ve lamba cimrice içten içe yanıyor. Bir nefes, körük gibi kalkıp iniyor pencere önünde. Arada bir pencerenin camı nefesin

ince ve sıcak buharıyla buğulanıyor. Derken pencereden bir ses geliyor bir amok koşucusundan gelir gibi, seste panik havası esiyor, soluk soluğa, iki ayağı bir pabuca sokulmuş, abartılı, sinirli:

"Görmüyor musun ocağına düştüğümüzü. Uzakların, o dile gelmezin, o belirsizin, o karanlığın ocağına. Hissetmiyor musun, gülüşlerin, hüzünlerin ve gözyaşlarının, haykırışların ocağına düştüğümüzü. Bak, içimizde bir gülüşün, kendi kendimize gülüşün, kabarmaya başlaması korkunç bir şey! Babalarımızın, dostlarımızın ve eşlerimizin mezarları başında dikilmiş durduğumuzda içimizde bir gülüşün baş kaldıracak oluşu. Dünyadaki acıyı pusuda bekleyen gülüşün. Ağladık mı içimizdeki hüznün üzerine çullandığı gülüşün. İşte bu gülüşün ocağına düştük.

Korkunç diyorum sana, ah korkunç, çocuklarımızın beşikleri başında dururken hüznün bize doğru eserek çatlakların arasından gözyaşlarının sızmaya başlaması. Nişanlılarımızın yataklarının başında dururken hüznün, o cilalanmış, siyah hayaletin, dondurucu yalnızlığın, içimizde tırmanışı. Gülerken boy gösterişi içimizde. Bu hüznün ocağına düştük işte.

Bilmiyor musun? Ne kadar korkunçtur dünyada büyüyen haykırış, senin içinde baş kaldırmaya başlayan haykırış. Gecenin sükûnetinde haykır, sevginin sükûnetinde haykır, suskun yalnızlıkta haykır. Ve haykırışın adı alaydır. Adı: Tanrı. Adı: yaşam. Adı: korku. Damarlarımızdaki bütün kanımızla bu haykırışın ocağına düştük işte.

Gülüyoruz. Oysa ölümümüz başından beri tasarlanmış.

Gülüyoruz. Oysa çürüyüp kokuşmamız kaçınılmaz.

Gülüyoruz. Oysa çökmeden önce ayaktayız.

Bu akşam. Yarın değil öbür gün.

Dokuz bin yıl sonra. Daima.

Gülüyoruz. Oysa yaşamımız rastlantıya buyur edilmiş, rastlantının eline bırakılmış, kaçınılmaz rastlantının, anlıyor musun? Dünyada ne düşüyorsa senin üzerine de düşebilir, seni ezebilir altında ya da sana dokunmayabilir. Düpedüz bağımlı durumdayız rastlantıya, ocağına düşmüşüz, yem diye önüne atılmışız rastlantının.

Oysa ki güleriz biz. Dururuz oysa ve güleriz. Ve yaşamımız, sevgimiz ve sevgili yaşanmış acılarımız; dalga gibi, rüzgâr gibi belirsizliği ve rastlantıyı içerir. Anlıyor musun dediklerimi? Anlıyor musun ha?"

Ama öteki susuyor. Ve pencere önündeki boğuk bir sesle başlıyor yeniden konuşmaya: "Ve bizler bu kentteyiz, bu kentte, yalnızlık ormanlarının bu en yalnızının göbeğinde, bu insanı altında ezip suyunu çıkaran taştan dağın en altında, hiçbir sesin bize seslenemediği, hiçbir kulağın bizi işitmediği, hiçbir gözün bizi görmediği bu kentte, yüz olmaktan çıkmış yüzlerin önümüzden geçip gittiği bu kentte, isimsiz, sayısız, rasgele. Paylaşmalardan uzak, kalpsiz. Dur durak bilmeden, bir başlangıçtan, sığınacak bir limandan yoksun. Yosunlardan farksız. Zaman ırmağında yosunlar. Yosunlar. Derinlerden yeşil, gri, sarı, kirli beyaz çıkıp gelen, sonra geride iz bırakmadan dünyanın sularına dalıp kaybolan yosunlar, yüzler, insanlar.

Ve bu kentte bizler, yersiz yurtsuz, ağaçsız, kuşsuz, balıksız: yalnız, yitik, defteri dürülmüş. Duvarlardan, harçtan, toz topraktan ve çimentodan bir denizin eline bırakılmış, ocağına düşmüş. Merdivenlere, duvar halılarına, kulelere ve kapılara peşkeş çekilmiş. Ve bu kentte bizler, onmayan uğursuz sevgimizle bütün bunlara satılmış. Kent denilen yalnızlık ormanında yitik, duvarlardan, binaların cephelerinden, demirden, betondan ve fenerlerden oluşan ormanda. Yolunu şaşırıp dünyaya düşmüş, yersiz yurtsuz, evsiz barksız. Sokakları dolduran, soruları yanıtsız bırakan yalnız geceye bağışlanmış. Milyon sesli haykırışı ile milyon yüzlü güne teslim edilmiş, savunmasız, yumuşak kalbimizle teslim edilmiş, o düşüncesiz cesaretimiz ve küçük kavramlarımızla teslim edilmiş. Nabız atışlarımızla, burunlarımız, gözlerimiz ve kulaklarımızla kaldırımlara, taşlara, katran ve lağımlara, dubalar ve kanallara zincirlenmiş. Kaçış için bir hedeften yoksun. Çatıların altında ezilmiş, bodrumların, tavanların, odaların ocağına düşmüş. Duyuyor musun beni ha? İşte buyuz bizler, işte bu haldeyiz. Ve sen de yarına kadar, Noel'e kadar, marta kadar dayanabileceğine inanıyorsun ha?"

Amok koşucusu tenekemsi sesiyle karanlığa gömülmüş odaya haykırıyor. Ama sarışın, yumuşak ve kendinden emin nefes alıp veriyor, bir cevap için aralayayım demiyor dudaklarını. Ve penceredeki, akşamın ilerleyen bir saatinin sessizliğini sesiyle delmeyi sürdürüyor, acımasız, acılar içinde, zoraki:

"Buna katlanıyoruz. Ne diyorsunuz ha? Buna katlanıyoruz. Ve gülüyoruz. İçimizdeki ve çevremizdeki canavarların eline düşmüş, gülüyoruz. Ah, kadınların, kadınlarımızın nasıl da tutsağı olmuşuz. Boyalı dudaklarının, kirpiklerinin, boyunlarının ve ellerinin kokusunun tutsağı. Özlemlerinin oyununda unutulmuş, sevecenliklerinin büyüsünde hapı yutmuş, gülümsüyoruz. Ve ayrılık kapı tokmaklarında tünüyor üşüyerek ve saatlerin içinde sırıtarak tik tak edip duruyor. Oysa bizler sanki önümüzde yaşayacağımız sonsuz zaman varmış gibi gülümsüyoruz, oysa veda, oysa vedalar içimizde çoktan hazır bekliyor. Tüm ölümleri içimizde taşıyoruz. Omuriliğimizde. Akciğerlerimizde. Kalbimizde. Karaciğerimizde. Kanımızda. Her gittiğimiz yere taşıyıp götürüyoruz ölümümüzü ve bir okşayış sağanağında hem kendimizi, hem ölümü aklımızdan çıkarıyoruz ya da bir elin öylesine ince, bir cildin öylesine saydam oluşundan yapıyoruz bunu. Ve ölüm, ve ölüm, ve ölüm iniltilerimize ve kekelemelerimize gülüp duruyor."

Penceredeki, panik havası esen soluyuşuyla odadaki tüm havayı yutmuş ve onu kızgın, boğuk sözcüklere dönüştürerek yine içinden atmıştı. Odada soluyacak hava kalmadığında pencereyi ardına kadar açıyor. Camlara vuran gece böceklerinin kitinli kabukları irkiltici tıkırtılar ve çıtırtılar çıkarıyor. Bir şey biraz hafif bir tıngırtıyla yuvarlanıp geçiyor evin önünden. Belli belirsiz gıcırdıyor, bir kadının kahkahasını bir kikirdemeye dönüştürmesi gibi tıpkı. "Ördekler!" diyor odadaki, yumuşak bir sesle ve yuvarlayarak. Ve bir an ağzından çıkan sözcüğe sıkı sıkı sarılıyor. Derken penceredeki yeniden söz yağmuruna tutuyor onu: "Duydun mu nasıl kikirdiyor şu ördekler? Her şey bize gülüyor. Ördekler, kadınlar, gıcırdayan kapılar. Dört bir yanda gülüşler pusuda bekliyor bizi. Ah, dünyadaki bu gülüşler! Ve hüzün ve Tanrı denen rastlantı! Ve haykırış, dev ağızlı! Ve biz yürekli insanlarız: evler-

de oturuyoruz. Ve biz yürekli insanlarız: planlar yapıyoruz. Ve gülüyoruz. Ve seviyoruz. Ve yaşıyoruz! Bizler yaşıyoruz, dışlayarak ölümü. Oysa ölümümüz başından beri kararlaştırılmış, belirlenmiş. Öteden beri. Ama bizler yürekli insanlarız, biz ölümü içlerinde taşıyanlar: bizler çocuk yapıyor, bizler arabalarla gidip geliyor, bizler uyuyoruz. Geçen her dakika bir daha yerine konamaz. Gelecek her dakika uçsuz bucaksız. Ama biz yürekli insanlar, biz ölüm fermanları imzalanmışlar: bizler yüzüyor, bizler uçaklarda uçuyor, yollarda yürüyor ve köprülerden geçiyoruz. Ve gemilerin ahşap zemini üzerinde iki yana sallanıyoruz; ve bizim yok oluşumuz, duyuyor musun, bizim yok oluşumuz küpeşte arkasından bize bakıp sırıtıyor, arabaların altında pusu kurmuş bekliyor bizi, köprülerin ayaklarında çatırdayıp duruyor. Yok oluşumuz, kaçınılmaz.

Ve bizler, biz iki ayaklılar, biz insanlar, insan hayvanlar, birazcık kırmızı özsuları, birazcık sıcaklıkları, kemikleri, etleri ve kaslarıyla bizler; katlanıyoruz buna. Çürüyüp kokuşması kararlaştırılmış olanlar. Rüşvetle değiştirilemeyecek biçimde kararlaştırılmış olanlar. Oysa bizler bitkiler yetiştiriyoruz. Yok oluşumuz haber veriyor kendini, geri dönüşsüz. Oysa bizler evler inşa ediyor, binalar yapıyoruz. Bizlerin ortadan kaybolup gideceği, defterinin dürüleceği, hiçliğe karışacağı açık seçik ortada, kayda geçirilmiş, bir daha silinip atılamaz. Artık bu dünyadan göçüp gitmemizin eli kulağında ve bizler, var olmaya devam ediyoruz. Hâlâ sürdürüyoruz var olmayı. Akıl almaz bir cesaretimiz var: var olmaya devam ediyoruz.

Ve rastlantı, üstümüzdeki sağı solu belli olmayan, oyuna meraklı Tanrı, rastlantı, o zalim ve güçlü rastlantı kafayı bulmuş, dünyadaki çatılar üstünde dengesini korumaya çalışıyor. Ve çatılar altında da akıl almaz inancımızla bizler dikilmiş duruyoruz, biz umursamazlar.

Birkaç gram beyin işlevini yerine getirmedi mi, iki gram omurilik isyan bayrağını çekti mi, bizler eli ayağı tutmaz insanlara dönüşür, bunayıp kaskatı kesilir, sefilleşiriz. Oysa gülüyoruz.

Birkaç kez atmamaya görsün kalbimiz; daldığımız uykudan bir

daha uyanmaz, yarın diye bir şey bilmeyiz artık. Ama uyuyoruz; rahat rahat. Derin derin ve hayvansı avuntular içinde. Bir kas, bir sinir, bir kiriş görevini yapmasın, bizler düşeriz. Uçurum derinliğince, sonsuz. Oysa arabalarla gidip geliyor, uçaklara biniyor, gemilerin ahşap zemini üzerinde bir o yana bir bu yana sallanıyoruz.

Bizim böyle oluşumuz ne demektir biliyor musun ha? Bizim böyle olabilmemiz, bizim böyle olmak zorunda oluşumuz? Hiçbir ağızdan bunu açıklayacak bir söz çıkmıyor. Çözümsüz, nedensiz, bir biçimden yoksun, karanlık. Oysa biz? Biz var olmayı sürdürüyoruz. Yine de sürdürüyor, hâlâ sürdürüyoruz."

Odadaki iki adam nefes alıp veriyor. Biri hafif ve sakin, öbürü, penceredeki sesli ve telaşlı. Ay, kirli bir yumurta sarısı gibi geceye bürünmüş gökyüzünün yabanmersini maviliğindeki çorbasında yüzüyor. Çürümüş bir nesneye benziyor tıpkı, insanda pis pis kokması gerekiyormuş gibi bir duygu uyandırıyor. İşte öylesine hastalıklı bir görünümü var. Ama pis koku kanallardan geliyor. Karanlıkta milyonlarca cam gözle bakan ev denizinin kaba ve sevimsiz toplu konutlarından geliyor. Ama ayın sağlıksız bir görünümü var. Ve insan sanıyor ki, koku aydan geliyor. Ama ay çok, çok uzakta; kesinlikle kanallardan geliyor koku. Evet, kanallardır kokunun kaynağı, gri ve siyah blok evlerdir, tertemiz mavi ve siyah arabalardır, demirden sarı tramvaylar, koyu kırmızı marşandizler, lağımların eflatun renkli mazgal delikleri, ıslak yeşil mezarlar, sevgi, korku; işte bunlar geceyi böyle pis pis kokutuyor. Öylesine çürümüş ve hastalıklı olsa da, yıldızçiçeği rengindeki gökyüzünde öylesine alev alev, öylesine lapamsı yüzüyor olsa da, kesinlikle ay olamaz kokunun nedeni. Yıldızçiçeği rengindeki, menekşe rengindeki gökyüzünde fazlasıyla sarı yüzüyor olsa da.

İki adamdan pencere önünde dikileni, kısık seslisi, telaşlısı ve sıska olanı bu aya bakıyor ve ayın altındaki kente bakıyor ve kollarını uzatıyor pencereden ve kenti yakalıyor. Ve sesi bir eğe gibi gıcırdayarak uzanıyor geceye.

"Ve sonra bu kent!" diyor pencereden gelen ses cızırtılı. "Sonra bu kent. Biziz bu lastik tekerlekler, elma kabukları, kâğıtlar,

camlar, pudralar, taşlar, tozlar, caddeler, evler, liman, hepsi de biziz bunların. Nereye baksak biz. Bizzat biz: ezen, yakan, üşüten cesaretlendiren kent. Biziz, sadece biziz bu kent. Sadece biz. Tanrı'dan, Tanrı'mn bağışlamasından yoksun, biziz kent.

Ve bizler kentin, bizim, çevremizin dışında var olmaya katlanıyoruz. Liman olmaya katlanıyoruz. Kentten çıkıp gidişlere ve kente dönüşlere katlanıyoruz biz liman kentinin insanları, akıl almayacak şeye, gecelerde var olmaya katlanıyoruz! Göz kamaştırıcı renk cümbüşleri ile ölüm karanlığının kol kola dolaştığı liman gecelerinde! Parçalanmış ipek çamaşırlarla ve kızların sıcacık tenleriyle dolup taşan kent gecelerinde. Bu yalnız gecelere, bu fırtınalı gecelere, bu hummalı gecelere ve atlıkarıncalardan farksız bu içkili gecelere, naralarla dolu, insanın içini oya oya ilerleyen bu gecelere katlanıyoruz. Silme yazıyla dolu kâğıtlardaki ve kanayan ağızlardaki esrik gecelere katlanıyoruz. Katlanıyoruz bu gecelere. Duyuyor musun beni, bu gecelerle başa çıkabiliyor, bu gecelere katlanabiliyoruz.

Ve sevgi, kan rengindeki sevgi gecelerde bekliyor bizi. Bazen insana acı veriyor. Ve söyledikleri yalan, hep yalan söyledikleri. Ama biz bütün varımız yoğumuzla yine de seviyoruz.

Sonra, acılarla dolup taşan gecelerde içkiden ıslak masalarımızın başındaki, çiçek çiçek açan yataklarımızın önündeki, şarkılarla gümbür gümbür öten caddelerin yanı başındaki bu dehşet, bu korku, bu umarsızlık, bu çaresizlik. Oysa bizler gülüyoruz. Bütün gücümüzle yaşamaya bakıyoruz. Bütün varlığımızla yaşamaya.

Ve biz inançsızlar, biz kendilerine yalan söylenmiş, biz tekmelenmişler, biz çaresizler ve biz gözden çıkarılmışlar, biz Tanrı'yla, iyiyle ve sevgiyle düş kırıklığına uğratılanlar, biz acıyla öğrenenler: her gece güneşi bekliyoruz. Her yalanda yeniden beklemeye başlıyoruz doğruyu. Biz geceleri her yeni yemine inanıyoruz, biz gece uykularına hasret insanlar. Bizler marta inanıyor, kasım ayının ortasında marta inanıyoruz. Kendi bedenimize inanıyor, bu makineye, bu makinenin yarın da var olacağma, yarın da yine işlevini göreceğine inanıyoruz. Kar fırtınası ortasında yakıcı, kızgın güneşe inanıyoruz. Yaşama inanıyoruz biz, ölümün ortasında ina-

nıyoruz. İşte böyleyiz biz, yanılsamalardan uzak, kafalarında akla gelmedik büyük hayallerle yaşayan biz insanlar.

Tanrı'sız yaşıyoruz, bir dam altından, vaatlerden, kesinliklerden yoksun, birtakım güçlerin eline bırakılmış, birtakım güçlere peşkeş çekilmiş, yitik. Siste dikilmiş duruyor, izleyecek bir yol bulamıyoruz, burunların, kulakların ve gözlerin ırmağında bir yüzden yoksun. Bir yankıdan yoksun dikiliyoruz gecede, rüzgârda dikiliyoruz bir direkten, bir kalastan yoksun, bizim diyebileceğimiz bir pencereye, bir kapıya hasret. Karanlıkta dikiliyoruz aysız, yıldızsız, ince hastalığa yakalanmış, sefil, fenerlerle aldatılmış. Bir cevaptan yoksun yaşıyoruz. Bir evetten yoksun. Bir yurttan, bir elden yoksun, kalpsizlikler ortasında, kasvetli karanlıklarla çevremiz sarılmış. Karanlığın eline terk edilmiş. Ve sisin eline, acımasız gündüzün, kapısız ve penceresiz karanlığın, içimizdekinin ve çevremizdekinin eline terk edilmiş. Kaçıp kurtulamayacak biçimde, bir çıkış yolundan uzak. Oysa gülüyoruz. Yarına inanıyoruz oysa. Ama bunun nasıl bir yarın olduğunu bildiğimiz yok. Güveniyor, bel bağlıyoruz yarına. Oysa bize böyle bir yarın için söz veren olmadı. Sesleniyor, yalvarıyor, yarın yarın diye haykırıp duruyoruz. Ama kimse çıkıp bir cevap vermiyor bize."

Penceredeki sıska, uzun boylu, iki büklüm karaltı camı tıklatıyor parmaklarıyla:

"İşte orada! Orada! Orada! Orada! Kent. Lambalar. Kadınlar. Ay. Liman. Kediler. Gece. Aç pencereyi, bağır dışarı. Bağır, yeminler et, hıçkırıklarını yolla dışarı, seni kahreden, içini yakıp kavuran ne varsa var gücünle haykır dışarı; bir cevap alamazsın. Dualar et! Cevap yok. Lanetler savur! Cevap yok. Pencerenden şarkını haykırarak yolla dünyaya: cevap yok. Yok efendim, hiç cevap yok!"

Dışarıda kent duruyor. Dışarıda caddelerde kızların ve çöp bidonlarının kokularıyla gece duruyor. Ve kentin caddelerinin birinde ev duruyor, bir odayla ve içindeki adamlarla. İki adam ile oda duruyor. Ve adamlardan biri pencere önünde durmuş, arkada, akşam karanlığı çökmüş odadaki arkadaşına bu sözleri bağırarak söylüyor. İnce ve uzun belirliveriyor ansızın, bir hayaletten gelir gibi kısık sesli, çarpık omuzlu, tükenmiş, korkunç, kendini

kapıp koyuvermiş. Ve şakakları dışarıda ay ışığı altında uzanan çatılar gibi yumuşak mavi ve nemli parlak. Ve öteki, odanın bir ucunda esenlik içinde. Tıkmaz, sarışın, solgun yüzlü. Ayı homurtusunu andıran bir sesi var. Duvara yaslanıyor. Penceredeki arkadaşının görüntüsü altında ezilmiş, onun söz tufanı içinde boğulmuş. Ama derken yumuşak ve pürüzsüz sesi penceredeki arkadaşına uzanıyor:

"Bu umarsızlığınla, bu kaçıklığınla, için için yanan bir dal gibi sıska bedeninle neden gidip kendini asmıyorsun Tanrı aşkına, dünya aşkına, ha? Seni lağım faresi seni! Seni ekşi suratlı, sümüklü fare! Bir saat gibi tik tak edip insanı uyaran ölüm kurdu seni! Seni leş gibi kokan paçavra herif, senin yerin benzin bidonu! Durma git, as kendini, sersem, sarhoş yaratık! Madem terk edilmiş, defteri dürülmüş, gözden çıkarılmış biri olarak bakıyorsun kendine, neden hâlâ bekliyor, gidip asmıyorsun kendini, ha?"

Sesi tasayla dolup taşıyor odadakinin ve tüm sövgülerinde dostluk ve sıcaklık var.

Ama pencerenin önünde dikilen ince, uzun, kaba, çatlak ve can sıkıcı sesini, duvara yaslanmış konuşan arkadaşının üzerine salıyor. Kaba, çatlak ses duvara yaslanmış arkadaşının üzerine atılıyor, eğleniyor onunla, onu gafil avlıyor:

"Asmak mı? Ben mi? Ben kendimi asacağım öyle mi, aman Tanrım! Her şeye karşın bu hayatı sevdiğimi anlamadın mı, hiç anlamadın mı bunu? Aman Tanrım, gidip kendimi sokak fenerlerinden birine asacağım ha?

Sonuna kadar kaşıklamak, sonuna kadar kafama dikmek, sonuna kadar yalayıp yutmak, sonuna kadar keyfini sürmek, sonuna kadar sıkıp suyunu çıkarmak istiyorum bu şahane, bu sıcak, bu anlamsız, bu çılgınca, bu akıl ermez yaşamın! Bunu yapmaktan geri mi duracağım? Ben? Gidip asacağım ha? Kendimi asacağım? Gidip bir sokak fenerine kendimi asmamı söylüyorsun ha? Böyle söylüyorsun demek?"

Hiç istifini bozmadan duvara yaslanmış duran solgun, sarışın, pürüzsüz sesini yeniden pencere önündekine yuvarladı:

"Peki be delikanlı, peki be adam, niye yaşıyorsun o zaman?"

Ve penceredeki sıska, uzun boylu, bu soru karşısında boğuk boğuk öksürdü.

"Niye mi? Niye mi yaşıyorum? Belki inattan? Sırf inattan belki. İnat olsun diye gülüyor, yemek yiyor, yatıp uyuyor, sonra yine uyanıyorum. Yalnızca inattan. İnat olsun diye çocuklar yapıp salıyorum bu dünyaya, bu dünyaya! Kızların kalplerine ve kalçalarına sevgim, yalan; onların gerçeği, korkunç, dehşet verici gerçeği hissetmesini sağlıyorum. Bu tüyler ürpertici, kansız, sarkık memeli, düz kalçalı, tükenmiş fahişeyi.

Bir gemi inşa etmek, bir küreğe gereksinim duymak, bir kitap hazırlamak, bir lokomotif kazanını ateşlemek, şnaps damıtmak. İnattan hep! İnattan! Evet: yaşam! Ama inattan! Senin olsun diyeceğim, gidip kendimi asacağım ha? Ben? Yarın bakarsın olur beklenen şey, yarın erkenden gerçekleşir, çıkıp gelebilir her an!"

Her şeyi bilmese de, her şeyi sezen siyah saçlı, pencerenin önünde pek kısık sesle söylüyor bunları. Ve odadaki sarışın, tıknaz, esen, sakin olan soruyor:

"Ne? Ne gerçekleşir? Neymiş çıkıp gelecek olan? Kimmiş? Nerede? Dinle beni, şimdiye kadar asla bir şey olmadı, asla."

"Hayır, hiçbir şey olmadı. Hiçbir şey. Hâlâ kemikleri kemirip duruyor, hâlâ taş ve tahtadan inlerde yaşıyoruz. Hiçbir şey olmadı. Hiçbir şey çıkıp gelmedi. Biliyorum. Ama her an çıkıp gelemez mi? Bu akşam? Öbür gün? İlk köşebaşında bakarsın çıkıverir karşına. Yatacağın ilk yatakta? Karşında hemen. Çünkü bir gün çıkıp gelmesi gerekiyor bu beklenmeyenin, sezilenin, büyük olanın, yeni olanın. Serüven, giz, çözüm. Belki günün birinde çıkıp gelir bir cevap. Ben de bu cevabı işitme fırsatından kendimi yoksun bırakacağım ha? Hayır diyorum sana, asla yapmayacağım bunu, asla! Dünyada yapmayacağım! Bir şeyin çıkıp gelebileceğini hissetmiyor musun sen? Neymiş bu, diye sorma! Hissetmiyor musun bunu ha? Sezmiyor musun bunu kendi içinde, kendi dışında. Çünkü gelecek diyorum sana, belki geldi bile. Bir yerdedir belki. Kendini tanıtmıyor, gizli kalmak istiyor. Bakarsın anlarız bu gece, yarın öğleyin, bir sonraki hafta belki, belki ölüm döşeğinde. Yoksa bir anlamdan yoksun muyuz? İçimizdeki ve üstümüzdeki gülüşlerin

ocağına mı düştük? Hüznün, gözyaşlarının, korku ve gecelerin haykırışının eline mi kaldık? Belki? Peşkeş mi çekildik bunlara? Belki? Defterimiz dürüldü mü? Belki? Cevapsız mı kaldık? Yoksa biz, biz kendimiz bu cevap mıyız? Yoksa, söyle haydi, söyle, bu cevap biz miyiz? İçimizde mi taşıyoruz onu, ölümü taşıdığımız gibi? Ta başından beri? Ölümü ve cevabı içimizde mi taşıyoruz? Bir cevaba kavuşmak da kavuşmamak da bize mi bağlı yoksa? Ocağına düştüğümüz şey kendimiz miyiz? Sadece kendimiz mi? Haydi söyle, kendimiz miyiz aradığımız cevap? Kendimizin, kendimizin ocağına mı düştük? Ne diyorsun ha?"

Çarpık, ince ve devcileyin kollarıyla uzun boylu, için için yanan bu hayalet, siyah saçlı, kısık sesli, fısıldayarak konuşan pencereye tutunmuş dikiliyor oracıkta. Ama sarışın, pürüzsüz ve tok sesini yeniden içine çekiyor; pencerede dikilen sorduğu soruyu yine kendisi cevaplamıştır. İki adamın soluyuşu sıcacık iç içe geçiyor. Adamlardan çevreye yayılan o yoğun ve güzel koku, at, tütün, deri ve ter kokusu odayı dolduruyor.

Hayli yukarıda, tavandaki kireç badana üzerinde yavaş yavaş aydınlık benekler oluşuyor. Dışarıda ay, lambalar ve yıldızlar soluklaştı, yoksullaştı. Parıltıları söndü, anlamsızlaşıp körleşti.

Ve dışarıda kent duruyordu. Bunaltıcı, karanlık, tehditkâr. Kent; büyük, zalim, iyi. Kent; suskun, mağrur, taştan ve ölümsüz.

Ve dışarıda, kentin kenar kesiminde dondurucu havanın kirlerinden arındırdığı taze bir sabah vardı. Duru ve saydam.

Trenler, Öğlesonraları ve Geceler

Irmaklar ve caddeler fazlasıyla yavaş bizler için. Fazlasıyla eğri büğrü. Çünkü biz eve gitmek istiyoruz. Nerede olduğunu bildiğimiz yok evimize doğrunun. Ama gitmek istiyoruz. Ve caddeler ve ırmaklar fazlasıyla eğri büğrü bizler için.

Ama köprüler ve setler üzerinden gürültüyle geçiyor trenler. Koyu yeşil soluyan ormanlardan ve yıldızlarla bezenmiş ipeksi ve kadifemsi gecelerden geçerek geliyor marşandizler, sürekli birbirini izleyen tekerleklerle tıslayarak. Milyonlarca nasırlı travers üzerinden gümbürdeyerek ileriye koşuyorlar. Durdurulmaz. Aralıksız. Trenler. Setler üzerinden tangır tungur, köprüler üzerinden kükreyerek, sisler puslar içinden gümbür gümbür yaklaşarak ve silinip giderek karanlıklarda: uğuldayan, homurdanan trenler. Marşandizler, mırıldanarak, telaşlı, miskin ve huzursuz, bizler gibi tıpkı.

Bizlerden farksız onlar da. Geldiklerini duyuruyorlar tantanayla, görkemle ve uzaktan, çok, çok uzaktan bir çığlıkla. Ve geliyorlar fırtına gibi, sanki dünyaları dolaşmış havasındalar. Hepsi de birbirine benziyor ve boyuna şaşırtıyorlar insanı ve heyecana sürüklüyorlar. Ama ansızın, ne istediklerini anlamaya kalmadan yine geçip gidiyorlar. Sanki var olmamışlar hiç. Olsa olsa saçtıkları kurum ve sağlarında sollarında yanmış otlar, izledikleri yolu gösteriyor. Sonra veda edip ayrılıyorlar, biraz mahzun ve çok, çok uzaklardan bir çığlıkla. Bizim gibi. İçlerinden bazısı ezgiler söylüyor. Mırıldanıyorlar mutlu gecelerimizde ve bizler seviyoruz onların tekdüze ezgilerini, onların umut dolu açgözlü ritimlerini: eve-eve-eve. Ya da uykuya yatmış ülkede vaatle dolu ateşli ateşli

koşturuyor, ürkek, uykulu ışıklarıyla küçük kentlerin ıssız istasyonlarından kof ulumalarla geçiyorlar: Yarın Brüksel'de-yarın Brüksel'de. Ya da bildikleri daha çok şey var; usulcacık, sadece senin için açığa vurdukları, senin yanı başında oturanların işitemeyecekleri kadar usulcacık: Ulla bekliyor-Ulla bekliyor-Ulla bekliyor. Ama aralarında serinkanlılar da var sonsuzca uzayıp giden, bilge ve eski yük kamyonlarının aralıklı ritmiyle kendi kendilerine türlü türlü mırıldanarak ve homurdanarak geçtikleri yerlerde, ay altında görülmemiş zincirler oluşturuyorlar, görkemleri ve büyüleri ve ayın soluk ışığındaki renkleriyle sınırsız zincirler: kızıl kahverengi, siyah ya da gri, açık mavi ve beyaz; marşandizler –yirmi insan, kırk beygir– zift ve parfüm kokan masalsı kömür vagonları; ormanlar gibi soluyan kereste vagonları; horlayan güçlü kuvvetli adamlar ve çaresiz hayvanlarla açık mavi sirk vagonları; buz vagonları ayrıca. Grönland gibi soğuk, Grönland gibi beyaz ve balık kokan. Sınırsız zenginlikleriyle marşandizler; paha biçilmez zincirler gibi çelik raylar üzerine uzanıp yatmış, eşine seyrek rastlanır görkemli yılanlar gibi ay ışığında kayıp gidiyorlar. Ve geceleri kulaklarıyla yaşayanlara ve kulaklarıyla yollara düşmüşlere, hastalara ve kodese tıkılmışlara dünyanın akıl almaz enginliğinden, dünyanın hazinelerinden, güzelliklerinden, sonluluğundan ve sonsuzluğundan söz ediyorlar. Ve mırıltılarıyla uykusuzlara tatlı düşler sunuyorlar.

Ama gecenin içinde, ezgisiz, takır tukur yol alan taş yürekliler, acımasızlar, vahşiler de var aralarında ve nabız atışları kulağından bir türlü çıkıp gitmeyenler; çünkü serttir atışları nabızlarının ve iğrençtir, hain ve tıknefes bir köpek gibi peşinden kovalayıp durur seni: boyuna ileriye –geriye asla– boyuna ileriye; boyuna. Ya da öfkeyle gazaba gelmiş tekerlekler: her şey bitti-her şey bitti. Ve ezgileri uykuyu çok görür bize, ayrıca sağında ve solunda huzur içinde yatan köylüleri zalimce ürkütüp düşlerinden eder, hırslarından köpeklerin kısılır sesleri. Ve zalim olanlar, ödün vermeyenler, çığlıklarla ve hıçkırıklarla soluk yıldızlar altında yuvarlanıp gider ve yağmur bile onları yumuşatamaz. Çığlıkları sıla özlemi, yitirilmişlik, terk edilmişlikle dolu; hıçkırıklarında

önüne geçilmezlik, ayrılmışlık, olup bitmişlik ve belirsizlik duyulur. Ve boğuk bir ritimle gürleyerek yol alırlar ayın ışığıyla aydınlanmış raylar üzerinde, mutsuz ve avuntusuz. Ve aklından çıkmazlar hiç.

Onlar da bizim gibidir. Yurtlarında ölecekleri güvencesini verecek kimse yoktur onlara. Huzursuz ve gece dinlencelerinden yoksundurlar. Ve amaç diye bir şey tanımazlar. Belki Stettin'de, belki Sofya'da, belki de Floransa'dadır evleri. Ama Kopenhag ile Altona arasında ya da Paris'in bir banliyösünde gide gele yıpranıp parçalanırlar. Ya da elden ayaktan düşüp Dresden'de kalakalırlar. Ya da ufak bir hileye başvurur, emekliliklerinde birkaç yıl daha çalışmalarını sürdürür, hat işçilerini yağmurdan koruyacak barınaklar ya da kent sakinlerinin hafta sonlarını geçirecekleri evcikler kimliğiyle hizmet verirler.

Onlar da bizim gibidir. Sanılandan çok daha fazlasına katlanırlar. Ama bir gün gelip raylar üzerinde yol alırken ansızın devriliverirler ya da önemli bir parçalarını yitirirler. Asla kalmazlar bir yerde. Ve pes edene kadar sürdükleri yaşam nasıldır? Yollarda bir yaşam hep. Ama görkemli, ama acımasız, ama sınırsız. Trenler, öğlesonraları, geceleri. Demiryollarının setlerinde açan kurum dolu başçıklarıyla çiçekler, teller üzerinde kurum dolu sesleriyle kuşlar dostlarıdır onların ve uzun bir süre onların anısını yaşatırlar.

Ve daha uzaktan, çok, çok uzaktan, vaatkâr çığlıklarını işittik mi, bizler de dururuz olduğumuz yerde. Fırtına gibi yanı başımızda belirdiler mi, sanki dünyaları dolaşmışlar gibi yanı başımızda, uçuşan saçlarımızla bizler de dururuz. Ve çığlıkları artık uzaktan, çok, ama çok uzaktan gelmeye başladığında, bizler hâlâ bulunduğumuz yerde dururuz kurum dolu yanaklarla. Çok uzaktan gelmeye başladı mı çığlıkları, çığlıkları çok uzaktan. Aslında hiçbir şey ya da her şeydirler. Ve tatlı, netameli vaatler içeren ritimleriyle hapishanelerin pencerelerini döverler. O zaman kulak kesilirsin sen zavallı mahkûm, geceleri gelen, pencereleri döven trenlere sınırsız bir dikkatle kulak kabartırsın ve onların çığlığı, onların düdük sesi hücrenin yumuşak karanlığını acıyla ve hazla doldurur.

Ya da ateşlendiğin geceler kükreyerek yatağının üzerine atılır. Ve vücudundaki damarlar, ay mavisi, başlar titreşmeye ve ezgiyi içeri buyur eder, marşandizlerin ezgisini: yollarda-yollarda-yollarda... Ve kulağın dünyayı alıp yutan bir uçuruma dönüşür.

Yollarda. Ama ikide bir istasyonlara tükürülüp atılır, veda edişlerin ve yeniden yollara düşüşlerin ellerine teslim edilirsin.

Ve istasyonlar soluk tabelalarını senin karanlık yolunun yanı başında alın gibi havaya kaldırır. Ve isimler yazar tabelalarda, buruş buruş alnısı tabelalarda, isimler yazar ve isimler dünyayı içerir: yatak yazar, açlık ve kız yazar üzerlerinde. Ulla ya da Carola. Ve soğuktan donmuş ayaklar ve gözyaşları. Ve tütün yazar istasyonların tabelalarında ya da ruj ya da şnaps. Ya da Tanrı ya da ekmek. İstasyonların soluk alnında, tabelalarında isimler yazar ve isimler: kızlar.

Sen de bir tren hattısın, paslarla, lekelerle, pırıl pırıl, güzel ve belirsizlik içinde. Ve istasyonlara bölünmüşsün, istasyonlara bağlanmışsın. Ve istasyonların tabelaları var ve üzerlerinde kız yazar ya da ay ya da cinayet. Ve dünyayı barındırır tabelalar.

Bir trensin sen de, paldır küldür geçip gider, çığlıklar atarak geçip gidersin –bir tren hattısın– üzerinde gerçekleşir her şey ve passı matlığa ve gümüşsü parlaklığa dönüşürsün.

İnsansın sen, beynin zürafa yalnızlığında, sonsuz uzunluktaki boynunun yukarısında bir yerdedir. Ve kimse tam olarak bilmez nerede kalbin.

Kalsana Zürafa

Kuruma bulanmış, ay ıssızlığındaki kocaman garda, rüzgârın uluyarak kol gezdiği peronda dikiliyordu. Geceleri dünyanın sonunu anlatır boş istasyon, canı çekilmiş ve anlamını yitirmiştir. Ve boştur. Boş, boş, boş. Daha ileri gitmeye kalktın mı, hapı yutarsın.

Hapı yutarsın o zaman. Çünkü korkunç bir sesi vardır zifirî karanlığın. Elinden kurtulamazsın, göz açıp kapamadan yenik düşürür seni, dize getirir. Anılarla çullanır üzerine; dün işlediğin cinayetin anısıyla. Ve sezgilerle saldırır; yarın işleyeceğin cinayetin sezgisiyle. Ve bir çığlık büyütür içinde; denizinin üzerine çullandığı yalnız hayvanın asla işitilmedik balıksı çığlığı. Ve çığlık yüzünü parçalayıp doğrar senin, yüreğinde korkuları ve donmuş tehlikeleri barındıran çukurlar açar. Denizinde yalnız hayvanın korkunç, karanlık çığlığı işte öylesine suskundur. Ve dalga gibi yükselir, kıyıya vurup çatlayan dalgalar gibi karanlık kanatları tehditkâr uğuldar. O köpüren dalga serpintileri gibi yok edici ve ıslıksı sesler çıkarır.

Dünyanın sonuna gelmiş dikiliyordu. Beyaz, soğuk ark lambaları acımasızdı ve her şeyi çıplaklaştırıyor ve hüzünlendiriyordu. Ama ark lambalarının ardında büyüyen korkunç bir karanlık vardı. Hiçbir kara, gece, peronlardaki beyaz lambaları kuşatan zifirî karanlık kadar kara değildi.

Gördüm, sigaran var, dedi kız ve soluk yüzünde ağzı kıpkırmızı.

Evet, dedi erkek, var.

O zaman niye benimle gelmiyorsun, diye fısıldadı kız yakıncacık.

Hayır, diye yanıtladı erkek, neden geleyim?

Benim nasıl biri olduğumu bilmiyorsun ki, dedi kız, erkeğin çevresinde bir casus gibi dolanarak.

Biliyorum, diye yanıtladı erkek, sen de ötekiler gibisin.

Bu uzun boyunla zürafaya benziyorsun, dedi kız. Dik kafalı bir zürafa! Benim nasıl bir vücudum var, biliyor musun bakayım, ha?

Aç bir vücut, dedi erkek, çıplak ve boyalı. Ötekiler gibi.

Uzun boylu ve salağın birisin, zürafa seni, diye kikirdedi kız, yakıncacık. Sevimli birine benziyorsun. Sigaran da var üstelik. Durma, gel haydi, görmüyor musun, gece.

Bunun üzerine kızın yüzüne baktı erkek. Pekâlâ, diye güldü, sen sigaraları alacaksın, ben de seni öpeceğim. Ama ya giysine el atarsam, o zaman?

O zaman kızaracak yüzüm, dedi kız. Erkek, kızın sırıtışını bayağı buldu.

Bir marşandiz çığlık çığlığa istasyondan geçti. Ve çığlık sesi kesildi birden. Arkasındaki soluk ışık alacakaranlıkta dağılarak uzaklaştı, eriyip kayboldu. Sarsılarak, ahlayıp oflayarak, garç gurç ederek, gümbürdeyerek geçip gitti bir marşandiz.

Derken erkek, kızla yürüyüp gitti.

Sonra eller, yüzler ve dudaklar buldu karşısında. Ama yüzlerin hepsi kanıyor, diye geçirdi içinden, ağızlarından kan sızıyor hepsinin ve el bombaları ellerinde. Ama birden ruj tadı geldi ağzına ve kızın eli çelimsiz kolunu kavradı. Bir inilti duyuldu derken, bir çelik miğfer yere düştü ve bir göz yumuldu yaşama.

Ölüyorsun, diye haykırdı erkek.

Ölmek mi, dedi kız, bir çığlık atarak. Söylediğin şeye de bak!

Sonra düşen miğferi alıp yeniden alnına oturttu erkeğin. Siyah saçları donuk donuk parıldıyordu.

Ah, saçınmış, diye fısıldadı erkek.

Kalıyor musun diye sordu kız usulcacık.

Evet.

Çok mu?

Evet.

Sürekli mi?

Saçların ıslak dallar gibi kokuyor, dedi erkek.

Sürekli mi, diye sordu kız tekrar.

Ve ansızın uzaktan: yakın, yoğun ve müthiş bir çığlık. Balık çığlığı, yarasa çığlığı, bokböceği çığlığı, lokomotiflerin şimdiye dek işitilmeyen hayvansı çığlığı. Acaba tren, bu çığlık karşısında raylarda yalpalayıp sendelemedi mi? Bu çığlıktan kaçıp uzaklaşmadı mı? Soluk yıldızlar altında şimdiye dek asla işitilmemiş yeşil çizgili sarı, körpe bir çığlık. Acaba yıldızlar bu çığlık karşısında yalpalayıp sendelemedi mi?

Birden pencereyi açtı erkek; gece, soğuk elleriyle çıplak göğsüne uzandı. Ve dedi ki: Gitmem gerekiyor.

Gitme kal, zürafa! Kızın ağzı beyaz yüzünde hastalık kırmızısı ışıldıyordu.

Ama zürafa, kof bir çınlamayla öten kocaman adımlar atarak kaldırımlarda yürüyüp uzaklaştı. Ve ardında ay griliğindeki cadde suskunluğa gömüldü yeniden ve taşsı yalnızlığına gömüldü. Pencereler, süt buharıyla kaplanmışçasına ölü sürüngen gözlerine benziyordu. Perdeler, uykulu, ağır ve belli belirsiz soluyan gözkapakları, uçuşuyordu usulcacık. Sarkaç gibi. Sarkaç gibi beyaz ve yumuşak salınıyor ve mahzun adamın arkasından el sallıyordu.

Pencere kanadı miyavladı. Ve göğsü üşüdü kadının. Erkek arkasına dönüp bakınca, pencerede kıpkırmızı boyanmış bir ağız gördü. Zürafa, diye ağlıyordu ağız. Zürafa.

Geçti Geçti

Bazen kendisiyle karşılaştığı oluyordu. Yumuşak adımlar atarak çarpık omuzlarıyla karşıdan ona doğru ilerliyordu bazen. Saçları öyle uzundu ki, bir kulağını tümüyle örtüyordu. Elini uzatıp tokalaşıyordu kendisiyle. Öyle pek sert değil hani. Ve sonra, günaydın, diyordu.

Günaydın. Kimsin sen?

Sen.

Ben mi?

Evet.

Ve ardından kendisine diyordu ki: Ne diye bağırıyorsun bazen?

Ben değil, hayvan bağırıyor.

Hayvan mı?

Açlık denen hayvan.

Ve sonra kendisine soruyordu: Ne diye ikide bir ağlıyorsun?

Hayvan ağlıyor! Hayvan!

Hayvan mı?

Yurtsama denen hayvan. Ağlayan o. Açlık denen hayvan, bağıran o. Ve ben denen hayvan; tabanları kaldırmış kaçıyor.

Nereye?

Hiçliğe. Kaçılacak bir vadi yok. Nereye gitsem kendimle karşılaşıyordum. En çok da geceleyin. Ama durmuyordu, boyuna daha uzaklara kaçıyordu insan. Sevgi denen hayvan yakalamak için sana elini uzatıyordu, ama korku denen hayvan havlıyordu pencereler önünde ve pencerelerin gerisinde kız ve yatağı. Derken kapı tokmağı kikirdemeye başlıyordu ve tabanlar kaldırılıyordu yeniden. Ve boyuna kendisinin peşinden koşuyordu insan. Kar-

nında açlık denen ve kalbinde yurtsama denen hayvan. Ama kaçılacak bir vadi yoktu. Nereye gitse kendisiyle karşılaşıyordu insan. Nereye gitse. Kendisinden kurtaramıyordu yakasını. Bazen kendisiyle karşılaştığı oluyordu. Ama sonra tabanları kaldırıyordu yeniden. Pencereler altından ıslık çalarak, kapılar önünden öksürerek geçiyordu. Derken bir kalp bir gece için yanında alıkoyuyordu onu. Bir el. Ya da bir gömlek, kaymış bir omuzdan, bir göğüsten, bir kızın göğsünden. Bazen, bir gece için biri onu yanında alıkoyuyordu. Ve o zaman öpücükler arasında unutuyordu ötekini, biri tümüyle kendini ona verdi mi unutuyordu. Ve gülüyordu. Ve acı çekiyordu. Birinin yanında olması iyiydi, uzun saçlı birinin, açık renk çamaşırlarla birinin. Ya da bir vakitler açık renk olan, çiçek motifleriyle bezenmiş çamaşırlarla. Ve bu kişinin dudaklarında biraz ruj oldu mu, iyiydi. O vakit insan renkli bir şey buluyordu karşısında. Ve karanlıkta birinin yanında bulunmak iyiydi. O zaman karanlık pek büyük görünmüyordu insanın gözüne. Yanındaki birinin dudağındaki birazcık ruj küçük bir soba resmi çiziyordu ve soba yanıyordu. İyiydi karanlıkta yanması. Ve çamaşırlar mı, onlar görülemiyordu. Ama yine de biri vardı insanın yanında.

Birini tanımıştı, cildi yazın kuşburnu gibiydi. Tunç rengindeydi cildi. Ve saçları Çingenelerin saçlarına benziyordu. Siyahtan çok maviydi. Orman gibiydi sonra: iç içe geçmiş ve dağınık. Kolu, civcivlerin tüyleri gibi açık renkte, incecik tüylerle kaplıydı. Ve sesi rıhtımda piyasaya çıkmış kızların sesi gibi imalı. Oysa hiçbir şeyden haberi yoktu henüz. Ve ismi Karin'di.

Ve ötekinin Ali'ydi ismi ve tereyağı sarılığındaki saçları deniz kumu gibi ışıl ışıldı. Gülerken burnunu kırıştırıyordu. Ve ısırıyordu. Ama derken biri geldi. Gelen kocasıydı.

Ve bir kapının önünde bir adam dikiliyordu, giderek küçülen bir adam, gri ve sıska: Tamam oğlum! Tamam oğlum! Sonradan anımsadı; babasıydı bu.

Ve trampet değnekleri gibi kıpır kıpır bacaklı o kadının Carola'ydı adı, ceylan bacaklıydı Carola ve asabi. Ve insanı çıldırtan gözleri vardı. Ve öndeki dişleri hafif aralık. Kadını tanıyordu.

Ve o yaşlı adam geceleri bazen şöyle diyordu: Tamam oğlum! Tamam oğlum!

Gece onu yanında alıkoyan kadının geniş kalçaları vardı. Ve kadın süt kokuyordu. Ve adı insana güven veriyordu, ama unuttu neydi. Geçti. Bazı sabahlar sarı yelveler ötüşüyordu şaşkın; ama annesi uzaktaydı, çok uzakta ve sıska, gri adam hiçbir şey demiyordu. Çünkü kimse geçmiyordu artık önünden.

Ve ayakları kendiliklerinden yürüyordu. geçti, geçti.

Ve sarı yelveler daha sabahleyin biliyorlardı: geçti, geçti. Ve telgraf direkleri uğulduyordu: geçti, geçti. Ve yaşlı adam bir şey demiyordu artık: geçti, geçti.

Ve kızlar akşam oldu mu, ellerini özlem dolu tenlerine koyuyorlardı: geçti, geçti. Ve ayakları tümüyle kendiliklerinden yürüyordu: geçti, geçti.

Bir zamanlar bir kardeşi vardı. İki dosttular kardeşiyle. Ama sonra bir demir parçası, iğrenç bir böcek gibi havada vınlayarak üzerine geldi kardeşinin. Savaştı çünkü. Ve demir parçası bir yağmur damlası gibi yapışıp kaldı kardeşinin derisine: birden kan, gelincik gibi çiçek açtı karda. Gökyüzü laciverttaşıydı, ama çığlığı kabullenmedi. Ve kardeşinin son çığlığı vatan olmadı. Anne de, Tanrı da olmadı. Onun son çığlığı buruktu ve keskin: Lanet olsun! Yavaşçacık: Lanet olsun! Ve çığlık ağzını kapadı. Bir daha hiç açılmamak üzere. Geçti.

Ve babası olan sıska, gri adam bir daha tamam oğlum, demedi. Bir daha hiç. Artık her şey, her şey bitmişti.

Kent

Bir gece yolcusu raylarda yürüyordu. Ay ışığı vurmuştu raylara ve raylar gümüş gibi ışıldıyordu. Ama soğuk, diye geçirdi içinden gece yolcusu; soğuk raylar. Solda, uzakta tek ışık, bir çiftlik. Ve düşmanca havlayan bir köpek. Işık ve köpek geceyi gece yapıyordu. Derken gece yolcusu yine yalnızlığa gömüldü. Sadece rüzgâr upuzun vuvv sesiyle kulaklarının yanı başından geçip gidiyordu. Ve raylarda benek benek lekeler: ayın önünde bulutlar.

Birden elinde fenerle adam göründü. Havaya kaldırılan fener, iki yüz arasında sallanıyordu.

Fenerli adam sordu: Hayrola, delikanlı, nereye böyle?

Ve gece yolcusu koluyla, ufuktaki aydınlığı gösterdi.

Hamburg mu? diye sordu fenerli adam.

Evet, Hamburg! diye yanıtladı gece yolcusu.

Derken ikisinin ayakları altında, taşlar hafifçe takırdadı. Birbirine çarpıp takır tukur sesler çıkardı taşlar. Ve fenerin teli, gıcırdıyordu sağa sola, sağa sola. Önlerindeki raylara ay ışığı vurmuştu. Ve gökyüzündeki aydınlık Hamburg'du.

Ama senin bildiğin gibi değil, dedi fenerli adam, senin bildiğin gibi değil kent. Aydınlık evet, ona bir diyeceğim yok, ama aydınlık sokak lambaları altında karınları aç insanlar dolaşıyor sadece. Söylemedi deme, bak!

Hamburg! dedi gece yolcusu gülerek. Hamburg olsun da gerisi fark etmez. Hamburg'dan çıkıp gidince, yine oraya dönmek gerekiyor, boyuna dönmek gerekiyor oraya. Yeniden dönmek. Ve sonra, daha önce üzerinde hayli düşünmüş gibi, hayat böyle, biricik hayat, dedi.

Fener gıcırdayarak, sağa sola, sağa sola. Ve rüzgâr vuvv sesiyle tatlı tatlı esip geçiyordu kulaklarının yanı başından. Raylara ay ışığı vurmuştu ve raylar soğuktu.

Derken elindeki fener sağa sola gidip gelen adam: "Hayat" dedi. "Tanrım, nedir bu hayat dediğin: kokuları anımsamak, kapıların tokmaklarına uzanmak. İnsan yüzleri önünden geçip gitmek ve geceleyin yağan yağmuru saçlarında duyumsamak. Bu kadarı bile az şey midir!"

Derken arkadan bir lokomotif sıla özlemiyle dolup taşarak, devcileyin bir çocuk gibi ağlayarak yaklaştı. Ve geceyi gece yaptı. Bir marşandiz adamların hemen yanı başından paldır küldür geçip giderek yıldızlarla bezenmiş ipeksi gecede gök gibi gürleyerek ilerledi. İki adam lokomotif canavarı karşısında cesaretlerini yitirmeyerek nefes alıp verdiler. Ve pas kırmızısı vagonlar altındaki tekerlekler tangır tungur döndü raylar üzerinde. Dur durak bilmeden, doludizgin, haldır huldur uzaklaştılar; uzaklaştılar, uzaklaştılar. Ve çok ötelerden sesleri geldi hafiften, uzaklaştıklarını bildiren sesleri.

Birden gece yolcusu şöyle dedi: "Hayır, hayat yağmurda dolaşmaktan, kapı tokmaklarına uzanmaktan daha fazla bir şeydir. İnsan yüzleri önünden geçip gitmekten ve kokuları anımsamaktan da daha fazla. Korkmaktır hayat. Ve sevinmektir. Tren altında ezilmekten korkmasıdır insanın. Tren altında kalmadığı, bir yere çakılmayıp yürüyebildiği için sevinmesi." Derken rayların yanı başında küçük bir kulübe göründü. Fenerin ışığını kısan adam yanındaki gence elini uzattı: "Eh, güle güle git Hamburg'a!"

Evet, Hamburg, dedi öteki ve yürüdü.

Raylar bir güzel parıldıyordu ay ışığında.

Ve ileride, ufukta aydınlık bir leke: Hamburg kenti.

Billbrook

Akşam geç vakit Hamburg'a varan Kanadalı başçavuş, bavulunu garın çini döşeli zeminine bıraktı. Yanaklarını şişirip pufladı. Uzun bir puflayış. Ama havanın pek kötülüğünden mi bunu yaptı, yoksa ter içinde kaldığından mı, belli değildi. Pantolonunun ceplerinde kaybolan sol ve sağ eli, daldıkları derinliklerden bir süre sonra çakmak ve sigara paketiyle yeniden gün ışığına çıktı. Ama yo, gün ışığına değil, lamba ışığına. Donuk, puslu, kör, nemli ışığına gece istasyonun lambasının. Kanadalı başçavuş, sigara paketinden dişleriyle bir sigara çekip alarak çaktı çakmağını. Çakmak o ezberlenmiş, talimli çıt sesini duyurmakta gecikmedi ve alevinin ince, sarı, yumuşak dili başçavuşun koyu kırmızı ince bıyığını yaktı. Pek de fazla yaktığı söylenemezdi hani, ama yine de başçavuşun burnuna açık seçik bir yanık kokusu geldi. Yanan bir lastik kokusu gibiydi tıpkı. Lastik mi? diye düşündü başçavuş. Yanan kılların da benzer bir koku çıkardığı aklına gelmedi. "Lastik" sözcüğü de zaten şöylece geçivermişti zihninden. Sigara içilmeden kaldı. Karanlık zeminde beyaz, dikkati çekecek derecede yeni ve temiz yatıyordu, ağzından düşmüştü başçavuşun. Başçavuşun dudakları biraz aralıktı. Ve unutmuştu başçavuş çakmağı bir çıt sesiyle yeniden kapamayı. Küçük alev, unutulmuş ve aşağılanmış, yeniden çakmağın içine çekildi. Başçavuş, cep aynasını çıkarıp bıyığındaki yıkımı gözden geçirmeyi de akıl etmemişti. Yanmış, yıkıma uğramış, kırmızı, ince bıyığı gerçekten aklından çıkmıştı ve aynaya bir baksa kendisi de şaşar kalırdı buna. Çünkü öylesine pas kırmızısı ve inceliğiyle öylesine soylu bıyığına, bu pas rengi soylu bıyığına çok değer veren biriydi. Çok değil, her

şeyden çok aslında. Oysa şimdi kuşkusuz mahvolmuştu bıyığı ve başçavuş aynayı çıkarıp bir bakayım bile demiyordu. Dudaklarını ve çakmağı alabildiğine açık tutuyor ve beyaz, gıcır gıcır bir sigara yerde duruyordu. Dudaklarını, çakmağı, sigarayı unutmuştu başçavuş. Bavulu, Kanada'yı, bıyığı ve yanık kokusunu unutmuştu. Unutmuş ve ağzını açmıştı. Ve üzerinde siyah harflerle anlaşılmaz bir sözcük yazılı emaye bir tabeladan gözlerini ayıramıyordu. Çünkü sözcük, bu dokuz harf, bu dokuz harfli siyah lake sözcük ismiydi onun. Gözlerini iyice kısıp sonra birden açabildiği kadar açtı. İsmi olduğu yerde duruyordu. Dokuz siyah harf, laklanmış ve pırıl pırıl, siyah harfli anlaşılmaz diğer pek çok sözcükle büyük ve emaye bir tabela üzerinde. Başçavuş tabelaya bakıp duruyordu. Benim ismim diye geçiriyordu içinden. Açık seçik, gün gibi ortada. Ve lak ve emayla kaplanmış. Saçma, diye düşündü, saçma! Lak ve emay kaplı. Çılgınlık! Salaklık! Kaçıklık! Yirmi altı yaşındaydı başçavuş, Hamburg'a ilk gelişiydi. İlk kez bu istasyonda bulunuyordu, bu istasyon önünde, kör kör yanan bu istasyon lambası altında, istasyon holünün bu vurdumduymaz çini zemini üzerinde. Ve karşıda ismi duruyordu, ilk kez geldiği bu yerde. Lak ve emayla kaplı ismi. Evet, birden ismi çıkmıştı karşısına. Doğrusu birden de denemezdi, çünkü çoktandır orada duruyor olmalıydı. İşte şimdi karşısına çıkıvermişti birden. Onun karşısına birden siyah ve beyaz, lak ve emay kaplı. Beyaz bir tabela üzerinde siyah harflerle bir isim, onun ismi, kısaca: Billbrook. Ve duruyordu oracıkta. Yadsınamayacak şekilde duruyordu. Ve her şeye karşın onun ismiydi bu. Yabancı bir ülkenin göbeğinde, lak ve emay kaplı: Billbrook. Çok iyi fark ediliyor, açık seçik okunabiliyordu.

Dişleriyle paketten yeni bir sigara çekip alacaktı ki, elinin titrediğini gördü. Sırıttı. Evet, sırıtıyordu şimdi. Oysa daha demin korkup irkilmişti.

Otel odasında heyecanı hâlâ geçmemişti. İki oda arkadaşını yüksek sesle selamladıktan ve onlarla tanıştıktan sonra, hemen başından geçen serüveni anlatmaya koyuldu. Serüven diyordu buna. Olayı öylesine yoğun yaşamıştı ki, kendisi için bir serüvenden

farksızdı. Oda arkadaşlarına ismi söyledi; hiç, ama hiç acele etmeden ve olabildiğince açık seçik. Şimdi "kulaklarını açıp dikkatle" onu dinleyebilirdi arkadaşları. Bu isim, onun ismiydi, onun ismi; Amerika'dan, Kanada'dan, Hopedale'den gelirken taşıdığı ismi, bu kendi ismi istasyondaki emaye tabelada büyük harflerle ve pek okunaklı duruyordu. Burada, Hamburg'daki istasyonda. Ve ardından iki oda arkadaşına burada bir anı tabelasının asla söz konusu olamayacağını tekrar tekrar kesinlikle belirtti. Hayır, hayır. Böyle bir şey yoktu. Şimdiye kadar iki dizelik bir şiir olsun kaleme almamış, aşırı yorgunluktan kaynaklanan göz altı morluklarına karşı bir ilaç ya da ucuza mal edilecek bir akaryakıt keşfetmemişti. Kazandığı bir boks şampiyonluğu da yoktu. Hakkında tutuklama emri çıkartılmış biri de değildi, gerçekten değildi. Hamburg'da da bu akşam ilk kez bulunuyordu, gerçekten ilk kez.

Başçavuşun heyecanlı heyecanlı yaptığı açıklamaların burasında iki oda arkadaşı kükrediler ansızın. Yaman bir kükreyişle kükrediler. Diş bileyerek, oh olsun diyerek, madenî bir sesle güldü pencere önündeki, ufak tefek ve esmer olan. Kazboku sarışını, kanlı canlı olanı, kaba ve alaylı bir tonla sesini yükseltip yumruğunu masaya indirdi. Ve iki oda arkadaşı, bağırışmalar ve dirseklemeler arasında Billbrook'un kentin, Hamburg kentinin bir semti olduğunu başçavuşun kafasına sokmaya çalıştılar. Evet, doğru söylüyorlardı, Hamburg'un bir semti Billbrook ismini taşıyordu. Ne de olsa bir yıldır Hamburg'daydılar. Âdeta şimdiden Hamburg'un ilk sakinlerinden çok eski Hamburglular olarak nihayetinde bilmeyecekleri şey değildi bu. Ve Hopedale'li pilot Bill Brook'un onlara inanması gerekiyordu, kent planını onun gözüne sokacak gibi masanın üzerine yaymışlar, Hamburg'un Billbrook ismindeki semtini mavi bir tükenmezle belirgin ve iri çizgiler çekip işaretleyerek daire içine almışlardı. Evet, başçavuş bunu görüp de işin içyüzünü kavrayınca, göğsü kabardı biraz. Haksız yere kuşkusuz. Ama onun bunu düşündüğü yoktu. İsminden dolayı küçük çapta gizli bir gurura kapılmayı kendine çok görmemişti. Ve bundan dolayı da kendini ayıplayamazdı doğrusu. Ne de olsa insanın Hopedale'den kalkıp o büyük suyu aşarak Hamburg'a gelmesi

ve beyaz emaye tabelada siyah, parlak harflerle görkemli bir şekilde yazılmış ismiyle karşılaşması her Tanrı'nın günü gerçekleşecek bir şey değildi. Yo yo, az da olsa gururu ve coşkulu bir neşeyi kendine çok görmesi için neden yoktu. Bu neşe havası da hiç umulmadık bir anda çıkıp gelmiş, başlangıçtaki korkusunu tümüyle unutuğunu fark eder etmez ruhunda belirmişti. Başçavuş, Hopedale'deki evinin mutfağında dikilmiş dururken gördü kendini; kahkahalarla gülüyor, çılgınca neşesinden annesinin saçlarını dağıtıyordu. Burada yaşadığı olaydan, Hamburg'un Billbrook adındaki bu semtinden söz ettiğinde Hopedale'deki evin nasıl kahkahayla çınlayacağını işitir gibi oluyordu. Ta Hopedale Limanı'ndan işitilebilecekti bu kahkahalar. Ev kahkahaya boğulacak, herkes şaşırıp kalacak, annesinin saçları havalarda uçuşacaktı. Beslediği ineklerin böğrünü dirsekleyip içi rahat, onları az da olsa gururuna ortak edecekti. Evet, bunu yapacaktı mutlaka. Bunu yapma düşüncesi, o akşam hayli zaman başçavuşu uyutmadı.

Neşesini ve gururunu ertesi güne kadar kaybetmedi. Ertesi sabah buna şaşırdı başçavuş. Öğleden sonra bir kent planı alıp kimse görmeden cebine sokmaya çalıştı. Ama madenî gülüşlü oda arkadaşı suçüstü yakaladı onu. Rüzgârda savrulan bir konserve kutusu gibi tıngırdayan sesiyle: "Desene kentte bir geziye çıkacaksın, ha? Bill Brook, Billbrook'ta piknik yapıyor. Git bakalım, azizim, belki kentin fahrî hemşerisi yaparlar seni. Yoksa gitmeyi istemiyor mu canın? Kentin bu semtine gitmeyi? Ha? Beni dinle, belki belediye başkanı yaparlar seni. Bay Bill Brook, Billbrook'un belediye başkanı. Bol eğlenceler sana, aziz dostum, can ve gönülden bol eğlenceler!" Oh olsun diyen konserve kutusu gülüşü öylesine sevimsiz bir gümbürtüyle odada yankılandı ki, sarışın arkadaşının laternamlısı gülüşü alçakgönüllükle yerde yuvarlanıp söndü. Bill Brook da arkadaşlarına bakıp güldü. Orta parmağıyla ince, pas rengi bıyığını sıvazladı, sonra attığı kahkahaların yol açtığı, fırça gibi kısa kirpiklerindeki bir damla gözyaşını sildi. "Eh, akşam görüşürüz artık. Semtimde küçük bir yürüyüşe çıkayım bakayım. Akşam görüşmek üzere!" Başçavuş, o müthiş neşesi ve gururuyla kapıdan çıktı.

Hopedale'li namuslu, dürüst insanların isimlerinin içinde yer aldığı bu acayip kentin göbeğindeki göl, bir an sevince boğdu başçavuşu. İsmini taşıyan. Göbeğinde pek şirin bir gölle kent diye buna denirdi işte. Kokladı. Ah, su kokuyordu hava, tuzlu su, ağzında tadını duydu. Bu kentte ne yok ki, diye geçirdi içinden. Arkasına dönüp bulutlu güneşe baktı. Gri Hamburg güneşine. Sonra yola koyuldu. İzleyeceğim yön doğu-güney-doğu dedi kendi kendine. Ve şen ve sağlam adımlar atarak yürüdü.

Öğlesonrası sıcak ve sarı griydi. Gökten gri Hamburg bulutları sarkıyordu. Başçavuş Bill Brook, arkasında sarı gri güneş, içi neşeyle dolup taşarak güneydoğu yönünde ilerledi. Bir saat sonra cebinden kent planını çıkardı. Şimdiye kadar geride bıraktığı yolu, kat edeceği yolla karşılaştırdı. Daha iki saat gidecekti. Yanılmıştı. İnsan yabancı bir kentte istediğince yürüyemiyordu. Kent planını cebine soktu yeniden, gözlerini güneydoğuya çevirdi. Hamburg'da bir yaz gününün sarı grisini solumaya başladı.

Ama derken içindeki gururun, döne döne düşen isabet almış bir uçak gibi silinip gittiğini hissetti. Birden değil. Yavaş yavaş dönerek. Kocaman kavisler çizerek. Ve gönlündeki müthiş neşe kurumuş bir pasta gibi ufalanmaya başlamıştı. Başını çevirip gözlerini kırpıştırarak güneşe baktı. Eskisi gibi sarı griydi. Başçavuş Bill Brook'u ansızın bir düşünce aldı. Yoruldum galiba, diye geçirdi içinden. Paketten bir sigara çekip çıkardı. Yoruldum tabiî, diye düşündü. Hepsi bu. Sonra bu kadar yol yürümeye de alışık değilim. En son ne zaman yürümüştüm bir saat? Bizim orada belki? Evet, olsa olsa bizim Hopedale'de. Birkaç yıl önce. İzmariti için için yanan küçük bir futbol topu gibi ayağının ucuyla vurup kaldırıma fırlattı.

Ama hayır, yorgunluk değildi asıl neden. Hayır, değildi. Asıl neden şuydu: kısa süre öncesine kadar öyle caddelerden geçmişti ki, insanlar oturuyordu buralarda. Zaman zaman bir köşesi yıkılmış bir ev, yanmış ya da çökmüş evler; bir ön bahçe; yıkılmış bir balkon; uçmuş bir çatı görmüştü. Ama şehrin bu bölümündeki caddeler, henüz caddeye benziyordu, evler fazla hasara uğramamakla birlikte pek de sağlam değildi, camı çerçevesi biraz kırık

döküktü, ama yine de evdiler ve caddelerin sağındaki ve solundaki evlerde oturanlar vardı. Ağaçlar arasında köpekler havlıyor, kapılarda ve merdiven boşluklarında, girişlerde ve arka bahçelerde çocuklar bağırışıyordu. Sevinç çığlıkları atan ve hıçkırarak ağlayan çocuklar. Kadınlar halı çırpıyor, pencerelerden dışarılara sesleniyordu; çöp bidonları iğrenç kokuyordu bu caddelerde. Kızlar kikirdiyor, oğlanlar ıslık çalıyordu. Atlantik kıyısındaki Hopedale kentinden Pilot Başçavuş Bill Brook'un geçtiği bu caddelerde. Sağdaki ve soldaki evlerde insanlar oturuyor, pencere camlarını silen kızlar ezgiler söylüyor, kanaryalar i ve ü makamından uzun uzun dem çekiyorlardı. Bisikletlerin zil sesleri ve süt güğümlerinin tıngırtıları yankılanıyordu bu caddelerde. Fren yapan, sesli sesli soluyan, klakson çalan arabaların sesleri duyuluyor ve evlerin birinde, biri piyanoda Mozart'ı didik didik ediyor, sayı sayarak elindeki sert cisimle tempo tutan yaşlı bir kadının tiz sesi caddeye taşıyordu. Buraya kadar caddelerin sağında ve solunda oturan insanlar görmüştü Bill Brook ve caddeler doğru dürüst caddelerdi henüz. Doğru dürüst caddeler, Hopedale'deki gibi tıpkı. Ya da Ottawa'dakiler gibi. Quebec'tekiler gibi ya da. Ama yarım saat öncesinden başlayarak ortalığa yavaş yavaş bir sessizlik çökmüştü. Caddenin sağındaki ve solundaki evlerde oturanlar da, caddenin sağındaki ve solundaki evler de giderek azalmış, çocuklar, köpekler ve arabalar iyice seyrekleşmişti. Yalnızca didik didik edilen Mozart'ın sesi alay edercesine bu ansızın çökmüş sessizlikte yayılıyordu. Canlılık giderek seyrekleşmiş, azalmıştı. Derken büsbütün yok olmuş, birkaç yüz metre sonra yeniden belli belirsiz duyulmaya başlanmıştı. Ama yine kaybolduğunda bu, öncekinden bir kat daha uzun sürmüş, sonra birkaç evle birlikte birkaç adım boyu yeniden, bu kez çok hafiften duyulmuş, giderek gücünü yitirmişti. Giderek hafiflemiş, hafifledikçe hafiflemişti. Ve yavaş yavaş duyulmaz olmuştu canlılık.

Büyük bir kavşağa gelip durdu Bill Brook. Başını çevirip arkasına baktı: hiç çocuk yok muydu çevrede? Hiç köpek yok muydu? Hiç araba? Sola döndürdü başını: çocuk yok. Köpek yok. Araba yok. Sağa, sonra ileriye baktı: ne bir çocuk, ne bir köpek, ne bir

araba! Dört bir yönde sonsuza doğru uzayıp giden caddeler boyunca baktı: tek ev göremedi. Tek bir ev. Bir kulübecik bile yoktu görünürde. Bir barakacık bile. Yalnızlığa gömülmüş, savaştan çıkmış, dökülen, sallanan bir duvar bile. Yalnızca bacalar ölü parmakları gibi ikindi gökyüzünü delip geçiyordu. Dev bir iskeletin kemikleri gibiydi tıpkı. Mezar taşları gibiydi. Tanrı'ya uzanan, gökyüzüne tehditler savuran ölü parmakları. Cascavlak, sıska, kıvrık, uçları çürümeye yüz tutmuş parmaklar. Bill Brook dört bir yönde uzanan caddelerden hangisine baksa, kilometrelerce uzaklığa kadar her şeyi görebiliyordu âdeta. Ama canlı adına hiçbir şey seçemiyordu. Hiçbir şey. Canlı hiçbir şey. Milyarlarca taş, ufalanmış taş, milyarlarca taş parçası, milyarlarca taş kırıntısı. Amansız savaşın düşüncesizce un ufak ettiği kent. Milyarlarca moloz ve birkaç yüz ölü parmağı. Ama bunun dışında ne bir ev ne bir kadın ne bir ağaç. Nesneler sadece. Canına okunmuş, yıkıma uğramış, çatlayıp patlamış, un ufak edilmiş. Nesneler sadece. Nesneler. Kilometrelerce uzunluğunda, kilometrelerce genişliğinde nesneler sadece. Başçavuş Bill Brook ölü bir kentte bulunuyor, ağzında yavan ve hoş olmayan bir tatla oracıkta dikilmiş duruyordu. Önceki gururunun yerinde yeller esmekteydi. Ruhundaki müthiş neşe gerilerde kalmıştı, ah çok gerilerde, gördüğü son çocuklarda, son köpekte ve son arabalarda kalmıştı. Hava da ölü burada, diye geçirdi içinden Başçavuş Bill Brook. Ölü parmakların göğsüne yapıştığını hissetti. Ortalıkta çıt çıkmıyor, nefes almaya cesaret edemiyordu.

Kent planını cebinden çıkarıp, sımsıkı tuttu elinde. Başçavuş Bill Brook'a öyle geldi ki, sanki düşmemek için plana tutunuyordu. Güneşe baktı, şimdiden iyice alçalmıştı güneş, altın tozuna gömülmüş uzak kentin pusu içinde duruyordu. Kiliselerin kuleleri Bill Brook'un gözüne ipincecik göründü. Gerçek değil bunlar, uydurma diye geçirdi içinden. İşte öylesine yakınındaydı ölü parmakları, öylesine dar bir çember halinde çevresini sarıp kuşatmışlardı. Gerçek olan sadece ölü parmakları ve molozlar. Sadece bunlardı uydurma olmayan.

Gideceği daha bir saatlik yol vardı; yürüyüş temposunu iki ka-

tına çıkarmaya karar verdi. Yolun ortasından gidiyordu. Daha doğrusu yolun ortasından gitmesi gerekiyordu, çünkü çökmüş evlerin yıkıntıları yola bir hayli taşmıştı ve geniş yoldan keçiyolu gibi sadece daracık ve engebeli bir açıklık kalmıştı yayalara. Gözleri yerde, yürüyordu Bill Brook. Ama içinde vakitsiz uyanan gururu ve aşırı neşeyi bir daha ele geçiremedi.

Ama bu ölü, evsiz, gürültüsüz, ölü parmaklı kentte yine de canlı bir şeyin var olduğunu gördü ansızın: ot. Yeşil ot. Hopedale'deki gibi ot. Bildiğimiz ot. Milyonlarca sap. Sıradan. Cılız. Ama yeşil. Ama canlı. Ölülerin saçları gibi canlı. İnsanın yüreğine korku salacak kadar canlı. Dünyanın dört bir yanındaki otlar gibi ot. Bazen üzeri grileşmiş, çiyle kaplı, molozla örtülü, toz içinde. Ama yine de yeşil ve canlı. Dört bir yanda canlı ot. Yayvan yayvan güldü Başçavuş Bill Brook. Ama gülüşü birden donup kaldı dudaklarında, çünkü beyni bir sözcüğe, tek bir sözcüğe takılmıştı. Gülüşü yolun kimi yerlerindeki otlar gibi gri ve tozlu bir niteliğe bürünmüştü. Buzsu bir çiyle kaplıydı üzeri. Mezarlıklardaki ot diye geçirdi içinden Bill Brook. Mezarlar üzerindeki ot. Yıkıntılarda yetişen ot. Acımasız, iğrenç, merhametli gri ot. Mezarlık otu, mezarlarda büyüyen, akıllardan çıkmayacak, geçmişle yüklü, anılara doymuş, dünya durdukça duracak ot. Akıllardan çıkmayacak, sefil, zavallı: dünya mezarları üzerine serilmiş, akıllardan çıkmayacak, kocaman ottan bir halı.

Ot. Ottan başka bir şeyle karşılaştığı da yoktu Başçavuş Bill Brook'un. Ama hayır, bir ara bir sokak lambasının direği çıkmıştı karşısına, sonra da bir telefon kulübesi ve bir ilan sütunu. Bunlar çıkmıştı karşısına işte. Ve, eğilip bükülmüş direk mahzun mahzun karşıdan üzerine gelmiş ve gözyaşlarına boğularak kikirdemişti: Artık aydınlatamam ortalığı. İşim bitti. Defterim dürüldü. Canıma okundu. Belimi doğrultamayacağım biçimde okundu canıma. Etrafa ışık saçamam artık. Artık parıldayamam. Yaşamının anlamı çıkıp gitti elimden. Artık ışık saçamam!

Ve bir köşede boynu bükük duran, delik deşik edilmiş, kalbura çevrilmiş bir telefon kulübesine rastladı Bill Brook ve telefon kulübesi gözyaşlarına boğulmuş fısıldadı: İçimdeki organları sö-

küp attılar, beynimi çalıp götürdüler. İçinde pek çok numara ve pek çok isim yazılı o güzelim yeni, kırmızı kitabımı da bende bırakmadılar. Her şey bitti. Hiçbir domuz herif buradan telefonla konuşamaz artık. Yalnızca şu yan gelmiş yatan sıradan ot var içimde. Derken çarpık duran, boşboğaz bir ilan sütunu ileriden el etti Başçavuş Bill Brook'a ve gözyaşlarına boğularak, tok ve şaşkın bir sesle fısıldadı: Ne utanılacak şey değil mi? Tek bir ilan bile yok üzerimde. Anlatabiliyor muyum? Ne bir çağrı, ne bir sinema afişi, ne bir buyrultu. Tek bir ilan yok. Tek bir ilan. Ne utanılacak şey, değil mi ama? Üstelik iyice yana yatmış ve çırılçıplak duruyorum ortada. Ne diyecektim? Hepsi bombalardan, anlatabiliyor muyum, çarpık duruşum. Ve diğer şeyler. Hepsi bombalardan. Bu bombaların etkisine gerçekten diyecek yok. Korkunç derecede, iğrenç derecede etkili.

Ve hepsi, sokak lambası, telefon kulübesi ve ilan sütunu, aynı derecede hüzne ve gözyaşına boğuldu. Ve Bill Brook da, bu Kanadalı, bu pilot, bu Labradorlu çitfçi de onlar gibi: mahzun. Ve onlar gibi hissediyordu kendini: eğri büğrü, delik deşik, yamulmuş. Attığı adımları birkaç santimetre daha genişletti derken. Arkasında güneş yorgun düşmüştü, artık sadece yüzünün yarısı kentin siluetine dönüktü. Bill Brook, otelden, öyle mağrur ve neşeli yola koyulmuş başçavuş, dev adımlar atarak yürümeye başladı. Ve dev adımların sesi, umarsız, ölü kentin düzlüğünde bir yankı uyandırmadan sönüp gitti. Kentlikten çıkmış, bir çöle dönüşmüştü kent, bir ovaya, ıssız bir yere, bir kır parçasına, taşlı bir tarlaya dönüşmüştü. Gri yeşil otuyla ve karanlık tehditler savuran, sısıka ölü parmaklarına benzeyen birkaç yüz bacasıyla bir mezarlıktı, mezarlık huzurundan yoksun.

Bir sıkıntı çökmüştü Bill Brook'un yüreğine ve ansızın küçük, berrak, gümüş parlaklığında yeşil, bataklık siyahı bir kanal üzerindeki, hafifçe yamulmuş, korkuluksuz bir köprüde dikildiğini fark edince keyfi yerine geldi. Çapı kilometrelerce uzunluğunda bir çember gibi kendisini saran çölü unuttu neşesinden. Mutluluktan havalarda uçtu yirmi altı yaşındaki Bill Brook, bir doğum günü masasının önünde dikiliyormuş gibi neredeyse ellerini çır-

pacaktı, çünkü kanal kıyısında küçük, renkli ve canlı birkaç bahçe, çamaşır ipleri ve bacalardan kıvrıla kıvrıla yükselen dumanlar görmüştü. İri ve beyaz dişlerini gıcırdatarak, çocuklar da var dedi, çünkü çocuk sesleri gelmişti kulağına. Ayrıca bir kadın şarkı söylüyor ve iskambil oynayan birkaç erkek ellerindeki kartlara söyleniyor, bir süzgeç ıslıksı sesler çıkarıyor, bir köpek havlıyordu. Çocuklar da vardı ve çamaşır ipine asılmış külotlar, çoraplar, açık mavi ve solmuş sutyenler yelpaze gibi sallanarak, kürek çekiyormuşçasma devinerek, heyecanlı heyecanlı el ederek şöyle diyorlardı: Hey, Başçavuş Bey! Çekinmeyin, yaklaşın şöyle. Gönül rahatlığıyla köprüden geçip gelebilirsiniz bizim buraya. Başçavuş Bey, gerçekten, utanıp sıkılmanız gereksiz. Gelin haydi, gelin!

Ve Bill Brook, Labradorlu adam, rahatlamıştı, iki yumruğunu köprü korkuluğunun şans eseri ayakta kalmış parçasına indirdi. Ve mutlulukla bak sen diye geçirdi içinden. Küçük, sevimli tahta barakalar! İmrenilesi küçük saraylar gibi tıpkı! Pencerelerinden ve çatılarından o pek şirin, şahane, kıvrık, eğri büğrü soba boruları uzanıyor dışarı. Ve bu şahane, hortumsu, zift siyahı soba borularından masmavi, oynak, kıvır kıvır bir duman çıkıyor. Yanan odunların dumanı, kartonların dumanı, sağdan soldan aşırılmış tahtaların ve çitlerin dumanı. Gerçek, canlı, yaşam gücüyle dolup taşan masum bir gökyüzü maviliğinde kıvrım kıvrım duman. Bir dakika, seni pervasız kartaloz duman, bir dakika, seni hapşıran kart köpek, bir dakika siz resim kadar güzel sutyenler, bir dakika: geliyorum! Sizler için bir sakıncası yoksa köprüyü geçip geliyorum yanınıza!

Kanadalı başçavuş köprünün korkuluğundan çekti elini, yamyassı bir taş duvar molozunun üzerinden atlayıp kanal kenarındaki bayırdan aşağı kayarak küçük ve sarı, kum yola indi. Bu küçük sarı kum yol, dolana dolana, bahçeli birkaç eve doğru uzanıyordu. İleride iki kadın dikilmiş, ellerini önlüklerine sürerek ovuşturuyor, yiyip yutarcasına, merakla, insan yüzüne hasret, değişikliğe hasret karşıdan ona bakıyorlardı. Ve süzgeç, çıkardığı ıslık sesini orta yerde kesmişti; kızın biri beklentiyle dolup taşarak diliyle

burnunun ucunu yalamaya başlamıştı. Ama iki kadın, süzgeç ve kız düş kırıklığına uğradılar. Yabancı adam, bu yeni şey, kendileri için bu yeni olay, yanlarına kadar gelmeden durdu. Kadınlar, süzgeç ve kız boyunlarını özlemle ileriye uzattılar. Ama bekledikleri yabancı adam bir türlü gelmedi.

Yabancı adam yanlarına gelmeden durmuştu. Durmuştu, çünkü hemen önünde, küçük sarı kum yolun kenarındaki rıhtım duvarı üzerine, iki adam ile bir kedi oturmuş balık avlıyordu. Değnekler, ipler ve solucanlarla balık avlıyordu adamlar. Kedi, gözleriyle yapıyordu aynı şeyi. Ve yabancı adam yarı yolda durdu. Ve bunu gören kadınlar, süzgeç ve kız işlerinin başına döndüler.

İki adam rıhtım duvarı üzerinde oturmuş, üç bacak suya sarkıtılmıştı. Üç bacak mı? Üç bacak. Biri yaşlıydı, griydi, hurdası çıkmış, kurnaz ve şen. Öbürü gencecikti, henüz başlamış, canına okunmuş, didiklenmiş, hırpalanmış ve gencecik. Ve tek bacağı vardı rıhtım duvarından aşağı uzatabildiği. Ve kedi de rıhtım duvarı üzerindeydi ayrıca, tümüyle ilgisizdi ve dünyaya âdeta sırtını dönmüştü. Ama Bill Brook, onun yüzündeki ah bir balık olsa diyen ifadeyi fark etmişti. Hopedale'deki kedilerin yüzünde de bu ifade olurdu, tıpkı böyle. İki adama yanlarına gelen Bill Brook, gülerek selam verdi, aslında kediye de. Adamlar bakışlarını kaldırdı. Ve on kilometre uzaktaymış gibi, selamı on kilometre uzaktan veriyormuş gibi Başçavuş Bill Brook'un yüzüne baktılar. İki adamdan yaşlısı başını eğerek onun selamına karşılık verdi Bill Brook'un; selam verişinden neşeye eskiden hiç de yabancı olmadığı anlaşılıyordu. Başını öne eğerek selamını aldı Başçavuş Bill Brook'un. Rıhtımdan aşağı sarkıtabileceği tek bacağı kalmış genç ise selama karşılık vermedi. Ama başını bir kez daha kaldırıp yüzüne baktı Bill Brook'un ve onu yüz kilometre daha uzaklaştırdı. Bakışıyla Kanada'ya geri yolladı onu ve bu Kanada denilen yerde güneş diye bir şey yoktu, sevgi yoktu, insanlar arasında anlaşma yoktu. Başçavuş Bill Brook'u götürüp süzgeçten, köpeklerden ve kızların gözlerinden yoksun bir ülkeye bıraktı. Ve onu öylece dikildiği yerde bıraktı, bakışlarını daha fazla harcamadı onun için.

Kopmuş bacağının kalıntısı üzerinde açıp düzlediği ve elinin üs-

tüyle ütülediği bir parça kâğıda tütün kırıntılarını titizlikle ekmeyi sürdürdü. Kanadalı Başçavuş aradaki yüz kilometre uzaklığı duyumsamış, insanlar arası anlaşmadan yoksun bir ülkeye götürülüp bırakıldığını sezmişti. Adamların o kadar uzağında kalmamak için duvarın üzerine, yaşlısının yanına oturdu. Şimdi suya sarkıtılan bacakların sayısı beşe çıkmıştı. Başçavuş Bill Brook, cebinden sigara paketini çekip alarak yaşlı adama uzattı. Paketi kendisine geri vermesinin gerekmediğini, arkadaşıyla paylaşabileceğini belirtti. Yaşlı adam ansızın pek yakın bir uzaklıktan Bill Brook'un yüzüne baktı ve teşekkür ederim, dedi. Ve adam dediğin böyle olur. Hemen anlamıştım zaten. Sigara vermeden de önce der gibi bir edayla söylemişti bunu. Kalan sigaralarla paketi yanındaki gence uzattı. Ama genç sigaraları usul usul ve neredeyse belirgin bir soğukkanlılıkla paketten alarak âdeta iş olsun diye, âdeta can sıkıntısından iki parmağıyla fiskeler vurup vurup suya fırlattı. Kanaldaki suyun hayli uzak bir köşesine. Tek tek. Tadını çıkara çıkara. Sekiz sigarayı parmaklarının ucuyla fiskeler vurup birer birer yeşil ve siyah kanalda hayli ileriye yolladı ve hop oturup hop kalkarak sigaraların arkasından baktı. Bunun üzerine kaşlarını çattı Bill Brook. Derken rıhtım duvarından aşağı sarkan tek bacak geldi aklına.

Yaşlı adam karla kaplı ormanlar gibi gür kaşlarını kaldırdı, alnında saçların başladığı yere kadar gelip dayandı kaşları. Sonra gence döndü: "Aklını kaçırdın galiba? Yüzlerden anladığın yok!" Genç sardığı sigarayı tükürükle kapladı, ağzındaki bir tütün kırıntısını tükürüp attı kanala, dudaklarını hiç oynatmadan: "Sen lütfen bir ateş ver bana!" dedi.

Duvar üzerinde üç adam kanaldaki gümüş gibi parıldayan siyah ve yeşil çamura dikti gözlerini. Bill Brook güneşsiz ve süzgeçsiz ülkede üşüyordu, cebinden çıkardığı kent planına sarıldı. Bulunduğu yerden Billbrook'a gidilip gidilemeyeceğini sordu yaşlıya. Billbrook semtine diye yineledi altını çizerek sanki balık tutan üç bacaklı iki kişi için Billbrook ismini taşıyabilecek bir başka şey varmış gibi. Yaşlı adam evet anlamında başını salladı, solucan aramaktan siyah toprağa bulanmış kısa parmaklarını al-

tı kez havaya kaldırdı ve sonra dedi ki: dakika. Ardından bir kez daha altmış tane siyah kısa parmak gösterdi adam: altmış dakika. Bill Brook altın kahverengisi güneşi aradı, güneşi artık gökyüzünde göremeyince şöyle geçirdi içinden: Billbrook'a gidemem bundan sonra, Billbrook semtine, kentin adımı taşıyan semtine. Otele dönene kadar geceyarısı olur sonra. Ve daha ileri gitmeyip dönecek oluşuna âdeta sevindi. Zavallı, eğrilmiş sokak fenerini anımsadı, boynu bükük telefon kulübesi ve mutsuz ilan sütunu geldi aklına. Doğruldu. Başını kaldıran yaşlı adamın gözleri Başçavuş Billbrook'un mavi üniformalı uzun bacaklarına takıldı. Başparmağı ile işaret parmağını tükürükle temizledi, mavi kumaşı dikkatle parmakları arasında ovar gibi tuttu ve uzmanca yargısını alt dudağıyla Başçavuş Bill Brook'a sundu: "İyi bir kumaş, iyi bir kumaş!" Bill Brook'un gözleri vücudundan aşağılara kaydı. Utanıp sıkılır gibi oldu biraz. Ama sonra yine de, "İyi kumaş, evet, iyi kumaş" demekten kendini alamadı. Ardından dört yönün dördünü de göstererek sordu: "Buraların hepsi yıkıldı mı?" Yaşlı adam cevap verdi. Usulcacık, "Hepsi" dedi ve başını salladı. "Üç saat solda, üç saat sağda ne varsa hepsi. İleride ve geride ne varsa." Ve ekledi: "Barmbek, Eilbek ve Wandsbek." Ve: "Hamm ve Horn" dedi ardından. Ve "Hasselbrook". Ve "St. Georg ve Borgfelde. Rothenburgsort ve Billwerder. Ve Hammerbrook ve Billbrook." Ve "Hamburg" dedi sonra. Ve: "Liman" dedi ve sonra yine: "Hamburg." Ve bunu öyle söyledi ki, Bill Brook onun Kanada dediğine, Hopedale dediğine inandı âdeta. Ve yaşlı adam toprağa bulanmış kısa parmaklarını bir kez daha havaya kaldırıp karşısındaki yabancı adama sayılar buyur edecek gibi yaptı, ama sonra kalsın der gibi salladı kollarını. Ve sadece dedi ki: "Ah! İki gecede. İki gecede yerle bir oldu hepsi. Hepsi." Ve koluyla içinde bütün bir dünyayı barındıran bir daire çizdi. Bill Brook, iki parmağını havaya kaldırdı: "İki gecede mi? Olamaz! İki? İki gece?" Sesli sesli ve dehşete kapılmış gülmeye başladı. Güldü ve küçük çığlıklara benziyordu gülüşü, sesli ve dehşete kapılmış. Bütün o koskoca, o devcileyin kent; iki gecede? Gülmekten başka ne yapacağını bilemedi Bill Brook. Hopedale geldi aklına ve "İki gece" diye

düşündü. İki gecede Hopedale bir varmış bir yokmuş. İki gece sonra Hopedale'i arada bul. Bir varmış bir yokmuş. Haritadan silinmiş. Belki on bin insanın yerle bir edilmiş kentin altında kalmış olacağını geçirdi içinden. Güldü: on bin ölü. Ezilmiş, yerle bir edilmiş, ölü. On bin insan, iki gecede. Bütün bir kent! İki gecede. Ezilmiş, yerle bir edilmiş, ölü.

Kanadalı Başçavuş, gülmekten bir türlü kendini alamıyordu. Gülüyor da gülüyordu. Ama sevinçten değildi gülüşü, neşeden değildi. İnanmamaktan, böyle bir şey beklemediğinden, şaşırmaktan ve şüpheden gülüyordu. Böyle bir şeyi aklı almadığı içindi gülüşü. Üşüyordu da onun için gülüyordu, Anlatılanlar karşısında donakalmış, dehşete kapılmıştı da onun için. Tüyleri diken diken olmuş, gülüyordu. Kanadalı başçavuş, o temiz ve mavi üniformasıyla boyutları kestirilemeyecek, unutulmaz bir taş ve ölü çölünde dikiliyor ve gülüyordu. Akşam vakti kanal kıyısında balık tutan iki adamın yanı başında temiz ve tıraşlı yüzüyle dikilmiş duruyordu; adamların yüzleri tozluydu ve kırış kırıştı ve adamların sadece üç bacağı vardı. Kanadalı başçavuş, akşam vakti kanalın kıyısında durmuş gülüyordu. Birden tek bacaklının kıpırtısız ağzından bir sözcük çıktı, kanaldaki yeşil ve siyah balçık üzerine düştü. Ve bir tokat gibi şakladı sözcük. Tek bacaklı, bir yandan da gülen başçavuşa baktı, başçavuşun gülüşü bir imdat çağrısı gibi boğazında düğümlenip kaldı. Ama yaşlı adam yabancının gülmekten başka bir şey yapamayacağını ve bu gülüşün duyulan dehşetten kaynaklandığını sezmişti. Dehşet dolu bir gülüştü, dehşet saçan bir gülüş. Yalnız iki adam için değil, gülen başçavuş için de dehşet vericiydi. Ve yaşlı adam tek bacaklıya dönüp dedi ki: "Senin yüzlerden anladığın yok, söylemiştim sana!" Tek bacaklı genç ürperdi. Ve yaşlı adam bir kez daha, "Yüzlerden anladığın yok işte senin, o kadar!" diye ekledi.

Bill Brook, iki adamın konuşmasından bir şey anlamamıştı. Ama tek bacaklının gözlerindeki kini duyumsuyordu. Ve yaşlı adamın bakışlarından uzaklaşmasını rica ettiğini. Ayağını şefkatle kedinin tüyleri üzerinde gezdirdi. "Eh" dedi, "iyi geceler size!" Yaşlı adam hemen "İyi geceler" diye karşılık verdi. "İyi geceler!"

Bill Brook arkasına dönüp yürüdü. Adamların yanından ayrılmam iyi oldu diye geçirdi içinden.

Yeniden caddeye çıktı, gökyüzünde birkaç kırmızı leke ilişti gözüne, canı sıkıldı. Batan güneşin oluşturduğu lekelerdi bunlar. Kan lekeleri diye düşündü Bill Brook ve kana boğulmuş güneşin battığı yönde uzun uzun, hızlı adımlar atarak yürüdü. Düpedüz paslı kan lekeleri; sevimsiz lekeler, diye geçirdi içinden. Derken bir gece rüzgârı çıktı. Ve Başçavuş Bill Brook'a doğru babacan ve serinletici esmeye başladı. Kentten yumuşak, hafif hafif esip geliyordu. Yumuşaktı ve başçavuşun yüzüne doğru hafif, babacan ve rahatlatıcı esiyordu karşıdan. Kanada'dan eski bir tanış gibi arkadaşça ve serin. Rüzgâr. Hamburg'dan esip gelen, Hopedale'den esip gelen rüzgâr. Gece rüzgârı. Dünya rüzgârı. Serin, hafif ve kentten esip gelen. Dünya gecesi rüzgârı. Kanadalı başçavuş düğmelerini çözüp gömleğinin yakasını iyice açtı. Rüzgâr, gece rüzgârı, inilti dolu. Dümdüz edilmiş kentten, yerle bir edilmiş kentten, ölü kentten esip gelen rüzgâr. Yerle bir edilmiş, toprak altında uyuyan on binlerce insanın nefesi, gece nefesi. Kanadalı başçavuş hızlı hızlı yürüyordu, hızlı hızlı yürüyor ve kendi kendine yüksek sesle bir ezgi söylüyordu. Hava iyice kararmıştı, Başçavuş Bill Brook'un ayağı birkaç adımda bir kiremitlere, yanıp kömürleşmiş kalaslara ve duvar kalıntılarına tosluyordu. Ama sövüp saymıyordu Bill Brook. Bir kez bile. Karanlıkta yüksek sesle şarkı söylüyordu. Yüksek sesle şarkı söylüyor, neşeyle şarkı söylüyordu. Belki ayağı bir şeye tosladığında sövüp saymak istemiyor da onun için şarkı söylüyordu. Belki de aklına getirmemek için ölüleri. Gece nefesleriyle, o hafif ve hüzünlü rüzgârla on binlerce ölüyü. Yerle bir edilmiş ölüleri. Ama belki de ortalık iyice karardığı için şarkı söylüyordu. Evet, belki de bu yüzden yüksek sesle şarkı söylüyordu. Ortalık iyice karardığı için. Ve Başçavuş Bill Brook hızlı hızlı yürüyor ve şarkı söylüyordu. Önünde, hafif sisli bir ışıkta belli belirsiz kent durmaktaydı. Semtlerinden biri Billbrook ismini taşıyan bu kaçık kent. Yelkenleriyle gri yeşil bir gölü ortasında barındıran kent! Ve ibret için kendine özgü ölü bir kentte on bin ölü. Kaçık kent, diye geçirdi içinden Bill Brook. Ka-

çık, canlı, ölü kent! Ve hızlı hızlı, bir ezgi söyleyerek yürüyor ve kentin karşısında oluşuna seviniyordu. Gözle görülebilir, kulakla işitilebilir, burunla koklanabilir kent, gece yaşamının sisli ışığının belirsizliği içinde, vaatkâr ve orta yerinde bir göl. Ve Başçavuş Bill Brook hızlı hızlı yürüyor ve karanlığın koynuna yüksek sesle ezgiler yolluyordu. Ve bir gölge yürüyordu yanı başında. Ve yanı başında ilerleyen gölgesini görünce, şöyle düşündü Bill Brook: "Aman Tanrım, koşuyor âdeta." Ve derken, hiç değilse on adım kadar, pek yavaş yürümeye zorladı kendini ve şarkı söylemeyi kesti. Olduğu yerde durup başını kaldırdı, mürekkep rengindeki gökyüzüne bakarak Hopedale'de gördüğü bir yıldızı aradı. Ansızın bir ses geldi kulağına, yer altından geldi âdeta, gerçekdışı, kaçınılmaz, hayaletimsi. Ve şöyle dedi ses: "Hey, Sayın Bill Brook, bir bakar mısınız şöyle? Benim en yeni ilanlarımı okumak istemez misiniz?" Bas bir sesle haykıran o çarpık ilan sütunuydu bu, hizmet aşkıyla şimdi daha çok eğilmişti yere. Casvavlak, çıplak ve hayaletimsi bir görünümü vardı ve akşamüzerinin kir pasıyla dolu açık gri ve soluk göbeği ışıldıyordu. Ve Kanadalı başçavuş hızlı hızlı yürümeye başladı. "Hey, Bill Brook! Ufak bir telefoncuğa ne dersin? Kanada'yla ufak bir telefon konuşmasına ne buyurulur? Nasıl bir konuşma mı? Örneğin şöyle: ölü kenti gördüm! On bin ölünün yaydığı kokuyu kokladım! Ve molozlar, molozlar, hep molozlar ilişti gözüme. İnsan kalıntıları, taş kalıntıları, kent kalıntıları, dünya kalıntıları! Ama durun, gitmeyin Bill Brook, hey!" Kalın, koyu kırmızı, camsız, iskeleti andıran telefon kulübesi, isteri nöbetine kapılmış gibi kapısını sallayıp duruyor, kopan teller rüzgârda tıpkı yılanlar gibi sağa sola kıvrılıp bükülüyordu. Kanadalı başçavuş hızlı hızlı yürüyor ve şarkı söylüyordu yürürken. Ve ansızın gölgesi sanki koşuyormuş gibi bir izlenime kapıldı. Yürüyüşünü yavaşlatmaya niyetlendi. Ama hızlı yürümeyi sürdürdü yine de. Derken o bunamış, körelmiş, yamulmuş, ıssızlığa gömülmüş sokak lambası kikirdeyerek, yalpalaya yalpalaya üzerine geldi karşıdan ve kekeleyerek heyecanlı heyecanlı konuşmaya başladı: "Hoop! Hey, Billy, delikanlı! Işık saçayım mı senin için; otele kadar yolunu aydınlatayım mı? Benim gibisi yoktur sokak lambala-

rı içinde, azizim! Ama Billy, dur, nereye gidiyorsun, Billy!" Başçavuş Bill Brook hızlı hızlı yürüyordu. Ve şarkı söylüyordu yürürken. Gömleğinin önünü iyice açmıştı ve Hopedale'i düşünüyordu. Ve hızlı hızlı yürüyor, kocaman adımlar atıyor, gölgesi de peşinden geliyordu. Koşuyordu gölgesi âdeta. Gece rüzgârı serin serin esiyor ve Bill Brook çıplak göğsü ve ateş gibi yanan alnıyla rüzgâra karşı yürüyordu. Ve karanlık, tükürükler saçan bir ağız gibiydi. Ve birden için için yanan, kayıp giden iki sarı göz attı dışarı. Ve gözler karşıdan Bill Brook'un üzerine doğru geldi. Ve büyüdü giderek. Ve sarıydı ikisi de, nefretle dolu için için yanarak yaklaştılar. Başçavuş Bill Brook bir araba olmalı bu, dedi kendi kendine. Araba tabiî, başka ne olacak? Peki, ya araba değilse? Ama araba olduğu kesin. Ama belki de araba değildir, diye düşünüyordu ki, için için yanan iki göz ansızın olduğu yerde durdu. Bill Brook bir gıcırtı işitti. Fren sesi olmalı bu. Derken karşıdan gelen canavarın gözleri görmez oldu, gözlerinin ışığı söndü birden. Kanadalı başçavuş yaklaştı. Bir arabaydı. Vay canına, dedi Bill Brook ve güldü. Doğrusu hiç de o kadar hızlı yürümesi gerekmiyordu. Yavaşladı birden. Tere batmıştı. Ne kadar da hızlı yürümüşüm. Ne kadar da hızlı. Kafayı üşütmüş biri gibi tıpkı.

Yerle bir edilmiş on binlerce sakiniyle bu ölü kent keyfimi kaçırdı galiba. Korktum sanırım. Korktum belki de. Tabiî: korktum. Korktuğunu itiraf etti kendi kendine. Fazla değil, ama yine de korktum. Hem neden korkmayacakmışım? Korkması iyidir insanın. Bazen iyidir. Korkmayanlar boksör olur; burunları ile ruhları biçimsiz, yassı ve çirkindir. Onlara korkmak yasaktı. Zavallı boksörler. On binlerce ölü karşısında korkmazlarsa yazık onlara. Sürüyle böyle boksör vardır. Varsın olsun, başları yerle bir, göğüsleri yerle bir edilmiş on binlerce insan karşısında ben korktum doğrusu. Ama şimdi karşıdan evler yaklaşıyor bana doğru. Aydınlık, sıcak pencereleri ve yuvarlak kafalı yaşayan insanlarıyla. Bill Brook durup derin derin nefes aldı, sanki üç saat havayı ciğerinde tutmuş, nefes almaya susamıştı. Ve ona doğru eserek ölülerin nefesini getiren rüzgâr, şimdi kocaman, gri bir hayvanın nefesi gi-

bi sıcaktı ve aşina bir rüzgâra dönüşmüştü. Ve nefesini üzerine yollayan hayvan Hamburg'du. Ve nefesi saksı çiçekleri, evlerin önlerindeki yeni sulanmış bahçeler, akşam yemekleri, açık pencereler ve insan kokuyordu. İnek nefesi gibi, akşamleyin ahırdaki at nefesi gibi diri ve sıcaktı koku.

Bir ev köşesinde bir köpek oturuyordu hatta, önden base, arkadan teriye cinsi bir köpek. Kuyruğu coşkuyla soldan sağa sert kaldırım taşlarını süpürüyordu. Kanadalı başçavuş köşeye gelince, köpeğin kuyruğundaki coşkunun nedenini keşfetti. On üç yaşındaki bir kızdı neden. Kız bir topla oynuyor, topu sırtından döndürüp duvara atıyor, sonra duvara çarpıp dönen topu göğsüyle yakalıyordu. Köpek akşam karanlığında topu belki de esrarengiz bir hayvan gibi görüyor, bu da onu heyecanlandırıyordu. Ve top duvar ile on üç yaşındaki kızın göğsü arasında bir yay gibi hafifçecik ve tiz bir ses çıkararak gidip geliyordu. Ve köpeğin kuyruğu da katılıyordu bu gidip gelişe: duvar-göğüs. Duvar-göğüs. Duvar-göğüs. Ölü kentten gelen adam ne hoş diye geçirdi içinden. Ne hoş! Ama beş yıl sonra topla artık böyle oynamayacak kız. Memeleri engel olacak. O zaman belki on sekizinde olacak kız. Ya da yirmi.

Böyle şeyler düşündüğü için yüksek sesle güldü Bill Brook. Sonra yürüdü. Geniş ve sağlam adımlar atarak hayat dolu kente geldi.

Bir saat sonra otele varmıştı Bill Brook, küvetin içinde dikilmiş buz gibi suyu sırtından aşağı akıtırken bitişikten konserve kutusu gülüşlü, ufak tefek, siyah saçlı, kollarını kapının sağına soluna dayamış, teneke gırtlağıyla bağırarak: "Ne o, moruk, çamura mı saplandın, kartaloz bataklık tavuğu, hemen suyun altında alıyorsun soluğu? Ufak, kirli bir ilişki mi yoksa, ha, moruk? Yoksa senin o semtte çamur yağmuruna mı tutuldun, ha?" Siyah saçlı, ufak tefek adam sanki içtiği berbat bir içki içini yakıp kavuruyormuş gibi kasıklarını tuta tuta gülmeye başlamıştı. Bill Brook, elindeki sabunu adamın üzerine fırlatıp sırıttı: "Hiçbiri değil, ölü kentte ufak bir gezi, o kadar. On bin ölüyle ufak bir boks maçı. Ve hepsinin bir bacağı kesilip alınmıştı. Düşün bir, tek bacaklıydı hepsi."

Teneke gülüşlü, siyah saçlı, ufak tefek adamın gözleri faltaşı

gibi açıldı: ağzı kocaman, sersem sersem aralandı. "Anladım" dedi sonra gırtlaktan gelen sesiyle, "demek kafayı çektiniz!" Sonra esneyerek, rahatlamış, bitişik odaya girip gözden kayboldu. Çok geçmeden Bill Brook iki arkadaşının şiddetli ve erkeksi horultularını işitti.

Ardından masanın başına geçti, horlayan iki arkadaşının uyanmaması için masa örtüsüyle lambanın üzerini örttü. Bir mektup kâğıdı çıkardı sonra. Boş kâğıdın önünde oturup gözlerini lambaya dikti. Billbrook semti üzerine bir şeyler kaleme almak istiyordu. Telefon kulübesi, ilan sütunu, sokak lambası üzerine. Balık tutan üç bacaklı iki adam, kanalın suyuna atılan sigaralar ve ot üzerine, kocaman, yeşil, gri, büyük kent otu üzerine bir şeyler. Ölü parmaklar üzerine bir şeyler kaleme almak istiyordu, Ölü kent ve kentin ezilip yerle bir edilmiş on bin sakini üzerine. Ölü kent üzerine, topla oynayan kız üzerine bir şeyler çiziktirmek istiyordu. Bütün bunlar üzerine bir şeyler yazacak, sonra yazdıklarını evdekilere, Kanada'dakilere, Labrador'dakilere yollayacaktı. Ama sonra hiçbir sözcük yazmadı bunların üzerine. Ölü kent üzerine hiçbir sözcük. Hopedale üzerine bir şeyler karaladı sadece, Hopedale'deki rüzgâr üzerine, Hopedale'deki liman ve Hopedale'deki su üzerine. Lambaya baktı. Ve mektubun altına bir cümle daha ekledi: "İki ineğin ölmesi fazla üzülecek bir şey değil sanırım." Bu cümleyi yazdı mektubun altına. Sonra da şunu yazdı: "Hayır, kesinlikle fazla üzülecek bir şey değil." Tükürükleyip zarfı yapıştırırken, "Gerçekten iki ineğin ölümü fazla endişe edilecek bir olay değil" dedi kendi kendine.

Doğrulup kalkarak ışığı söndürdü. Pencereye yaklaşıp gecenin koynuna dikti gözlerini. Karşıdaki Alster Irmağı'nda yıldızlar göz kırpıyordu. Ve Alster Irmağı kentin göbeğinde simsiyah uzanıyordu. Ve birden şıngırdayan camların sesi işitildi. Dışarıdan bir dizi ağır yük kamyonu geçiyordu, sapsarı kocaman gözleri gecenin sisi içinden göz kırpıyordu. Azgın bir fil sürüsü gibi hızlı hızlı soluyordu motorları. Pencere camları mahrem ve heyecan dolu şıngırdıyordu.

"Ne hoş, ne hoş!" diye fısıldadı Kanadalı başçavuş ve yanan al-

nını pencerenin serin camına bastırdı.

"Burada her şeyin böyle canlı olması ne hoş! Burada. Ve Hopedale'de." Ve usulcacık pencereden ayrılıp odaya döndü. Bir mahremiyet havası içinde, heyecan dolu şıngırdıyordu pencere camları.

Bu Salı

On Dokuz Öykü

Babama

Bowling Oyunu

Biz bowling oyuncuları
Ama toplar da biziz
Devrilen kukalar da
Ve gümbür gümbür öten
Oyun yeri, yüreklerimiz.

İki adam bir çukur açmıştı yere. Pek geniş ve neredeyse rahat bir çukurdu. Bir mezar gibi. Tahammül edilebiliyordu.

Önlerinde bir tüfek vardı. Biri bulmuştu tüfeği insanlara ateş edilebilsin diye. Çoğunlukla hiç tanınmazdı insanlar. Dilleri bile bilinmezdi. Ve kimseye de bir kötülük yapmamışlardı. Ama işte tüfekle üzerlerine ateş etmek gerekiyordu. Öyle buyurmuştu biri. Ve biri de onların pek çoğu öldürülsün diye tüfeğin dakikada altmıştan çok atış yapmasını sağlamıştı. Ve karşılığında ödül verilmişti ona.

İki adamın az ilerisinde bir çukur daha vardı. Derken bir baş uzandı bu çukurdan. Bir insan başı. Bir burnu vardı başın, lavantayı koklayabilirdi. Gözleri vardı, bir kenti ya da bir çiçeği görebilirdi. Ve bir ağzı, ekmek yiyebilir, İnge ya da anne diyebilirdi. Kendilerine tüfek verilmiş iki adam başı gördüler.

Ateş et, dedi biri.

Öteki ateş etti.

Bunun üzerine darmadağın oldu baş. Artık lavantayı koklayamazdı, artık bir kenti göremez ve İnge diyemezdi. Asla diyemezdi artık.

İki adam aylardan beri çukurdaydı. Çok baş dağıtmışlardı. Ve hep de hiç tanımadıkları insanların başı. Onlara kötülük yapmamış insanların ve dillerini bile bilmedikleri insanların. Ama biri bulmuştu işte dakikada altmıştan çok atış yapan tüfeği. Ve biri de ateş etmelerini buyurmuştu.

Giderek iki adamın dağıttığı başlar bir çoğalmıştı ki, üst üste

konsalar bir büyük tepe oluşturabilirlerdi. Ve iki adam uyur uyumaz yuvarlanmaya başlıyordu başlar. Bir bowling oyunundaki gibi. Hafifçe gümbürdeyerek. Ve gümbürtüye uyanıyordu iki adam.

Ama öyle buyurdular, diye fısıldıyordu biri.

Ama yapan biziz, diye sesini yükseltiyordu öteki.

Ama korkunçtu, diye göğüs geçiriyordu biri.

Ama bazen de eğlenceli, diye gülüyordu öteki.

Hayır, diye haykırıyordu fısıldayanı.

Evet, diye fısıldıyordu öteki. Bazen de eğlenceliydi. Onun için değil mi zaten. Bayağı eğlenceli.

Saatlerce oturuyorlardı geceleri. Uyumuyorlardı. Derken biri söze başlıyordu:

Ama Tanrı böyle yaratmış bizi.

Ama Tanrı'nın bir özrü var, diyordu öteki. Tanrı yoktur.

Tanrı yok mu, diye soruyordu birinci.

Bu onun tek özrü, diye yanıtlıyordu ikincisi.

Ama biz; biz varız, diye fısıldıyordu birincisi.

Evet, biz varız, diye fısıldıyordu öteki.

Pek çok baş dağıtmaları buyurulmuş iki adam uyumuyordu geceleri. Başlar hafifçe gümbürdüyordu da.

Derken söze başlıyordu biri: Artık kurtuluş yok.

Evet, diyordu öteki, yok.

Derken bir ses duyuluyordu: Hazır olun. Başlıyor.

İki adam kalkıyor ve tüfeğe sarılıyordu.

Ve ne zaman bir insan görseler ateş ediyorlardı. Hep de hiç tanımadıkları bir insan oluyordu bu. Kendilerine bir kötülük yapmamış bir insan. Ama ateş ediyorlardı. Bunun için tüfeği bulmuştu biri. Ve karşılığında ona ödül verilmişti.

Ve biri; biri de öyle buyurmuştu.

Dört Asker

Dört asker. Tahtadan, açlıktan ve topraktan yapılmışlardı. Tipiden, sıla özleminden ve saç sakaldan. Dört asker. Ve başları üzerinde top mermileri gümbürdüyor ve siyah, zehirli dişlerini uluyarak kara geçiriyorlardı. Dört yitik yüzün tahtası titreşen kandil ışığında sert hatlıydı. Ancak yukarıda o demir parçası çığlık çığlığa gelip korkunç bir ulumayla parçalanınca, tahta kafalardan biri gülüyordu. Ve ardından ötekiler sırıtıyorlardı grimsi. Ve kandil ışığı ürkek ve çekingen eğilip bükülüyordu.

Dört asker.

Derken iki mor çizgi sakal içinde kıvrıldı: Baharda buralar sürülmese de olur hani. Gübrelenmese de, dedi kısık bir ses, topraktan.

Biri iyimserlikle bir sigara sardı: Allah vere de bizim buraya şalgam ekilmiş olmasa. Şalgam görmeye ölsem katlanamam.

Ama diyelim ki kırmızı turp, kırmızı turpa ne buyurulur? Boyuna, boyuna kırmızı turp.

Mor dudaklar kıvrıldı: Şu solucanlar olmasa. onlara alışmak hayli zor.

Köşedeki atıldı: Solucanları o zaman hiç fark etmezsin ki.

Kim demiş, diye sordu sigara saran, ha, kim demiş?

Birden sustular. Ve yukarıda azgın bir ölüm keskin ıslıklarla geceyi böldü. Ve koyu mavi, didik didik etti karı. Bunun üzerine yeniden sırıttılar. Ve başları üzerindeki kalaslara baktılar. Ama kalaslar hiçbir vaatte bulunmuyordu.

Derken köşedeki öksürdü: Eh, görürüz bakalım. Bana güvenebilirsiniz. "Güven" sözcüğü ağzından öylesine kısık çıktı ki, kandil ışığı titredi.

Dört asker. Ama biri, o bir şey söylemiyordu. Bir aşağı bir yukarı kaydırarak tüfeğinin üzerinde gezdiriyordu başparmağını. Bir aşağı bir yukarı. Ve vücuduna bastırıyordu tüfeğini. Ama bu tüfekten nefret ettiği kadar da başka bir şeyden nefret etmiyordu. Ancak başları üzerinde bir gümbürtü duyulunca sımsıkı sarılıyordu ona. Kandil ışığı ürkek ürkek eğilip bükülüyordu gözlerinde. Derken sigara saran dürttü. Tüfeğinden nefret eden delikanlı irkildi, ağzını çevreleyen karmakarışık saç sakalın rengi solmuş kıllarında gezdirdi elini. Yüzü açlıktan ve sıla özleminden yapılmıştı.

Ve sigara saran dedi ki: Hişt, şu kandili uzatsana bana.

Uzatayım, dedi delikanlı ve tüfeğini dizlerinin arasına aldı. Sonra eli kaputunun cebinden çıktı ve kandili alıp sigara sarana uzattı. Ama birden yere düştü elinden kandil. Ve söndü. Ve söndü.

Dört asker. Solukları pek büyük ve yalnızdı karanlıkta. Birden yüksek sesle gülmeye başladı delikanlı ve elini dizlerine vurdu:

Vay canına, amma da titriyor elim. Gördünüz mü? Kandil basbayağı düştü elimden. Amma da titriyor elim!

Yüksek sesle güldü. Ama o kadar nefret ettiği tüfeğini karanlıkta sımsıkı vücuduna bastırmıştı. Ve köşedeki şöyle geçirdi içinden: Kimse yok ki, aramızda titremeyen; kimse yok ki.

Ama sigara saran dedi ki: Öyle, bütün gün titriyor insan. Soğuktan. Bu dinine yandığımın soğuğundan.

Derken gümbürdemeye başladı demir mermiler başları üzerinde; geceyi ve yerdeki karı hallaç pamuğu gibi attı.

Bütün turpların canına okuyacak bunlar, diye sırıttı mor dudaklı.

Ve hepsi de sımsıkı tüfeklerine sarıldılar. Ve güldüler. Karanlık, karanlık ovaya karşı güldüler.

Kucak Kucak Kar

Karlar sarkıyordu dallardan. Makineli tüfek nişancısı şarkı söylüyordu. Bir Rus ormanında hayli ileri bir noktada nöbet tutuyor, Noel şarkıları söylüyordu, oysa şubatın başıydı artık. Ama yerde metrelerce kar vardı daha. Kara gövdeler arasında kar. Kara-yeşil dallarda kar, pamuk pamuk dallara tutunmuş, çalılıklara savrulmuş ve kara gövdelere kaskatı yapışmış. Kucak kucak kar. Ve makineli tüfek nişancısı Noel şarkıları söylüyordu, oysa şubattı artık.

Arada birkaç mermi yakacaksın. Sonra donar meret. Şöyle karanlık içine namluyu çevirip. Donup kalmasın hani. Şu oradaki çalılara salla gitsin. evet, oradaki. Hiç değilse kimse olmadığını anlarsın hemen. İnsanı yatıştırır. Çeyrek saatte bir, bir dizi mermi yak gitsin korkma. İnsanı yatıştırır. Sonra donar meret. Arada bir tetiğe basarsan pek sessizlik de olmaz öyle. Nöbeti devraldığı kimse söylemişti bunu. Ve ayrıca demişti ki: Kulaklarını başlığın dışına çıkar. Alaydan emir var. Nöbette kulaklar başlık dışında kalacak. Sonra bir şey işitilmiyor. Emir böyle. Ama nasıl olsa bir şey işitildiği yok. Çıt çıkmıyor bir yerde. Tıs yok. Haftalardır. Tıs yok. Eh, işte böyle. Arada yakarsın birkaç mermi. İnsanı yatıştırır.

Bunu o söylemişti. Sonra tek başına karda dikilmeye başladı makineli tüfek nişancısı. Kulaklarını başlığın dışına çıkardı ve ayaz, sivri parmaklarıyla kulaklarına saldırdı hemen. Tek başınaydı. Ve karlar sarkıyordu dallardan. Mavi ışıltılı siyah köklere yapışmış. Çalılar üzerinde küme küme. Kuleler gibi yığılmış, çukurlara dolmuş ve sağa sola savrulmuş. Kucak kucak kar.

Ve içinde dikildiği kar tehlikeyi öyle sessizleştiriyordu ki. Öyle

uzaklaştırıyordu ki tehlikeyi. Oysa tehlike o anda insanın hemen arkasına gelip dayanmış olabilirdi. Kar, sessizliğiyle gizliyordu tehlikeyi. Ve içinde dikildiği kar, bir başına dikildiği gecede, ilk kez bir başına, ötekilerin yakınlığını öyle sessizleştiriyordu ki. Öyle uzaklaştırıyordu ki onları. Onları gizliyor, çünkü her şeyi işte öylesine sessizleştiriyordu. Damarlarındaki kanın uğuldadığı işitiliyordu kulaklarda ve uğultu bir çoğalıyordu ki, insan artık kaçıp kurtulamıyordu elinden. Sessizliğiyle işte öylesine gizliyordu kar.

Derken bir inilti. Solda. İleride. Sonra sağda. Sonra yine solda. Ve arkada birden. Makineli tüfek nişancısı nefesini tuttu. İşte, yine. Bir inilti. Kulaklarındaki uğultu alabildiğine büyüdü. Derken yeniden duydu iniltiyi. Kaputunun yakasını yırtarcasına açmaya çalıştı. Yakayı çekiştiriyordu parmakları ve titriyordu. Ve çeke çeke açtı kaputun yakasını, kulağı örtmesin diye. İşte. Bir inilti. Miğferin altından soğuk soğuk terler sızıyordu ve alnına gelip donuyordu terler. Alnında donuyordu. Eksi kırk iki derece soğuk vardı. Miğferin altından terler sızıyor ve donuyordu. Bir inilti. Geride. Ve sağda. Çok ileride. Sonra şurda. Orada. Orada da.

Makineli tüfek nişancısı Rus ormanında dikiliyordu. Karlar sarkıyordu dallardan. Ve damarlardaki kan uğulduyordu kulaklarda şiddetle. Ve ter donuyordu alında. Ve ter miğferin altından sızıyordu. Bir inilti vardı da. Bir şey inliyordu. Ya da biri. Kar sessizliğiyle gizliyordu bu birini. Onun için de ter alında donuyordu. Çünkü korku büyüktü kulaklarda. Bir inilti vardı da.

Derken şarkı söylemeye başladı makineli tüfek nişancısı. Bağırarak söylüyordu korkuyu işitmesin diye artık. Ve iniltiyi işitmesin diye. Ve ter donmasın diye artık. Şarkı söylüyordu. Ve korkuyu işitmiyordu artık. Noel şarkıları söylüyordu ve iniltiyi işitmiyordu artık. Bağırarak Noel şarkıları söylüyordu Rus ormanında. Çünkü karlar sarkıyordu Rus ormanında mavi ışıltılı siyah dallardan. Kucak kucak kar.

O anda bir dal kırıldı ansızın. Ve makineli tüfek nişancısı sustu. Ve birden arkasına döndü. Ve hemen tabancasına sarıldı. İleriden başçavuş karda, kocaman adımlarla ona doğru geliyordu.

Artık kurşuna dizilirim, diye düşündü makineli tüfek nişancısı. Nöbette şarkı söyledim. Artık kurşuna dizilirim. İşte başçavuş geliyor. Nasıl da seğirtiyor. Nöbette şarkı söyledim, artık gelirler ve kurşuna dizerler beni.

Ve tabancayı sımsıkı tutuyordu elinde.

Derken başçavuş geldi. Ve sarıldı makineli tüfek nişancısına. Ve çevresine bakındı. Ve sallanıyordu. Ve soluyarak dedi ki:

Aman Tanrım! Tut beni, bırakma. Aman Tanrım! Ve sonra gülmeye başladı. Elleri titriyordu. Ve gülüyordu yine de. Noel şarkıları işitiyoruz artık. Noel şarkıları bu Tanrı'nın belası Rus ormanında. Noel şarkıları. Şubatta değil miyiz? Herhalde şubattayız artık. Oysa Noel şarkıları işitiyoruz. Hep bu korkunç sessizlikten. Noel şarkıları! Aman Tanrım! Tut, sakın bırakma beni! Dur! İşte! Hayır. Kesildi artık. Gülme, dedi başçavuş ve soluyordu hâlâ ve makineli tüfek nişancısına tutunuyordu. Gülmesene ! Ama sessizlikten. Haftalardır bu sessizlik. Tıs yok! Çıt yok! Derken Noel şarkıları ansızın. Oysa hanidir şubat gireli. Ama kardan. O kadar çok kar var ki. Gülmesene. Deli olmak işten değil diyorum sana. Sen daha iki gündür buradasın. Ama biz haftalardır içindeyiz. Tıs yok. Çıt yok. Deli olmak işten değil. Hep sessizlik dört bir yanda. Tıs yok. Haftalardır. Sonra da Noel şarkıları işit. Gülme. Seni gördüm, ansızın kesildiler. Aman Tanrım! Deli olmak işten değil. Bu sonu gelmeyen sessizlik. Bu sonu gelmeyen!

Başçavuş soluyordu hâlâ. Ve gülüyordu. Ve nişancıya tutunuyordu. Ve makineli tüfek nişancısı da ona tutunuyordu. Sonra her ikisi birden güldüler. Rus ormanında. Şubat ayında.

Bazen bir dal bel veriyordu kardan. Ve dal mavi ışıltılı siyah dalcıklar arasından yere sarkıyordu. Ve inildiyordu sarkarken. Usulcacık. İleride. Solda. Sonra şuracıkta. Derken orda. Dört bir yandan inilti sesleri geliyordu. Çünkü karlar sarkıyordu dallardan. Kucak kucak kar.

Saz Benizli Kardeşim

Henüz hiçbir şey bu kar kadar beyaz olmamıştı. Kar neredeyse maviye çalıyordu beyazlığından. Su yeşili. İşte öylesine müthiş beyaz. Güneşin sarı sarı parıldamayı pek gözü tutmuyordu bu karın önünde. Henüz hiçbir pazar sabahı bu kadar ak pak olmamıştı. Yalnızca arkada koyu mavi bir orman duruyordu. Ama kar yeniydi ve bir hayvan gözü gibi temiz. Henüz hiçbir kar bu pazar sabahındaki gibi beyaz olmamıştı. Dünya, bu karlı pazar dünyası gülüyordu.

Ama gene de bir leke vardı bir yerde. Leke karda yatan bir insandı, kıvrılmış, yüzükoyun, üniformalı. Bir çıkın paçavra. Deriden, kemikçiklerden, meşinden ve kumaştan bir paçavra çıkını. Üzerinden kızıl kara kanlar sızmış ve kurumuş. Ölü mü ölü saçlar, peruksu, ölü. Kıvrılmış yatan bir vücut, karlar içine haykırmış son çığlığını, ulumuş ya da yakarmış belki: bir asker. Pazar sabahlarının en temizinin şimdiye dek asla görülmemiş bu kar beyazında bir leke. Pek canlı bir savaş tablosu, nüansça zengin, suluboya resimler için çekici bir konu: kan, kar ve güneş. Soğuk kar ve içinde buram buram sıcak kan. Ve hepsinin üstünde güneş baba. Güneş babamız. Yeryüzündeki çocuklar der ki: güneş baba, güneş baba. Ve güneş bir ölüyü, bütün ölmüş kuklaların işitilmeyen çığlığını haykıran bir ölüyü aydınlatıyor: suskun, korkunç, suskun çığlığını. İçimizden kim, kalk ayağa saz benizli kardeşim, ah içimizden kim iplerinden koparılıp kolları ve bacakları salakça kıvrılıp sahnenin orasına burasına kaldırılıp atılmış kukların suskun çığlıklarına katlanabilir? Kim ah, içimizden kim suskun çığlıklarına dayanabilir ölülerin? Yalnızca kar, buna göğüs gerebilir, buzsu kar. Ve güneş. Güneş babamız.

İplerinden koparılıp atılmış kuklanın önünde bir başka kukla

daha duruyordu. Henüz sağlam. Henüz çalışır durumda. Ölü askerin başında diri bir asker dikiliyordu. Bu temiz pazar sabahında, şimdiye kadar asla görülmedik beyazlıktaki bu karda ayaktaki kukla yatan kuklaya şu korkunç suskun söylevi çekti:

Evet. Evet evet. Evet evet evet. Artık geçmiş ola neşen, azizim. O bitip tükenmez neşen. Artık bir şeycik söylemezsin, değil mi? Artık gülmezsin de sanırım, ha? Şimdi, şu acınacak durumunu sevgililerin görmeliydi, azizim. Neşesiz, öyle acınacak bir halin var ki! Sonra bu salakça yatışın. Ne diye bacaklarını böyle korkuyla karnına çekmişsin sanki? Ha anladım, karnından bir kurşun yedin. Üstünü başını da kana bulamışsın. İç açıcı bir manzara değil doğrusu, azizim. Üniformanı baştan aşağı pisletmişsin kanla. Siyah mürekkep lekeleri gibi. İyi ki sevgililerin bunu görmüyor. Oysa her vakit bir titrerdin ki üniformanın üzerine. Bel kısmı vücudunu bir güzel saran üniformanın. Başçavuş olunca, artık yalnızca rugan çizmelerle dolaşmaya başlamıştın. Ve akşamleyin kente mi inilecek, saatlerce temizlenirdi çizmeler. Ama artık kente inmeyeceksin. Sevgililerin başkalarına kalacak artık. Çünkü artık hiç inmeyeceksin kente, anlıyor musun? Bir daha hiç, azizim. Bir daha hiç, hiç. O bitip tükenmez neşenle bir daha gülmeyeceksin de. Şimdi kıvrılmış yatıyorsun burada, üçe kadar sayamazmış gibi. Ve sayamazsın da. Üçe kadar bile sayamazsın artık. Kötü azizim, çok, çok kötü. Ama sevindim, pek sevindim doğrusu. Çünkü bir daha hiç, "Benim saz benizli kardeşim Sarkık Gözkapak" diyemezsin bana. Artık diyemezsin hiç, azizim. Diyemezsin artık. Bir daha diyemezsin hiç, işitiyor musun? Ve ötekiler de bir daha hiç böyle dedirtmeye çalışamazlar seni. Ötekiler, "Benim saz benizli kardeşim Sarkık Gözkapak" dediğini duyup bana gülemezler artık. Bu çok önemli, biliyor musun? Çok önemli benim için, bak bunu sana söyleyebilirim. Hani daha okuldayken beni kızdırmaya başladılar da. Keneler gibi çullandılardı üzerime. Gözümde o ufak özür vardı ve gözkapağım sarkardı, onun için. Ve tenimin işte öylesine beyaz oluşundan. Ve öylesine soluk. Bizim saz benizli gene yorgun görünüyor, derlerdi hep. Ve kızlar hep sorarlardı, uyuyor muyum? Hani bir gözüm yarı kapanık duruyormuş da. Uyukluyor,

işitiyor musun, uyukluyormuşum. Şimdi hangimiz uyukluyor, bilmek isterdim doğrusu. Sen mi, yoksa ben mi, ha? Sen mi, yoksa ben mi? "Saz benizli kardeşim Sarkık Gözkapak" olan kim şimdi? Ha? Kim dersin, azizim, sen mi, yoksa ben mi? Ben miyim, ha?

Beton siperin kapısını arkasından kapar kapamaz, bir düzine gri yüz sağdan soldan üzerine doğru geldi. İçlerinden biri başçavuşun yüzüydü. Buldunuz mu, Teğmenim, diye sordu yüz, dehşet verici grilikteydi sorarken.

Evet. Çamların orada. Karnından vurulmuş. Alıp gelelim mi?

Evet. Çamların orada. Evet, tabiî. Alıp gelelim. Çamların orada.

Bir düzine gri yüz kayboldu. Teğmen, sac sobanın başına oturup bitlerini ayıklamaya başladı. Dünkü gibi tıpkı. Dün de bitlerini ayıklamıştı. Ve birinin tabura gitmesi gerekmişti dün. En iyisi, kendim giderim, diye düşünmüştü. Sonra gömleğini giyerken kulak kabartmıştı. Ateş ediliyordu dışarıda. Henüz hiç böylesine ateş edilmemişti. Ve haberci yeniden kapıyı açınca geceyi görmüştü dışarıda. Öyle sanmıştı ki, böylesine kara bir gece henüz yaşanmamıştı. Astsubay Heller, o şarkı söylüyordu. Sevgililerinden söz ediyordu boyuna. Ve sonra da bu Heller o bitip tükenmez neşesiyle demişti ki: Teğmenim, ben olsam gitmezdim tabura. Önce çift tayın isterdim. Baksanıza şu kaburgalarınıza, üzerlerinde ksilofon çalmak işten değil. İçler acısı bir haliniz var doğrusu. İşte Başçavuş Heller söylemişti bunu. Ve karanlıkta hepsi sırıtmıştı kuşkusuz. Ve birinin de tabura gitmesi gerekiyordu. Bunun üzerine teğmen demişti ki: Peki, Başçavuş Heller, biraz neşenizi şöyle serinletin bakalım dışarıda. Ve Heller de demişti ki: Baş üstüne. Hepsi bu kadar. Zaten fazla bir şey söylenmezdi hiç. Yalnızca: Baş üstüne. Ve sonra gitmişti Başçavuş Heller. Ve sonra da dönmemişti.

Teğmen gömleğini başından geçirdi. Dışarıdakilerin döndüklerini işitmişti. Ötekilerin. Heller'le. Artık bir daha hiç, "Saz benizli kardeşim Sarkık Gözkapak" demeyecek bana, diye fısıldadı. Bir daha hiç demeyecek.

Bir biti başparmaklarının tırnağı arasına aldı teğmen. Çıt etti bir ses. Bit öldü. Sıçrayan kan teğmenin alnında; küçük bir leke oluşturdu.

Jesus[1] "Benden Paso Artık" Diyor

Alçacık mezarda rahatsız yatıyordu. Her vakitki gibi hayli kısa düşmüştü de mezarın boyu, dizlerini bükmüştü. Dondurucu soğuğu duyuyordu sırtında. Hafifçe ölümü duyar gibi. Gökyüzü çok, çok uzaklardaydı. Bir müthiş uzaklıkta ki, iyi midir, güzel midir söylenemezdi hiç artık. İşte öylesine uzaktı yerden. Harcadığı o kadar mavi gene de uzaklığı azaltamıyordu. Ve yer de sanki hiç sona ermeyecekmiş gibi soğuktu, dondurucu katılığı, yeterince derin olmayan mezarda hayli rahatsızlık veriyordu. Ömür boyu böyle rahatsız yatılacak mıydı? Yalnızca ömür boyu mu, bütün ölüm boyu hatta! Yani çok daha uzun zaman.

Gökyüzünde, mezarlığın kenarında iki baş belirdi. Bir küme ak buharı bir kucak pamuk gibi ağzından salarak: E, tamam mı bakalım Jesus, diye sordu başlardan biri. Jesus da iki burun kanadından iki ince yol halinde ak buharlar salıp yanıtladı: Tamamdır, Çavuşum.

Gökyüzündeki başlar kayboldu. Mürekkep lekeleri gibi silinip gittiler ansızın. Bir iz bırakmadan. Yalnızca müthiş uzak gökyüzü kaldı geride. Jesus kalkıp oturdu, belden yukarısı biraz taştı mezardan. Uzaktan bakılınca, sanki karnına kadar toprağa gömülmüştü. Sonra kolunu mezarın kenarına dayayıp doğruldu. mezarın içinde, üzgün üzgün sol eline baktı. Yeni yamanıp onarılmış eldiveni doğrulurken orta parmaktan açılmıştı yine. Soğuktan mosmor parmağın ucu dışarı fırlamıştı. Eldivene bakıyordu Jesus ve hayli üzgündü. Alçacık mezarın içinde dikiliyor, açıkta kalmış üşüyen parmağa sıcak sıcak buhar üflüyordu ve usulca dedi ki:

1. İsa (ç.n.)

Benden paso artık. Demin mezarın içine bakan iki kişiden biri, n'oldu, ne var, diyerek Jesus'a dikti gözlerini şaşırmış. Jesus, benden paso artık ,dedi bir kez daha usulcacık ve açıkta kalmış üşüyen parmağını ağzına soktu.

Duydunuz mu, Çavuşum, benden paso artık, diyor Jesus.

Ötekisi, çavuş olanı, dinamitleri sayıp bir cephane sandığına yerleştiriyordu. Nedenmiş o, diye homurdandı. Nemli buharı Jesus'a doğru püskürttü ağzından: Ha, nedenmiş o? Hayır, dedi Jesus, önceki gibi usulcacık, yapamam artık. Mezarın içinde ayakta duruyordu ve yummuştu gözlerini. Güneşte de karın beyazı çekilmez oluyordu! Gözlerini yummuştu ve dedi ki: Her Tanrı'nın günü dinamitle mezar aç. Her Tanrı'nın günü yedi sekiz mezar. Dün on birdi hatta. Ve her Tanrı'nın günü ölüleri hiç de boylarına uymayan mezarlar içine tık. Mezarlar ufak çünkü. Ve ölüler de bazen öyle eğri büğrü, öyle kaskatı kesilmiş oluyor ki. Daracık mezarlara tıkıştırılmaya kalkılınca da çatırdıyorlar. Ve yer de öyle sert, öyle soğuk ve öyle rahatsız ki. Ölümleri boyunca katlanacaklar işte buna. Ama, ben, ben bu çatırtıları duymak istemiyorum artık. Bir cam nasıl tuz buz olursa, öyle. Cam gibi tıpkı.

Kapa çeneni, Jesus. Hadi, çık şu çukurdan. Daha beş mezar var açılacak. Çavuşun ağzından Jesus'a doğru öfkeyle uçuştu buharlar. Hayır, hayır, dedi Jesus ve iki ince çizgi halinde buhar saldı burnundan, hayır. Pek yavaş konuşuyordu ve gözlerini yummuştu. Mezarlar hiç de derin değil. Bahar geldi mi, dört bir yanda kemikler fırlayacaktır yerden. Karlar erimeye başlasın. Dört bir yanda kemik. Yo, bana müsaade artık. Hayır. Sonra hep ben. Hep ben mezara yatacak, uyuyor mu uymuyor mu, diye bakacağım. Hep ben. Yavaş yavaş düşlerime de girecek. Korkunç olan, mezarları hep benim kontrol etmem. Hep benim. Hep benim. İleride düşlerine de girer adamın. Korkunç bir şey mezarlara hep benim inmem. Hep benim.

Jesus bir kez daha yırtılmış eldivenine baktı. Yeterince derin olmayan mezardan tırmanıp çıktı dışarı ve kara bir yığına doğru dört adım attı. Yığın pek çok ölüden oluşuyordu. Öyle çarpık çurpuktular ki, sanki çılgınca dans ederlerken ölüm gelip onları bul-

muştu. Kazmasını, usulca ve gözeterek, yığının yanı başına bıraktı. Kaldırıp atabilirdi de, yine kazmaya bir şey olmazdı. Ama usulcacık ve gözeterek bıraktı yere, kimseyi rahatsız etmek istemezmiş gibi ya da kimseyi uyandırmak. Birini uyandırmak mı tövbeler olsun. Saygı, sıra gözettiğinden değil yalnız, korkudan da. Korkudan. Birini uyandırmak mı tövbeler olsun. Sonra ötekilere aldırmadan yanlarından geçip gitti, gıcır gıcır karlar içinden köye doğru yürüdü.

Ne fena, karın gıcırtısı da tıpkı öyleydi, tıpkı tıpkısına öyle. Ayaklarını iyice yukarıdan atarak, kuşlar gibi karda sekerek yürüyordu, tek kurtulsun diye gıcırtıdan.

Arkasından seslendi çavuş: Jesus! Hemen dön geri! Emrediyorum! Hemen dön işinin başına. Çavuş seslendi, ama Jesus arkasına dönüp bakmadı. Bir kuş gibi sekiyordu karın içinde, bir kuş gibi, tek kurtulsun diye gıcırtıdan. Çavuş seslendi, ama Jesus dönüp bakmadı arkasına. Yalnızca ellerini oynattı. Yavaş ol, yavaş! der gibi. Tanrı aşkına uyandırma kimseyi. Artık bana müsaade. Hayır. Hep ben. Hep ben. Derken küçüldü giderek, küçüldükçe küçüldü, sonunda bir kar birikintisinin arkasında gözden kayboldu.

Rapor etmeliyim. Dondurucu havaya, nemli pamuktan bir kucak buhar yolladı çavuş. Rapor etmeliyim kesinlikle. Görevden kaçmak derler buna. Biliyoruz, aklının bir tahtası noksan, ama gene de rapor etmeliyim.

Peki, rapor etseniz ne yaparlar, diyerek sırıttı öteki.

Ne yapacaklar. Hiç. Çavuş not defterini çıkardı ve bir isim yazdı içine. Hiç. Moruk getirin şunu diyecek. Jesus'la eğlensin bayılır zaten. Bağırıp çağıracak ve ardından koyuverecek gitsin. Jesus da iki gün bir şey yemeyecek, bir şey konuşmayacak, sonra bir süre yine bayağı düzelecek. Ama ben rapor edeyim de. Bir kez moruk hoşlanıyor bundan. Sonra mezarların da açılması gerek. Biri mezarlara inip uygun mu, değil mi bakacak. İster istemez yapılacak bu iş.

Neden acaba ismi Jesus, diyerek sırıttı öteki.

O mu, pek nedeni yok. Moruk, pek halim selim biri göründüğü

için onu hep öyle çağırır. Moruk onu pek halim selim buluyor. Zamanla da Jesus kaldı ismi. Evet, dedi çavuş, bir sonraki mezar için yeni bir dinamit hazırlamaya koyularak. Rapor etmeliyim, evet, çünkü istersek de istemesek de açılacak mezarlar.

Kedi Donmuştu Karda

Geceleyin adamlar yürüyordu yolda. Bir şarkı mırıldanıyorlardı. Arkalarında bir kızıl leke gecenin koynunda. Çirkin bir kızıl lekeydi. Çünkü leke bir köydü. Köy mü, o yanıyordu. Adamlar kundaklanmışlardı. Çünkü askerdi adamlar. Savaş vardı da. Ve kar, adamların kabaralı postalları altında feryat ediyordu. Çirkin çirkin feryat ediyordu kar. Herkes evin çevresinde dikilmiş duruyordu. Evler mi, onlar yanıyordu. Herkes kap kacağını, çocuklarını ve yatak yorganını koltuk altlarına sıkıştırmıştı. Kedi çığlıkları duyuluyordu kanlı karda. Ve kar yangından bir kızıldı ki. Ve suskundu. İnsanlar çatırdayarak yanan evlerinin çevresinde dilsiz dikiliyordu da. Ve işte bunun için feryat edemiyordu kar. Kimilerinin yanında ahşap tasvirler de vardı. Küçük küçük, altın ve gümüş yaldızdan ve mavi. Bir adam görülüyordu tasvirlerde oval yüzlü, kumral sakallı. Herkes, bu pek güzel adamın gözlerinin içine bakıyordu çıldırmış gibi. Ama evler, yine yanıyordu, yanıyor, yanıyordu.

Bir köy daha vardı bu köyün yanında. Oradakiler bu gece pencerelere üşüşmüştü. Ve bazen kar, üzerine ay ışığı vurmuş kar, biraz pembeleşiyordu ötedeki yangından. Ve herkes birbirine bakıyordu. Hayvanlar ahırların duvarına güm güm vuruyordu başını. Ve herkes karanlıkta uyukluyordu belki de.

Dazlak kafalı adamlar masa başında dikilmiş duruyordu. İki saat önce kırmızı kalemle bir çizgi çekmişti biri. Bir haritaya. Harita üzerinde bir nokta vardı. Nokta köydü. Ve sonra telefon etmişti biri. Ve sonra askerler o lekeyi oturtmuşlardı gecenin koynuna: kanlı ateşler içindeki köyü oturtmuşlardı. Üşüyen, fer-

yat eden kedileriyle pembe karda. Ve dazlak kafalı adamların orada yine hafiften müzik çalmaya başlamıştı. Kızın biri şarkı söylüyordu. Ve arada bir gümbürtü duyuluyordu bazen. Çok uzaklarda.

Akşamleyin yolda adamlar yürüyordu. Bir şarkı mırıldanıyorlardı. Ve kokusunu duyuyorlardı armut ağaçlarının. Savaş yoktu. Ve adamlar asker değildi. Ama derken kan kırmızı bir leke belirdi gökyüzünde. O vakit adamlar kestiler şarkıyı. Ve biri dedi ki: Bak, bak, güneş. Ve sonra yine yürüdüler. Ama artık şarkı mırıldanmıyorlardı. Çünkü çiçeğe durmuş armutlar altında feryat ediyordu pembe kar. Ve pembe karı ömürleri boyunca unutamadılar.

Yarı yıkık bir köyde çocuklar kömürleşmiş tahta parçalarıyla oynuyordu. Ve derken, derken beyaz bir tahta parçası geçti ellerine. Tahta parçası bir kemikti. Çocuklar mı, onlar kemikle vurmaya başladılar ahır duvarına. Öyle bir ses çıkıyordu ki, sanki bir davula vurur gibiydi biri. Tak yapıyordu kemik, tak, tak, tak. Öyle bir ses çıkıyordu ki, sanki bir davula vurur gibiydi biri. Ve çocuklar seviniyordu. İşte öylesine tatlı, duru bir sesti. Kemik mi, bir kedinindi kemik.

Bülbül Şakıyor

Biz yalınayak, gömlekleyiz gecede ve bülbül şakıyor. Bay Hinsch hasta. Bay Hinsch öksürüyor. Pencere sağlam değildi de ciğerlerini üşüttü kışın. Bay Hinsch ölecek galiba. Bazen de yağmur yağıyor. Leylak yağmuru. Mor mor düşüyor dallardan ve kızlar nasıl kokarsa öyle kokuyor. Yalnızca Bay Hinsch, o bu kokuyu duymuyor artık. Bay Hinsch öksürüyor. Bülbül şakıyor. Ve Bay Hinsch ölecek galiba. Biz yalınayak, gömlekleyiz gecede ve onu işitiyoruz. Öksürük sesinden durulmuyor evde. Ama bülbül, şakımasıyla bütün dünyayı dolduruyor. Ve Bay Hinsch kışı atamayacak ciğerlerinden. Leylak mı, o mor mor düşüyor dallardan. Bülbül şakıyor. Gece, bülbül ve leylak yağmuruyla yaz tatlısı bir ölümü olacak Bay Hinsch'in.

Böylesine bir yaz ölümüyle ölmemişti Timm. Timminkisi bir başına ve dondurucu bir kış ölümü olmuştu. Timm'den nöbeti devralmaya gittiğimde, pek soluktu yüzü karda. Sarıydı. Aydan değildi sarılık, çünkü ay yoktu. Ama Timm balçık gibiydi gecede. Kentimizin kenar mahallelerinde nemli soğuk çukurlardaki balçık gibi sarı. Eskiden bu çukurlarda oynamış ve balçıktan adamlar yapmıştık. Ama Timm'in de balçıktan olabileceği hiç aklıma gelmemişti.

Nöbete giderken çelik miğferini yanına almak istememişti Timm. Geceyi duyumsamaya bayılırım, demişti. Siz miğferi alın, demişti astsubay da. Ne olur ne olmaz, sonra okkanın altına ben giderim. Sonra ben giderim okkanın altına. O vakit Timm, astsubaya bakmıştı. Ve bakışları içinden geçip sonuna dek uzanmıştı dünyanın. Sonra o dünya söylevlerinden birini çekmişti Timm:

Okkanın altındayız zaten, demişti kapıda, hepimiz zaten altındayız okkanın. İçkimiz, caz müziğimiz, çelik miğferlerimiz ve sevgililerimiz var, evlerimiz, Çin Seddimiz ve lambalarımız var; bütün bunların hepsi var. Ama korkudan. Korkuya karşı. Ama hep altındayız okkanın. Korkudan resim çektirir, korkudan çocuk yaparız ve korkudan kucak kucağayız kızlarla, hep kucak kucağa; korkudan gaza batırırız fitili ve korkudan yakarız. Ama okkanın altındayız yine. Bütün bunları korkudan yaparız ve korkuya karşı. Ve çelik miğferlerimiz, onlar da yalnız korkudan. Ama hiçbiri para etmez bunların. İpek bir gecelik ya da bir bülbül feryadı karşısında tam kendimizi unutmuşken korku birden yakamıza yapışır. Birden öksürdüğü duyulur bir yerlerde. Ve korku da yakamıza sarılmaya görsün, para etmez çelik miğferler. Ne evler ne sevgililer ne içkiler para eder ne de çelik miğferler.

İşte Timm'in verdiği büyük söylevlerden, o dünya söylevlerinden biriydi bu. Bu söylevleri bütün dünyaya karşı verirdi Timm, oysa biz beton siperde topu topu yedi kişiydik. Ve çoğumuz uykuda olurduk, Timm dünya söylevlerini verirken. Sonra da nöbet yerine gitmişti, Dünya Söylevcisi Timm. Ve ötekiler, onlar horul horul uyuyordu. Çelik miğferi yerinde duruyordu Timm'in. Ve astsubay bir kez daha tekrarladı: Ben okkanın altına giderim, sonra ben okkanın altına giderim bir şey olursa. Ve ardından yatıp uyudu.

Timm'den nöbeti devraldığımda, sapsarıydı yüzü karda. Kentimizin kenar mahallelerinde çukurlar içindeki balçık gibi sarı. Ve kar iğrenç beyazdı.

Senin balçıktan olabileceğin hiç aklıma gelmemişti Timm, dedim. Senin o büyük söylevlerin kısa şeylerdir, ama ta öbür ucuna değin uzanırlar dünyanın. Senin söylediklerin var ya, balçığı falan tümden unutturur insana. Senin söylevler hep yamandır, Timm. Gerçek dünya söylevleridir.

Ama Timm bir şey demedi. Gecemsi beyaz karda pek iyi görünmüyordu sarı yüzü. Kar iğrenç soluktu. Timm uyuyor, diye düşündüm. Korkudan onun gibi pervasızca söz açabilen, ormanda, Rusların bulunduğu böyle bir yerde de uyuyabilir pekâlâ. Timm karın içindeki çukurda dikiliyordu ve sarı yüzünü tüfeğine yasla-

mıştı. Kalk, Timm, dedim. Timm kalkmadı ve sarı yüzü yabancı bir yüz gibiydi karda. O vakit çizmeyle yanağına dokundum. Çizmede kar vardı. Ve yanağına yapışıp kaldı kar. Çizme hafifçe soğuttu yanağını. Ve soğukluk, o kaldı öylece. Baktım, Timm'in eli tüfeğini kavramış tutuyordu. İşaret parmağı hâlâ büküktü. Bir saat kadar dikildim karda. Bir saat başucunda dikildim Timm'in. Sonra ölü Timm'e dedim ki: Hakkın varmış, Timm. Hiçbiri para etmiyor. Ne kızlar ne haçlar ve ne bülbül, Timm, hatta ne de ağaçlardan dökülen leylaklar. Çünkü bülbül sesini işiten ve hâlâ leylak kokusunu duyan Bay Hinsch de ölecek. Ve şakıyor bülbül. Ve yalnızca kendisi için şakıyor. Bay Hinsch, onun da ölümü kendi başına olacak. Bülbüle göre hava hoş. Bülbül şakıyor. (Bülbül de mi acaba balçıktan? Tıpkı senin gibi, Timm.)

Üç Siyah Kral

Kentin karanlık kenar mahallelerinde paldır küldür yürüyordu adam. Gökyüzüne karşı yıkık evler duruyordu. Ay yoktu ve kaldırım bu vakitsiz adımlardan ürkmüş gibiydi. Derken tahta, eski bir çit buldu adam. Çürümüş tahta kazıklardan biri iniltiyle kopana dek çite tekmeler savurdu. Gevrek ve tatlı bir koku saçıldı çevreye. Kentin kenar mahallelerinden paldır küldür yürüyüp geri döndü adam. Gökyüzünde yıldız yoktu.

Kapıyı açınca (ağladı sanki kapı açılırken), karısının soluk mavi bakışlarıyla karşılaştı. Yorgun bir yüzdeydi bakışlar. Karısı soludukça solukları ak ak sarkıp kalıyordu odanın içinde. İşte öylesine soğuktu. Adam kemikli dizini büküp kırdı tahtayı. Tahta inildedi. Gevrek ve tatlı bir koku yaydı dört bir yana. Adam tahtadan bir parça alıp burnuna tuttu. Neredeyse pasta gibi kokuyordu mübarek; usulca güldü. Sakın, diye seslendi karısının gözleri, sakın gülme, çocuk uyuyor.

Adam, tatlı ve gevrek tahta parçalarını küçük sac sobaya attı. Birden tutuştu, parıldadı tahtalar ve bir avuç sıcaklık ışık saçtı odanın içine. Işık minik, değirmi bir yüz üzerine düştü pırıl pırıl ve bir an öylece kaldı. Yüz henüz bir saatlikti, ama bir yüzdeki her şey vardı onda: kulaklar, burun, ağız ve gözler. Gözler iriydi besbelli. Yumuktular ya, gene de belli oluyordu bu. Ama ağız açıktı ve hava usul usul girip çıkıyordu aralıktan. Burun ve kulaklar kırmızıydı. Yaşıyor, diye geçirdi içinden kadın. Ve küçük yüz uyuyordu.

Yulaf ezmesi de var daha, dedi adam. Evet, diye yanıtladı kadın, iyi ki var. Üşüyorum. Adam, tatlı ve yumuşak tahtadan bir

parça daha aldı. Çocuğu oldu, üşüyecek elbet, diye düşündü. Ama karısı üşüdüğü için yumruklarını suratına indireceği biri yoktu. Sobanın kapağını açınca, yine bir tutam ışık uyuyan yüz üzerine düştü. Bak, dedi kadın usulcacık. Ermişlerin yüzündeki nura benziyor, görüyor musun? Ermişlerin yüzündeki nur, diye düşündü adam. Ama yumruklarını suratına indireceği biri yoktu.

Derken birileri belirdi kapıda. Pencereden ışığı gördük de, şöyle bir on dakika girip oturalım, dedik.

Ama bir çocuk var evde, diye yanıtladı adam. O vakit adamlar bir şey demediler, ama yine de girdiler odaya. Burunlarından buhar püskürtüyorlar, ayaklarını kaldıra kaldıra yürüyorlardı. Hiç ses etmeyiz, diye fısıldadılar ve ayaklarını kaldıra kaldıra atarak yürüdüler. Derken odanın ışığı vurdu yüzlerine. Üç kişiydiler. Eski üniformalar giymişlerdi. Birinin elinde bir karton kutu vardı, birinin elinde bir torba. Ve üçüncüsünün elleri yoktu. Dondular da, dedi ve elsiz kollarını yukarı kaldırdı. Sonra paltosunun cebini adamdan yana çevirdi. Tütün vardı cepte ve ince kâğıt. Sigara saracak oldular. Ama kadın, sakın ha, dedi, çocuk.

O zaman adamların dördü birden kapının önüne çıktı. Sigaraları dört nokta gibiydi gecede. Birinin sarılıp sarmalanmış tombul ayakları vardı. Torbasından bir tahta parçası çıkardı. Bir eşek, dedi, oyayım diye yedi ay uğraştım. Çocuk için. Böyle deyip adama verdi eşeği. Ayaklarımıza ne oldu, diye sordu adam. Ödem, dedi eşeği oyan, açlıktan. Peki onun, üçüncü arkadaşın nesi var, diye sordu adam bunun üzerine; karanlıkta elini eşeğin üzerinde gezdirdi. Üçüncü üniformasının içinde titriyordu. Ah, bir şey yok, diye fısıldadı. Sinir sadece. Bu kadar çok korku yaşarsa insan. Derken sigaralarını ayaklarıyla söndürüp içeri girdiler.

Ayaklarını kaldıra kaldıra yürüyerek yaklaşıp uyuyan çocuğun yüzüne baktılar. Titremelisi iki sarı bonbon çıkardı kutudan ve kadın için, dedi.

Üç siyah adamın çocuğun üzerine eğildiğini görünce, iri iri açıldı kadının soluk mavi gözleri. Korkmuştu; ama birden ayaklarını kadının göğsüne dayadı çocuk ve öylesine güçlü bir çığlık attı ki, üç siyah adam tabanlarını kaldırıp usulcacık kapıya seğirtti. Kapıda bir

kez daha başlarıyla selam verip gecenin koynuna daldılar.

Adam arkalarından baktı. Ne acayip ermiş bunlar, diye seslendi karısına. Sonra gidip örttü kapıyı. Amma da güzel ermiş bunlar, diye homurdandı ve yulaf ezmesine ilişti gözleri. Ama bir yüz yoktu ki, tutup yumruklarını indirsin.

Ama çocuk bağırdı, diye fısıldadı kadın. Var gücüyle bağırdı. Ondan sonra gittiler. Bak ne kadar hareketli bir çocuk, dedi kadın gururla. Derken yüz, ağzını açıp bağırmaya koyuldu.

Ağlıyor mu, diye sordu adam.

Yo, gülüyor sanırım, diye yanıtladı kadın.

Neredeyse pasta gibi, dedi adam ve elindeki tahta parçasını kokladı. Pasta gibi. Pek tatlı.

Bugün Noel zaten, dedi kadın.

Evet, Noel, diye homurdandı adam ve sobadan bir tutam ışık uyuyan minik yüz üzerine düştü ışıl ışıl.

Radi

Bu gece Radi vardı yanımda. Her vakitki gibi sarışındı ve yumuşak, geniş yüzüyle gülüyordu. Gözleri de her vakitki gibiydi: biraz ürkek ve biraz güvensiz. Çenesinde de yine o üç beş sarı kıl vardı. Hiç değişmemişti.

Ama sen öldündü, Radi, dedim.

Evet, diye yanıtladı, gülme bak.

Ne diye güleyim, Radi.

Bilmiyor muyum sanki, hep güldünüzdü bana. Adımlarımı bir tuhaf atışımdan ola ki ve her vakit okula giderken hiç tanımadığım bir sürü kızdan söz edişimden. İşte bu yüzden hep güldünüz bana. Sonra da hep biraz korkak davranırdım, onun için, daha dün gibi aklımda.

Öleli çok oldu mu, Radi, diye sordum.

Yo, dedi. Ama şehit düştüğümde kıştı da, onun için doğru dürüst gömemediler beni. Donmadık bir şey kalmamıştı ki. Taş kesmişti her şey.

Ha, öyle ya, sen Rusya'da şehit düşmüştün, değil mi?

Evet, daha ilk kış. Bak gülme, ama Rusya'da ölüp gömülmek güzel değil. Her şey öyle yabancı ki bana. Ağaçlar öyle yabancı ki. Öyle mahzun ki, sorma. Çokluk kızılağaçlar. Yattığım yer baştan aşağı mahzun kızılağaçlarla dolu. Ve taşların da inildediği duyuluyor bazen. Rus taşları olmalılar. Ve ormanlar feryat ediyor geceleyin. Rus ormanı olmalılar. Karlar da feryat ediyor. Rus karı olmalılar. Böyle işte, her şey yabancı. Her şey bir yabancı ki.

Radi yatağımın kenarına ilişmişti, ansızın sustu.

Belki Rusya'da ölüp gömüldüğün için hoşlanmıyorsun bütün bunlardan, dedim.

Bana baktı: Öyle mi dersin? Yo yo, her şey öyle yabancı ki, sorma. Her şey. Dizlerine baktı. Her şey öyle yabancı ki. İnsanın kendisi de.

İnsanın kendisi mi?

Evet, gülme bak. Asıl sorun da bu zaten. İnsanın kendisi öyle yabancı ki kendisine. Gülme bak, bu gece kalkıp sana gelmem bunun için işte. Seninle bu işi bir konuşayım istedim.

Benimle mi?

Evet, gülme bak, seninle, başkasıyla değil. Beni iyi tanıyorsundur herhalde, değil mi?

Öyle sandım hep.

Olsun. Beni iyi tanıyorsundur. Dıştan nasıl göründüğümü demek istiyorum. Nasıl biri olduğumu değil. Demek istediğim dıştan nasıl göründüğüm. Dıştan nasıl göründüğümü biliyorsun herhalde, değil mi?

Evet, sarışınsın. Dolgun bir yüzün var.

Yo, çekinme söyle, yumuşak bir yüz benimkisi. Bilmiyor muyum sanki. Haydi söyle.

Evet, yumuşak bir yüzün var. Hep gülen ve geniş bir yüz.

Evet, evet. Peki gözlerim?

Hep biraz; biraz mahzun ve bir tuhaftı.

Yalan söylemesene. Pek ürkek ve güvensizdi gözlerim. Kızlarla ilgili anlattıklarıma kanıp kanmayacağınızı bilmezdim de ondan. E, sonra? Hep sinekkaydı tıraşlı mıydı yüzüm?

Hayır, değildi. Hep üç beş tel sarı kıl bulunurdu çenende. Sen bunları kimse görmez sanırdın. Ama hep görürdük biz.

Ve gülerdiniz.

Ve gülerdik.

Radi yatağımın kenarında oturuyor, avucunu dizine sürtüyordu. Evet, diye fısıldadı, öyleydim. Tastamam öyle.

Ve sonra ürkek gözleriyle bana baktı birden.

Bana bir iyilikte bulun, ne olur? Ama gülme bak, gülme. Benimle gel.

Rusya'ya mı?

Evet, göz açıp kapamadan oradayız. Yalnız bir an için. Beni hâlâ bu kadar iyi tanıyorsun da. Haydi ne olur.

Elime yapıştı. Dokunuşu kardan farksızdı. Pek soğuk. Pek gevşek. Pek hafif.

Üç beş kızılağacın arasında durduk. İleride ışıl ışıl bir şey seçiliyordu. Gel, dedi, Radi, işte yattığım yer. Okul günlerinden tanıdığım bir insanın iskeleti çarptı gözüme. Yanı başında hakî madenî bir şey duruyordu. Benim çelik miğfer, dedi Radi. Baştan aşağı pas içinde ve yosun tutmuş üzeri.

Ve ardından iskeleti gösterdi. Gülme bak, dedi, ama işte buyum ben. Aklın alıyor mu ha? Sen nasılsa beni tanıyorsun. Kendin söyle, burada yatan ben olabilir miyim? Söyle, olabilir miyim? Bu, bana müthiş yabancı bir şey değil mi ha? Benden hiçbir şey yok ki bunda. Beni dünyada kimse tanımaz böyle. Ama ben buyum. Bundan başkası olamayacağıma göre. Ama aklım almıyor bir türlü. Öylesine müthiş yabancı ki. O eski halimle en ufak bir benzerliği yok. Yo, gülme bak, ama bütün bunlar benim için öyle yabancı, öyle akıl ermez, öyle uzak şeyler ki.

Kara toprağın üzerine çöktü Radi ve üzgün gözlerle önü sıra bakmaya başladı. Eskiyle artık bir benzerliği yok bunun, dedi, bir benzerliği yok hiç.

Sonra parmaklarının uçlarıyla kara topraktan bir parça alıp havaya kaldırdı ve kokladı. Yabancı, diye fısıldadı, düpedüz yabancı. Sonra toprağı bana doğru tuttu. Kar gibiydi toprak. Radi'nin daha önce beni tutan eli gibiydi. Pek soğuk. Pek gevşek. Pek hafif.

Kokla, dedi.

Derin derin havayı çektim içime.

Nasıl?

Toprak, dedim.

Sonra?

Biraz ekşi. Biraz acımsı. Basbayağı toprak.

Ama yabancı? Düpedüz yabancı? Ve düpedüz iğrenç, öyle değil mi?

Derin derin içime çektim toprağın kokusunu. Soğuk bir koku, gevşek ve hafif. Biraz ekşi. Biraz acımsı.

Güzel kokuyor, dedim. Toprak gibi.

İğrenç değil mi yani? Yabancı değil mi?

Ürkek gözlerini bana dikti Radi. Oysa bir iğrenç kokuyor ki.

Tekrar kokladım.

Hayır, hangi toprak olsa böyle kokar.

Ya?

Elbette.

Demek sen iğrenç bulmuyorsun.

Hayır, kokusuna hiç diyecek yok, Radi. Şöyle adamakıllı kokla da bak.

Parmaklarının arasına azıcık toprak alıp kokladı. Hangi toprak olsa böyle kokar diyorsun, öyle mi, diye sordu.

Evet, hangi toprak olsa.

Derin derin çekti havayı içine. Burnunu topraklı eline iyice gömdü ve kokladı. Sonra bana bakıp, hakkın var, dedi. Belki gerçekten pek nefis kokuyordur. Ama orada yatanın ben olduğumu düşününce, yabancı işte, müthiş yabancı, işitiyor musun?

Radi, oturmuş kokluyordu toprağı. Beni unutmuş, kokluyor da kokluyor, kokluyor da kokluyordu. Ve yabancı sözcüğü giderek daha az çıkıyordu ağzından. Giderek daha hafif çıkıyordu. Kokluyor, kokluyor da kokluyordu.

Derken ben parmak uçlarıma basarak döndüm eve. Sabah beş buçuk sularıydı. Evlerin önündeki bahçelerin dört bir yanında karlar arasından toprak gözüküyordu. Ve ben, yalınayak, karlar altındaki kara toprağa basa basa yürüyordum. Soğuktu toprak. Ve gevşekti. Ve hafifti. Ve kokuyordu. Duruyor ve derin derin çekiyordum havayı içime. Evet, kokuyordu. Güzel kokuyor, Radi, diye fısıldadım. Gerçekten güzel kokuyor. Basbayağı toprak gibi. Hiç üzme kendini.

Bu Salı

Haftada bir salı var.
Yılda elli.
Ve savaşta bir yığın.

Bu salı okulda büyük harfler üzerinde çalışıldı. Gözünde camları kalın bir gözlük vardı öğretmen hanımın. Camlar çerçevesizdi. Öylesine kalındı ki camlar, öğretmenin gözleri belli belirsiz seçiliyordu. Kırk iki kız karatahtanın karşısında oturmuş, büyük harflerle aşağıdaki cümleleri yazıyordu:

FRİTZ BABA'NIN TENEKEDEN BİR KUPASI VARDI. ŞİŞKO BERTA'NIN MERMİLERİ PARİS'E ULAŞTI. SAVAŞTA HERKESİN BABASI ASKERDİR.

Ulla'nın dilinin ucu burnuna dek uzandı. O anda dürttü öğretmen. Savaşı, s'yle yazmışsın Ulla, ş'yle yazacaksın. Şeker yazar gibi ş'yle. Söyleye söyleye dilimde tüy bitti. Öğretmen not defterini aldı ve Ulla'nm isminin yanı başına bir çarpı işareti koydu. Yarın sabah cümleyi on defa yazacaksın, tertemiz göreceğim, anladın mı? Evet, diye yanıtladı Ulla ve gözlüklü öğretmen n'olacak, diye geçirdi içinden.

Okulun bahçesinde gri kargalar atılmış ekmek parçalarını yiyordu.

Bu salı
Teğmen Ehlers tabur komutanlığına çağrıldı.
Kırmızı fuları çıkarın boynunuzdan, Bay Ehlers!
Ama Binbaşım?

Aması yok, Ehlers. İkinci Bölük'te hoşa gitmez böyle şey.

İkinci Bölük'te mi çalışacağım, Binbaşım?

Evet. İkinci Bölük'te sevmezler böyle şeyi. Bu fularla disiplini sağlayamazsınız sonra. İkinci Bölük ciddiyet ister. Bu kırmızı fularla karşılarına çıktınız mı, bal gibi yüzüstü bırakırlar sizi. Yüzbaşı Hesse böyle şeyler takmazdı.

Hesse yaralandı mı, Binbaşım?

Hayır, hasta. Kendini iyi hissetmiyormuş. Yüzbaşı olduktan sonra biraz nanemolla kesildi Hesse. Anlamadım gitti. Oysa eskiden görevine bir bağlıydı ki. Her neyse, Ehlers, çalışın işte, bölüğü doğru dürüst yönetmeye bakın. Hesse iyi yetiştirdi çocukları. Fuları da çıkarın boynunuzdan, tamam mı?

Baş üstüne, Binbaşım.

Sonra göz kulak olun da, çocuklar sigara içerken dikkat etsinler. Bu ateşböceklerinin ortalıkta uçuştuğunu görüp işaret parmağı kaşınmayacak doğru dürüst bir keskin nişancı bulunmaz çünkü. Daha geçen hafta beş kişi başından yedi kurşunu. Onun için göz kulak olun biraz, olmaz mı?

Baş üstüne, Binbaşım.

İkinci Bölük'e giderken yolda Teğmen Ehlers kırmızı fuları çıkardı boynundan. Bir sigara yaktı. Bölük Komutanı Ehlers, dedi yüksek sesle.

Birden bir tüfek patladı.

Bu salı

Bay Hansen şöyle dedi. Bayan Severin'e:

Hesse'ye yine bir şeyler yollasak iyi olacak, Severinciğim. Şöyle tüttürecek bir şey, yenecek bir şey. Bir iki kitap. Bir çift eldiven falan. Çocuklar felaket bir kış geçiriyorlarmış dışarıda. Bunun ne olduğunu bilirim ben. Düşman başına.

Hölderlin yollasak mı acaba, Bay Hansen?

Saçma Severinciğim, saçma. Bırakın da, şöyle biraz neşeli bir şeyler gönderelim. Wilhelm Busch falan, Hesse hafif şeylerden hoşlanır daha çok. Biliyorsunuz, gülmeye bayılır. Aman Severinciğim, o ne gülüşlerdir Hesse'nin gülüşleri.

Evet, yaman gülüşleri vardır Hesse'nin, diye yanıtladı Bayan Severin.

Bu salı
bir sedye üzerinde karantinaya taşıdılar Yüzbaşı Hesse'yi. Kapıda bir tabela asılıydı.

İSTER GENERAL OLSUN İSTER ER,
SAÇLARINI BURADA BIRAKIP GİDER.

Saçlarını tıraş ettiler Hesse'nin. Sıhhiye erinin ince, uzun parmakları vardı. Örümcek bacakları gibi. Boğum yerleri biraz kızarmıştı. Bir sıvıyla ovdular Hesse'nin vücudunu. Sıvı, ecza kokuyordu. Ardından örümcek bacaklar Hesse'nin nabzını yokladı ve yazdı kalın bir deftere: Ateş 41,6. Nabız 116. Kendinde değil. Tifüs olabilir. Sıhhiye eri kalın defteri kapadı. Smolensk Salgın Hastanesi yazıyordu defterin üzerinde. Ve altında: bin dört yüz yataklı.

Taşıyıcılar sedyeyi yüklendiler. Merdivende Hesse'nin başı battaniye altından dışarı sarktı ve her basamakta ileri geri sallanmaya başladı. Ve Hesse'nin saçları sıfır numaraya vurulmuştu. Oysa Ruslara gülmüştü hep. Sedyeyi taşıyanlardan biri nezleydi.

Bu salı
Bayan Hesse komşu kadının kapısını çaldı. Kapı açılınca, salladı elindeki mektubu. Yüzbaşı olmuş. Yüzbaşı ve bölük komutanı, öyle yazıyor. Sonra, eksi kırk derece soğukmuş bulundukları yer. Mektup dokuz günde gelmiş. Bayan Yüzbaşı Hesse diye yazmış zarfın üzerine.

Mektubu havaya kaldırmış elinde tutuyordu. Ama komşusu bakmadı mektuba. Eksi kırk derece soğuk, dedi. Zavallı yavrucaklar. Eksi kırk derece soğuk.

Bu salı

Doktor Yarbay, Smolensk Salgın Hastanesi'nin başhekimine sordu: Günde ne kadar?

Yarım düzine.

Çok fena, dedi Doktor Yarbay.

Evet, çok fena, dedi başhekim.

Göz göze gelmekten kaçındılar.

Bu salı

Sihirli Flüt sergileniyordu operada. Bayan Hesse dudaklarını kırmızıya boyamıştı.

Bu salı

Elisabeth Hemşire anne ve babasına mektup yazıyordu: İnsan Tanrı'ya inanmasa katlanılacak gibi değil. Ama sıhhiye başgedikli gelince ayağa kalktı. Başgedikli koğuşta öylesine kambur yürüyordu ki, sanki tüm Rusya'yı sırtında taşıyordu.

Ona verilecek bir şey daha var mı, diye sordu hemşire.

Hayır, dedi başgedikli. Bunu öylesine yavaş söyledi ki, sanki konuşmaya utanıyordu.

Sonra dışarı taşıdılar Yüzbaşı Hesse'yi. Dışarıda bir patırtı oldu. Hep böyle kaldırıp atarlar ölüleri. Ne diye şöyle usulcacık bırakıvermezler sanki. Her vakit kaldırıp atarlar yere. Bunu biri dedi koğuşta yatan. Onun bitişiğindeki ise hafiften bir şarkı söylüyordu:

Aman aman hey de
Şanlı aslan piyade.

Başgedikli yatakları dolaşıyordu. Her gün. Gece ve gündüz. Günlerce. Gecelerce. Kambur kambur yürüyordu koğuşta. Tüm Rusya'yı sırtında taşıyordu. Dışarıda iki sedyeci boş bir sedyeyle paldır küldür uzaklaştı.

Bu dördüncü, dedi bir tanesi. Ve bunu diyen nezleydi.

Bu salı

Ulla akşamleyin oturmuş, defterine büyük harflerle aşağıdaki cümleyi yazıyordu:

SAVAŞTA HERKESİN BABASI ASKERDİR.

SAVAŞTA HERKESİN BABASI ASKERDİR.

On defa yazdı cümleyi. Büyük harflerle. Ve savaşı, ş'yle. Şeker yazar gibi.

Ne İdiği Belirsiz Kahve

Sandalyelerde asılıydılar. Masalara asılmışlardı. Müthiş bir yorgunlukça asılmışlardı. Bu yorgunluğu giderecek bir uyku yoktu. Bir dünya yorgunluğu; bir beklentinin kalmadığı artık. Olsa olsa bazen bir tren. Bir bekleme salonunda. Ve bekleme salonunda sandalyelere ve masalara asılmışlardı. Giysileriyle ve çıplak tenleriyle asılmışlardı, rahatsızlık veriyordu sanki giysileri. Ve tenleri. Sanki hayalettiler de tenlerini kostüm seçmişlerdi kendilerine ve bir süre insancılık oynuyorlardı. Sırığındaki bostan korkulukları gibi iskeletlerine asılı duruyorlardı. Beyinleriyle alay için ve yüreklerine eziyet olsun diye yaşam tarafından asılmışlardı. Ve esen her rüzgâr hırpalamaktan geri kalmıyordu onları, onlarla oynuyordu. Bir yaşama asılmış duruyorlardı, yüzsüz bir tanrı tarafından asılmışlar. Bir tanrı tarafından, ne iyi ne kötü. Yalnızca var olan. Ve ondan öte bir şey olmayan. Ama bu kadarı bile pek fazla olan. Ama bu kadarı pek az olan. Ve işte bu Tanrı asmıştı onları yaşama; birazcık ileri geri sallansınlar diye, görünmez bir çan kulesindeki bu cılız sesli çanları asmıştı, rüzgârların şişirdiği bu bostan korkuluklarını. Kendilerinin ve kemik dikişini keşfedemedikleri tenlerinin insafına terk edilmiş. Sandalyelere, sırıklara, masalara, darağaçlarına ve dipsiz uçurumlara asılmışlardı. Ve kimseler işitmiyordu cılız çığlıklarını. Tanrı'nın yüzü yoktu. Onun için kulakları da olamazdı kuşkusuz. İşte buydu onların en büyük öksüzlüğü: kulaksız Tanrı. Tanrı sadece soluk aldırtıyordu onlara: zalim ve yüce. Ve onlar da soluyordu. Çılgınca, açgözlü, obur. Ama yalnız, cılız bir sesle yalnız. Çünkü çığlıkları, korkunç çığlıkları yanı başlarında, aynı masada oturanlara bile ulaşamıyordu.

Kulaksız Tanrı'ya ulaşamıyordu. Yanı başlarında aynı masada oturanlara bile. Aynı masada oturan. Yanı başlarında. Aynı masada.

Dört kişi masada oturuyor ve tren bekliyordu. Seçebilecek gibi değillerdi birbirlerini. Beyaz yüzler arasında sisler geziniyordu. Gecenin pusundan, kahvenin ve sigaranın dumanından sisler. Kahvenin dumanı leş gibiydi ve sigaraların bayıltıcıydı kokusu. Gecenin pusu yoksulluktan, parfümden ve yaşlı erkeklerin nefeslerinden yapılmıştı. Ve kızlardan; henüz büyüyüp gelişen. Gecenin pusu soğuk ve ıslaktı. Ecel terleri gibi. Üç erkek oturuyordu masada. Ve bir kız. Dört kişi. Önündeki fincandaydı kızın gözleri. Adamlardan biri gri kâğıt üzerine bir şeyler çiziktiriyordu ve kısacık parmakları vardı. Bir diğeri kitap okuyordu. Üçüncüsü ötekilere bakıyordu. Bir birine bir ötekine. Neşeli bir yüzü vardı. Önündeki fincandaydı kızın gözleri.

Derken pek kısa parmaklının beşinci kahvesi getirilip kondu önüne. Bu ne iğrenç kahve böyle, dedi ve çok kısa bir süre kaldırdı bakışlarını. Ne idiği belirsiz bir kahve. Harika bir kahve doğrusu. Ve sonra hemen yine yazmaya koyuldu. Ama derken bir şey geldi aklına ve yeniden bakışlarını kaldırdı. Kahvenizi soğuttunuz ama, dedi kıza. Hele soğuk hiç tadı olmaz. Harika bir kahve doğrusu. Sıcak olunca, eh içiliyor işte. Ama ne idiği belirsiz. Ne-i-diği-be-lir-siz. Zararı yok, dedi kız, kısa parmaklıya. O vakit yazmayı büsbütün bıraktı kısa parmaklı. Öyle demişti kız: zararı yok. Kıza baktı kısa parmaklı. Sadece haplarımı içmek için, dedi kız yine sıkılgan; gözleri fincanındaydı: Zararı yok, soğuk olsun. Başınız mı ağrıyor, diye sordu kısa parmaklı. Hayır, dedi kız yine sıkılgan; gözleri fincanındaydı. O kadar uzun süre fincanına baktı ki, sonunda kısa parmaklı elindeki kurşunkalemi masanın üzerinde tıklatmaya başladı. Bunun üzerine gözlerini kaldırıp ona baktı kız. İntihar etmem gerekiyor da. Başımda ağrı yok. İntihar etmem gerekiyor da. Ve bunu öylesine söyledi ki, sanki on-bir-treniyle gidiyorum der gibi. İntihar etmem gerekiyor da, dedi. Ve yeniden fincanına dikti gözlerini.

O vakit üç adam kıza dönüp baktı. Kitaplısı. Ve neşeli yüzlüsü.

Enfes, diye düşündü sonuncusu, bir kaçık. Düpedüz bir kaçık. Komiksiniz doğrusu, dedi kıza kısa parmaklısı. İntihar etmek istiyor da ondan mı, diye sordu kitaplısı ve ilgiyle masanın üzerine abandı. Yo, bunu işte öylesine doğal bir şeymiş gibi söylüyor da. Tren ya da istasyon der gibi, diye yanıtladı öteki. Ne münasebet, dedi kitaplısı, düşündüğünü söylüyor sadece. Komiklik neresinde bunun. Hatta pek güzel bir şey. Bence pek güzel bir şey. Kızın sıkılgan, fincanındaydı gözleri. Güzel mi, diye köpürdü pek kısa parmaklı ve öfkeli bir yüz takındı, güzel ha, öyle mi? Şey, ne bileyim. Bence öyle! Bana bakın! Ben düşündüğümü öyle düpedüz söylemeye kalksam. Efendim? Ha? Bu gece burada beş bin ekmek teslim edeceklerdi bana. Ama yalnız iki yüzü geldi. Dört bin sekiz yüz ekmek açık. Ve şimdi hesapla dur. Suratını asıp elindeki not defterini havaya kaldırdı ve sonra fırlatıp attı tekrar masanın üzerine. Ve biliyor musunuz, ne düşünüyorum şimdi. Kızın gözleri fincanındaydı. Neşeli yüzlü alık alık bakıyor ve sırıtıyordu. Ve kitaplı dedi ki: Neymiş düşündüğünüz bakalım? Söyleyeyim, azizim, söyleyeyim. Düşünüyorum da, dört bin sekiz yüz aile yarın sabah ekmeklerini alamayacak. Yarın dört bin sekiz yüz aile ekmeksiz. Yarın dört bin sekiz yüz çocuk aç kalacak. Ve babaları da. Ve anneleri de tabiî. Ama onlar pek aldırmaz. Ama çocuklar, dostum, dört bin sekiz yüz çocuk. Bu kadar çocuk ekmeksiz kalacak işte yarın. Gördünüz mü, azizim, bunları düşünüyorum; oturuyorum ve yazıp çiziyorum burada ve bu ne idiği belirsiz kahveyi içiyorum, arada da bunları düşünüyorum işte. Ne dersiniz, bunları şimdi öyle düpedüz söylemeye kalksam, efendim? Kim dayanabilir buna, efendim? Düşündüğünüzü öyle söylemeye kalksanız, kimse dayanabilir mi buna ha? Suratını astı ve alnını dikenli tellerle doldurdu. Tıpkı dikenli tel gibi kırışıklıklarla. Dikenli tel gibi.

Kızın gözleri fincanındaydı. Suda boğacak kendini, diye düşündü kitaplı. Ve sonra aklına geldi, fincan pek küçüktü boğulup ölmek için ve dedi ki: Şu kahve de ağza konacak gibi değil. O anda elinin ayasıyla pat diye masaya vurdu neşeli yüzlü. Kaçık, dedi. Ve yüzü, o hiç farkında değilken öyle neşeyle sırıtıyordu ki; aç-

gözlü yudumlarla kahvesini içiyordu. Kaçık, dedi kahve içmekten düpedüz tıkanmış. Hiç durmayıp dayaktan geberteceksin, kaçık mı değil mi, geberteceksin. Ey, durun bakalım, ne hoş şeysiniz siz öyle, diye bağırdı ekmekçi. Kuzu postuna bürünüyor, öte yandan dayakla gebertmekten dem vuruyorsunuz. Sizden korkulur doğrusu. Kuzu postuna bürünüyor, öte yandan dayakla... kitaplı epey ateşli gülümsedi. Hiç de değil, dedi, hiç de değil. Bu dualizmdir, anlıyor musunuz? Tipik bir dualizm. Hepimizin içinde bir parça İsa, bir parça Neron vardır, anlıyor musunuz? Hepimizin içinde. Yüzünü buruşturdu derken, çenesini ve alt dudağını sarkıttı, gözlerini kısıp adamakıllı küçülttü ve ardından burun kanatlarını şişirdi. Neron, dedi açıklayarak. Sonra da yumuşak, duygulu bir yüz takındı, saçlarını sıvazlayıp düzeltti ve köpeksi bir sadakat ifadesi oturttu gözlerine, masum ve biraz sıkıcı. İsa, diye açıkladı bunu da. Ve: Evet işte, hepimizde var biraz. Tipik bir dualizm. Şurada İsa; şurada Neron. Ve bir kez daha çarçabuk her iki yüzü yeniden göstermeye çalıştı. Başaramadı. Belki kahve pek berbattı, ondan.

Kimmiş Neron, dedi neşelisi aptal bir yüzle. Ah, ismin ne önemi var. Sizin gibi, benim gibi biriydi. Ama yaptığı bütün kötülükler cezasız kalıyordu. Ve bunu da biliyordu o. Bildiği için de insanoğlunun elinden ne kötülük gelebilecekse yaptı. Bir postacı ya da marangoz olaydı, ipe çekilirdi. Ama işte kazara imparator olmuştu ve aklına ne gelirse yaptı. İnsanoğlunun aklına gelecek ne kötülük varsa. İşte size bütünüyle Neron. Yani şimdi sizce ben böyle bir Neron muyum, diye sordu neşeli yüzlü. Yarı yarıya öyle, azizim. Elbet İsa da olabilirsiniz. Ama mademki orada oturan kızı dayaktan gebertmek istiyorsunuz, o zaman Neron'sunuz demek, azizim, düpedüz Neron'sunuz. Anladınız mı?

Sanki verilen bir komuta uyar gibi üç adam kahvelerini alıp yudumladılar; başlarını geriye attılar yudumlarken, tavana baktılar. Ama yukarılarda bir şey seçilmiyordu ve yeniden yeryüzüne döndüler. Ve ekmekçi on yedinci kez ve on sekizinci kez dedi ki: Ne idiği belirsiz bir kahve. Ne-i-di-ği-be-lir-siz bir kahve. Ama kuzu postuna bürünmüş olan dudaklarını silip kuruladı ve boşandı bir-

den: Sizler de kaçıksınız. Hepiniz kaçıksınız. Bana ne Neron'dan, bana ne ötekinden. Hiç, diyorum size, hiç. Ben savaştan dönmüşüm, evime gidiyorum. Anlaşıldı mı! Evde sabahleyin annem ve babamla balkonda oturup kahvemi içeceğim. Savaş boyunca hep özleyip durdum bunu. Sabahleyin balkonda oturmayı, annem ve babamla kahve içmeyi. Anlaşıldı mı! Şimdi de yoldayım işte. Ve derken bu kaçık kız geliyor, düpedüz intihar edeceğim diyor. Biri böyle düpedüz intihar edeceğim derse, kim katlanır buna ha?

Bunu asker söylemişti. Ve ekmekçi, kahvesinin ne idiği belirsizliğinden kaldırdı bakışlarını ve ben işte ne-den-bah-se-di-yorum gibilerden bir yüz takındı ve dedi ki: Benim de söylediğim bu ya, dedi, benim de hep söylediğim bu ya. Tıpkı ekmek işindeki gibi. Şimdi ben kalkıp düpedüz yaysam ortalığa bunu, efendim? Yarın dört bin sekiz yüz çocuk ekmeksiz kalacak desem, efendim? Düşünün ne yaparsınız siz, efendim? Dayanabilen çıkar mı buna hiç. Bugünkü günde kimseler buna dayanamaz Beyler. Ve kitaplıya baktı. Ve savaştan dönen neşeli yüzlü de bakıyordu kitaplıya.

O vakit kitaplı ayağa kalktı. Serçeparmağıyla fiskeler vurarak birkaç şeker kırıntısını masadan süpürüp attı ve dedi ki: Pek maddeci kişilersiniz, dedi üzgün. Siz savaştan eve dönüyorsunuz, balkonda kahve içmek için. Ve siz, siz de ekmek ticareti yapıyorsunuz. Çocukların ve ekmeklerin hesabıyla uğraşıyorsunuz. Bu ikisini birbirinden ayıracağınızı kim garanti edebilir bana. Kim bilebilir cephane hesabı kitabıyla da uğraşmayacağınızı ileride. Kelle başına otuz mermi. Savaşta öyleydi hep: kelle başına otuz mermi. Öyle işte ve şimdi ekmek, Tanrım, şimdi kazara ekmek. Ve üzgün ekledi: İyi geceler, benim için maddeci kişilersiniz o kadar, pek maddeci kişilersiniz. İyi geceler.

Derken ekmekçi arkasından seslendi: Siz hiç aç kaldınız mıydı, Beyciğim? Benim ekmekler olmadan kitaplarınızı dünyada okuyamazsınız, bunu size açıklamak isterim hani, ekmek olmadan okuyamazsınız, Beyciğim! Ve cephanesiz de olmaz efendim, cephanesiz de, Beyciğim. Ve askere baktı bunu söylerken. Ve asker de ateşe başladı birden kitaplıya ve attığı kurşunların isabet derecesini görmek için vücudunu öne doğru eğdi. Neron gibi, di-

ye düşündü kitaplı ve askere dikti gözlerini, tıpkı Neron gibi. Ve asker Neron çıkışarak dedi ki: Savaşta bulundunuz mu siz, ha? Savaşta bulunmuşluğunuz var mı hiç? Hele bir kez savaşa katılın da, siz de balkonda oturup kahve içmekten başka bir şeycik ister misiniz bakalım. Başka bir şeycik istemezsiniz, azizim, bir şeycik istemezsiniz.

Kitaplı ikisine de baktı ve üzgün üzgün dudaklarına vurdu elindeki kitapla. Sonra ayakta kahvesini içti. Ve öbür ikisi de içtiler kahvelerini. Ne idiği belirsiz, dedi ekmekçi ve ürperdi. Hayat gibi, diye yanıtladı kitaplı ve dostça ekmekçiye doğru eğildi. Ve ekmekçi dostça eğilerek karşılık verdi. Ve ikisi de nazikçe gülümseyerek unuttular aralarındaki tartışmayı. Ve tek tek efendi adamlardı. Ve kitaplı içten içe zafer kazanmış hissediyordu kendini. Ve gülümsemek istedi bu yüzden.

Ama derken korkunç bir çığlık koyuvermek üzere alabildiğine açtı ağzını. Ama çığlığını tuttu. Çığlık öylesine korkunçtu ki, dışarı koyuveremedi. Kitaplı adam kişiliğine iyice gömülüp kaldı öylece. Ancak, soluksuz kaldığından ağzı alabildiğine açıktı. Kızın oturduğu dördüncü sandalyeye dikmişti gözlerini. Sandalye şimdi boştu. Kız gitmişti. Üç adam küçük bir cam tüp buldular masanın üzerinde. Tüp boştu. Ve kız gitmişti. Sandalye. Ve cam tüp. Ve fincan. Usulcacık, dikkati çekmeden boşalmıştı içi. Karnı aç mıydı acaba, diye sordu ekmekçi ötekilere neden sonra. Kaçık, dedi asker neşeli neşeli, kaçıktı, onu bilir onu söylerim ben. Gelin, dedi sonra kitaplıya, oturun şöyle yerinize. Kesinlikle kaçıktı. Kitaplı yavaşçacık oturdu ve dedi ki: Belki de yalnızdı? Herhalde pek yalnızdı? Yalnız mı, diye söylendi ekmekçi, ne diye yalnız olacakmış. Biz vardık ya burada. Bir an yanından ayrıldık mı? Biz mi, diye sordu kitaplı ve boş fincana baktı. Fincandan bir kız bakıyordu kendisine. Ama artık kızı seçemiyordu.

Gecenin pusu yüzüyordu istasyonda. Gecenin pusu, sisten, yoksulluktan ve nefeslerden. Ve pus ne idiği belirsiz kahve gibi koyuydu. Ve soğuk, ıslak. Ecel terleri gibi. Kitaplı gözlerini yumdu. Berbat bir kahve, dediğini işitti ekmekçinin. Evet evet, diye başını salladı yavaşçacık. Hakkınız var; berbat mı berbat. Berbat ki ne ber-

bat, diye atıldı asker, olanı bu işte. Sıcak ya, ona bakın siz.

Derken cam tüpü aşağı yuvarladı masanın üzerinden. Tüp yere düştü. Ve parçalandı. (Tanrı mı? O, bu ufak, bu çirkin gürültüyü işitmedi. İster kırılan bir cam tüp, ister bir kalp olsun; böyle şeyleri duymazdı Tanrı. Kulakları yoktu da. Ondan. Kulakları yoktu da.)

Mutfak Saati

Daha uzaktan onlara doğru geldiğini gördüler, dikkati çekiyordu çünkü. Pek kocamış bir yüzü vardı, ama yürüyüşünden ancak yirmisinde olduğu anlaşılıyordu. Kocamış yüzüyle banka, yanlarına oturdu. Ve elindeki saati gösterdi sonra.

Mutfak saatimizdi, dedi ve bankta oturmuş güneşlenenleri tek tek gözden geçirdi. Evet, işte bunu bulabildim, bir bu kalmış geriye.

Elinde ileriye doğru tabak gibi beyaz, yuvarlak bir saat tutuyor ve parmağıyla kadranındaki mavi sayılara hafifçe dokunuyordu.

Öyle fazla değerli bir şey değil, dedi özür dilercesine, ben de bilmez değilim bunu. Ve sonra, pek bir güzelliği de yok. Böyle beyaz minesiyle yalnızca bir tabağı andırıyor. Ama mavi sayılar pek hoş sanırım, değil mi? Kuşkusuz akrep ile yelkovan sadece tenekeden. Ve çalışıp ettikleri de yok artık. Hayır. Saatin içi sizlere ömür, orası öyle. Ama dıştan yine eskisi gibi. Artık çalışmasa da dıştan eskisi gibi.

Parmağının ucuyla tabaksı saatin kenarında dikkatle bir çember çizdi. Ve usulca dedi ki: İşte bir bu kaldı geriye.

Bankta oturmuş güneşlenenlerden dönüp bakan olmadı.

Birinin gözü ayakkabılarındaydı ve kadın çocuk arabasının içine bakıyordu.

Sonra biri dedi ki:

Neyiniz varsa yitirdiniz anlaşılan?

Evet, evet, dedi sevinçle. Düşünün bir, neyim varsa hepsini! Bir tek bu, bir bu kaldı geriye. Ve oradakiler daha önce görmemiş gibi saati yeniden havaya kaldırdı.

Ama artık işlemiyor, dedi kadın.

Yo, yo, işlemiyor, orası öyle. Bozuk, bilmiyor değilim. Ama bozukluğu bir yana tıpkı eskisi gibi: beyaz ve mavi. Ve bir kez daha oradakilere saati gösterdi. Ve işin en güzel tarafı nedir biliyor musunuz, diyerek heyecanla sürdürdü konuşmasını. Bakın, bundan daha hiç söz etmedim size. İşin en güzel tarafı şu: düşünün bir, iki buçukta durmuş, tam iki buçukta, düşünün bir.

Demek evinize saat iki buçukta bomba düşmüş, dedi adam ve önemli bir şey söylemiş gibi alt dudağını sarkıttı. Çok duydum şimdiye kadar. Bomba düşerken saatler duruyor. Basınçtan olacak.

Saatine baktı ve üstünlük taşan bir edayla başını salladı. Hayır, Beyciğim, hayır, yanılıyorsunuz. Bombalarla falan ilgisi yok bunun. İkide bir bombalardan söz etmeyin rica ederim. Hayır, Beyciğim. Saat iki buçukta olanlar bambaşka, ama sizler bilmiyorsunuz bunu. İşin tuhaf tarafı, tam iki buçukta durmuş. Dördü çeyrek geçe veya yedide değil de iki buçukta. Eve hep iki buçukta gelirdim de. Geceleyin demek istiyorum. Hemen hep iki buçukta. İşin tuhaf tarafı bu işte.

Oradakilere baktı, ama oradakiler gözlerini başka tarafa çevirmişti. Onları bulamadı. Derken göz kırptı saatine: Eve geldiğimde aç olurdum tabiî, değil mi? Ve haydi mutfağa. Hemen her mutfağa yollanışımda da iki buçuğu gösterirdi saat. Ve sonra, sonra da işte annem gelirdi. Kapıyı ne kadar yavaş açarsam açayım, eve döndüğümü her vakit işitirdi annem. Ve karanlık mutfakta yiyecek bir şeyler ararken bakardım ansızın ışık yanardı. Sırtında yün hırka ve kırmızı şalla annem çıkardı karşıma. Ve yalınayak, hep yalınayak. Oysa mutfağımız çini döşeliydi. Ve ışıktan gözleri kamaştığı için annem iyice kısardı gözlerini. Uykudan kalkmış olurdu da. Gece, değil mi ya.

Gene mi geç vakit, derdi annem. Başka bir şey söylemezdi hiç. Yalnızca: Gene mi geç vakit. Ve sonra yemeğimi ısıtır ve yemek yerken bana bakardı. Bir yandan da çini döşemenin dondurucu soğuğundan hep birbirine sürterdi ayaklarını. Gece hiç terlik giymezdi. Ve karnımı doyurana kadar yanı başımda otururdu. Ben odamda ışığı söndürdüğümde, onun mutfakta tabakları yıkayıp kaldırdığını işitirdim. Her gece böyle. Çokluk saat iki buçukta.

Annemin gece iki buçukta benim için mutfakta yemek hazırlamasını pek doğal bulurdum. Pek doğal karşılardım bunu. Her vakit yaptığı şeydi de. Ve sonra "Gene mi geç vakit"ten başka bir şey demezdi hiç. Ama bunu da işte her defasında söylerdi. Bense her zaman öyle söyleyecek sanırdım. Benim için alabildiğine doğal bir şeydi. Öteden beri öyle olmuştu da.

Bir an derin bir sessizlik çöktü bankın üzerine. Sonra usulca dedi ki: Ya şimdi? Oradakilere çevirdi gözlerini, ama bulamadı onları. Derken saatin mavi-beyaz yuvarlak yüzüne bakıp usulcacık konuştu: Şimdi, şimdi anlıyorum ki, o vakit cennette yaşıyormuşum. Gerçek cennette.

Bankta oturanlardan çıt çıkmıyordu. Birden sordu kadın: Ya aileniz?

Mahcup gülümsedi kadına: Ha, annem ile babamı diyorsunuz? Evet, onlar da sizlere ömür. Ne varsa sizlere ömür. Ne varsa, düşünün bir. Ne varsa.

Mahcup, tek tek banktakilere gülümsedi. Ama banktakiler kendisine bakmıyordu.

Bunun üzerine saati yeniden tutup havaya kaldırdı ve güldü. Ve gülerek dedi ki: Bir tek bu işte. Bir tek bu kaldı geriye. İşin en güzel tarafı da tam iki buçukta durmuş. Tam iki buçukta.

Sonra başka bir şey demedi artık. Ama bayağı kocamış bir yüzü vardı. Ve yanında oturan adam ayakkabılarına bakıyordu. Ama ayakkabılarını gördüğü yoktu. Aklı cennet sözcüğündeydi hep.

Belki Pembedir Gömleği

İki arkadaş köprünün korkuluğu üzerinde oturuyordu. Pantolonları inceydi ve buz gibiydi korkuluk. Ama insan soğuğa alışıyordu. Ve demirlerin vücuduna batmasına. Korkulukta oturuyorlardı. Yağmur yağıyor, diniyor, sonra yine yağıyordu. Korkulukta oturuyor ve önlerindeki geçit törenini izliyorlardı. Savaş boyunca yalnızca erkek gördüklerinden, şimdi yalnızca kızları görüyordu gözleri.

Derken önlerinden biri geçti.

Enfes bir balkonu var. Otur sütlü kahve iç, dedi Timm.

Ama böyle güneşte dolaşırsa, süt bozulur, diye yanıtladı öteki sırıtarak.

Sonra bir kız daha geçti önlerinden.

Taş devrinden kalmış, dedi Timm'in yanındaki, soğuk.

Vücudu baştan aşağı örümcek bağlamıştır artık, dedi Timm.

Sonra erkekler geçti önlerinden. Onlar için bir şey demediler. Çilingir çırakları, beyaz tenli büro memurları, dâhi yüzleri ve külüstür pantolonlarıyla ilkokul öğretmenleri, kalın bacaklı şişko adamlar, astım hastaları ve başçavuş yürüyüşüyle tramvaycılar.

Sonra da o kız göründü. Hiç benzemiyordu ötekilere. İnsan sanırdı ki, şeftali kokar bu kız. Ya da ak pak bir ten. Herhalde adı da öyle güzeldi: Evelyne ya da işte öyle bir şey. Derken kız önlerinden geçip gitti. İki arkadaş arkasından baktılar.

Belki pembedir gömleği, dedi Timm.

O nedenmiş, dedi öteki.

Pembedir, diye yanıtladı Timm, böylelerinin çokluk pembe olur gömleği.

Saçma, dedi öteki, mavi de olabilir pekâlâ.

Olamaz canım, olamaz. Böyleleri pembe giyer. Kalıbımı basarım buna, azizim. Timm bir iyice yükseltti sesini böyle söylerken.

Bunun üzerine öteki dedi ki: Tanıdığın biri var galiba?

Timm bir şey demedi. Oracıkta oturuyorlar ve incecik pantolonlarının altında korkuluğun dondurucu soğuğunu duyuyorlardı. Ve sonra dedi ki Timm:

Yo, benim değil. Ama ben vaktiyle birini tanımıştım da, onun bir sevgilisi vardı pembe gömlekli. Askerdeyken. Rusya'da. Cüzdanında hep pembe bir kumaş parçası taşırdı. Ama göstermezdi kimseye. Bir gün nasılsa yere düştüydü kumaş. O vakit herkes gördüydü. Ama arkadaş bir şey demedi. Yalnızca kızardı. Kumaş parçası gibi. Pespembe. Sonra akşam açıkladı bana, nişanlısından almış kumaşı. Uğur getirsin diye. Baştan aşağı pembeymiş de nişanlısının gömlekleri. Onun için.

Timm sustu.

E, sonra, diye sordu öteki.

O vakit usulcacık dedi ki Timm: Kumaş parçasını aldım elinden. Ve sonra havaya kaldırdım. Ve hepimiz güldük. En az yarım saat güldük. Ve tabiî neler söylemedi oradakiler, sen düşün artık.

Peki sonra, diye sordu Timm'in yanındaki.

Timm dizlerine bakıyordu. Kaldırıp attı kumaş parçasını, dedi. Ve sonra yanındaki arkadaşına baktı Timm: Evet, dedi, kaldırıp attı, sonra da öbür dünyayı boyladı. Daha ertesi gün öbür dünyayı boyladı.

İkisi de sustular. Oracıkta oturuyorlardı öylece ve bir şey konuşmuyorlardı. Ama sonra dedi ki öteki: Saçma. Ve bir kez daha tekrarladı. Saçma, dedi.

Evet, biliyorum, diye yanıtladı Timm. Elbette saçma. Gün gibi ortada saçma olduğu. Bunu ben de biliyorum. Ve sonra dedi ki: Ama tuhaf, biliyor musun, gene de tuhaf hani.

Ve Timm güldü. İkisi de güldüler. Ve Timm pantolonunun cebinde yumruk yaptı elini. Avucunda bir şey sıkıyordu. Küçücük pembe bir kumaş parçası. Pek de pembeliği kalmamıştı artık, çünkü Timm hanidir cebinde taşıyordu. Ama pembeydi yine. Rusya'dan dönerken yanında getirmişti.

Küçük Mozartımız

Sabah dört buçuktan gece yarıma kadar. Her üç dakikada bir geçerdi banliyö treni. Her seferinde hoparlörden perona doğru bir kadın sesi: Lehrter Caddesi. Lehrter Caddesi. Ses bize kadar uzanırdı. Sabah dört buçuktan gece yarıma kadar. Sekiz yüz kez: Lehrter Caddesi. Lehrter Caddesi.

Pencerede dikiliyordu Liebig. Sabahtan daha. Öğle vakitlerinde. Ve öğlesonrası da. Ve sonsuz akşamlarda: Lehrter Caddesi. Lehrter Caddesi.

Yedi aydır pencerede dikiliyordu Liebig ve kadını görmeye çalışıyordu. Karşıda bir yerde olacaktı kadın. Şahane bacakları vardı belki. Memeleri ayrıca. Ve bukle bukle saçları. Hayalinde canlandırabilirdi insan. Ve yanı sıra kimi başka şeyler düşünebilirdi. Saatlerce karşıya bakıyordu Liebig, kadının ezgi söylediği yere. Beyninin içinden bir tespih geçiyordu. Her halkasında yakarıyordu Liebig: Lehrter Caddesi. Lehrter Caddesi. Sabah dört buçuktan gece yarıma kadar. Sabahtan daha. Öğle vakitlerinde. Ve öğle sonraları da. Ve sonsuz akşamlarda: Lehrter Caddesi. Lehrter Caddesi. Her Tanrı'nın günü sekiz yüz kez. Ve yedi aydır pencerede dikiliyordu Liebig ve kadına bakıyordu. Çünkü hayalinde canlandırabilirdi insan. Pek şahane bacakları vardı belki. Dizleri. Memeleri ayrıca. Ve gür saçları. Uzun, sonsuz akşamlar gibi sonsuz uzun. Kadına bakıyordu Liebig. Yoksa Breslau'a mı bakıyordu? Ama birkaç yüz kilometre ötedeydi Breslau. Liebig Breslaulıydı. Akşamları Breslau'a mı bakıyordu acaba? Yoksa kadma mı yakarıyordu? Lehrter Caddesi. Lehrter Caddesi. Lehrter Caddesi. Sonsuz bir tespih. Pek şahane bacaklar. Lehrter Caddesi. Sekiz yüz kez. Ve

memeler. Sabahtan daha. Ve sonsuz uzun akşamsı saçlar. Lehrter Caddesi'nden Breslau'a değin uzanan. Düşlere değin uzanan. Breslau'a değin. Bres... Breslau Caddesi... Breslau Caddesi... Herkes insin... İnsin... Herkes in... Herkes in... Herkes... Bres... lau...

Ama kamburunu çıkarmış taburesinde oturuyordu Pauline ve tırnaklarını hohluyordu. Sonra da onları parlatıyordu pantolonunda. Hep yaptığı şeydi. Aylardır. Ve tırnakları bir güzel pembe, bir pırıl pırıldı ki. Pauline eşcinseldi. Sıhhiye erliği yapmıştı cephede. Yaralılarla düşüp kalkmıştı. Bize anlattığına göre, onlara sadece puding pişirmişti. Sadece puding. Ve bu yüzden iki yıl içeriyi boylamıştı. Adı Paul'dü. Ve tabiî Pauline derdik biz. Tabiî. Ve yavaş yavaş ses çıkarmaz olmuştu böyle dememize. Duruşmadan döndüğünde sızlanmıştı: Ah, gitti o canım mangizler! Gitti o canım mangizler! Oysa ihtiyarlığımda ne çok işime yarayacaklardı. Ne çok işime yarayacaklardı. Ama sonradan unuttu hepsini. Hapishane yaşamına kendini hazırlamaya başladı. Bir alıklık geldi üzerine. Ve o gün bugün tırnaklarını parlatmaktan başka şeyle uğraşmaz oldu. Artık buydu tek yaptığı. O gün bugün apaçık yaptığı. Ve şimdiye değin aylardır yapıp durduğu. İlerde de belki aylarca yapıp duracağı, aylarca, hapishanede bir yatak boşalana değin. Pauline için bir yatak. İşte öylesine uzun bir süredir parlatıyordu tırnaklarını. Dışarıda, duvarın ötesinde sekiz yüz dizelik yiğitçe ezgiyi söylüyordu trenci kadın. Sabah dört buçuktan gece yarıma kadar söylüyordu. Bukle bukle saçları ve memeleriyle söylüyordu ezgiyi. Koğuşlarımızın içerisine doğru bu aptalca ezgiyi, bu dön-dolan-gündelik ezgiyi, bengi insanlık ezgisini, bu aptalca ezgiyi, Lehrter Caddesi, Lehrter Caddesi. Hayalinde canlandırabilidi insan kadını. Ezgili kadını. Belki öperken ısırırdı çılgınlığından. Belki de inlerdi hayvansı. (Eteğinin altına uzanan oldu mu, kekelerdi belki Lehrter Caddesi diye.) Akşamleyin baştan çıkarılmaya görsün, iri iri açardı gözlerini belki; aygın baygın. Belki sabah dörtte ıslak otlar gibi kokardı: öylesine soğuk, öylesine yeşil, öylesine delice ve öylesine, evet, ve öylesine; ah, ve her Tanrı'nın günü sekiz yüz kere sesleniyordu kadın Lehrter Caddesi. Lehrter Caddesi. Ve kimseler çıkıp boğmuyordu kadını. Kimseler bizi düşünmüyordu. Ve

kimseler dişlerini gırtlağına geçirmiyordu, o melun gırtlağına. Ne gezer, nerede, çünkü ezgi söylüyordu kadın, trenci kadın, dünyanın sıla özleminin duygulu ezgisini, Lehrter Caddesi'nin susturulamayan o budalaca ezgisini. Onun için.

Ama gözün kararmadığı günler de vardı. Bayram günleri, tatil günleri, pazarlar kısaca. Yani pazartesiler. Çünkü pazartesileri tıraş olmamıza izin vardı. Erkeksi günlerdi pazartesiler, onurlu, serinletip dinlendiren. Haftada bir kez izin vardı tıraş olmamıza. Yani pazartesileri. Sabun kötü, su soğuk ve tıraş bıçakları kör mü kördü. (Atla üzerlerine, Breslau'a değin at koştur, diye söylenirdi Liebig. Hep at koştururdu Breslau'a. Bazen de trenci kadının üzerinde.) İşte öylesine kördü tıraş bıçakları. Ama pazardan farksızdı bu pazartesiler. Çünkü pazartesileri göz önünde tıraş olmamıza izin vardı. Pazartesi, koğuşumuzun kapısı açık dururdu ve kucağında saatle Truttner otururdu dışarıda. Saat iri, gürültülüydü, cilası dökülmüştü. Truttner üstçavuştu, midesinden hasta, elli dördünde, çoluk çocuk sahibi ve dünya savaşı görmüş biriydi. Ve zalimdi. Bu yaşamdaki rolü zalimlikti. Kendi çocuklarına karşı zalim değildi elbet. Ama bize karşı öyleydi. Hatta çok zalimdi bize karşı. Tuhaftı doğrusu. Ve biz pazartesileri tıraş olurken, Truttner elinde saatle koğuşumuzun önünde otururdu ve ökçelerini takırdatarak (ökçeleri kabaralıydı tabiî) bir Prusya marşına tempo tutardı. Biz de bu yüzden oramızı buramızı keserdik. Çünkü sabırsızlıktan takırdatırdı ökçelerini. Ve bize tıraş olmayı çok gördüğünden. Temiz pak tıraş olmak neşelendirirdi adamı. Onun için tıraş olmamıza içerlerdi. Ve boyuna iğrenç derecede gürültülü saatine bakardı. Ve bir yandan da sabırsız marşlara tempo tutardı. Çoluk çocuk sahibiydi, ama tabancasının kılıfını açık bulundururdu hep. Pek tuhaftı doğrusu.

Bir aynamız yoktu kuşkusuz. Aynayla insan bilek damarlarını kesebilirdi de. Bunu da bize çok görüyorlardı işte. Böylesine masum, sessiz bir bilek damarı ölümünü hak etmemiştik. Ayna diye parlak bir teneke parçası çivilemişlerdi küçük dolabımıza. İnsan, kendisini güç bela görebiliyordu. Kendisini seçemiyordu kuşkusuz. Yalnızca görebiliyordu.

İnsanın kendisini seçememesi de çok iyiydi. Nasıl olsa kendisini tanıyamazdı ki. Parlak teneke parçası küçücük dolabımıza çivilenmişti. Küçücük bir dolabımız vardı da. İçinde dört de yemek kabımız vardı. Alüminyumdan. Yamru yumru. Çizik çizik. Çiftlik köpeklerini anımsatan. Ne bayağılık, diye yazıyordu birinde ve: yarından sonra on yedi ay daha var. Bir diğerinde bir takvim ve bir alay minik çarpı işareti. Ve Elisabeth yazıyordu üzerinde. Yedi ya da sekiz kez Elisabeth. Benimkisinde yalnız: boyuna çorba. Hepsi o kadar. Hakkı da varmış yazanın. Ve Pauline'nin tabağına sarkık iki meme resmi kazımıştı biri. Ve Pauline çorbasını içip bitirdi mi, kocaman sarkık memeler ona sırıtıyordu. Kaderin gözleri gibi. Zavallı Pauline. Oysa böyle şeyler ona göre değildi. Ama puding pişirmişti işte. Şimdi de cezasını çekiyordu. Belki de bundan, böyle kötülemişti. Belki de memelerden işte öylesine iğreniyordu.

Dün akşam mavi gömleğini kaldırıp önüme atmıştı Mozart. Bana gereği yok artık, demişti. Bugün duruşması vardı. Sabahtan gelip götürmüşlerdi onu. Sözde bir radyo yürütmüşüm, demişti Mozart. Ve şimdi ben onun mavi gömleğiyle teneke aynamızın karşısında dikilmiş duruyor, aynada boy gösteriyordum. Seviniyordum gömleğe. Çünkü bitleri ayıklarken benimkisinin orası burası yırtılmıştı. İşte şimdi yeniden bir gömleğe kavuşmuştum. Ve açık mavi çok yakışıyordu bana. Hiç değilse Pauline öyle demişti. Hani ben de bu kanıdaydım. Mavi bana yakışıyordu. Nedir ki, yakasını kapayamıyordum bir türlü. Mozartçık ufak tefek, ince yapılıydı. Körpe bir kız gibi boynu vardı. Benim boynum daha kalındı onunkisinden. (Kız gibi boynu var sözünü hiç ağzından düşürmezdi Pauline.) Yaka da açık kalsın bırak, diye seslendi Liebig pencereden. Açık yakayla sosyalistlere benzersin. Ama o zaman da göğsündeki kıllar görünür, diye atıldı Pauline. Daha iyi ya, insanı tahrik eder, diye yanıtladı Liebig ve gözlerini yeniden hoparlör sesine dikti.

Mozart gerçekten inanılmaz ölçüde ufak tefekti ve ince yapılıydı. Körpe bir kız gibi boynu vardı. (Böyle söylerdi Pauline hep.)

Derken Macar çorbamız geldi. Biberli sıcak su. Midesini yakıyor-

du insanın. Ve insan tok sanıyordu kendini. Eh, bu da az şey değildi. Ama sonradan belki yüz defa dışarı çıkmak gerekiyordu.

Biz yemekteyken duruşmadan döndü Mozart. Duruşmada bulunmuştu. Dört saat. Biraz şaşkın bir hali vardı. Truttner, koğuşun kapısını açıp içeri saldı Mozart'ı. Ama kelepçelerini çıkarmadı. Biz afallamıştık. Ee, ne verdiler bakalım, diye sorduk üçümüz birden ve meraktan ellerimizdeki kaşıkları masanın üzerine bıraktık. Boyun ağrısı, dedi Mozart ve biraz şaşkın bir hali vardı bunu söylerken. Anlamadık ne dediğini.

Üstçavuş açık tutuyordu tabancasının kılıfını. Bir dev gibi koğuşun kapısında dikiliyordu. Oysa bilemedin bir yetmişti boyu. Haydi, topla pılını pırtını, Mozart. Mozart pılını pırtısını topladı. Bir sabun parçası. Bir tarak. Ortadan bölünmüş bir havlu. İki mektup. Başka da bir şeyciği yoktu zaten. Pek şaşkın bir hali vardı.

Şu işlediğin haltları anlat da duysun arkadaşların. Onları ilgilendirir. Mozart irkildi. Alabildiğine bir bayağılık vardı Truttner'in bunu söyleyişinde. Evinde böyle bayağı değildi kuşkusuz. Mozart şaşkındı.

Üstçavuş üniforması giydim... diye başladı pek usulcacık.

Oysa... diye yardım etmek istedi Truttner.

Oysa bir onbaşıydım sadece.

Başka Mozart, daha başka.

Şövalye Haçı Nişanı taktım...

Oysa, Mozart, oysa...

Oysa Doğu Madalyası takabilirdim ancak.

Başka, Mozart, çekinme anlat.

İznimi geçirdim...

Sadece birkaç gün, değil mi Mozartçığım, ha, sadece birkaç gün?

Hayır, Üstçavuşum.

Ya, Mozart, ya?

Dokuz ay, Üstçavuşum.

Peki ne derler buna, Mozart? İzni geçirmek mi?

Hayır.

Peki ne?

Askerden kaçmak, Üstçavuşum.

Doğru Mozart, çok doğru. Ee, bize daha ne anlatacaksın bakalım?

Radyoları aldım.

Yürüttün, Mozart.

Yürüttüm, Üstçavuşum.

Kaç taneydi hepsi, Mozartçığım, kaç taneydi hepsi ha? Anlat canım, arkadaşlarını ilgilendirir.

Yedi.

Peki, nereden yürüttün bunları, Mozart?

Evlerden.

Yedi evden mi, Mozart?

Hayır, Üstçavuşum, on bir.

Nasıl on bir, Mozart? Çekinme, açık söyle.

On bir evden.

Bütün bir cümle yap Mozart; çekinme öyle, cümle cümle konuş. Haydi anlat.

On bir eve girdim.

Ha işte böyle Mozart, tamam, işte böyle. Başka bir şeycik de yapmadın değil mi, Mozartçığım, hepsi bu kadarcıktı ha?

Değil, Üstçavuşum.

Ya, daha mı var Mozart, daha mı var? Söyle neymiş bakalım?

Yaşlı kadın...

Peki Mozart, n'olmuş yaşlı kadına?

Çarpıp yere düşürdüm.

Çarpıp düşürdün mü, Mozart?

İttim.

Ha ittin. E, sonra? Anlat arkadaşlarına haydi. Onları ilgilendirir. Baksana meraktan dillerini yutmuşlar. Meraktan ölüyorlar. Haydi Mozartçığım, söyle n'oldu yaşlı kadına?

Öldü. Pek usulcacık söyledi bunu Mozart. Hatta usulcacıktan da usulcacık. Hemen yalnızca: Öl-dü. Pek şaşkın bir hali vardı. Sonra üstçavuşa baktı. Üstçavuş doğruldu. Pılım pırtını topladın mı Mozart?

Evet.

O ne demek?

Evet, Üstçavuşum.

Öyleyse esas duruşa geç.

Mozart ellerini pantolonunun dikiş yerine yapıştırdı. Üstçavuş da. Sonra dedi ki:

Bak hatırında olsun, kaçmaya davrandın mı, silah kullanmak zorundayım. Tabancasının kılıfı açık duruyordu zaten. Tıpkı pazartesileri tıraştaki gibi. Hadi, düş önüme, dedi sonra üstçavuş. Mozart bizimle tokalaşacak oldu. Ama sonra şaşırdı ansızın. Zaten hep şaşkındı biraz. Ufak tefek, ince yapılı biriydi de. Körpe bir kız gibi boynu vardı. Akşamları şarkı söylerdi bazen. Ortalık kararınca. Oysa aydınlıkta pek utangaçtı. Berberdi. Çocuksu elleri vardı. Caz müziğini severdi. Kaşıkla yemek kaplarının üzerinde saatlerce müzik yapardı. Bunun için de ona Mozart adını takmıştık.

Koğuşun kapısında dikilmiş duruyordu. Onca çekingenliğine karşın gene de arkasına döndü. Körpe kız boynu çekingenliğinden kıpkırmızı kesilmişti.

Gömleğin, dedim.

Gömleğim mi? Biberli çorbalarımızın buharları arasında gülümsedi bize. Boynum ağrıyor, boynum, dedi. Ve sonra işaret parmağıyla üniformasının yakasında bir yarım daire çizdi. Gırtlağının üzerinde. Soldan sağa. Sonra Truttner kapadı kapıyı.

Akşamleyin yüz numaramız olan kovayı koğuşun kapısının önüne koyduğumda, baktı ki üstçavuş öğle yemeğimiz kovanın içinde. Nedenini bir türlü anlayamadı.

Kanguru

Sabah. Nöbetçiler pinekliyordu. Battaniyeleri henüz ıslaktı geceden. Biri boylu boyunca yere uzanmıştı ve ayaklarıyla tempo tutuyordu:

Birinde bir kanguru
bir tırnak törpüsü elinde
dikti kesesinin ağzını
çünkü sıkıntıdan patlıyordu
çünkü sıkıntıdan patlıyordu
çünkü sıkıntıdan...

Susar mısın bakayım, dedi öteki. Birden durdu olduğu yerde.

... Çünkü sıkıntıdan patlıyordu
çünkü sıkıntıdan...

Sus bakayım biraz.
Ne var? Yerde yatan ayaktakine döndü.
Birileri geliyor.
Kim?
Bilmem. Bir şey göremiyorsun ki. Bugün de ışımadı gitti ortalık.

Birinde bir kanguru
dikti... E, gördün mü bir şey?
Evet, geliyorlar.
Hani? Ha, kızlar! –Dikti kesenin ağzını–

Bana bak, bu gece bizim moruğun yanına iki kız gitti ya, onlar.

Dün akşam kentten gelenler mi?

Evet.

Hadi be adam. Morukta da amma mide varmış. Büyüğü kartaloş mu kartaloş, diyorum sana.

Ne münasebet. Hiç de fena değil.

Amma yaptın ha. Biliyor musun, öyle... öyle. Yo yo, şu bacaklara bak bir.

Moruk küçüğüyle yatmıştır belki.

Yok canım. Küçüğü öylesine geldi. Büyüğüyle yattı seninki. Şu bacaklara da bak.

Neden! Hiç de fena değil.

Amma yaptın ha. Böyle –böyle– yo yo!

Şu moruğa da şaşıyorum doğrusu.

Neden? Körkütüktü. Hepsi o kadar. Körkütükken kocamış bir ineği getir koy önüne. Şu bacaklara da bak bir. Kartaloş mu kartaloş. Moruk yine adamakıllı kafayı bulmuş anlaşılan. Aman Tanrım. Ve sonra dün akşamdan beri.

Benden uzak olsun.

Benden de.

Yeniden battaniyelerine sarındılar. Battaniyeler henüz ıslaktı geceden. Yerde yatanı ayaklarıyla tempo tutmaya başladı:

Birinde bir kanguru
dikti kesesinin ağzını
dikti...
dikti...

Ayakları üşüyordu ve tempo tutuyordu ayaklarıyla:

dikti...
dikti...

Akşam. Battaniyeler ıslaktı hâlâ. Geceden. Pinekliyorlardı. Ve biri tempo tutuyordu ayaklarıyla:

Birinde bir kanguru
dikti...

Hişt.
Ne var?
Sus bakayım.
Neden?
Geliyorlar.
Geliyorlar mı? Ayağa kalktı. Battaniyeler yere düştü.
Evet, geliyorlar. Getiriyorlar onu.
Evet. Sekiz kişi.
Hişt.
Ne var?
Şey. Moruk pek de ufak tefek, değil mi? Yoksa başkaları taşıyor da onun için mi?
Yo, kız başını uçurdu da ondan.
Yani onun için mi böyle ufak tefek.
Başka neden olacak?
Şimdi böyle mi gömecekler?
Nasıl?
Böyle başsız.
Gömmeyip de ne yapacaklar! Başı kız alıp gitmiş.
Vay anasını. Kız da ne kızmış. Kafayı adamakıllı bulmuş anlaşılan moruk.
Bırak onu artık.
Öyle. Artık konuştuklarımızı işitmez.
İşitmez.
Yeniden battaniyelerine sarındılar.
Hişt.
Söyle.
Şu seninki normal bir kız mıydı dersin?
Baştan dolayı mı?
Tabiî, tabiî.
Sanmam. Normal bir kız mı? Yo.
Üstelik başı da alıp götürmüş.

E, bırak artık.
Acaba bunu yalnız kent için mi yaptı?
Başka ne için olacak?
Vallahi bravo. Öyle düpedüz başı al git sen.
Benden uzak olsun.
Benden de, biliyor musun, benden de.
Ve yeniden ayaklarıyla tempo tutmaya başladı:

Birinde bir kanguru
dikti kesesinin ağzını
kesesinin ağzını
kesesinin ağzını...

İki kız kentte yürürlerken herkes bağırmaya başladı. Bir baş taşıyordu büyüğü. Giysisinde koyu lekeler vardı. Başı gösterdi. Yudit! diye bağırıştılar.

Giysisinin eteğini kaldırdı ve göğsünün hizasında bir kese gibi kıvırdı.

Kesenin içinde baş duruyordu. Başı gösterdi.

Yudit! diye bağırıştılar. Yudit!

Eteğinde taşıyıp götürüyordu başı. Bir kanguruya benziyordu.

Ama Fareler Uyurlar Gece

Bir başına kalmış duvardaki pencere boşluğu akşam güneşinin ilk ışıklarında menekşe rengi açılıyordu. Dimdik baca kalıntıları arasında toz bulutları ışıl ışıldı. Yıkıntı çölü pinekliyordu.

Gözlerini yummuştu. Ansızın daha da kardı çevresi. Anladı ki biri gelmişti, o anda karşısına dikilmişti biri. Kara kara, usulcacık. Yakayı ele verdik, diye düşündü. Ama gözlerini kısıp da bakınca, biraz eski püskü bir pantolon giymiş iki bacak gördü yalnızca. İki bacak, hayli çarpık, karşısında. Aralarından arka tarafı görebiliyordu. Bir cesaret, yarı kapalı gözlerle pantolonlu bacakların yukarısına bir bakıverdi şöyle, karşısındakinin yaşlıca bir adam olduğunu gördü. Adamın elinde bir bıçak ile bir sepet vardı. Ve parmak uçlarında biraz toprak.

Burada uyuyorsun galiba, ha, diye sordu adam ve yukarıdan çocuğun dağınık saçlarına dikti gözlerini. Jürgen, gözlerini kısıp adamın bacakları arasında güneşe baktı. Yo, uyumuyorum, dedi, bekliyorum. Adam başını salladı: Bekliyorsun demek. O kocaman sopayı da sanırım bunun için taşıyorsun yanında, ha?

Evet, diye yanıtladı Jürgen korkusuzca ve sımsıkı sopaya sarıldı.

Beklediğin neymiş bakalım?

Ne beklediğimi söyleyemem, diye yanıtladı Jürgen. Elleriyle sopayı sımsıkı kavramış tutuyordu.

Herhalde paradır ha? Adam sepeti yere bıraktı. Elindeki bıçağı ileri geri pantolonunun kıçına sürterek temizledi.

Yo, hiç de değil, diye yanıtladı Jürgen küçümser bir edayla, paradan çok daha başka bir şey.

Peki, ne?

Söyleyemem. Başka bir şey işte.

İyi ya, söyleme. Ben de sana sepetimde ne var onu söylemem. Adam ayağıyla sepete vurdu, sonra elindeki bıçağı büküp kapadı.

Onu bilmeyecek ne var, dedi Jürgen, önemsemez. Tavşan yemidir.

Vay canına, nasıl da bildin, diye sesini yükseltti adam, şaşırmış. Sen açıkgöz bir çocuğa benziyorsun. Kaç yaşındasın bakayım?

Dokuz.

Bak sen, dokuz yaşındasın ha? E, o zaman üç kere dokuz kaç eder, onu da bilirsin.

Tabiî bilirim, diye yanıtladı Jürgen ve zaman kazanmak için ekledi: Ondan kolay ne var! Sonra adamın bacakları arasından bakmaya koyuldu. Üç kere dokuz, değil mi, diye sordu. Yirmi yedi. Sen daha sorarken biliyordum.

Tamam, dedi adam, benim de işte o kadar tavşanım var.

Jürgen dudak bükerek, yirmi yedi tane mi yani, diye sordu.

İstersen göstereyim sana. Çoğu mini mini henüz. İster misin görmek?

Olmaz ki, diye yanıtladı Jürgen duraksayarak, burada beklemem gerekiyor.

Her vakit mi, diye sordu adam. Geceleri de mi?

Geceleri de. Her vakit. Her vakit. Adamın çarpık bacaklarından yukarı doğru kaldırdı gözlerini. Ta cumartesinden beri bekliyorum, dedi fısıldar gibi.

İyi ama, eve gitmiyor musun hiç? Yemek yemiyor musun?

Jürgen yerden bir taş kaldırdı. Bir yarım ekmek duruyordu taşın altında. Ve bir teneke kutu.

Tütün mü içiyorsun, diye sordu adam. Pipon var mı ki?

Jürgen sımsıkı kavradı sopasını. Çekingen: Sarıp içiyorum, diye yanıtladı. Pipoyla hoşuma gitmiyor.

Yazık, dedi adam. Sepete doğru eğildi. Yoksa tavşanları doya doya seyrederdin. Özellikle de yavru olanlarını. Belki içlerinde beğendiğin biri çıkardı da onu sana verirdim. Ama senin buradan ayrılmaman gerekiyormuş.

Evet, diye yanıtladı Jürgen üzgün, evet, buradan ayrılmamam gerekiyor.

Adam sepeti aldı yerden ve doğruldu. Eh, ne yapalım, mademki burada kalacaksın; yazık. Sonra arkasına döndü. Beni ele vermezsen söyleyeyim, diye seslendi Jürgen o anda çabucak. Fareleri bekliyorum burada.

Adamın çarpık bacakları geriye doğru bir adım attı. Fareleri mi?

Evet. Ölüleri yiyor da fareler. İnsanları yiyor. Hep insanları yiyerek yaşıyorlar.

Kim diyor?

Öğretmenimiz söyledi.

Sen de şimdi fareleri bekliyorsun burada, öyle mi, diye sordu adam.

Yo, fareleri değil, dedi Jürgen. Sonra usulcacık: Kardeşim, kardeşim orada yatıyor da. İşte orada. Jürgen elindeki sopayla birbiri üzerine çökmüş duvarları gösterdi. Evimize bir bomba düştü. Hemen ışık söndü bodrumda. Kardeşim de kayboldu. O kadar bağırdık, hiç. Benden çok küçüktü kardeşim. Dört yaşmdaydı henüz. Hâlâ burada olacak. Benden çok küçüktü o.

Adam yukarıdan darmadağın saçlarına bakıyordu oğlanın. Sonra birden: Peki, öğretmeniniz size farelerin geceleri uyuduklarını söylemedi mi, diye sordu.

Hayır, diye fısıldadı Jürgen. Ansızın pek yorgun bir ifade belirdi yüzünde.

Hele bak, dedi adam. O nasıl öğretmenmiş öyle, bunu bilmiyor. Fareler gece oldu mu uyur. Geceleyin korkmadan eve gidebilirsin. Fareler geceleri uyur hep. Ortalık kararır kararmaz başlarlar uyumaya.

Jürgen, elindeki sopayla küçük çukurlar açıyordu yıkıntıda.

Küçük küçük yatak bunların hepsi, diye düşünüyordu. Küçük küçük yatak hepsi. O anda: Bak ne diyorum, diye seslendi adam (ve çarpık bacakları kıpır kıpırdı bunu söylerken), şimdi ben hemen gidip tavşanların yemlerini vereyim. Hava kararda mı, gelip seni alayım. Gelirken sana bir tavşan da getirebilirim belki. Yavru bir tane, ha ne dersin? İstersen büyük olsun. Jürgen, küçük küçük çukurlar açıyordu yıkıntıda. Küçük küçük tavşanlar, diye düşünüyor-

du. Beyaz, gri, gri-beyaz. Bilmem ki, diye yanıtladı usulca ve adamın çarpık bacaklarına baktı. Fareler geceleri gerçekten uyuyorsa.

Adam duvar kalıntılarının üzerinden yola indi. Tabiî uyurlar, diye seslendi yoldan. Öğretmeniniz bunu da bilmiyorsa, toplasın tası tarağı gitsin.

Jürgen doğruldu. Bana bir tavşan getirecek misin, diye sordu. Beyazından bir tane?

Bir bakayım, diye yanıtladı adam yürürken. Ama ben gelinceye kadar burada bekleyeceksin. Sonra birlikte sizin eve gideriz, ha? Bir tavşan kümesinin nasıl kurulup çatılacağını babana anlatmalıyım. Çünkü bunu bilmezseniz olmaz.

Peki, diye seslendi Jürgen. Ben burada beklerim. Zaten hava kararana kadar gözleyeceğim fareleri. Kesinlikle beklerim. Ve sonra seslendi adamın arkasından: Tahta da var evde kümes için. Sandık tahtası.

Ama artık işitmedi adam onun ne söylediğini. Çarpık bacaklarıyla güneşe doğru seğirtiyordu. Akşam kızıllığına bürünmüştü güneş. Jürgen, adamın bacakları arasından güneşin parıltısını görebiliyordu. İşte öylesine çarpıktı adamın bacakları. Adamın elindeki sepet telaşla bir o yana bir bu yana sallanıyordu. Tavşan yemi vardı içinde. Yeşil tavşan yemi, ama toz topraktan rengi griye çalıyordu biraz.

O da Az Sıkıntı Çekmemişti Savaşlarda

Bir zamanlar babası vardı insanın. Ortalık kararda mı. Mor alacakaranlıkta görülmese bile artık. Sesi işitilirdi yine. Öksürdü mü. Ve yürüdüğünde evde ve öksürdüğünde. Ve tütününün kokusu duyulurdu ayrıca. Ve bu da yeterdi işte. O zaman mor akşamlara katlanılabilirdi.

Sonraları kızlar, memeleri henüz gelişmemiş. Ama mor alacakaranlıkta sizinle olsunlar istenirdi nedense. Kayık iskelesinde. Ve balkon altında geceleyin. Bir de sıcak olurdu ki elleri. Bu da yeterdi işte. O zaman mor karanlıklara katlanılabilirdi.

Ve daha sonra Rus evlerinde bazen yaşlı bir kadın yüzü, ötekiler horul horul uyudular mı ve topların mor kükreyişlerinden henüz siz uyanıkken. Yaşlı bir kadın yüzü, sırtındaki şal gibi sarı meşinimsi; ama yeterdi işte karşı köşede horlayanlar üzerinde bir kandil alevi gibi ışıdı mı. Ne var ki uzun, metal tüfekler sürüngenlerin derileri gibi parıldardı gecelerde: suskun, tehlikeli ve çil çil. Ve tüfekler Rus evlerinde alacakaranlıkları bir sevimsizleştirirdi ki. Ve çelikleriyle akşam morunu öylesine buza dönüştürürlerdi ki. Ama meşinimsi bir kadın yüzü, toplardan tir tir titreyerek, ömür boyu bütün mor karanlıklardan için için ışıldar size doğru. Kan lekelerine bulanmış. Namlu ağzı ateşleriyle bölük pörçük. Gözyaşlı gecelerin karanlıklarına gömülmüş. Bir kadın yüzü. Kentlerin dış semtlerinde, perdeler gerisinde görülür bazen, pek solgun. Ve kentlerde öyle çok ki. Ve akşamlarda.

Bu akşamlar mordur sokaklarda. En azından dar sokaklarında kentin. En azından bizim kentte. Sokakların daraldıkça daraldığı ve küçük insanların oturduğu semtlerde. Özlemleri işte öy-

lesine kocaman, küçük insanların. İşaret parmaklarında ve yenlerinde mor mürekkep lekeleriyle ve bazen bir sarılık hastalığıyla büro memurlarının. Derilerine sinmiş yağlıboya kokusuyla duvar boyacılarının. Ve lağım işçilerinin, ciğerlerinde hâlâ önceki savaştan bir gaz öksürüğü. Ya da başka bir şeyler. Duvarcıların sonra, çok yol tepenlerin çarpık bacaklı ve biraz aceleci yürüyüşüyle postacıların. Fırçalanıp ütülenmiş üniforma gururlarıyla sokakları süpürenlerin. Ve arada bir kafe kemancısının ve sosyalist bir yazarın. Sigara grisi, uzun saçlı, taşkın jestli. Bambaşka ötekilerden. Hepsi de mor akşamlı dar sokaklarında otururlar kentin.

Mor ve alabildiğine yumuşak olur akşamleyin taşların köşeleri ve mozole serinliğinde kemerli bahçe kapıları, küp biçimli kiralık blok apartmanlar, herhalde eskiden daha aydınlık olan boz renkte kışlalar, yana yatmış hâlâ ayakta duran ahşap sundurmalar. Ve askerce bir düzende elektrik direkleri yüzerler hatta, düpedüz uykulu ve yitik, akşamın morunda. Ve sonra pelüre benzer güvelerin, sivrisineklerin ve diğer saman rengi, toz kanatlı gece böceklerinin lambaların sarı parıltısına doğru hafif bir hışırtıyla uçuştukları duyulur.

Çukur bir tabak muslukta çalkalanıp yıkanır. Daha önce frenküzümü konmuştur içine. Kirli değildir, çünkü temizlenir hemen. Ve duyulur yıkandığı. Ardından dolaba konduğu. Dolap gıcırdar. Kapatılır ardından. Artık dolap eskimiştir, gıcırdar. Sonra dört balkondan tıp tıp damlalar düşer, begonyalar sulanır çünkü. Bazen bir yaprak sularla iner aşağı. Sararmaya yüz tutmuş. Soldan sağa – soldan sağa. Derken yaprak aşağı varır. Yarın sabah ayak altında çiğnenecektir. Belki de bu gece. Ve birden bir kadın sesi: Susacak mısın bakayım, ha! Ve bir çocuk yarı uykularda bir tavuk gibi gıdaklayıp durur. Yavaşçacık. Ve sonra alüminyum bir kap döşeme üzerine bırakılır. Belki de yatağın altına. Oturaktır belki de. Sonra çat diye kapatılır bir kapı. Çocuk mu, o iki kez daha bağırır. Ama derken bir gemi, güzel mi güzel (mutlaka çok güzel!) rıhtımda öttürür düdüğünü. Ve Steenkamp Meyhanesi'nde söylenir bu akşam on dördüncü kez:

Selam sana ey benim
sessiz ovam, sakin vadim
selam sana bin defa...

Ve bütün bunlardan giderek daha çok morlaşır akşam.

Ve morlaşa morlaşa, Bay Lorenz'in piposundan çıkan dumanlar artık görünmez olur. Bay Lorenz, kapının önünde dikilmiş durmaktadır. Doğrusu çini mürekkeple oraya işte öylece çizilmiş gibidir ve akşam morluğunda silik görünür biraz. Hani sırtında mavimsi mor bir üniforma vardır da. Çünkü Bay Lorenz sokakları temizler, bu işte çalışanlar da söz konusu üniformayı giyerler. Doğrusu üniformanın içinde pek bir şey kalmamıştır Bay Lorenz'den. Üniformanın içinde büsbütün eriyip gitmiştir. Üniforma memursu doygun moruyla onu yutuvermiştir. O devletsi doygun moruyla. Ve üniformanın pirinç düğmeleri çil çil on kuruşlar gibi birbirlerine tutunmuş durur kapı aralığında. İşte size bütünüyle Bay Lorenz. Ve açık sarı bir peynir yüzer tepede. Bu Bay Lorenz'in başıdır. Ve bazen kırmızı bir nokta görünür başta. Bu Bay Lorenz'in piposudur. Ama ancak pipodan bir nefes çekti mi vardır kırmızı nokta. Yoksa açık sarı peynir, kapı aralığında yalnızdır. Ve başın altında on kuruşlar gibi yüzer durur pirinç düğmeler. Hepsi altı tane. Ve üçer üçer alt alta. İşte temizlik işçisi Lorenz, akşam vakti kapı aralığında.

Ve Bay Lorenz'in yanında biri daha vardır. Ufak tefek, kurumuş ve gri. Ve un sarısı bir tekerlek daha. Bu da Helene'dir. Güçbela nefes alır Helene. Bay Lorenz'in kız kardeşidir. Her üç yılda bir kente iner, bir bakar şöyle ağabeyi öldü mü, kaldı mı diye. Ve ağabeyi hâlâ sokak temizliğinde çalışmaktadır. Ve şimdi her ikisi de mor kemerli kapı ağzında dikilmiş durur. Ağabey üniformalıdır. Kız kardeş güçbela nefes alır. Helene, yağmura tutulmadan eve dönebilecek mi, anlamak için havaya bakmışlardır az önce. On kuruşlar, der Lorenz, baştan başa on kuruşlarla dolu gökyüzü. On kuruşlarla yıldızları anlatır. Ve sonra da der ki ansızın: Yo bak, söyleme öyle. Yollarımız hiç de fena değil. Yo, söyleme öyle. Otuz yedi yıl var ki, hep süpürür dururum. Ama kötüdür diyemem doğ-

rusu. Hemen her taşı tanırım burada. Hepsinin de yeri iyidir böyle. Dokunma bırak.

Ama yoruyor insanı, bana kalırsa.

Alışmaya bakar, Helene, bütün iş alışmakta.

Yoruyor dedimse, gerçek değil, mecazî anlamda. Simgesel olarak, anladın mı?

Ha, bildim ne demek istiyorsun. Şimdi bildim, mecazî anlamda. Simgesel olarak kaldırımlar fena diyorsun, öyle değil mi, ha?

Evet işte. Bizim orada, köyde toprağa basılır hep. Neresidir, nerede değildir, hep bilir insan. Sonra ayaklarının altında ne var, hep bilir. Ama sizin burası dümdüz. Biraz yol gitti mi yoruluyor insan. Yoruldu mu da, ayağının takılacağı yerleri göremiyor. Bir de bakıyorsun uzanmış yatıyor yerde. Sonra, nerede kentte öyle yatılacak yer, Hermann, sorarım sana, nerede?

Yo, öyle söyleme, Helene, yo yo, öyle söyleme. Her vakit temizdir bizim kaldırımlar. Otuz yedi yıldır sokakları süpürürüm. Her taşı tanırım. Şöyle bir dolaşıp işimi bitirdim mi, bal dök yala yollara işte, Heleneciğim, bal dök yala!

Biliyorum, Hermann, biliyorum da...

Otuz yedi yıldır beni boşuna devlet kapısında tutmazlardı sanırım. Hepimiz bu kadar zamandır bu işte çalışıyoruz. Ve boşuna değil, Helene, buna inan bak. İşimi bitirdim mi, bal dök yala yollara işte, Heleneciğim, bal dök yala!

Biliyorum, Hermann, biliyorum. Benim söylediğim yalnız mecazî anlamda, simgesel olarak, anlıyor musun?

Pekâlâ, simgesel olsun. Ama işimi bitirdim mi, benim bölgemde temizdir sokaklar. Ama sen simgesel olarak söylüyorsan, ona bir şey demem. Ama, Helene, sizin de oralarda her şey pek temiz değildir, unutma bunu. Köyde de bazen ne pislik ararsan bulunur, Heleneciğim.

Biliyorum pekâlâ, Hermann, biliyorum pekâlâ. Ama burada, kentte...

Kuşkusuz, burada, kentte...

Her ikisi de daha epey bir zaman kemerli kapıda dikilmiş duruyor. Akşam daha da morlaşıyor giderek. Akşam usul usul gece-

ye dönüşüyor. Kimi sevgili çiftler yüzer gibi geçiyorlar önlerinden. Kent baştan aşağı mora gömülüyor. Yalnızca pencereler bazen sarı ya da yeşildir. Bazen de kırmızı. Ama başkaca her şey düpedüz mordur. Ve sevgililerden birinin ağzından arada bir söz dökülür. Ama o da duyulmaz bazen. Mor onları baştan aşağı yutmuştur. Mor her bir şeyi yutmuştur.

Ansızın Bay Lorenz eliyle pat diye vuruyor alnına. Sivrisinekler, diye söyleniyor, hele bir pipo içmeyi bırak.

Eh, ben de gideyim artık, diyor kız kardeşi, sonra geç olur.

İyi ya, diyor Bay Lorenz, ama düşünme o kadar, duydun mu? Kesinlikle gelir daha. Bilmez misin, hep duyar işitiriz, kayıp sanılan biri ansızın çıkıp gelmiş diye. Savaş biteli çok da olsa, gene işitiliyor böyle şeyler. Bilmez misin, hep duyar işitiriz.

Ah, biliyor musun...

Yo yo, Helene, pes etmek yok. Lorenz adını taşıyan biri pes etmez asla. Bir defa çocuklarını düşünür de yapmaz bunu. Değil mi ki, onların sana ihtiyaçları var. Olmaz, kendini koyuveremezsin öyle, dur bakalım, olur ki birden çıkıp geliverir.

Ah, Hermann...

Dayanmalısın, Helene, dayanmalısın. Bak göreceksin, ansızın çıkıp gelecektir. Her şey yine düzelir, Helene. Savaş bu, çok dert açar adamın başına. Ama her şey sonunda yine düzelir. Ben de savaşlarda sıkıntı çektim, bilmiş ol. Az buz da değil hem. Ama her şey düzeliyor yine, Helene, bunu bilmiş ol, her şey düzeliyor. Benim de dağlar kadar dert açtı savaşlar başıma. İlkin o birincisi. Ve hele bu seferki. Bak, bunu söyleyebilirim sana. Yıllarca, yıllarca iki ayrı bölgenin temizliğine bakıp durdum. Temizlik işinde çalışanlar toptan cepheye gitmişti çünkü. Yalnızca hastalar kalmıştı. Ve geride kalanların dağlar kadar dert açılmıştı başına. Bunu bilmiş ol. Yıllarca, yıllarca iki bölgenin temizliğine birden baktım. Yemek saatlerinde de. Sonra süpürgeler de bir kötüleşmişti ki. Ve sokaklar da nasıl pislikle dolup taşıyordu anlatamam. Çocuklar kışlalardan istasyonlara taşınmaya görsün, ardından üç gün süpür babam süpür. Kışlalardan istasyona o sokakların hali, hey babam hey. Ama her şey düzeliyor yine. Bak, Helene, o yine gele-

cek. Her şey yavaş yavaş düzelecek yine. Bizim de başımızdan geçti. Ne sıkıntılar atlattık. İşte şimdi çocuklar döndü yine. Ama geçti artık. Şimdi yerde ne görseler, eğilip alıyorlar. Yo yo, yalnızca köylüler çekmedi sıkıntıyı. Herkes çekti. Artık pek bir şey göremiyorsun caddelerde. Bugün artık kimseler bir şeycik atmıyor, işte bu. Bugün herkes sokakta bulduğunu topluyor. Oysa bir zamanlar ne çok pisletirlerdi sokakları. Kışlalardan tut da istasyona kadar, Bando da beraber. Bir curcuna ki görme. Onlar gider, ardından biz kolları sıvardık. Bir iş ki, hey babam hey. Ah şu lanet olası savaşlar.

Öyle diyorsun ha, diye sordu Helene.

Nasıl, dedi Bay Lorenz.

Bundan sonra gelir mi daha?

Gelir tabiî, Helene, gelir tabiî... Bak söylüyorum işte. Sokakları düşünsene. Nasıl leş gibiydiler. Kışlalardan tut da istasyona kadar her taraf pislik içindeydi. Ne vakit yeni bir asker sevkiyatı olsa, ardından sıvardık kolları. Ama şimdi geçti o günler, şimdi bal dök yala sokakları. Diyeceğim yalnızca askerler değil, Helene, herkes çekti sıkıntıyı; herkes, Helene.

Bir gelse.

Ne dedin?

Döner gelirse...

Ona ne şüphe, Helene. Her şey düzelecek yine. Bak, her şey yine yoluna girecek.

Bir gelse. Ah, bir gelse.

Bay Lorenz'in kız kardeşi daha pek çok kez yineliyor bu sözü. Dönüp dolaşıp: Bir gelse, diyor. Sonra ansızın tahtamsı bir ses duyuluyor.

Ah, sen miydin, Hermann.

Evet, pipom söndü de.

Bay Lorenz piposunu cebine sokuyor.

İşte böyle, diyor Bay Lorenz.

Evet, iyi geceler, Hermann.

İyi geceler, Helene, çocuklara selam.

Söylerim, Hermann.

Uzatma arayı, gel yine.

Gelirim.

Olmazsa mektup yaz arada bir.

Yazarım.

Göreceksin, her şey yoluna girecek yine. Duydun mu?

Ama artık bir cevap veren olmuyor. Bay Lorenz'in kız kardeşi bir kez daha dönüp arkasına bakıyor. Yalnızca pirinç düğmeleri görülüyor Bay Lorenz'in. O kadar. On kuruşlar gibi, diye düşünüyor kız kardeşi. Sonra ansızın kayboluyor on kuruşlar.

Bay Lorenz penceresini kapıyor. Baştan başa on kuruşlar diye düşünüyor. Yıldızlar demek istiyor bununla. Ve sonra çok geçmeden uykuya dalıyor. Üniforması sarkıyor sandalyenin arkalığından. Mavimsi. Daha çok mor. Sokakların temizliğine bakanlar bu üniformayı giyiyor. Bay Lorenz'in otuz yedi yıldır sırtında bu üniforma. Ve iki savaş boyu.

Dışarıda yaşlıca bir kadın kentin dış mahalleleri boyunca gidiyor. Ah bir gelse, diyor kendi kendine arada bir. Gece de bir mor ki! Ne varsa yutuyor gece. Ve yaşlıca kadının kara bir giysi var üzerinde. Ama hâlâ bazen diyor ki: Ah gelse, ah bir gelse.

Yabancı bir ülkede bir köy. Ve köyde bir tarla. Tarlanın bir yerinde biraz tümsekçe toprak. Neredeyse bir metre seksen boyunda ve yarım metre eninde. Ama Bay Lorenz'in kız kardeşi bilmiyor bu ülkeyi. Köyü bilmiyor. Tarlayı bilmiyor. İyi ki bilmiyor.

Mayısta, Mayısta Ötüyordu Guguk

Yaman olur ırmak boyunda mart sabahları, tavşan uykusu uyunur henüz, saat dörde doğru şöyle, ve devcileyin gemiler yollar ilkel canavar iniltilerini kente, tedirgin ve dondurucu pembe sabah sisine, üzerinde güneşin soluğuyla nefes alıp veren ırmağın gümüş buğusuna; ve gün başlamadan son düşler de düşlenmez olur artık ak bacaklı uyku sıcağı kızlar; saat dört sularında şöyle, pembe sabah sisinde, vapurların düdük seslerinde, farfaracı uuuv gümbürtülerinde, sabahleyin ırmak başında bambaşka düşler görülür artık, kara ekmek, kahve ve soğuk pirzola düşleri değil, kekeleyen ve yattığı yerde ayaklarını sallayan kızların düşleri değil, hayır bambaşka düşler görülür, sezgilerle dolu, erkensi düşler, en son, yorumlanamayan en çetin düşler, böylesi düşler düşlenir ırmak başmda yaman mart sabahlarında, erkenden, saat dört sularında şöyle...

Yaman olur kasım geceleri ve fare grisi yalnız kentlerde, uzaklardaki mavi ışıltılı siyah banliyölerden lokomotif çığlıkları gelmeye görsün, çığlıklar korkulu, isterik, atak ve serüvencil, yeni başlanmış uykuların koynuna lokomotif çığlıkları, uzun, özlemli, anlaşılmaz, ve duyulunca yorganlar daha çok çekilir üzerlere ve gecemsi, büyülü, sıcak hayvana daha çok sokulunur, Evelyn ya da Hilda adındaki hayvana, kasım ayı ve lokomotif çığlığıyla dolu böylesi gecelerde acıdan ve sevinçten konuşmasını unutup hayvanlaşan yaratığa, düşlerle ağır, çırpınan, doymak bilmez kasımlokomotifhayvanına, çünkü yaman, ah yaman olur kasım ayında geceler.

Mart sabahının çığlıklarıdır bunlar, ırmakla sürüklenip giden

gemilerin devcileyin çığlıkları, korku mavisi ormanlar içinden geniş raylar üzerinde yol alan kasım geceli lokomotif çığlıklarıdır; ama bilinir beri yandan eylül akşamları içki ve parfümle leş kokulu barlardan klarnet çığlıkları ve kedilerin mart çığlıkları, korkunç, kızgın ve bir köprü korkuluğuna yatırılan on altı yaşındaki kızların temmuz çığlıkları, arkaya doğru yatırılan, gözleri devrilene değin, şehvetli korkunç gözleri, ve bilinir delikanlıların ocak aylarının dondurucu soğuğunda yalnızlıkla dolup taşan çığlıkları, kepaze oyunlara ve yürekler acısı şiirlere ilişkin deha çığlıkları:

Bütün bu dünya çığlıkları, bu karanlık gecemsi, gece sisiyle ıslak, morarmaya başlamış, mürekkep renkli, yıldızçiçekli kanlı çığlıklar bilinir hep, anımsanır ve katlanılır hep yeniden, ve yıl yıl, gün gün, gece gece.

Ama guguk, mayıs ayında guguk kuşu, kim katlanabilir aramızdan bunaltıcı mayıs gecelerinde, mayıs öğlelerinde guguk kuşunun o yaman miskin telaşlı ötüşüne? Kim aramızda guguklu mayıslara alışabilmiştir, hangi kız, hangi erkek? Her yıl yeniden, her gece yeni baştan çılgına döndürür kızları, hırsla soluyan kızları, ve erkekleri, sersemlemiş erkekleri çılgına döndürür guguk, mayıs ayında guguk, bu mayıs guguğu. Ve mayısta lokomotiflerin çığlıkları duyulur ve gemilerin ve kedilerin, kadınların ve klarnetlerin; yolda tek başına giderken ve kararmaya durdu mu ortalık, sana doğru yollarlar çığlıklarını, ama derken guguk da bir yandan çullanır üzerine. Şimendifer düdükleri, vapur böğürtüleri, kedi miyavlamaları, klarnet ciyaklamaları ve kadın hıçkırıkları; ama guguğun ötüşü bir yürek gibidir mayıs gecesinde, atan canlı bir yürek gibi, ve gece de guguk çığlıkları ansızın çullandı mı üzerine, çullandı mı mayıslı gecede, ne vapurlar ne lokomotifler ne kediler ne de kadın sesleri imdadına koşamaz artık. Guguk aklını başından alır. Kaçmaya kalktın mı güler eğlenir seninle. Nereye? Güler guguk, bu mayıs ayında nereye? Ve kalakalırsın, gugukla çılgına döndürülmüş, tüm dünya isteklerinle kalakalırsın, yalnız ve nereyesiz, işte öylesine yalnız ve sonra nefret edersin mayıstan, özlem yüklü sevginden, yaşam yorgunluğundan ötürü nefret edersin, tüm yalnızlığınla ondan nefret edersin, nefret edersin bu

mayıs ayındaki guguktan, bu...

... Ve sonra koşarız guguklu yazgılarımızla, ah bu guguklu alınyazılarımızı, bu bizler için önceden belirlenmiş felaketi üzerimizden atamayız, koşarız çiyli geceler içinden. Haykır guguk, haykır yalnızlığını mayıs baharının koynuna, haykır guguk, kardeşçil kuş, kovulmuş, kapı dışarı edilmiş. Biliyorum, bütün bağırıp çağırmaların seni mayıslı gecelerin eline teslim eden, seni bir el olarak ellerin arasına salan annen için, haykır guguk, haykır yüreğini yıldızlara karşı, haykır ey kardeş, yabancı, annesiz, haykır... Haykır Yalnızlık Kuşu, utandır ozanları, sendeki o yaman sözcükler onlarda yoktur, onların dile getirdiği yalnızlık bir boşboğazlıktır sadece ve onların yapacağı en hayırlı iş susmaktır. Yalnızlık Kuşu, senin anne haykırışların uykusuz mayıs gecelerinde bizleri kattı mı önüne, yiğitlik gösteririz: bu tarifsiz, bu dondurucu, erkeksi yalnızlığı yaşarız o zaman, senin o yaman sözcüklerin olmadan yaşarız, kardeş kuş, çünkü kavuşmayı istediğimiz en son şeyi, o en son şeyi vermez bize sözcükler.

Yiğitçe bir suskunluk ve yalnızlık içindeki ozanlar gitsin de bir ayakkabının nasıl yapıldığını, bir balığın nasıl tutulduğunu ve nasıl çatılardaki akan yerlerin onarıldığını öğrensinler, çünkü işleri tümüyle gevezeliktir ozanların, acılı, kanlı, umutsuz; mayıs gecelerine, guguk ötüşlerine, dünyanın gerçek sözcüklerine karşı gevezeliktir. Çünkü aramızda, ah kim çıkar aramızda, kim kurşunlarla delik deşik bir akciğer hırıltısına bir şiir düzebilir, kim bir idam mahkûmunun çığlığını şiire dökebilir, kim bilebilir o ölçüyü, bir ırza tecavüze uygun düşecek o ritmik ölçüyü, kim makinelilerin uluyuşunu duyuracak bir vezin bilebilir ve bir sözcük, içinde gökyüzünün artık yansımadığı, yanan köylerin bile yansımadığı, ölü bir at gözünün yeni susmuş çığlığını anlatabilecek bir sözcük bulabilir, hangi basımevinde yük vagonlarının pas kırmızısı, bu dünya yangını kırmızısı, ak insan tenindeki bu kurumaya başlamış kan kabuklu kırmızı için bir harf bulunabilir? Evlerinize gidin, ey ozanlar, ormanlara gidin, balık tutun, odun kesin ve yiğitlik gösterin: susun! Yalnız kalbinizin guguk çığlığını sükûtla geçiştirin. Çünkü ne bir kafiye ne bir vezin vardır bunun için, ne

oyunlar ne şiirler ne de psikolojik romanlar guguk çığlığına dayanabilir ve ne sözlüklerde ne basımevlerinde senin sözsüz dünya öfken, senin ıstırap zevkin, senin aşk acıların için bir sözcük ya da bir harf bulunur.

Gerçi bizler uykularımızı duvarları çatlamış evlerin çatırtıları arasında uyuduk (Ah ozanlar, can çekişen evlerin iniltilerini dile getirecek tek sözcük olsun bulunmaz sizde), uyuduk uykularımızı top mermilerinin gümbürtülerinde (Hangi basımevinde bu metalsi çığlıkları dile getirecek bir harf bulunur?) ve uyuduk mahpusların ve ırzlarına geçilen kızların iniltilerinde (Kim bunları şiire döker, kim bunlar için vezin bulabilir), ama işte mayıs gecelerinde burada, bu ilkbahar dünyasında yabancı kalbimizin dilsiz acılarıyla yataklarımızdan fırladık, çünkü bir tek guguk, ancak bir tek guguk yalnızlığını ve annesizliğini dile getirebilir. Ve bize yapacak o yiğitçe, o serüvensi iş kalır sadece: yalnızlık içinde bir susuş. Çünkü bu dünyanın devcileyin kükreyişlerini ve o cehennem sessizliğini dile getirmek için en bayağısından sözcükler bile bulamayız. Bütün yapacağımız şey, toplamak, toplamları bir araya getirmek, bir bir sayıp sayıları not etmektir.

Ama bir kitap yazmak için bu çılgınca, bu saçma yürekliliği de göstermemiz gerekiyor! Dertlerimizi belki de ellerimiz titreyerek not etmek, onları taş, mürekkep ya da notalara dökerek önümüze koymak, görülmedik renkler, eşsiz perspektiflerle toplayıp yan yana getirmek ve üst üste yığmak istiyoruz, derken iki yüz sayfalık bir kitap oluyor bu. Ama üç beş çıkmadan, yorum ve notlardan başka da bir şey içermiyor, çünkü matbaa harfiyle iki yüz sayfa, göze görünmeyen yirmi bin sayfa için, yaşamımızı oluşturan, ama onları dile getirecek elimizde ne uygun sözcükler ne bir gramer ne de harfler bulunan yirmi bin Sisifos sayfası için sadece bir açıklama oluşturuyor. Ama kitabımızın gözle görülmeyen bu yirmi bin sayfasında grotesk bir şiir, en gülüncünden bir destan ve tüm romanların en lanetlenmişi, en yavanı saklıdır: bizim kaçık küresel dünyamız, bizim çırpınan kalbimiz, bizim yaşamımız! Budur işte bizim gecemsi ölü sokaklarda deli divane gözüpek ürkek yalnızlığımızın kitabı.

Ama akşamları, lambaları yakılmış sarı kırmızı tramvaylarda taş kentlere gidenler, herhalde mutludur onlar. Değil mi ki bir yere gitmek ister, hangi durakta ineceklerini çok iyi bilirler, durağın adını da söylemişlerdir zaten, bütün vartaları atlatmış kişilerin dudaksıl üşenikliğiyle gözlerini kaldırmadan deyivermişlerdir, durakları nerededir bilirler (hepsinin yakıncacıktır yolları) ve bilirler ki tramvay gittikleri yere götürecektir onları. Ne de olsa devlete bir ücret ödemişlerdir, kimi vergi vermiş, kimi de bir bacak; ve bilet karşılığı olarak da yirmi fenik. (Ama harp gazileri yarısını öder, ömründe 7 862 kez yarım bilet ücretiyle tramvaya biner, böylece 786 mark 20 fenik artırırlar ve bacağın, Smolensk yakınında çoktan çürümüş bacağın 786 mark 20 fenik değerinde olduğu görülür. Eh, iyidir yine hiç yoktan.) Ama tramvaydakiler mutludur. Neden olmasınlar ki! Ne açlık çeker ne sıla özlemi bilirler. Nasıl açlık çeksin, nasıl sıla özlemi bilsinler ki? Hepsinin de durakları bellidir önceden ve hepsinin de yanlarında deri çantalar, karton kutular ve sepetler vardır. Ve okur kimisi. *Faust*'u, bir sinema dergisini ya da bir bileti okur, ama yüzlerinden anlaşılmaz ne okudukları. Doğrusu iyi oyunculardır. Kaskatı kesilip ansızın kocamış çocuk yüzleriyle çaresizlik içinde, büyüklük taslayarak oturur, kendilerine yetişkin insan süsü verirler. Ve on dokuz yaşındakiler de inanır onların böyle olduklarına. Ama onlar biletlerden minik küreler yapıp bunlarla kimseye çaktırmadan birbirlerini bombardıman edebilseler daha çok memnun olacaklardır. İşte öylesine mutludurlar. Çünkü akşam vakitleri tramvaylarda yanlarına aldıkları sepetlerde, çantalarda ve kitaplarda ilaçlar da vardır sıla özlemine ve açlığa karşı (ister doyana kadar ağızda çiğnenen bir sigara izmariti, ister insanın kaçıp gitmesini sağlayan bir bilet). Yanlarında sepetler ve kitaplar bulunduranlar, akşam vakti tramvayda gidenler, onlar mutludur elbet, çünkü sağlarındaki ve sollarındaki gözlüklü, öksürüklü ya da mor burunlu kimseler arasında ve biletçinin yanında güven içindedirler. Biletçinin resmî bir üniforması, kirli tırnakları vardır ve altın bir nikâh yüzüğü sonra; altın yüzük tırnakların kötü izlenimini siler yine de, çünkü pis oldu mu hoşa gitmeyen sadece ergen erkekle-

rin tırnaklarıdır. Evli bir tramvay biletçisinin belki bir bahçesi, balkonda bir çiçekliği vardır ya da beş çocuğu için tahtadan oyuncak yelkenliler yapar (Ah, kendisi için yapar aslında bunları, kendi gizli yolculukları için!). İşte akşamleyin böyle bir biletçinin yanı başındakiler güven içindedir biraz aydınlatılmış tramvayda, çünkü lambalar ne çok parlak ne de çok sönüktür, huzur içinde ve mutlu olacaklardır elbet; tutumlu, haksever, acı ağızlarından duyulmaz bir guguk çığlığı ve dışarıdan, kalın cam pencerelerden bir guguk çığlığı içeri sızmaz. Şaşkınlıktan uzak ve güven içindedirler ah tramvay arabasının biraz sönük, güvenli lambaları altında, gündelik yaşamların bu ne parlak ne sönük yıldızları altında, dairelerde, istasyonlarda ve yüznumaralarda (yeşil abajurlu ve örümcekli) ve tramvaylarda vatanın evlatlarına bağışladığı bu iç karatıcı ışıklar altında ne sonsuz bir güven içindedirler. Ve akşamleyin tramvaylardaki kocamış, budala, asık suratlı çocuklar, onlar elbet mutludur, çünkü korkuyu (bu mayıs korkusunu, guguk korkusunu) duymazlar. Değil mi ki ışıkları vardır. Değil mi ki guguğu tanımazlar. Bir şey oldu mu (bir cinayet, bir çatışma, bir fırtına) hep bir aradadırlar. Ve bilirler: nereye gidiyorlar. Ve sarı kırmızı tramvaylarda lambalar altında biletçinin ve bitişikteki yolcunun yanı başında (isterse geğirtileri ringa balığı koksun) taştan, karanlık, akşamsı kent ortasında güven içindedirler.

Asla sokaklarda tek başlarına dikilenler gibi dünyalar yıkılmaz başlarına, lambasız dikilenler gibi, duraksız, yanı başlarında kimsesiz, aç, sepetsiz, kitapsız, guguk çığlıkları ortasında, korkuyla dolu. Sigara dumanı dolu tramvaylar zil vuruşlarıyla (sadece zil sesleri sıla özlemini ve korkuları gerilere, loş dehlizlere sürer) ve huzur verici ne parlak ne sönük lambalarla ve lambalar altında on bin gündelik yaşam için ferah yüzlerle tramvaylar önlerinden geçip gittiğinde işte öylesine çıplak ve yoksul, sokakta dikilenler, tramvay artık çok ileride ulumalar, gıcırdamalarla paslı bir dönemeci geçtiğinde hâlâ oldukları yerde dikilenler, bunlar; bunların sokaktır yeri yurdu. Sokak onların gökleri, esriklik içinde yürüyüşleri, çılgınca dansları, cehennemleri, yatakları (parkların bankları ve köprülerin kemerleri), anneleri ve sevgilileridir. Bu

gri, sert sokak, tozlu, suskun güvenilir arkadaşlarıdır, soğuk, vefalı ve kararlı. Bu yağmurlu, güneşte yanan, tepesi yıldızlı, ayla pırıl pırıl, üstünde rüzgârın soluk alıp verdiği sokak, onların felaketi ve onların duasıdır (Akşam duaları, bir kadının bir bardak fazla sütü oldu mu ve felaketleri bir sonraki, bir sonraki kente geceden önce erişemediler mi). Bu sokak onların yılgınlıkları ve serüvensi gözü pekliklerıdir. Ve önlerinden geçecek oldunuz mu, prensler gibi süzerler sizi paçavraların inayetiyle bu yamalı krallar, kenetlenmiş ağızlarıyla bütün o görkemli, o katı, o çalımlı kaba zenginliklerini sayıp dökerler:

Sokak bizimdir. Üstümüzdeki yıldızlar, altımızdaki güneşten sıcak taşlar. Şarkı yüklü rüzgâr ve toprak kokulu yağmur. Sokak bizimdir. Bizler kalbimizi, masumluğumuzu, annemizi, evimizi ve savaşı yitirdik, ama sokağımızı, sokağımızı yitirmeyiz asla. O bizimdir. "Büyük Ayı" altında gecesi, sarı güneş altında gündüzü, şarkı söyleyen efil efil rüzgârı, bütün bunlar, bu bol güneşli rüzgâr kokusu, bu nemli otlu, ıslak topraklı, çiçekli kız kokusu, bu dünyada bir eşi daha olmayan bu nefis koku bizimdir. Sokak bizimdir. Emaye ebe tabelalarıyla ve sağda solda kelebeklerin uçuştuğu mezarlıklarıyla, unutulmuş uçuşan dünya dünüyle ve yarının önümüzdeki sezilmedik ülkesiyle bizim. Ve bizler dikiliriz sokakta, guguk kuşuna, mayısa teslim olmuş, gözlerimizde akıtılmayarak tutulmuş gözyaşları, yiğitçe duygusal ve biraz romantik, aldatılmış, yalnız, erkeksi, anne özlemiyle dolu, yüksekten atan, yitik. Köy ile köy arasında yitik. Milyonlarla pencereli kentte bir başına. Haykır bakalım, Yalnızlık Kuşu, haykır, imdat iste, bizler için de haykır, çünkü tüm derdimizi dile getirecek en sıradan sözcüklerimiz, kafiyemiz ve veznimiz yoktur bizim.

Ama bazen de, Yalnızlık Kuşu, bazen de, binde bir, tuhaf ve binde bir, sarı çiçekli tramvay, kenti yeni baştan, kara terk edilmişliğine savurunca, o zaman bazen, binde bir, tuhaf ve binde bir, o zaman bazen bir kentte (ah işte öylesine binde bir) gene de bir pencere kalır tutunacak. Taştan soğuk bir dev binada gecenin korkunç karasında aydınlık, sıcak, ayartıcı bir dörtgen: bir pencere.

Derken her şey göz açıp kapamadan olup biter. Düpedüz so-

ğuk, serinkanlı. Sadece notlar düşülür belleğe: pencere, kadın ve mayıs gecesi. Hepsi bu kadar, sessiz, bayağı, umutsuz. İşte bir kadeh içki gibi yuvarlanması gerekmektedir, çabuk, acı, keskin ve sersemletici. Geri kalan her şey gevezeliktir, her şey. Çünkü yaşam budur. Pencere, kadın ve mayıs gecesi. Masa üzerinde lekeli bir banknot, çikolata ya da bir mücevher. Sonra not düşülür: bacaklar, dizler ve kalçalar ve memeler ve kan. Ve yuvarlanır içki. Ve yarın öter yine guguk. Geri kalan her şey gözyaşlı gevezeliktir. Her şey. Çünkü budur işte hiçbir sözcüğün dile getiremediği yaşam: yakıp kavurucu telaşlı bir koşuşma. Yuvarlanır içki. İçki yakar ve tütsüler kafayı. Ve tezgâh üzerinde para. Geri kalan her şey gevezeliktir, çünkü yarın, daha yarın yine ötmeye başlar guguk. Bu akşam sadece bu kısa bayağı not: pencere, kadın. Yeter bu kadarı. Geri kalan her şey... gece saat üçte yine öter guguk. Ortalık ağarmaya başlayınca. Ama bu akşam için bir pencere ele geçirilmiştir bir kez. Ve bir kadın. Ve bir kadın.

Zemin katta açık bir pencere. Gece vakti hâlâ açık durur. Guguk kuşu, haykırır boş bir cin şişesince yeşil, haykırır kentin dış semtlerindeki sokakların ipeksi yasemin gecesine. Ve bir pencere hâlâ açık durur. Bir adam durur yeşil çığlıklanmış guguklu gecede, yaseminlerin baskınında bir adam, aç ve açık bir pencereye hasret. Pencere açık durur (ah binde bir!). Bir kadın yaslanmış bakar pencereden. Soluk benizli. Sarışın. Uzun bacakları vardır belki. Adam düşünür: uzun bacakları vardır belki, bu da işte onun tipidir. Ve akşamları pencerede dikilen bütün kadınlar gibidir konuşması. Öylesine hayvansı sıcak ve yavaş. Guguk kuşu gibi öylesine arsız bir üşengenlikle tahrik eder. Yaseminler gibi ağır, tatlı. Kent gibi karanlık. Mayıs gibi delice. Ve işte öylesine mesleğine özgü konuşur geceleyin. İçilip boşaltılmış bir cin şişesince yumuşak tonlu yeşil. Öylesine açık açık, öylesine örtülü. Ve pencerenin önündeki adam, sevilmemiş, yalnız, çizmesinin kurumuş derisi gibi takur tukur konuşur:

Demek kabul etmiyorsun.

Söyledim ya...

Demek kabul etmiyorsun?

.....

Ya ekmeği verirsem.

.....

Ekmek olmadan kabul etmiyorsun, ama ya ekmeği verirsem, o zaman?

Söyledim ya, delikanlı...

Yani kabul edeceksin o zaman?

Evet.

Demek evet. Bak sen. Demek öyle.

Söyledim ya, delikanlı, çocuklar sesimizi işitti mi uyanır. Uyanınca da açım derler. Ve ellerine ekmek tutuşturmadım mı uyumazlar. Bütün gece ağlar dururlar sonra. Anlasana canım.

Ekmeği vereceğim dedim ya. Aç kapıyı. Veriyorum. Al işte. Aç haydi.

Geliyorum.

Kadın açıyor kapıyı, sonra adam arkasından kapıyor. Koltuğunun altında bir ekmek vardır adamın. Kadın pencereyi örtüyor. Adam bir resim görüyor duvarda. Resimde iki çıplak çocuk ile çiçekler görüyor. Altın yaldızlı geniş bir çerçeve içine oturtulmuş pek alacalı bir resim. Hele çiçekler. Çocuklar da bir toraman ki. Eros ve Psihe resmin adı. Kadın pencereyi, ardından perdeyi kapıyor. Adam masanın üzerine bırakıyor ekmeği. Kadın masaya yaklaşıyor ve ekmeği alıyor. Masa üstünde bir lamba asılı. Adam kadını süzüyor ve belli bir şeyi prova eder gibi alt dudağını ileri uzatıyor. Otuz dördünde, diye düşünüyor sonra. Kadın ekmekle dolaba gidiyor. O ne surat adamdaki, diye düşünüyor, o ne surat. Derken yine masanın başına dönüyor. Evet, diyor sonra. İkisi de masanın üzerine bakıyorlar. Adam işaret parmağıyla ekmek kınıtılarını yere yuvarlıyor. Evet, diyor sonra. Kadının bacaklarını aşağından yukarıya süzüyor. Hemen hemen boydan boya görülüyor kadının bacakları. Kadının üzerinde yalnızca ince, saydam, açık mavi bir gecelik var. Hemen hemen boydan boya görülüyor bacakları. Derken masanın üzerinde ekmek ufağı kalmıyor. Ceketimi çıkarabilir miyim, diye soruyor adam. Pek sevimsiz bir şey de.

Evet, rengi, değil mi?

Kendi rengi değil.
Ya, boyattırdınız demek? Bir bira şişesi gibi.
Bira şişesi mi?
Evet, öylesine yeşil.
Ha evet, öylesine yeşil. Şuraya asayım.
Tıpkı bir bira şişesi gibi.
Şey, ama senin geceliğin de hani...
Nesi varmış?
Şey, gök mavisi.
Benim değil.
Ya, öyle mi?
Ama güzel, ha?
Evet...
Çıkarmasam olur mu?
Evet evet. Tabiî.

Kadın hâlâ masanın başında dikiliyor. Adamın daha ne diye öyle oturduğunu anlamıyor. Ama adam yorgundur. İşte böyle, diyor kadın ve kendini yukarıdan aşağı bir süzüyor. Ansızın kadına bakıyor adam. O da yukarıdan aşağı süzüyor kadını. Şey, diyor sonra, biliyor musun... ve lambaya çeviriyor gözlerini. A, tabiî, tabiî diye yanıtlıyor kadın ve ışığı söndürüyor. Karanlıkta adam sandalyesinde sessiz oturuyor ve kalkmıyor. Hemen hemen burnunun ucundan geçip gidiyor kadın. Kadın yanı başından geçerken adam ılık bir esinti duyuyor. Hemen hemen burnunun ucundan geçiyor kadın. Adam istese kadını koklayabilir. Ve kokluyor. Adam yorgundur. Derken öteden (Çok çok ötelerden, diye düşünüyor adam), haydi gelsene artık, diye sesleniyor kadın. Tabiî geleceğim, diyor adam ve bu çağrıyı beklermiş gibi kalkıyor. Birden masaya çarpıyor: Aman, masa varmış. Buradayım, diyor kadın karanlıkta. Hah işte! Pek yakınında kadının soluduğunu duyuyor adam. Sakınarak uzatıyor elini. İkisi de birbirlerinin soluduklarını duyuyor. Adamın eli bir şeye çarpıyor derken. Ah, diyor, buradasın demek. Çarptığı şey kadının elidir. Karanlıkta elini buldum yine, diye gülüyor adam. Ama ben de uzatmıştım elimi, diyor kadın usulca. Sonra adamın parmağını ısırıyor. Onu aşağı, kendine

doğru çekiyor. Yatağa ilişiyor adam. Her ikisi de gülüyor. Kadın çabuk çabuk soluduğunu duyuyor adamın. Bilemedin yirmisinde, diye düşünüyor, korkuyor galiba. Hey koca bebek, diyor adama. Adamın elini, gecenin serinlettiği ateş gibi teni üzerine koyuyor. Adam kadının gök mavisi geceliğini çıkardığını anlıyor, Kadının göğsünü hissediyor vücudunda. Karanlığın koynunda kasılarak diyor ki (ama işte öylesine soluk soluğa): Seni süt şişesi seni. Sen bir süt şişesisin, biliyor musun? Yo, diyor kadın, hiç aklıma gelmemişti. Her ikisi de gülüyor. Pek de toy, diye düşünüyor kadın. O da işte bütün ötekiler gibi, diye düşünüyor adam. Kadının çıplak teni karşısında korkmuş duruyor. Hiç kımıldatmıyor ellerini. Bir çocuk sanki, diye düşünüyor kadın. Hepsi de böyle bunların, diye düşünüyor adam, evet, hepsi de böyle, hepsi. Kadının göğsü üzerindeki ellerini ne yapacağını bilemiyor. Üşüyor musun yoksa, diyor kadın, mayıs ortasında mı? Olsun n'olacak, diyor adam, ne de olsa gece. Ama mayıs ayındayız herhalde, diyor kadın, mayıs ortasında. Guguk sesi bile işitiliyor artık, dur bakayım, duyuyor musun, guguk sesi bile işitiliyor artık, dinle bak, yavaş nefes al biraz, dinle bak, duyuyor musun, guguk kuşu. Ötüyor boyuna. Bir iki üç dört beş... Ee?.. İşte!.. altı yedi sekiz... duyuyor musun? İşte gene... dokuz on on bir... dinle bak: guguk guguk guguk guguk...

Hey bira şişesi, koca bira şişesi, diye sesleniyor kadın. Küçümser, annece ve usulcacık sesleniyor. Çünkü uyuyakalmıştır adam.

Şafak söküyor. Dışarısı, perdelerin önü grileşiyor artık. Anlaşılan dört suları. Yine guguk ötüyor. Uyanık yatıyor kadın. Biri yukarıda gezinmeye başlıyor. Üç dört beş kez bir ekmek kesme makinesinin sesi duyuluyor. Sonra bir su şırıltısı. Sonra holü geçip kapıdan çıkarak merdivenlerden inen ayak sesleri. Yukarıdaki adamın saat beş buçukta doklarda olması gerekiyor. Saat de dört buçuk galiba. Dışarıda bir bisiklet sesi. Açık gri, neredeyse pembeye dönüşüyor artık. Açık gri usul usul perdeler arasından sızıyor, pencereden gelip masanın, sandalye arkalığının, tavanın bir köşesinin, yaldız çerçevenin, Psihe'nin ve yumruk olmuş bir elin üzerini örtüyor. Sabah dört buçukta daha gün doğmadan biri uy-

kusunda elini yumruk yapıyor. Açık gri, pencere perdeleri arasından sızıp bir yüz, bir alın köşesi ve bir kulak üzerine düşüyor. Kadın uyanıktır. Belki de çoktan uyanık. Kıpırdamadan duruyor. Ama uykusunda yumruklu adamın kurşun gibi bir başı var. Dün akşam kadının göğsüne düşmüştü baş. Şimdi saat dört buçuk. Oysa adam hâlâ dün akşamki gibi serilmiş yatıyor. Çelimsiz, uzun boylu, genç bir adam, bir yumruğu ve kurşun gibi bir başı var. Kadın adamın başını dikkatle kendinden uzaklaştırmak isterken, eli adamın yüzüne değiyor. Islak bir yüz. Bu nasıl yüz böyle, diye düşünüyor açık gri kadın, sabah gün doğmadan, üzerinde bir adam, bütün gece uyuyan, bir yumrukla ve şimdi de ıslak bir yüzü var adamın. Ve bu nasıl yüz böyle şimdi açık gride. Islak, uzun, sefil, vahşi bir yüz, yalnız, gri, kötü ve iyi. Bir yüz. Kadın omuzlarını usulcacık adamın başının altından çekip alıyor, bir çuval gibi yastıkların üzerine düşüyor adam. Birden adamın ağzını görüyor kadın. Ağız ona bakıyor. Bu nasıl ağız böyle. Ve ağız ona bakıyor. Ona bakıyor, kadının gözleri sulanıp bulanıncaya kadar bakıyor.

Bayağı bir şey, diyor ağız, asla bir olağanüstülüğü yok, bayağı bir şey işte. Böyle yukarıdan gülümsemesinin hiç de gereği yok, böyle küçümseyerek, böyle annece. Bırak şu gülümsemeyi diyorum sana, bırak şu gülümsemeyi, bak sonra... bak söyleyeyim sana, hiçbir şeyin acemisi değilim, bırak diyorum şu gülümsemeyi. Biliyorum, üzerine atılmalıydım dün gece, ak pak omuzlarını, yumuşacık bacaklarını dişlerimle didik didik etmeli, bir köşeye serilip kalana değin soluksuz bırakmalıydım seni ve acıdan kıvranıp inlemeliydin: Biraz daha, canım, biraz daha. Böyle düşündündü, değil mi? Ah, daha genç, diye düşündündü dün akşam pencerende, henüz burada akşamları birkaç dakika Don Juan rolü oynayan, ödlek, yaşlı aile babaları gibi posası çıkmamıştır. Ah, diye düşündündü, işte yine düştü bir genç, seni mutlak soluksuz bırakır. Ve sonra da beni aldın içeri. Sen hayvansı bir koku saçıyordun, oysa ben yorgundum, biliyor musun, önce hele bir saat bacaklarımı uzatayım şöyle dedim. Geceliğini çıkarmasan da olurdu. Gece sona erdi. Utanıyorsun da ondan sırıtıyorsun böyle. Beni küçümsüyorsun. Henüz toy, diye düşünüyorsundur, baksana

şu takındığın düpedüz annemsi tavra. Daha çocuğum, diye düşünüyorsun. Bana acıyorsun, küçümseyen, annece bir acıma, üzerine atılmadım da onun için. Ama toy değilim artık ben, anlıyor musun, hem de ne vakittir. Dün gece yorgundum işte, yoksa sana gösterirdim, anladın mı, çünkü ne vakittir toy değilim artık, anladın mı, ne vakittir. Çünkü votka içtim ben, şekerim, gerçek Rus votkası, 98 derece, şekerim, sonra bok soyu diye bağırdım, işittin mi, bir tüfek taşıdım ve bok soyu diye bağırdım ve ateş ettim ve tek başıma gözetlemede bulundum ve manga komutanı hep sen derdi bana ve Başçavuş Brand suni balı çok severdi ve hep sigaralarını verirdi bana, ben de ona bal verirdim, benimkilerden başka onun sigaralarını da içerdim üstelik, hâlâ çocuğum ha! Daha Rusya'ya gitmeden önceki akşam bir kadınla yattım, şekerim, çok önceleri bir kadınla yattım, bir saatten fazla. Öyle geveze de değildi senin gibi, nefis bir şeydi. Tam bir kadın, yetişkin, olgun. O annece pozlar takınmadı senin gibi, şekerim, paramı alıp kaldırdı bir kenara ve dedi ki: E, ne zaman yolculuk Rusya'ya, sevgilim? Nasıl, bir kere daha bir Alman kadınıyla ha, sevgilim? Sevgilim, dedi bana ve üniformamın yakasının düğmesini elleriyle çözdü. Ama sonra da masa örtüsünün püsküllerini parmaklarına dolayıp durdu ve duvara baktı. Arada sevgilim, dedi bana, ama sonra kalkıp yıkandı hemen ve aşağıya, kapıya kadar indi, öpücükler dedi sonra bana. Hepsi bu kadar. Bitişik evde "Rosamunde"yi söylüyorlardı ve dört bir yanda öteki pencerelerden de sarkanlar vardı ve hepsi de sevgilim diyordu. Hepsi de sevgilim. İşte böyle veda edildi Almanya'ya. Ama ertesi sabah istasyonda anladık gerçeği.

Kadın gözlerini kapıyor. Çünkü ağız büyüyor. Çünkü ağız büyüyor, zalimleşiyor ve büyüyor.

Bayağı bir şeydi, diyor devcileyin ağız, asla bir olağanüstülüğü yoktu. Bayağı bir şeydi işte. Kurşundan bir sabah. Kurşundan bir tren. Ve kurşundan askerler. Askerler bizdik. Asla bir olağanüstülüğü yoktu. Sadece bayağı bir şey. Bir istasyon. Bir marşandiz. Ve insan yüzleri. Hepsi bu kadar.

Ve marşandize tırmandığımızda sığır kokuyordu vagonlar, kan

kırmızı vagonlar, derken kurşundan yüzleriyle gülüşüp söyleşmeye başladı babalarımız. Ve umutsuzlukla bize şapkalarını salladılar. Ve annelerimiz alacalı mendillerle ölçüsüz üzüntülerini sildiler gözlerinden: Sakın, yeni çorapları kaybetmeyesin, Karlheinz. Ve nişanlılar da gelmişlerdi. Hâlâ veda anından sızılar vardı ağızlarında ve göğüslerinde ve... her bir yerlerinde sızılar vardı ve kalpleri, dudakları yanıyordu hâlâ ve veda gecesinin yangını henüz, ah daha henüz, nerede, henüz sönmemişti kurşunda. Oysa bizler öylesine güzel, ama işte öylesine güzel şarkılar döktürüyorduk Tanrı'nın geniş evrenine ve sırıtıyorduk, bağırıp çağırıyorduk, öyle ki annelerimizin yürekleri buz kesiyordu. Ve sonra istasyon... istasyon köleler istemiyordu... sonra anneler... kasatura, kılıç, kama... anneler ve nişanlılar küçüldükçe küçüldüler ve babamın şapkası... kanının son damlasına kadar... babamın şapkası daha epey sallandı: Göreyim seni, Karlheinz... ölünceye kadar... göreyim seni evladım... savaşta. Ve bizim bölük kumandanı öndeki vagonda oturuyor ve vukuat defterine not düşüyordu: Hareket 6.23. Mutfak vagonunda acemi erler erkeksi yüzlerle patates soyuyorlardı. Bismarck Caddesi'ndeki bir büroda avukat ve noter Bay Dr. Sommer şöyle diyordu bu sabah: Dolmakalemim hapı yuttu, artık savaşın bitmesinin tam zamanı. Kentin dışında bir lokomotif pof pof edip duruyordu. Ama vagonlarda, karanlık vagonlarda hâlâ ateşten nişanlıların kokuları taşınıyordu, bayağı karanlıklarda taşınıyor, ama gaz lambasının ışığında kimse tek bir damla gözyaşı akıtmayı göze alamıyordu. İçimizden hiç kimse. O buruk erkeksi "Madagaskar" şarkısını söylüyorduk ve kan kırmızı vagonlar sığır kokuyordu, "Madagaskar" şarkısını söylüyorduk ve kan kırmızı vagonlar sığır kokuyordu, çünkü biz kenardaki insanlardık. Hey, arkadaşlar ve kimse bir damla gözyaşı akıtmayı göze alamıyordu, hey küçük kız, her Tanrı'nın günü biri batıyordu ve kraterlerde, işte oralarda sıcak kırmızı ahududu şerbeti çürüyüp kokuşuyordu, bu eşsiz şerbetler, yerini hiçbir şeylerin dolduramayacağı ve kimselerin size karşılığını ödeyemeyeceği; ne gezer, kimselerin. Ve korku bize balçıklar yutturup delik deşik toprak ananın sinesine kendimizi kaldırıp atmaya zorla-

dığında, gökyüzüne doğru sövgüler yolluyorduk: Bizi asla asker kaçağı yapma; bağışla bize makineli tüfeklerimizi, bizi bağışla. Ama kimse, kimse yoktu bizleri bağışlayan, kimseler yoktu. Ve sonradan olanları dile getirecek bir sözcük yoktu, her şey olanlar karşısında bir gevezeliktir yalnız, çünkü kim makineli tüfeklerin metalik takırtılarına uygun bir vezin bulabilir, kim saflar arasında ellerinde bağırsakları acılarla, iniltilerle ölüp giden on sekiz yaşındaki bir gencin çığlığını şiire dökebilir, ah kim, hiç kimse!!!

O kurşunsu sabah vakti istasyondan ayrılıyorduk ve mendil sallayan anneler ufaldıkça ufalıyordu geride, o sabah ne şarkılar söylemiştik, çünkü savaşalım, savaşalım diye can atıyorduk. Ve derken karşımızda bulduk savaşı. Ve savaş karşısında her şey yalnızca bir gevezelikti. Ona dayanacak, bu kükremeli, bu vebalı, her yanından güç kuvvet fışkıran hayvana karşı dayanacak bir sözcük yoktu. *La guerre*'miş, yok *the war*'mış, yok savaşmış, nedir ki bunlar? Onun ateşten ağızlarının, top ağızlarının havyansı kükreyişleri karşısında beş para etmeyen bir gevezelik. Ve haince satılmış kahramanların yanıp tutuşan ağızları karşısında bir ihanet. Metale, fosfora, açlığa, kar fırtınalarına ve çöl kumlarına yürekler acısı biçimde satılmış kahramanların. Ve işte şimdi yine *the war* ve *la guerre* ve savaş diyoruz, ne bir ürperti duyuyoruz bunu söylerken ne bir çığlık ne bir dehşet. Bugün yine sadece söylüyoruz: *C'était la guerre...* ne savaştı, diyoruz. Artı bundan fazla bir şey söylemiyoruz bugün, çünkü savaşın bir tek saniyesini, yalnızca bir tek saniyesini dile getirecek sözcükler yoktur elimizde ve sadece diyoruz ki: Doğru, gerçekten öyleydi. Çünkü başka her şey savaş karşısında bir gevezeliktir sadece, çünkü hiçbir sözcük, hiçbir şiir ve hiçbir vezin yoktur onun için ve ona dayanacak, onun zincifre kırmızısı kükreyişinden dağılıp dökülmeyecek hiçbir şiir ve hiçbir oyun ve hiçbir pskolojik roman yoktur. Ve demir aldığımızda, o ülkeye, savaş denilen o karanlık ülkeye dümen kırdığımızda neşesinden gıcır gıcır ötüyordu rıhtım duvarları, ne şarkılar söylemiştik, biz erkekler, ah işte öylesine gönüllüydük ve öylesine şarkılar söylemiştik biz sığır vagonlarında. Ve marşlar çalınan istasyonlarda savaş denilen o karanlık, karan-

lık ülkeye düğün bayramlarla uğurlanmıştık. Ve derken kavuşmuştuk savaşa. Derken savaş karşımıza çıkmıştı. Ve daha ne mene şey olduğunu kavrayamadan da sona ermişti. Arada işte yaşamımız duruyor. On bin yıllık bir yaşam. Ve savaş sona erdi artık ve bizler yitik gemilerin çürümüş tahtalarında gece vakitleri gizlice bir kusmuk gibi o iğrenç barış ülkesinin sahillerine kusuluyoruz. Ve kimse artık tanıyamaz bizi, biz yirmilik pinponları, işte öylesine gümbürtüler çökertti bizleri. Bizi hâlâ varsa bir tanıyan çıksın. Hani nerede bizi hâlâ tanıyacak olanlar? Babalar yüzlerinin derinliklerinde saklıyorlar kendilerini ve anneler, yedi bin beş yüz seksen dört kez katledilen anneler, bizim yabancılaşmış kalplerimizin acıları önünde çaresizlikten boğuluyorlar. Ve nişanlılar, ecel terlerinin tenlerimizden yaydığı felaket kokusunu geceleyin biz kollarındayken dehşetle duyumsuyor ve umutsuz öpüşlerimizden yalnızlığın metal tadını seziyorlar ve öldürülen kardeşlerinin kanlarından yükselen bademezmesi tatlılığındaki buharı saçlarımızdan taş kesilmiş soluyor ve bizim acı sevecenliklerimizi akılları almıyor bir türlü. Çünkü biz bu sevecenliklerle dertlerimizi dizginlemeye çalışıyoruz, çünkü her gece boğazlıyoruz onları, ta ki biri çıkıp bizi kurtarsın. Biri kurtarsın. Ama kimseler tanımıyor bizleri. Ve işte şimdi köyler arasında yoldayız hep. Bir tulumba gıcırtısı hanidir bir yurt parçasıdır bizlere. Ve alçak sesle havlayan bir çiftlik köpeği. Ve günaydm diyen bir hizmetçi kız. Ve bir evden gelen ahududu şerbeti kokusu. Bölük kumandanımızın birden ahududu şerbeti bürümüştü yüzünü. Ağzından sökün etmişti. Ve buna o kadar şaşmıştı ki bölük kumandanımız, gözleri balık gözlerine dönmüştü: donup kalmış ve bön. Bizim bölük kumandanımız ölümüne pek şaşmıştı, bir türlü anlayamamıştı onu. Ama köylerdeki ahududu şerbeti hanidir bir yuva parçasıdır bizlere. Ve kırmızı kollarıyla hizmetçi kız. Ve alçak sesle havlayan köpek. Bir yurt parçası, değerine paha biçilmez, yerini bir şeylerin tutamayacağı. Ve işte kentlerdeyiz şimdi. Çirkin, açgözlü, yitik. Ve pencereler seyrektir bizler için, tuhaf ve seyrek. Ama pencereler, akşamleyin karanlıkta, uyku sıcağı kadınlarla eşi bulunmaz tanrısal bir yurt parçasıdır bizlere, ama ah işte öylesine sey-

rek. Ve yoldayız şimdi o kurulmamış kente doğru; bir kent ki, içindeki tüm pencereler bizimdir ve tüm kadınlar ve her şey ve her şey ve her şey: yoldayız kente doğru, yeni kente ve yüreklemiz çığrışır geceleri lokomotifler gibi hırstan ve sıla özleminden lokomotifler gibi. Ve tüm lokomotifler yeni kente doğru yol alıyor. Ve yeni kent öyle bir kent ki, burada bilge kişiler, öğretmenler ve bakanlar yalan söylemez, ozanlar yüreklerinin mantığının sesinden başka bir sese kulak vermezler, bu kentte anneler ölmez ve kızlar frengi hastalığına yakalanmaz, bu kentte protez atölyeleri ve tekerlekli sandalyeler yoktur, bu kentte yağmura yağmur denir, güneşe güneş, bu kentte geceleri saz benizli çocukları farelerin ısıracağı bodrumlar yoktur ve anneler artık sofraya çıkaracak ekmek bulamadığı için babaların gidip kendilerini asacakları tavan araları yoktur; bu öyle bir kenttir ki, bu kentte delikanlılar kör ve tek kollu değildir ve generaller yoktur bu kentte; bu öyle yeni ve görkemli bir kenttir ki, bu kentte herkes birbirini işitebilir ve görebilir herkes birbirini: *mon cœur, the night, your heart, the day,* gün, gece, yürek.

Yeni kente, kentlerin kentine doğru aç, sefil, yalnız, guguklu mayıs gecelerinden düştük yollara ve sabah olup da öğrendik mi, ah bir kokunç olacak ki öğrenmemiz, yeni kentin asla var olmadığını, ah kentin asla var olmadığını öğrendik mi, bir on bin yıl daha kocamış olacağız ve soğuk ve acı olacak sabahımız, yalnız, ah yalnız; ve ancak özlem dolu trenler, onlar kalacak ve uzaklara hasret, gurbet acısından çığlıklarını azap dolu uykularımızın koynuna hıçkıracak yine, hırsla, zalim, büyük ve heyecanlı. Issız, soğuk raylar üzerinde geceleri acı çığlıklarını yine koyuverecekler. Ama artık Rusya'ya gitmeyecekler asla, yo yo, artık Rusya'ya gitmeyecekler, çünkü hiçbir lokomotif artık gitmeyecek Rusya'ya, hiçbir lokomotif artık gitmeyecek, çünkü hiçbir lokomo hiçbir lokomo hiçbir lokomo hiç...

Limanda, limana doğru erkencil bir vapur öttürmeye başlıyor düdüğünü. Bir motor telaşla bağırıyor. Ve bir otomobil sonra. Bitişikte bir adam yıkanırken şarkı söylüyor: Gel, diyor, ufak bir yolculuk yapalım seninle. Ve öbür odada sormaya başlıyor bir ço-

cuk: Neden uuuuuvt yapıyor vapur, neden bağırıyor motor, neden otomobil, neden şarkı söylüyor bitişikteki adam ve neler de neler soruyor çocuk.

Dün akşam ekmekle gelen adam, bira şişesi ceketli, yeşile boyanmış ceketli, geceleyin bir yumruğu ve ıslak bir yüzü olan adam gözlerini açıyor; kadın gözlerini adamın ağzından başka yana kaçırıyor. Ve ağız bir zavallı ki, bir küçük ve bir acı gözüpeklikle dolu ki. Derken bakışıyorlar, bir havyan bir diğer hayvana, bir tanrı bir diğer tanrıya bakıyor (ve bunu dile getirecek sözcük nerede). Yüce, iyi, yabancı, susuz, sıcak ve şaşkın birbirlerine bakıyorlar, oldum olası birbirlerine akraba ve birbirlerine düşman ve çözülmemecesine biri ötekinde yitik.

Sona gelince, hayattaki bütün gerçek sonlar gibi: yavan, sözsüz, çarpıcı. Kapı işte orada. Çoktan adam dışarı çıkmıştır bile ve ilk adımı atmayı henüz göze alamaz. (Çünkü ilk adım, yine kaybettin demeye gelir.) Henüz durur içeride ve henüz kapıyı vurup kapayamaz. (Çünkü her kapanan kapı, yine kaybettin demeye gelir.) Ama birden yürür gider, açar arayı. Başka bir söz söylememesi iyi olmuştur. Çünkü ne desin, ne yanıt versindi o zaman kadın? Ve derken erkensi siste (limandan gelir sis, balık ve katran kokar), erkensi siste adam kaybolur. Ve arkasına dönüp bakmaması işte öylesine, işte öylesine iyi olmuştur. Çünkü ne yapsındı o zaman kadın? El mi sallasmdı? El mi sallasındı örneğin?

Uzun Uzun Yollar Uzunluğunca

Sol iki üç dört sol iki üç dört sol iki yürü, Fischer! Üç dört, nefes al, yürü, Fischer, durma yürü, iki üç dört aman da hey aman, yamandır şanlı piyade yaman...

Yollardayım. İkidir serilip kaldım yerde. Tramvaya varacağım. Ben de bineceğim. İkidir serilip kaldım yerde şimdiye değin. Açım. Ama ben de binmeliyim tramvaya. Binmeliyim. Tramvaya varmalıyım. Ben de binmeliyim. İkidir şimdiye değin üç dört sol iki üç dört, ama ben de üç dört aman da hey aman üç dört hey de piyade piyade yade yade... Woronesch'te toprağa verildi 57 kişi, 57 kişinin hiçbir şeyden haberi yoktu, ne önce, ne sonra. Önce şarkı bile söylemişlerdi. Aman da hey aman. Ve biri mektupta yazmıştı eve: ... sonra bir gramofon alırız. Ama derken dört bin metre ötede bir emir üzerine bir düğmeye basmıştı ötekiler. Birden parke kaldırımda eski bir kamyonun boş fıçılarla yolda gidişi gibi gümbürtüler duyulmuştu: öfkeyle bağırmaya başlamıştı toplar. Sonra da Woronesch'te 57'yi toprağa vermişlerdi. Daha önce şarkılar söylemişti 57. Ama sonradan hiç ağızlarını açmadılar. 9 oto tesviyecisi, 2 bahçıvan, 5 memur, 6 tezgâhtar, 1 berber, 17 çiftçi, 2 öğretmen, 1 rahip, 6 işçi, 1 müzisyen, 7 öğrenci. 7 öğrenci. Hepsini Woronesch'te toprağa verdiler. Hiçbir şeyden haberleri yoktu. 57.

Ama beni unuttular. Ben henüz büsbütün ölmemiştim. Aman da hey. Birazcık sağdım daha. Ama ötekiler, onları Woronesch dolaylarında toprağa verdiler. 57. 57. Bir sıfır koy. 570. Bir sıfır daha, bir sıfır daha 57 000. Ve bir sıfır, bir sıfır, bir sıfır daha. 57 000 000. Hepsini Woronesch'te toprağa verdiler. Hiçbir şeyden haberleri

yoktu. Ve istememişlerdi. Asla istememişlerdi böyle olsun. Ve az önce şarkı da söylemişlerdi. Aman da hey. Ama sonradan hiç ağızlarını açmadılar. İçlerinden biri gramofon alamadı. Bu birini Woronesch'te ve öteki 56'sını da yine orada toprağa verdiler. 57 kişi. Bir ben. Ben, ben henüz büsbütün ölmemiştim. Tramvaya varmalıyım. Yol gri. Ama tramvay sarı. Hem ne tatlı sarı. Ben de binmeliyim tramvaya. Ne olurdu yol bu kadar gri olmasa. Bu kadar, bu kadar gri. İkidir şimdiye değin aman da hey ileri, Fischer! Üç dört sol iki sol iki serilip kaldım yerde üç dört yürü, Fischer! Aman da hey aman, yamandır şanlı piyade yaman, Fischer! Yürü, Fischer! Sol iki üç dört ah bir şu açlık bu rezil açlık hep bu rezil sol iki üç dört sol iki sol iki sol iki...

Bari şu geceler olmasaydı. Bari şu geceler olmasaydı. Her tıkırtı bir hayvandır. Her gölge bir umacı. Şu umacı korkusundan da kurtuluş yok. Başınız yastıkta bütün gece gümbürder toplar: nabız. Beni asla yalnız bırakmayacaktın anne. Artık bir araya gelemeyiz. Dünyada gelemeyiz. Asla yapmayacaktın bunu. Hani geceleri, tanımıyor değildin. Gecelerin ne olduğunu biliyordun. Ama beni çığlıklayıp attın işte içinden. Çığlıklayıp attın içinden ve gecelerle dolu bu dünyaya saldın. Ve o gün bugün her tıkırtı bir hayvandır gecede. Ve mavi karanlık köşelerde umacılar bekler. Anneciğim, anneciğim! Bütün köşeleri umacılar tutmuş. Ve her tıkırtı bir hayvandır. Her tıkırtı bir hayvandır. Ve yastık bir kızgın ki. Bütün gece toplar gümbürdeyip durur üzerinde. Ve sonra 57 kişiyi Woronesch'te toprağa verdiler. Ve zaman yaşlı bir kadın gibi sürüyüp gider terliklerini, sürür sürür sürür. Ve sürüyüp ayaklarını gider ve gider ve gider ve kimseler tutamaz onu. Ve duvarlar yaklaşır da yaklaşır. Ve tavan alçalır da alçalır. Ve yer, yer sallanır dalga dünyadan... Anneciğim anneciğim! Ne diye yalnız bıraktın beni sanki, ne diye? Sallanır dalgadan. Sallanır dünyadan. 57. Güm. Ve ben tramvaya varacağım. Toplar gümbürdedi. Yer sallanıyor. Güm. 57. Ve ben daha birazcık sağım. Ve tramvaya varacağım. Gri yolda sarıdır tramvay. Hem de ne tatlı sarı, gride. Ama işte varamayacağım. Şimdiye değin ikidir serilip kaldım yerde. Çünkü açım. Ve yer de bu yüzden sallanıyor. Dünya dalgasın-

dan. Hem de bir tatlı sallanıyor ki. Açlık dünyasından sallanıyor. Öyle dünya açı ve tramvay sarısı sallanıyor ki.

Demin biri: Günaydın, Bay Fischer, dedi. Ben Bay Fischer miyim? Bay Fischer olabilir miyim, basbayağı yine Bay Fischer. Teğmen Fischer'dim oysa. Yine Bay Fischer olabilir miyim? Ben Bay Fischer miyim? Günaydın, dedi adam bana. Ama o nereden bilsin ki, ben Teğmen Fischer'dim. Aydın bir gün diledi adam bana... Teğmen Fischer için aydın gün ne gezer artık. Ama o nereden bilsin.

Ve Bay Fischer yol boyunca gidiyor. Uzun yol boyunca. Yol gri. Tramvaya varmak istiyor. Tramvay sarı. Hem de bir tatlı sarı ki. Sol iki, Bay Fischer. Sol iki üç dört. Bay Fischer. Sol iki üç dört. Bay Fischer'in karnı aç. Artık uygun adım yürüyemiyor. Öyleyken o da binmek istiyor tramvaya, çünkü tramvay grilikte bir tatlı sarı ki. İkidir serilip kaldı yerde şimdiye değin Bay Fischer. Ama Teğmen Fischer komut veriyor: sol iki üç dört yürü, Bay Fischer! İleri, Bay Fischer, yaman, Bay Fischer, komut veriyor Teğmen Fischer. Ve Bay Fischer gri yol boyunca yürüyor, gri gri uzun yol boyunca, Mülleimerallee'yi, Aschkastenspalier'i, Rinnsteinglacis'i, Champs-Ruinés'yi, Muttschuttschlaginduttbroadway'ı geride bırakıyor. Yıkıntılar geçidi. Yıkıntılar geçidi. Ve Teğmen Fischer komut veriyor. Sol iki sol iki. Ve Bay Fischer, Bay Fischer yürüyor, sol iki sol iki sol iki sol geçti geçti geçti...

Küçük kızın ayakları var, bir elin parmakları gibi öylesine ince. Kışın parmaklar gibi. Öylesine ince, öylesine kırmızı, öylesine mor, öylesine ince. Sol iki üç dört yürüyor ayaklar. Küçük kız boyuna diyor ki ve Bay Fischer kızın yanı başında yürüyor, kız boyuna diyor ki: Ah, sevgili Tanrım, çorba ver bana, ah, sevgili Tanrım, çorba ver bana. Bir kaşıkçık n'olur. Bir kaşıkçık n'olur. Kızın annesinin saçları var, ölü saçları artık. Hanidir ölü. Kızın annesi diyor ki: sevgili Tanrı sana çorba veremez, sana çorba veremez. Neden veremezmiş? Kaşığı yok da ondan. Kaşığı yoktur da. Küçük kız parmak bacaklar üzerinde yürüyor, incecik ve mor kış bacakları üzerinde, annesinin yanında. Bay Fischer kızın yanı başında yürüyor. Annesinin saçları ölü saçları artık. Saçlar annesi-

nin başına artık bir yabancı ki. Ve küçük kız annesinin çevresinde, Bay Fischer'in çevresinde dans edip duruyor: kaşığı yok ki. İşte böyle, dans edip duruyor küçük kız. Ve Bay Fischer arkalarından yürüyor, onların yanı başında dünya dalgasında yalpalayıp duruyor. Ama Teğmen Fischer komut veriyor: sol iki hey de aman piyade yaman, Bay Fischer, sol iki ve küçük kız şarkı söylüyor arada: Kaşığı yok ki. Kaşığı yok ki. Ve ikidir Bay Fishcher serilip kaldı yerde şimdiye değin. Açlıktan serilip kaldı. Ve öteki Fischer komut veriyor: Hey de aman hey de aman piyade piyade piyade...

57'yi toprağa verdiler Woronesch'te. Ben Teğmen Fischer. Beni unuttular. Ben henüz büsbütün ölmemiştim. İkidir serilip kaldım yerde şimdiye değin. Şimdi ise Bay Fischer'im. Yaşım 25. 25 çarpı 57. Ve hepsini de Woronesch'te toprağa verdiler. Bir ben, ben, ben hâlâ yoldayım. Ne yapıp yapıp tramvaya varmalıyım. Karnım aç. Ama sevgili Tanrı'nın kaşığı yok ki. Yok kaşığı. Yaşım 25 çarpı 57. Babam bana ihanet etti ve annem itip uzaklaştırdı beni kendinden. Beni yalnızlığa çığlıkladı. Öylesine korkunç bir yalnızlığa. Öylesine yalnızlığa. Şimdi uzun yol boyunca yürüyorum. Yol dünyanın dalgasından sallanıyor. Ama hep piyano çalıyor biri. Hep piyano çalıyor biri. Babam annemi tanıdığında... piyano çalıyordu biri. Doğum günümde... piyano çalıyordu biri. Okulda kahramanları anma gününde... piyano çalıyordu biri. Derken biz, kahramanlar arasına karıştık, yani savaş koptu... gene piyano çalıyordu biri. Sonra askerî hastanede... yine piyano çalıyordu biri. Savaş bittiğinde hâlâ biri piyano çalıyordu. Hep çalıyor, hep piyano çalıyordu biri. Upuzun yol boyunca.

Tren düdüğünü öttürüyor. Timm diyor ki, lokomotif ağlıyor. Başını kaldırdı mı, yıldızların titreştiğini görüyor insan. Habire düdüğünü öttürüyor tren. Ama Timm diyor ki, ağlıyor. Durmadan. Bütün gece. O uzun gece boyunca. Ağlıyor, böyle ağlaması yok mu, insanın içini sızlatıyor, diyor Timm. Tıpkı çocuklar gibi ağlıyor, diyor. Odun yüklü bir vagonumuz var. Ormansı ormansı kokuyor. Vagonumuzun üstü açık. Başını kaldırınca yıldızların titreştiğini görüyor insan. Tren işte yine düdük öttürüyor. Duyuyor musun, diyor Timm, yine ağlamaya başladı. Ben anlamıyorum doğrusu,

neden ağlasın tren. Timm, ağlıyor, diyor. Tıpkı çocuklar gibi, diyor. Timm diyor ki, ben o yaşlı adamı vagondan aşağı yuvarlamayacakmışım. Bunu yapmayacaktın, diyor Timm. Ben yapmadım ki. Ağlıyor, duyuyor musun, nasıl ağlıyor, diyor Timm, bunu yapmayacaktın, diyor. Ben yaşlı adamı vagondan aşağı yuvarlamadım ki. Hem ağlamıyor tren. Düdük öttürüyor. Trenler düdük öttürür. Ağlıyor, diyor Timm. Adam kendiliğinden düştü vagondan. Bayağı kendiliğinden düştü. Uyuklamıştı, Timm, uyuklamıştı diyorum sana. Derken kendiliğinden düştü arabadan. Bunu yapmayacaktın. Ağlıyor tren. Bütün gece. Timm diyor ki, yaşlı insanları vagondan aşağı yuvarlamak doğru değil, diyor. Ben yuvarlamadım ki. Adam uyuklamıştı, ondan. Bunu yapmayacaktın, diyor Timm. Timm diyor ki, Rusya'da bir defasında ihtiyarın birinin kıçına bir tekme atmış. İhtiyar işi pek ağırdan alıyormuş da. Her seferinde o kadar azmış ki yüklendiği cephane. Cephane taşıyorlarmış. Timm de ihtiyarın kıçına bir tekme savurmuş. İhtiyar da arkasına dönmüş. Bir usulcacık döndü ki, diyor Timm; ve işte öylesine mahzun mahzun bakmış Timm'e. O kadar. Ama tıpkı Timm'in babası gibi bir yüz takınmış. Tıpkı Timm'in babası gibi. Öyle diyor, Timm. Tren düdük öttürüyor. Bazen çığlık atıyormuş gibi geliyor insana. Hatta Timm'e kalırsa ağlıyormuş. Belki de hakkı var Timm'in. Ama ben ihtiyarı vagondan yuvarlamadım ki. Adam uyuklamıştı, ondan. Derken kendiliğinden düşüverdi aşağı. Çünkü tekerlekler üzerinde bayağı sarsılıyordu vagon. Başını kaldırınca yıldızların titreştiğini görüyor insan. Dünya dalgasından yalpalıyor vagon. Tren düdük öttürüyor. Çığlık atıyor tren. Çığlık atıyor, yıldızlar da titreşiyorlar. Dünya dalgasından.

Ama ben hâlâ yoldayım. İki üç dört. Tramvaya. İki kere serilip kaldım yerde şimdiye değin. Yer dünya dalgasından sallanıyor. Açlıktan. Ama ben yoldayım. Ta ne vakitten, ta ne vakitten beri yoldayım. Uzun yol boyunca. Yol...

Küçük oğlan ellerini açıyor. Çivileri almaya geldim.

Demirci çivileri sayıyor. Üç kişi mi, diye soruyor.

Babam üç kişi için, dedi.

Çiviler ellere dökülüyor. Demircinin kalın parmakları var. Kü-

çük oğlanınkiler incecik, koca çivilerin yükü altında bükülü bükülüveriyorlar.

Hani ben Tanrı'nın Oğlu'yum diyen vardı, o da beraber mi?

Küçük oğlan başıyla onaylıyor. Adam hâlâ soruyor, Tanrı'nın oğlu mu?

Küçük oğlan başıyla onaylıyor. Demirci çivileri yeniden alıyor eline. Sonra gerisin geri çocuğun ellerine bırakıyor. Çocuğun minik elleri bükülü bükülüveriyorlar. Sonra diyor ki demirci: Pekâlâ.

Küçük çocuk uzaklaşıyor. Çiviler de bir parlak ki. Küçük çocuk koşuyor. Koşarken ellerinde şıkırdıyor çiviler. Demirci çekici alıyor eline. Pekâlâ, diyor demirci. Sonra küçük oğlan arkasında sesler işitiyor: Dan dun dan dun. Yine demir dövüyor, diye düşünüyor küçük oğlan. Çivi yapıyor, dünya kadar pırıl pırıl çivi.

57'yi toprağa verdiler Woronesch'te. Ben kaldım. Ama karnım aç. Ülkem bu dünya bu dünya ülkesi. Ve demirci boşuna yaptı çivileri, hey de aman, boşuna yaptı, piyade, boşuna güzel parlak çivileri. Çünkü 57'yi toprağa verdiler Woronesch'te. Dan dun yapıyor demirci. Woronesch'te. Dan dun. 57 kez dan dun. Dan dun yapıyor demirci. Dan dun yapıyor piyade. Dan dun yapıyor toplar? Ve piyano boyuna çalıyor. Dan dun dan dun dan dun...

57 her gece Almanya'ya geliyor. 9 oto tesviyecisi, 2 bahçıvan, 5 memur, 6 tezgâhtar, 1 berber, 17 çiftçi, 2 öğretmen, 1 rahip, 6 işçi, 1 müzisyen, 7 öğrenci. 57 her gece yatağıma geliyor, 57 soruyor her gece:

Bölüğün nerede senin? Ben, Woronesch'te, diye yanıtlıyorum. Sonra, toprağa verildi orada, diyorum. Woronesch'te toprağa verildi. 57 teker teker soruyor bunun üzerine: Neden? 57 kez susup kalıyorum.

57 geceleri babalarına gidiyor: 57 ve Teğmen Fischer. Teğmen Fischer benim. 57 geceleyin soruyor babalarına: Baba, neden? Ve baba 57 kez susup kalıyor. Ve üşüyor üzerinde gecelikle. Ama o da onlara katılıyor.

57 geceleyin kaymakama çıkıyor. 57 ve babalar ve ben. 57 geceleyin soruyor kaymakama: Kaymakam Bey, neden? Ve Kaymakam Bey 57 kez susup kalıyor. Ve üşüyor üzerinde gecelikle. Ama

o da onlara katılıyor.

57 geceleyin rahibe gidiyor. 57 ve babalar ve kaymakam ve ben. 57 geceleyin soruyor rahibe: Sayın Rahip, neden? Ve Rahip 57 kez susup kalıyor. Ve üşüyor üzerinde gecelikle. Ama o da onlara katılıyor.

57 geceleyin öğretmene çıkıyor. 57 ve babalar ve kaymakam ve rahip ve ben. 57 geceleyin soruyor öğretmene: Öğretmen Bey, neden? Ve öğretmen 57 kez susup kalıyor. Ve üşüyor üzerinde gecelikle. Ama o da onlara katılıyor.

57 geceleyin generale çıkıyor. 57 ve babalar ve kaymakam ve rahip ve öğretmen ve ben. 57 geceleyin soruyor generale: Generalim, neden? Ve general... general dönüp yüzlerine bile bakmıyor. O zaman babalar generali öldürüyor. Rahip mi? Rahip susup kalıyor.

57 geceleyin bakana çıkıyor. 57 ve babalar ve kaymakam ve rahip ve öğretmen ve ben. 57 geceleyin soruyor bakana: Bakan Bey, neden? Birden öyle korkuyor ki bakan. Ne güzel de şampanya sepetinin arkasına gizlenmişti, şampanyanın arkasına. Ve derken kadehini havaya kaldırıp güney ve kuzey, doğu ve batı şerefine içiyor. Ve sonra diyor ki: Almanya, arkadaşlar, Almanya! İşte nedeni! Bunun üzerine 57 birbirlerine bakıyor. Ve sonra güneye ve kuzeye, batıya ve doğuya bakıyorlar. Ve sonra soruyorlar usulcacık: Almanya mı? Bu muymuş nedeni? Sonra 57 geri dönüyor. Ve bir daha bakmıyorlar birbirlerine. 57 Woronesch'e dönüp mezarlarına giriyor. Yaşlı, perişan yüzlü hepsi. Kadınlar gibi. Anneler gibi. Ve söylenip duruyorlar sürekli: Bunun için mi? Bunun için mi? Bunun için mi? 57'yi Woronesch'te toprağa verdiler. Ben kaldım. Ben Teğmen Fischer. Yaşım 25. Daha tramvaya varacağım. Ben de tramvaya bineceğim. Ta ne vakitten, ne vakitten beri yoldayım. Ama açım. Ama olsun. 57 soruyor? Neden? Ve ben kurtuldum. Ve ta ne vakittir uzun uzun yoldayım.

Yolda. Bir adam. Bay Fischer. Bay Fischer benim. Teğmen ötede duruyor ve komut veriyor: Sol iki üç dört sol iki üç dört aman da hey aman iki üç dört sol iki üç dört piyade piyade dan dun dan dun üç dört dan dun üç dört dan dun dan dun uzun yolu arşınlı-

yorum dan dun boyuna uzun boyuna sürüp giden neden neden neden dan dun dan dun Woronesch'te bunun için Woronesch'te bunun için dan dun uzun uzun uzun yolu arşınlıyorum. Bir adam. Yaş 25. Ben. Yol. Uzun uzun. Ben. Ev ev ev duvar duvar sütçü dükkânı evin önünde bahçe inek kokusu evin kapısı.

Diş doktoru
Cumartesi için önceden randevu alınmalıdır
Duvar duvar duvar.
Hilde Bauer salağın biridir

Teğmen Fischer aptaldır. 57 soruyor: Neden? Duvar duvar kapı pencere cam cam cam fener yaşlı kadın kızarmış kızarmış gözler kızarmış patates kokusu ev ev piyano dersi dan dun bütün yolu arşınlıyorum çiviler bir parlak ki toplar bir uzun ki dan dun uzun yolu arşınlıyorum çocuk çocuk köpek top otomobil parke taşı parke taşından dan dun taş taş gri gri mor benzin lekesi gri gri uzun uzun yol uzun taş taş gri mavi soluk soluk öylesine gri duvar duvar yeşil emaye.

Gözlerdeki özür hemen giderilir
Optik ustası Terboden
Yukarıda ikinci katta

Duvar duvar duvar taş köpek köpek bacağım kaldırıyor ağaç ruh köpek düşü otomobil klakson hâlâ köpek çişini ediyor kaldırım kırmızı köpek ölü köpek ölü duvar duvar duvar uzun yol boyu pencere duvar pencere pencere pencere fenerler insanlar ışık adamlar hâlâ hep adamlar çiviler gibi pırıl pırıl yüzler işte öylesine pırıl pırıl bir de güzel pırıl pırıl ki...

Yüz yıl önce skat[1] oynarlardı. Daha yüz yıl önce skat oynarlardı. Ve şimdi şimdi de oynuyorlar hâlâ. Ve yüz yıl sonra, o zaman da hâlâ skat oynuyor olacaklar. Üç adam. Pırıl pırıl efendi yüzlerle.

Pas.

1. Üç oyuncunun 32 kartla oynadığı bir tür oyun. (ç.n.)

Hadi söyle, Karl.

Benden de pas.

Pekâlâ... elinizi sakladınız, Beyler.

Sen de pas diyebilirdin, güzel bir *ramsch*[2] oynamış olurduk.

Haydi! Haydi! Söyle koz ne?

Sinekten şaşma. Kim başlıyor oyuna?

Kim soruyorsa o.

Verin bir koz bakalım. Bir koz daha.

Ne o, Karl, sinek yok mu başka?

Bu defa yok.

O zaman bir dolaşalım şöyle bakalım. Herkeste bir kupa vardır sanırım.

Koz! Eh, Karl, sökül bakalım elindekileri. Yirmi sekiz.

Bir koz daha!

Daha yüz yıl önce oynarlardı. Skat oynarlardı. Ve yüz yıl sonra da oynayacaklar. Hâlâ skat oynayacaklar pırıl pırıl efendi yüzlerle. Ve yumruklarını masanın üzerine indirdiler mi, güm güm ötecek masa: toplar gibi. 57 adet top gibi.

Ama bir pencere ötede bir anne oturmaktadır. Önünde üç resim. Üç üniformalı adam. Solda kocası. Sağda oğlu. Ve ortada general. Kocasının ve oğlunun generali. Ve akşamleyin anne yatarken resimleri öyle bir yere koyuyor ki, yattığı yerden görebilsin. Oğlunu. Ve kocasını. Ve ortada generali. Ve sonra da generalin yazdığı mektupları okuyor. 1917. Almanya için... diye yazıyor birinde. 1940. Almanya için... diye yazıyor bir ötekisinde. Ötesini okumuyor anne. Gözleri kızarmıştır. Bir kızarmıştır ki gözleri.

Ama ben kurtuldum. Aman da hey. Almanya için. Hâlâ yoldayım. Tramvaya varacağım. İkidir serilip kaldım yerde şimdiye değin. Açlıktan. Aman da hey. Ama yürümeliyim. Teğmen komut veriyor. Yoldayım. Ta ne vakittir ne vakittir yoldayım.

Orada karanlık köşede bir adam duruyor. Karanlık köşelerde hep adamlar durur. Hep karanlık adamlar köşelerde durur. Biri duruyor orada ve elinde bir kutu bir şapka tutuyor. Pyramidon! diye uluyor adam. Pyramidon! 20 tablet yeter. Adam sırıtıyor, çün-

2. Skat oyununun bir türü. (ç.n.)

kü tıkırında işi. Bir tıkırında ki. 57 kadın, kızarmış gözlü kadınlar Pyramidon satın alıyor. 57'ye bir sıfır koy. 570. Bir sıfır daha ve bir sıfır daha. 57 000. Ve bir sıfır, bir sıfır, bir sıfır. 57 000 000. İşi tıkırında. Adam uluyor: Pyramidon. Adam sırıtıyor, işler yolunda: 57 kadın, kızarmış gözlü kadınlar Pyramidon alıyor. Kutu boşalıyor. Ve parayla doluyor şapkanın içi. Ve adam sırıtıyor. Neden sırıtmasın. Gözleri yok ki. Ne mutlu: gözleri yok. Kadınları görmüyor. 57 kadını görmüyor. Gözleri kızarmış 57 kadını.

Bir ben kurtuldum. Ama işte yoldayım. Ve yol uzun. Bir müthiş uzun ki. Ama ben tramvaya varacağım. Ve yoldayım. Ta ne vakittir yoldayım.

Odanın birinde bir adam oturuyor. Mürekkeple beyaz kâğıt üzerine bir şeyler yazıyor adam. Ve odada konuşuyor:

Sallanır açık yeşil bir ot rüzgârda
altında esmer toprak.
Ve mavi bir çiçek
sabah neminden ıslak.

Ve yazıyor beyaz kâğıda. Odaya okuyor. Mürekkepli kalemle çiziyor yeniden yazdıklarını. Odaya söylüyor.

Sallanır açık yeşil bir ot rüzgârda
altında esmer toprak.
Ve mavi bir çiçek
yatıştırır tüm kinleri.

Adam yazıyor. Boş odaya okuyor yazdıklarını. Sonra yeniden çiziyor. Sonra söylüyor odaya:

Sallanır açık yeşil bir ot rüzgârda
altında esmer toprak.
Ve mavi bir çiçek...
Ve mavi bir çiçek...
Ve mavi bir...

Adam ayağa kalkıyor. Masanın çevresinde dolanıyor. Habire masanın çevresinde. Birden olduğu yerde duruyor.

Ve durur mavi...
Ve durur mavi...
Altında esmer toprak...

Adam habire masanın çevresinde dolanıyor.

57 kişiyi toprağa verdiler Woronesch'te. Ama toprak griydi. Ve taş gibi. Ve açık yeşil otlar sallanıyordu rüzgârda. Kar vardı. Ve kar cam gibiydi. Ve mavi çiçeksiz. Milyonlarca defa kar. Ama mavi çiçek hiç yoktu. Ama odadaki adam bilemez ki bunu. Dünyada bilemez. Gözleri hep mavi çiçek görür onun. Nereye baksa mavi çiçek. Oysa, 57 kişiyi toprağa verdiler Woronesch'te. Camdan kar altında. griden de gri kar içinde. Yeşilsiz. Ve mavisiz. Kum buzsu ve griydi. Ve kar cam gibi. Ve kar kinleri yatıştırmaz ki. Çünkü 57 kişiyi toprağa verdiler Woronesch'te. 57 kişiyi toprağa verdiler. Woronesch'te toprağa.

Bu daha bir şey mi, bu daha bir şey mi, diyor koltuk değnekli kıdemli onbaşı. Ve koltuk değneğini ayağının ucuna yatırıp nişan alıyor. Bir gözünü iyice kısıyor ve koltuk değneğiyle ayak ucu üzerinden nişan alıyor. Daha bu bir şey mi, diyor. Bir gecede tam 86 İvan hakladık. 86 İvan. Bir tek makineliyle, azizim, yalnızca bir tek makineliyle bir gecede. Ertesi sabah saydıktı hepsini. Üst üste yığılıp kalmışlardı. 86 İvan. Kiminin ağzı açıktı hâlâ. Çoğunun gözleri de açıktı. Öyle, çoğunun gözleri hâlâ açıktı. Bir gecede, azizim. Kıdemli onbaşı koltuk değneğiyle karşı bankta oturan yaşlı kadına nişan alıyor. Bir tek yaşlı kadına nişan alıyor ve 86 yaşlı kadını birden vuruyor. Ama onların evleri Rusya'da. Bunu bildiği yok hiç. Ama iyi ki bilmiyor. Yoksa şimdi ne yapardı? Şu akşam vaktinde.

Bunu yalnız ben biliyorum. Ben Teğmen Fischer. 57 kişiyi toprağa verdiler Woronesch'te. Ama ben büsbütün ölmemiştim. Hâlâ yoldayım. İkidir serilip kaldım yerde şimdiye değin. Açlıktan. Çünkü sevgili Tanrı'nın kaşığı yok da. Ama mutlaka tramvaya varacağım. Ne olurdu sanki yol böyle annelerle dolu olmasaydı. 57

kişiyi toprağa verdiler Woronesch'te. Ve kıdemli onbaşı ertesi sabah 86 İvan saydı. Ve şimdi 86 anneyi koltuk değneğiyle vurup öldürüyor. Ama kendisi farkında değil, bu iyi işte. Sonra ne yapar, nereye giderdi. Sevgili Tanrı'nın kaşığı yok da. İyi ki mavi çiçekler açtırıyor ozanlar. İyi ki hep piyano çalıyor biri. İyi ki skat oynuyorlar. Hep skat oynuyorlar. Sonra ne yapar, nereye giderlerdi. Yatağının baş ucunda üç resim ile yaşlı anne, koltuk değnekleri, 86 ölü İvan, kıdemli onbaşı, çorba isteyen küçük kız ile annesi, yaşlı adamı tekmelemiş olan Timm. Sonra ne yapar, nereye giderlerdi?

Ama upuzun yol boyunca yürümeliyim. Uzun yol boyunca. Duvar duvar kapı fener duvar duvar pencere duvar duvar ve alacalı kâğıt alacalı matbaa harfiyle kâğıt.

Sigortalı değil misiniz?
Giriş belgesini doldurup URANİA Hayat Sigortası'na hayatınızı sigorta ettirerek hem kendinizi hem ailenizi Noel'de sevindirmiş olursunuz.

57 hayatlarını doğru dürüst sigorta ettirmemişti. Ve 86 ölü İvan da ettirmemişti. Ve hiçbiri de ailelerini Noel'de sevindirmedi. Kızarmış gözler hediye ettiler ailelerine. Neden onlar da Urania Hayat Sigortası'na sigortalatmadılar kendilerini. Ve şimdi kızarmış gözden geçilmiyor ortalık. Nereye baksan kızarmış, ağlamaktan kızarmış, hıçkırmaktan kızarmış gözler. Anne gözleri, kadın gözleri. Nereye baksan kızarmış, ağlamaktan kızarmış gözler. Ne diye 57 sigorta ettirmedi kendini? Hayır hayır, ailelerine Noel hediyesi vermediler. Kızarmış gözler hediye ettiler sadece. Kızarmış gözler. Oysa binlerce rengârenk tabela üzerinde: Urania Hayat Sigortası Urania Hayat Sigortası...

Evelyn güneşte durmuş şarkı söylüyor. Güneş, Evelyn'in yanı başında. Giysisinin altından bacakları ve her bir şeyi görünüyor. Ve Evelyn şarkı söylüyor. Biraz genizden söylüyor ve biraz kısık. Geceleyin hayli uzun süre yağmurda dikildi de. Ve Evelyn şarkı söylüyor. Gözlerimi yumdum mu ateş düşüyor içime. Ve gözlerimi açtım mı, Evelyn'in boydan boya bacaklarını ve her bir şeyini gö-

rüyorum. Ve Evelyn şarkı söylüyor, bakışlarım bulanıklaşıyor. Dünyanın tatlı yok oluşunu söylüyor Evelyn. Geceyi söylüyor ve şnapsı, yaralı dünyanın iniltileriyle dolu, insanın gırtlağını fena halde yakan şnapsı. Sonu söylüyor Evelyn, dünyanın sonunu, çıplak, ince bacakları arasında ve tatlı: dünyanın kutsal, tanrısal ve sıcak yok oluşunu. Ah, ıslak otlar gibi söylüyor Evelyn, koku ve şehvetle öylesine ağır, öylesine yeşil. Öylesine koyu yeşil, akşamları Evelyn'in oturduğu ve etekliğinin altında ay solukluğunca görünen dizlerinin içime ateş düşürdüğü bankların yanı başındaki boş bira şişelerince yeşil.
Söyle, Evelyn, şarkılarınla götür beni ölüme. Dünyanın tatlı yok oluşunu söyle, insanın gırtlağını yakan şnapsı söyle, otça yeşil sarhoşluğu söyle. Ve Evelyn otça soğuk elini aysı soluk dizleri arasına kıstırıyor, bir ateş düşüyor içime.

Ve Evelyn şarkı söylüyor. Gel sevgili mayıs ve yeşillendir, diye şarkı söylüyor ve otça soğuk elimi dizleriyle tutuyor. Gel sevgili mayıs ve yeşillendir yeniden mezarları. İşte bu şarkıyı söylüyor Evelyn. Gel sevgili mayıs ve yeşillendir savaş alanlarını bira şişesi yeşilliğince ve şarkım gibi yeşillendir yıkıntıları, o devcileyin yıkıntı deryasını, içki tatlılığındaki yok oluş şarkım gibi yeşillendir. Ve bankın üzerinde oturmuş Evelyn, hummalı bir sesle hasta bir şarkıyı mırıldanıyor, bir üşüme alıyor beni. Gel sevgili mayıs ve parıldat yeniden gözleri, diye şarkı söylüyor Evelyn ve dizleriyle elimi tutuyor. Söyle Evelyn söyle, şarkılarınla bira şişesince yeşil otlar altına yatır beni, kum ve balçık ve toprak olduğum otların altına. Söyle Evelyn, söyle ve şarkılarınla yıkıntı denizlerinin ve savaş alanlarının ve toplu mezarların üzerinden senin o tatlı, sıcak, genç kızsı ve mahrem, aysı sarhoşluğuna götür beni. Söyle, Evelyn, söyle, binlerce bölük, geceler içinden yürüyüşe koyuldu mu, söyle, binlerce top, tarlaları sürdü ve kanla gübreledi mi. Söyle, Evelyn, duvarlar saatlerini ve resimlerini yitirdiler mi, şarkılarınla o içki yeşili sarhoşluklar içerisine ve senin o dünyanın tatlı yok oluşu içerisine koy beni. Söyle, Evelyn, söyle, şarkılarınla o genç kız yaşamının içerisine al beni, o mahrem gecelerdeki genç kız duygularının koynuna al, ve öylesine tatlıdır ki

bu duygular, ısınır içim yeniden, yaşamaktan ısınır sıcacık olur. Gel sevgili mayıs ve yeşillendir yeniden otları, söyle bira şişesi yeşilliğince, söyle Evelyn yeşilliğince. Söyle, Evelyn, söyle!

Ama o kız şarkı söylemiyor. Kız mı, o sayıyor, çünkü yuvarlak bir karnı var kızın. Karnı biraz fazla şiş. Ve şimdi bütün gece dikilmiş duruyor peronda, 57'nin biri sigortalı değildi de. Ve şimdi bütün gece vagonları sayıyor. Bir lokomotifin on sekiz tekerleği var. Bir yolcu vagonunun 8. Bir yük vagonunun 4. Şiş karınlı kız, vagonları ve tekerlekleri sayıyor... tekerlekler tekerlekler, tekerlekler... 78, diyor birinde, eh hiç de fena değil bu kadarı, 62 diyor sonra, herhalde yeter görünmüyor bu kadarı. 110, diyor, bu kadarı yeter. Sonra bırakıveriyor kendini ve trenin önüne düşüyor. Trenin bir lokomotifi, 6 yolcu vagonu ve beş yük vagonu var. Hepsinde 86 tekerlek var. Yeter. Tren 86 tekerleğiyle geçip gidiyor, şiş karınlı kız yok oluyor ortadan. Bayağı yok oluyor. Biraz, birazcık olsun bir şey kalmıyor geride. Mavi çiçeği yoktu kızın ve kimse onun için piyano çalmıyordu ve kimse onunla skat oynamıyordu. Ve sevgili Tanrı'nın onun için bir kaşığı yoktu. Ama Demiryolu İdaresi'nin sürüyle güzel tekerleği vardı. Kız neylesin, nereye gitsindi? Çünkü sevgili Tanrı'nın bir kaşığı bile yoktu onun için. Ve şimdi kızdan bir şey kalmadı geriye, hiçbir şey.

Bir ben. Ben hâlâ yoldayım. Hâlâ hâlâ yolda. Ta ne vakittir ta ne vakittir ta ne vakittir yolda ta yolda. Yol uzun. Yolu ve açlığı tüketemeyeceğim galiba. Her ikisi de bir uzun ki.

Zaman zaman bağırıyorlar. Solda top sahasında. Sağda büyük bir binada. Zaman zaman bağırıyorlar. Ve yol tam aradan geçiyor. Yolda ben gidiyorum. Ben Teğmen Fischer. Yaşım 25. Açım. Ta Woronesch'ten geliyorum. Ta ne vakittir yoldayım. Solda top sahası var. Ve sağda büyük bir bina. Binada oturanlar var. 1 000. 2 000. 3 000. Ve oturanlardan hiçbiri bir şey konuşmuyor. Ve bir orkestra çalıyor önde. Ve birkaç opera sanatçısı bir şeyler okuyor. Ve 3 000 kişi hiç ağzını açmıyor. Elleri yüzleri tertemiz. Saçları güzelce taranmış ve temiz pak gömlekler giymişler. Ve kocaman binada oturmuşlar, bir heyecan fırtınasına kaptırmışlar kendilerini. Ya da esrikliğe. Ya da işte öylesine vakit geçiriyorlar. Bi-

linmez ki. Oturuyorlar ve elleri yüzleri tertemiz ve heyecan fırtınasına kaptırmışlar kendilerini. Ama bilmiyorlar ki, ben açım. Bunu bilmiyorlar. Benim burada duvar dibinde dikildiğimi sonra –Woronesch'ten gelen benim, ve uzun açlıklarla uzun yollardayım, ta ne vakittir yollardayım– açlıktan, açlıktan daha fazla yürüyemediğim için burada duvar dibinde dikildiğimi bilmiyorlar. Ama nereden bilsinler ki. Duvar, kalın, saçma bir duvar var arada. Ve duvarın dibinde dizlerim titreyerek dikiliyorum ve temiz pak giysiler içinde oturuyorlar arkada ve pazarları gelip kendilerini heyecan fırtınasına kaptırıyorlar On mark ödeyip ruhlarında kasırgalar estiriyor, midelerinin altını üstüne getiriyor ve sinirlerini uyuşturuyorlar. On mark öyle çok para ki. Benim karnım için çok para. Ama on marka satın aldıkları biletler üzerinde PASYON yazıyor. AZİZ MATTA PASYONU. Ama büyük koro arada BARABBAS diye haykırınca, kana susamış ve kanlı BARABBAS diye haykırınca, sıralarda yuvarlanmıyorlar aşağı, temiz pak gömlekler giymiş binlerce kişi yuvarlanmıyor. Hayır, sonra ağlamıyorlar ve yakarmıyorlar da ve büyük koro BARABBAS diye haykırınca, doğrusu yüzlerinde asla çok bir şey sezilmiyor ve ruhlarında asla sezilmiyor. Biletler üzerinde AZİZ MATTA PASYONU yazıyor on marka karşılık. Pasyon'da en önde oturabilir ve Pasyon pek gürültülü yaşanabilir ya da biraz arkalarda boğuk, kısık. Ama hepsi de birdir. Büyük koro BARABBAS diye haykırınca, pek bir şey sezilmiyor yüzlerde. Hepsi de doğrusu Pasyon'da kendilerini iyi tutuyorlar. Felaket ve acıdan hiçbiri bozulmuyor saç tuvaletlerinin. Hayır bozulmuyor, çünkü felaket ve acılar sadece önde söyleniyor, kemanlarla çalınıyor ve müzikle sunuluyor. Ve BARABBAS... bağırıcıları da nihayet öylesine bağırıyorlar, nihayet bağırsınlar diye para alıyorlar. Ve büyük koro bağırıyor BARABBAS. Teğmen Fischer, ANNE! diye bağırıyor uçsuz bucaksız yolda. Teğmen Fischer benim. BARABBAS diye haykırıyor tertemiz yıkanmışların korosu. Ve Teğmen Fischer'in karnı AÇIM! diye uluyor. Teğmen Fischer benim. Gol! diye bağırıyor binlerce kişi top sahasında. BARABBAS! diye bağırıyorlar yolun solundan. GOL! diye bağrışıyorlar yolun sağından. Ben ise arada WORONESCH! diye

bağırıyorum. Ama binlerce kişi karşı bağırışlarda bulunuyor. BARABBAS! diye bağırıyorlar sağda. GOL! diye bağırıyorlar solda. PASYON'u çalıyorlar sağda. TOP oynuyorlar solda. Ben ara yerde dikiliyorum. Ben. Teğmen Fischer. 25'lik bir genç. 57 milyon yıl yaşamış bir ihtiyar. Woronesch yılları. Anne yılları. 57 milyon yol yıllarınca ihtiyar. Woronesch yılları. Ve sağda BARABBAS! diye bağırıyorlar. Ve solda GOL! diye bağırıyorlar. Ve ara yerde ben dikiliyorum annesiz yalnız. Sallantılı dünya dalgasında annesiz yalnız. Yaş 25. Woronesch'te toprağa verdikleri 57 kişiyi tanıyorum, bir şeycikten haberi olmayan ve öyle de olsun istemeyen 57'yi gece gündüz tanıyorum. Ve sabahleyin gözleri ve ağızları açık, makinelinin önünde serilmiş yatan 86 İvan'ı tanıyorum. Ve çorbasız küçük kızı ve koltuk değnekleriyle kıdemli onbaşıyı tanıyorum. BARABBAS! diye bağırıyorlar sağda on marka karşılık, tertemiz yıkanmışların kulaklarına. Ama ben yatağının baş ucunda üç resim duran yaşlı kadını ve kendisini trenin önüne atan karnı şiş kızı tanıyorum. GOL! diye bağırıyorlar solda, binlerce kez GOL! Ama yaşlı adamı tekmelediği için gözüne uyku girmeyen Timm'i tanıyorum ve kör adamdan Pyramidon satın alan kızarmış gözlü kadınları tanıyorum. PYRAMİDON iki mark yazıyor küçük kutu üzerinde. PASYON yazıyor yolun sağında biletin üzerinde, PASYON 10 mark. KUPA MAÇI yazıyor yolun solunda dört marklık mavi, çiçeksi mavi biletler üzerinde. BARABBAS! diye haykırıyorlar sağda. GOL! diye bağırıyorlar solda. Ve boyuna uluyor kör adam: PYRAMİDON! Ara yerde yapayalnız ben dikiliyorum, annesiz yalnız, dalga üzerinde, sallantılı dünya dalgasında yalnız. Ve açlığım uluyor! Ve Woroensch'teki 57'yi tanıyorum. Ben Teğmen Fischer. Yaş 25. Ötekiler GOL! diye ve büyük koro BARABBAS! diye bağırıyor. Bir ben kurtuldum. Kurtulmaz olaydım keşke. Ama iyi ki, tertemiz yıkanmışlar Woronesch'teki o 57'yi tanımıyor. Yoksa Pasyon'a ve kupa maçına nasıl dayanabilirlerdi? Bir ben hâlâ yoldayım. Woronesch'ten beri. Aç karınla ta ne vakittir ta ne vakittir yolda. Çünkü ben kurtuldum da. Ötekiler toprağa verildi Woronesch'te. 57. Bir beni unuttular işte. Ne diye unuttular sanki? İşte şimdi duvardan başka neyim var? Du-

var tutuyor beni. Duvar boyunca yürümeliyim. GOL! diye bağırıyorlar arkamdan. BARABBAS! diye bağırıyorlar arkamdan. Uzun uzun yol boyunca. Ve çoktan yürüyecek halim kalmadı. Ve duvardan başka bir şeyim yok, çünkü annem artık yok da. Yalnız 57 var. 57 milyon kızarmış gözlü anne, bir müthiş peşimdeler ki. Yol boyunca. Ama Teğmen Fischer komut veriyor. Sol iki üç dört sol iki üç dört aman da hey de BARABBAS mavi çiçek bir ıslak ki kandan aman da hey aman toprağa verildi piyade top sahası altında top sahası altında.

Çoktan yürüyecek halim kalmadı, ama laternacı ihtiyarın müziği de bıçak gibi. Gülüp eğlenin, diye şarkı söylüyor ihtiyar, yol boyunca. Eğlenin, siz Woronesch'tekiler, aman da hey eğlenin işte mavi çiçek açtığı sürece eğlenin tadını çıkarın yaşamın laterna çaldığı sürece.

İhtiyar, bir tabut gibi şarkı söylüyor. Öylesine usulcacık. Gülün eğlenin! diyor, ta ki, diyor, işte öylesine usulcacık şarkı söylüyor, öylesine mezarımsı, solucanımsı, öylesine toprağımsı, öylesine Woronesch'imsi söylüyor, gülün eğlenin, diyor, o baş dönmesi lambacık ışık saçtığı, sarmaşıklar çiçek açtığı sürece!

Ben Teğmen Fischer, diye haykırıyorum. Ben kurtuldum. Ta ne vakittir uzun yolu tepip duruyorum. Ve 57 kişiyi toprağa verdiler Woronesch'te. Hepsini de tanıyorum.

Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı.

Yaşım 25, diye bağırıyorum.

Gülün eğlenin, diyor laternacı.

Açım, diye bağırıyorum ben.

Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı ve laternasında renk renk oyuncak kuklalar salıncak gibi sallanıyorlar. Ne güzel renk renk kuklaları var letarnacının. Bir alay güzelim kuklamsı adamlar. Bir boksörü var laternacının. Boksör iri ve salak yumruklarını havada sallıyor ve sesleniyor: Boksörüm ben! Ve ustalıkla hareket ettiriyor vücudunu. Sonra semiz, yaşlı bir adamı var laternacının. Adamın para dolu şişkin, salak bir torbası var. Ben yöneticiyim, diye bağırıyor semiz adam ve ustalıkla hareket ettiriyor vücudunu. Bir de generali var letarnacının. Generalin şişko,

salak bir üniforması var. Ben emir veririm, diye bağırıyor habire, ben emir veririm! Ve ustalıkla hareket ettiriyor vücudunu. Ve bir Dr. Faust'u var laternacının. Ve Dr. Faust bağırıyor ve haykırmıyor. Ama öyle korkutucu hareket ettiriyor, öyle korkutucu hareket ettiriyor ki vücudunu.

Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı ve oyuncak kuklalar salıncaksı salıncaksı sallanıyorlar. Bir müthiş sallanıyorlar ki. Ne güzel kuklaların var, laternacı, diyorum ben. Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı. Ama ya o gözlüklü adam ne yapıyor öyle? Ak önlüklü gözlüklü adam, diye soruyorum. Ne bağırıyor ne boks yapıyor ne yönetiyor ne de emir veriyor. Peki ne yapıyor ak önlüklü adam, işte öylesine korkutucu hareket ettiriyor vücudunu, işte öylesine korkutucu hareket ettiriyor! Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı, düşünüyor, şarkı söylüyor laternacı, düşünüyor ve araştırıyor ve buluyor. Peki bulduğu ne gözlüklü adamın, işte öyle korkutucu hareket ettiriyor vücudunu. Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı, gözlüklü adam bir toz buluyor, yeşil bir toz, umutsu yeşil bir toz. Peki yeşil tozla ne yapabilir ki, laternacı, çünkü korkutucu korkutucu hareket ediyor. Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı, umutsu yeşil tozdan bir kaşıkçık püskürtülmeye görsün, umutla dolu püskürtülmeye görsün, 100 milyon insanı öldürmeye yeter. Ve gözlüklü adam buluyor, buluyor. Gülün eğlenin işte ta ki, diye şarkı söylüyor laternacı. Gözlüklü adam buluyor, diye bağırıyorum ben. Gülün eğlenin işte ta ki, diye şarkı söylüyor laternacı, gülün eğlenin işte, ta ki...

Ben Teğmen Fischer. Yaşım 25. Laternacının elinden çekip alıyorum ak önlüklü adamı. Gülün eğlenin işte ta ki. Adamın, ak önlüklü, gözlüklü adamın kafasını koparıyorum. Ak önlüklü, gözlüklü adamın, yeşil tozlu adamın kıvırıp çıkarıyorum kollarını. Gülün eğlenin işte ta ki. Laternacının umut yeşili toz bulucusunu orta yerinden kırıyorum. Orta yerinden kırıp atıyorum. Orta yerinden kırıp atıyorum. Artık tozları falan birbirine karıştıramaz. Artık toz falan bulamaz. Ortadan ortadan kırıp atıyorum.

Neden benim güzel kuklamı kırıp attın, diyor laternacı, öylesine zeki, öylesine bilgeydi ki, tıpkı Faust gibi, öylesine zeki ve bil-

ge ve öylesine buluş gücü olan biriydi. Neden benim gözlüklü kuklamı parçaladın, neden, diye soruyor laternacı.

Yaşım 25, diye bağırıyorum. Hâlâ yoldayım, diye bağırıyorum. Açım, diye bağırıyorum. İşte onun için parçaladım önlüklü adamı. Biz tahtadan ve umuttan kulübeler içinde otururuz, diye bağırıyorum, ama otururuz. Ve kulübelerimizin önünde de pancarlar ve raventler yetişir. Kulübelerimizin önünde domatesler ve tütün yetişir. Korkuyoruz! diye bağırıyorum. Yaşamak istiyoruz! diye bağırıyorum. Tahtadan ve umuttan kulübelerde yaşamak! Çünkü domates ve tütün yetişir nasıl olsa. Yetişir nasıl olsa. Yaşım 25, bağırıyorum, işte onun için ak önlüklü, gözlüklü adamı öldürdüm. Onun için tozcu adamı parçaladım. Onun için onun için onun için... Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı, gülün eğlenin işte ta ki ta ki ta ki gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı ve müthiş büyük kutusundan gözlüklü ve ak önlüklü ve elinde bir kaşıkçık, evet umutsu yeşil tozla dolu bir kaşıkçık tutan yeni bir kukla çıkarıyor. Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı, gülün eğlenin ta ki bende daha o kadar çok çok ak adam var ki öylesine müthiş müthiş çok ki. Ama o kadar korkutucu korkutucu hareket ediyorlar ki, diye bağırıyorum ben ve yaşım 25 ve korkuyorum ve tahtadan ve umuttan bir kulübe içinde oturuyorum. Ve domates ve tütün, onlar yetişir nasıl olsa.

Gülün eğlenin ta ki, diye şarkı söylüyor laternacı.

Ama öyle korkutucu hareket ediyor ki, diye bağırıyorum ben.

Hayır, o hareket etmiyor, hareket ettiriliyor.

Peki, onu hareket ettiren kim, hareket ettiren kim?

Ben, diyor laternacı öylesine tüyler ürpertici, ben diyor.

Korkuyorum, diye bağırıyorum ben ve elimi yumruk yapıyor ve yumruğu laternacının suratına indiriyorum. Ama hayır indiremiyorum; yüzünü, onun korkunç yüzünü bulamıyorum çünkü. Yüzü boynunun bir yukarısında ki. Yetişemiyorum yumruğumla. Ve laternacı öyle korkutucu korkutucu gülüyor ki. Ama bulamıyorum yüzünü, bulamıyorum yüzünü. Çünkü bir uzak ki yüzü ve öylesine gülüyor öylesine korkutucu gülüyor ki. Öylesine korkutucu gülüyor ki.

Yolda bir adam koşuyor. Korkular içinde. Anneciği tarafından bir başına bırakılmış. Ve şimdi dehşet verici bağırıp duruyorlar ki arkasından. Neden? diye bağırıyorlar Woronesch'ten 57. Neden? Almanya, diye bağırıyor Sayın Bakan. Barabbas! diye bağırıyor koro. Pyramidon, diye bağırıyor kör adam. Ve ötekiler gol! diye bağırıyor. 57 kez gol! Ve önlüklü adam, ak önlüklü, gözlüklü adam bir korkunç hareket ediyor ki. Ve buluyor ve buluyor ve buluyor. Ve küçük kızın yok kaşığı. Ama gözlüklü adamın var, yüz milyona bile yeter. Gülün eğlenin, diye şarkı söylüyor laternacı.

Yolda bir adam koşuyor. Uzun uzun yol boyunca. Korkular içinde. Korkularıyla dünya içinde koşup duruyor. Sallantılı dünya dalgasında. O adam benim. Yaşım 25. Ve yoldayım. Ta ne vakittir; hâlâ yoldayım. Tramvaya varacağım. Tramvaya binmeliyim. Çünkü hepsi peşimde. Bir fena peşimdeler ki. Bir fena peşimdeler ki. Bir adam, korkularıyla yolda koşup duruyor. Adam benim. Bir adam kendisini kovalayan bağırmalardan kaçıyor. Adam benim. Bir adam domateslere ve tütüne inanıyor. Adam benim. Bir adam tramvaya atlıyor. Sarı iyi tramvaya. Adam benim. Ve tramvayda gidiyorum, iyi, sarı tramvayda.

Nereye gidiyoruz, diye soruyorum ötekilere. Top sahasına mı? *Aziz Matta Pasyonu*'na mı? Tahtadan ve umuttan domatesli ve tütünlü kulübelere mi? Nereye gidiyoruz, diye soruyorum ötekilere. Kimse bir şey söylemiyor ama bir kadın oturuyor ötede, kucağında üç resim tutuyor. Ve üç adam oturmuş skat oynuyorlar. Ve koltuk değnekli adam ve çorbasız küçük kız ve şiş karınlı kız da oturuyor ileride. Ve biri piyano çalıyor. Ve 57, tramvayın yanı sıra rap rap yürüyor. Aman da hey de aman da hey de Woronesch'te ne yamandı piyade. Başta Teğmen Fischer yürüyor. Teğmen Fischer benim. Ve benim arkamdan annem geliyor. 57 milyon kez arkamdan geliyor. Peki nereye gidiyoruz, diye soruyorum biletçiye. Derken umutsu yeşil bir bilet uzatıyor bana. üzerinde Matta-Pyramidon yazıyor. Hepimiz bir ücret ödemek zorundayız, diyor ve elini açıp uzatıyor bana. Ben de ona 57 kişiyi veriyorum. İyi ama nereye gidiyoruz, diye soruyorum ötekilere. Hani bilmeliyiz: nereye? O zaman diyor ki Timm: Bunu biz

de bilmiyoruz. Bilene de aşkolsun. Ve hepsi birden başlarıyla söyleneni onaylıyor ve homurdanıyorlar: Bilene de aşkolsun. Ama biz gidiyoruz. Dan dun ötüyor tramvayın zili ve kimse bilmiyor nereye. Ama hep birlikte tramvayda gidiyorlar. Ve biletçi anlaşılmaz bir yüz takınıyor. Yüzünde on bin kırışıkla asırlık bir biletçi. İyi bir biletçi mi, yoksa kötü bir biletçi mi, kestirilemiyor. Ama herkes bir ücret ödüyor kendisine. Ve hep birlikte tramvayda gidiyorlar. Ve kimse bilmiyor: iyi bir biletçi mi, yoksa kötü bir biletçi mi? Ve kimse bilmiyor: nereye? Dan dun ötüyor tramvayın zili. Ve kimse bilmiyor: nereye? Ve gidiyorlar: hep beraber. Ve kimse bilmiyor... ve kimse bilmiyor... ve kimse bilmiyor...

Ölümünden Sonra Yayımlanan Öyküleri

Şişifoş ya da Dayımın Garsonu

Dayım, gazinonun sahibi değildi kuşkusuz. Ama gazinoda tanıdığı bir garson vardı. Öylesine bir sadakat ve saygıyla dayıma hizmet ediyordu ki, bizler onun için "Bu dayımın garsonu" diyorduk hep ya da "Ha evet, dayımın garsonu!"

Dayım ile garson tanıştıklarında ben de vardım. O zamanlar boyum, burnum masaya erişecek kadardı ancak. Ama bunun için de masanın temiz olması gerekir, her masa da temiz olmayabilirdi kuşkusuz. Annem de fazla ihtiyarlamış değildi o zamanlar. Biraz yaşlıydı yaşlı olmaya, ama her ikimiz de henüz öyle gençtik ki, dayım ile garsonun tanışması sırasında utancımızdan yerin dibine geçtik. Evet, annem ile ben de vardık söz konusu tanışmada.

Dayım da vardı kuşkusuz, garson da vardı. Birbirleriyle tanışacak olanlar onlardı çünkü, olayın başkişileri onlardı, annem ile ben figüran rolünü oynuyorduk sadece. Tanışmada hazır bulunduğumuz için sonradan bin pişman olmuştuk, çünkü tanışma hakaretler, suçlamalar, gülüşmeler ve bağırıp çağırmalarla dolup taşan olmadık sahnelerin yaşanmasına yol açmıştı. İşin dövüşe kadar varmasına ramak kalmıştı hatta. Dayımdaki konuşma özrü az kalsın böyle bir şeye yol açacaktı. Ama işte tek bacağı vardı dayımın, bu da bir dövüşün baş göstermesini önlemişti. Diyeceğim güneşli bir pazar ikindisi her üçümüz, dayım, annem ve ben, geniş, görkemli ve rengârenk bir bahçeli gazinoda oturuyorduk. Çevremizde bizden başka iki yüz üç yüz kişi daha vardı, onlar da bizim gibi yaz sıcağında terleyip duruyordu. Köpekler masa altlarının gölgeliğine sığınmıştı, arılar pasta tabakları üzerine konup

kalkıyor ya da çocukların limonata bardaklarının etrafında dolanıyorlardı. Hava öylesine bunaltıcı, bahçe öylesine doluydu ki, sanki herkes onlara eziyet olsun diye bahçeye toplanmış gibi bütün garsonların yüzü asılmıştı. Neden sonra içlerinden biri de bizim masaya yaklaştı.

Dediğim gibi dayım peltek konuşan biriydi. Öyle pek fazla bir pelteklik değildi bu, ama yine de konuşurken açıkça belli ediyordu kendini. Dayım s'leri bir türlü söyleyemiyor, z'leri de yine doğru dürüst çıkaramıyordu konuşurken. Ne zaman bir sözcük s gibi sert bir ses içerse, bunu yumuşak, sulu bir ş sesine dönüştürüyordu. Bu arada dudaklarını hayli öne çıkarıyor, uzaktan bakınca ağzı tavuk poposuna benzer bir görünüm alıyordu.

Evet, garson bizim masanın önüne gelmiş dikiliyor, elindeki mendili sallayarak bizden önceki müşterilerden kalmış pasta kırıntılarını örtünün üzerinden temizlemeye çalışıyordu. (Elindekinin aslında mendil değil, bir çeşit peçete olması gerektiğini ancak pek çok yıl sonra öğrenmiştim.) Diyeceğim elindeki bu nesneyi sallayıp güçlükle soluyarak asabi bir tavırla sordu:

"Buyurunuş!"

Alkolsüz içkilerin pek yüzüne bakmayan dayım, alışkanlığı uyarınca:

"Evet" dedi, "iki aşbah, delikanlı için de bir fanta ya da bir gaşoş!"

Garsonun yüzü sapsarı kesilmişti. Oysa yaz ortasında bulunuyorduk, garsonluk yaptığı yerde bir bahçeli gazinoydu nihayetinde. Ama belki de aşırı çalışmaktan bitkin düşmüştü. Ve ansızın dayımın parlak, esmer cildinin de sarardığını gördüm. O anda garson, bir yanlış anlama olasılığına karşı siparişi yinelemekteydi:

"Baş üştüne! İki aşbah, bir gaşoş!"

Dayım kaşlarını kaldırarak anneme baktı, annemden çok acele, çok önemli bir şey ister gibiydi. Ama aslında hâlâ bu dünyada yaşıyor mu, anlamak istemişti, o kadar. Derken uzaktaki bir top gümbürtüsünü çağrıştıran bir sesle gürledi:

"Bana bakşanışa kuşum! Çıldırdınış mı şiş? Evet, şiş! Benim peltek konuşmamla eğleniyorşunuş ha?"

Garson, masanın başında dikiliyordu. Birden titremeye başladı. Elleri titriyor, gözkapakları titriyor, dizleri titriyordu. Acıdan, hırstan, serinkanlılığını kaybetmekten titreyerek, dayım gibi top gümbürtüsünü andıran bir sesle cevap vermeye çalışıp şöyle dedi: "Benimle alay etmekten şıkılmıyor muşunuş. Hiç yakıştıramadım şişe, efendim!"

Şimdi garsonun her tarafı titremeye başlamıştı. Ceketinin uçları. Pomatlı başına yapıştırılmış saç telleri. Burun kanatları ve fazla bir yer kaplamayan alt dudağı.

Oysa dayımın vücudunda titreyen bir şey yoktu. Dayıma hayranlık duyuyordum. Ne var ki, garsonun kendisi için kullandığı şıkılmıyor musunuz, sözcüğünü duyar duymaz, yine de fırlayıp ayağa kalkmaktan kendini alamamıştı. Daha doğrusu, gerçek anlamda böyle bir şey yapmış değildi. Tek bacağıyla ayağa kalkması hayli zahmetli ve güç bir şeydi. Dayım oturduğu yerde kalmış, ama yine de kalkmıştı ayağa. İçte gerçekleştirdiği bir eylemdi bu. Ve bu da tastamam yeterliydi. Dayımın bu içte doğrulup kalkışını, kendisine yönelik bir saldırı gibi algılayan garson, titrek ve sarsak, iki kısa adımla geriye çekilmişti. Dayım ile garson, iki düşman gibi karşı karşıya dikilmiş duruyorlardı. Dayım yerinde oturmasına karşın böyleydi durum. Dayım gerçekten ayağa kalksa, belki bu kez garson oturacaktı. Dayım oturmayı sürdürebilirdi rahatlıkla, çünkü böyle bir konumda da boyu garsonunkinden aşağı değildi, ikisinin de başları aynı hizada bulunuyordu. Şimdi her ikisi de karşı karşıya durmuş, birbirine bakıyordu. İkisinin de fazlasıyla kısaydı dili. İkisi de peltek konuşuyordu. Ama her birinin öbüründen düpedüz değişik bir yazgısı vardı.

Ufak tefek, küskün, hırpalanmış, ayak altında çiğnenmiş, yılgın, ezilmiş garson. Ufak tefek garson. Gerçek bir garson: bezgin, davranışlarında hiç değişmeyen bir nezaket, belli bir kokudan, belli bir yüzden yoksun, belli bir numara verilmiş, yıkanmaktan rengi atmış, öyleyken biraz pis görünen biri. Ufak tefek bir garson. Kalem parmaklı, yaltakçı, steril, yılışık, saçları güzelce taranmış, cildi sinekkaydı tıraştan morarmış, kızıp sinirlenmekten sararmış, pantolonunun arka cebi boş, yan cepleri şişkin, ayak-

kabısının topuğu yamulmuş ve sürekli ter içinde bir yakalıkla... ufak tefek garson.

Dayım mı? Ah, dayım! İri cüsseli, esmer, homurdanıp duran, gür, bas sesli, kahkahalar savuran, hayat dolu, varlıklı, devasa, serinkanlı, kendinden emin, tok, güçlü kuvvetli... dayım.

Ufak tefek garson ve benim boylu poslu dayım. Yük arabalarına koşulan bir beygir ile bir zeplin gibi birbirinden değişik iki insan. Ama ikisi de kısa dilli. İkisi de konuşma özürlü. İkisi de sulu ve yumuşak ş'li. Ne var ki, garson dışlanmış, yazgısının sillesini yemiş dik kafalı, gözü korkutulmuş, düş kırıklığına uğramış, yalnızlık içinde, hırçın.

Ve küçülmüş, küçüldükçe küçülmüş. Her Tanrı'nın günü eğlenilmiş kendisiyle, her gittiği masada gülümsemelere, gülmelere, acımalara, sırıtmalara, bağırmalara konu edilmiş. Her gittiği masada içine kapanarak, sinerek, büzülerek her Tanrı'nın günü binlerce kez santim santim küçülmüş. Hizmet ettiği masalarda müşterilerden sipariş alırken, her "Buyurunuş!" deyişinde binlerce kez küçülmüş, küçüldükçe küçülmüş. Dili, bu devcileyin et parçası, gereğinden çok kısa dili, bir biçimden yoksun bu kocaman et parçası onu altında ezip bir cüceye dönüştürmüştü: ufak tefek, ufak tefek garson.

Ve benim dayım! Dili gereğinden çok kısa, ama sanki böyle bir dile sahip değilmiş gibi davranan dayım! Gülme söz konusu olduğunda herkesten gür bir sesle gülebilen dayım! Tek bacaklı, devasa, peltek peltek konuşan biri. Ama vücudunun her santimetresinde, ruhunun her zerresinde bir Apollon. Otomobil sürücüsü, hanımları arabasına alıp götüren, çok hızlı araba kullanan, kendi arabasıyla yarışlara katılan biri. Dayım, içkiye düşkün dudaklarından ezgi eksik olmayan, zorba, nüktedan, onun bunun kulağına eğilip açık seçik latifeler fısıldamaktan hoşlanan, onu bunu baştan çıkaran, kadın ve konyağa bayılan, kısa dilli, gözleri kıvılcımlı, içi köpürüp coşan, çevresine serpintiler, tükürükler saçan dayım! İçkici, her işten zaferle çıkan, bacağındaki protez takır tukur eden, yayvan yayvan sırıtan, dili gereğinden kısa, ama sanki böyle bir dile hiç sahip değilmiş gibi davranan dayım!

İşte böyle karşılıklı dikilmiş duruyorlardı. Biri karşısındakinin kanlısı olmaya hazır, ölümcül yara almış, öbürü gülmeye hazır, kahkahayla gırtlağına kadar dolu. Çevrelerinde de altı yedi yüz göz ve kulak, gezip dolaşanlar, kahve içenler, afiyetle pasta atıştıranlar, ortadaki manzaraya biradan, gazozdan ve arı sokmasından daha büyük bir keyifle kucak açanlar. Ah, ortada da annem ve ben. Kızıl saçlı başıyla, utanıp sıkılarak, giysileri içine gömülmüş oturan ben. Ve katlanacağımız sıkıntılı durumların başındaydık henüz.

"Hemen gaşinonun şahibini çağır buraya, şişi şaldırgan herif! Duydun mu! Müşterilerle böyle eğlenmek neymiş göştereyim şana!"

Dayım bilerek pek yüksek sesle konuşuyor, çevredeki altı yedi yüz kulağın söylediklerinden hiçbir sözcüğü kaçırmamasını istiyordu. Asbach dayımı uyarmış, onu neşeli bir havaya sokmuştu. Kocaman, iyicil, geniş ve esmer yüzü haz dolu bir sırıtışla kaplanmıştı. Işıl ışıl tuzlu ter taneleri, alnından fışkırıp yukarıdan aşağı kayarak iri elmacık kemiklerine akıyordu. Ne var ki, garson, dayımda algıladığı her şeye bir kötülük, bir bayağılık, bir aşağılama ve kışkırtma gözüyle bakıyordu. Kırış kırış, çukura gömülmüş, hafifçe titreyen yanaklarıyla oracıkta duruyor, yerinden kımıldamıyordu.

"Kulaklarınış şağır mı yokşa? Gaşinonun şahibini bulup getirin buraya, anladınış mı, şoytarı herif şişi! Durmayın haydi, yokşa altınışa mı yaptımş, şişi ucube cüce, şişi!"

Birden cüce garson, peltek peltek konuşan ufak tefek garson bizim hepimizi, ayrıca kendisini hayrette bırakarak yüce kalpli, güçlü bir tavır takındı. İyice yaklaştı masamıza, mendilini tabaklarımızın üstünde sağa sola gezdirdi, diz kırıp tam bir garson eğilişiyle eğildi önümüzde. Küçük, erkeksi, kararlı ve alçak bir ses ve çok etkileyici bir nezaketle: "İşninişle!" diyerek masamızda boş duran dördüncü sandalyeye oturdu ufak tefek, cesur ve serinkanlı. Ama serinkanlılığı yalancıktandı. Çünkü o pervasız, küçük garson yüreğinde horlanıp ürkütülmüş bir ucubenin isyan ateşi tedirgin yanıp durmaktaydı. Dayımın yüzüne bakmayı bile

göze alamıyordu. Ufak tefek ve önyargısız oturuvermişti oracığa, öyle sanıyorum ki, poposunun ancak sekizde biri sandalyeye değmekteydi. (O aşırı alçakgönüllüğüyle sekizde birden fazla bir popoya sahipse kuşkusuz.) Sandalyede oturuyor, önüne, kahve lekelerinden grileşmiş beyaz masa örtüsüne bakıyordu. Derken kalın cüzdanını cebinden çıkardı ve her şeye karşın biraz erkeksi bir tavırla masaya koydu. Masaya cüzdanı pattadan bırakmasıyla fazla ileriye gidip gitmediğini anlamak ister gibi saniyeyle ölçülemeyecek kadar kısa bir süre başını kaldırıp dayıma baktı. Karşısındaki dağın, yani dayımın uyuşukluğunu koruduğunu görünce, cüzdanını açıp bir karton parçasına benzeyen, katlanmış bir nesneyi çekip aldı içinden. Üzerindeki kırışıklıklar, sık sık kullanılmış bir belgenin tipik sararmışlığını içeriyordu. Özenle belgeyi açıp yaydı önüne, her türlü aşağılanmışlık duygusunu ve ille haklı çıkma isteğini yutkunarak, kullanıla kullanıla yıpranmış kısa parmağını soğukkanlılıkla belgedeki belli bir noktaya bastırdı. Alçak perdeden, biraz kısık bir sesle, araya geniş molalar sıkıştırarak:

"Buyurunuş" dedi, "görmek iştiyorşanız! Lütfen kendiniş alın bakın! Benim paşaport! Pariş'te bulundum, Barşelona'da bulundum. Oşnabrück'te bulundum. Buyrun bakın! Her şeyi paşaporttan göreceksiniz. İşte burada belirgin öşelliklerim: şol çenede bir yara işi (futboldan kalma). Burada, burada da. Ne var burada? Evet, buyurun bakın! Doğuştan konuşma öşrü. Buyurunuş, kendini bakmış!"

Yaşam üvey anne gibi davranmıştı garsona, bu da onu şimdi kazandığı zaferin keyfini çıkarmaktan, dayımın yüzüne meydan okuyan bir edayla bakmaktan alıkoyuyordu. Hayır, bunun yerine sessiz ve ufak tefek, ileriye uzatılmış parmağına ve parmağın işaret ettiği yazıdaki konuşma özrüne bakıp duruyor, dayımın sesini yükseltmesini sabırla bekliyordu.

Ve bu ses de duyulmakta gecikmedi. Sesin söyledikleri öylesine beklenmedik bir anda yankılanmıştı ki, beni korkudan hıçkırık tuttu. Dayım, bir eylem adamının odun gibi kaba dört köşeli elleriyle garsonun küçük, titrek ellerini yakaladı: birden canlı, ateş püskü-

ren güçlü bir yüce kalplilikle ve bütün devasa kişilerin başlıca karakter özelliği sayılan hayvansı, sıcak bir yumuşaklıkla şöyle dedi:

"Şavallı, küçük reşil herif! Demek doğduğunuş günden beri peşinişteler, başınışta boşa pişirip duruyorlar."

Garson yutkundu. Sonra başını altı yedi kez sallayarak doğruladı söyleneni. Esenliğe kavuşmuş. Gönlü hoş edilmiş. Mağrur. Aradığı güvene kavuşmuş. Konuşamıyor, olup bitenlere akıl erdiremiyordu. İki damla iri gözyaşı, aklını ve dilini alıp götürmüştü. Bir şey görebildiği yoktu, çünkü iki damla gözyaşı saydam olmayan, her şeyde bir uzlaşma sağlayan iki perde gibi gözbebeklerini kapatmıştı. Olup bitenleri kafası almıyordu. Ne var ki, yüreği karşıdan gelen acıma seline, yıllar yılı yağmur bekleyen bir çöl gibi kucak açmıştı. Bu acıma selinde yaşamının sonuna kadar boğulsa hiç sesini çıkarmazdı doğrusu! Yaşamının sonuna kadar küçük elciklerini dayının pençeden farksız ellleri arasında saklayabilse, gönlünce bir şey olurdu bu. "Şavallı, küçük reşil herif" sözüne sonsuza kadar seve seve kulak verip dinleyebilirdi.

Ne var ki, dayım söz konusu sahneyi fazla uzamış buldu. Sürücüydü o. Bahçeli bir gazinoda oturuyor olsa bile bir sürücüydü. Bir topçu salvosuna benzeyen sesi bahçeli gazinonun öteki ucuna ulaştı, korkuyla yerinden fırlayan bir garsonun tepesinde gümbürtüyle yankılandı:

"Hey, Garşon Bey. Şekiş aşbah! Durma haydi, anlaşıldı mı! Naşıl! Şişin bölgeniş değil mi? Hemen şekiş aşbah getirin buraya diyorum! Yokşa niyetiniş yok mu getirmeye ha?"

Yabancı garson, ürkmüş ve afallamış, dayıma baktı. Sonra masada oturan meslektaşına çevirdi gözlerini. Meslektaşının gözlerinden (onun bir göz kırpmasından ya da benzeri bir davranışından), bütün bunların ne anlama geldiğini öğrense memnunluk duyacaktı doğrusu. Ne var ki, ufak tefek garson, meslektaşını pek seçecek durumda değildi, garsonmuş, pasta tabağıymış, kahve fincanıymış, meslektaşmış, hepsinin işte öylesine uzağında bulunuyordu, çok, çok uzağında.

Derken sekiz kadeh Asbach getirilip masaya kondu. Aralarından dördünü getirmesiyle yine alıp götürmesi bir oldu garsonun,

çünkü bir solukta kadehler boşalmıştı. "Şunları doldurup getiriniş yine!" dedi dayım emreder gibi ve ceketinin iç ceplerini karıştırdı. Ardından tiz, pes, sonra yine tiz bir sesle bir ıslık öttürmeye koyuldu ve o da şişkin bir cüzdanı cebinden çıkarıp dostunun cüzdanının yanı başına bıraktı. Cüzdanın içini bir süre karıştırıp aradıktan sonra büklüm büklüm bir kart çıkardı ve küçük bir çocuğun kolu kadar iri parmağını kartın belli bir yerine bastırdı.

"Görüyor muşun, kaş kafalı, işte burada yaşıyor: Bir bacağı keşilmiş, alt çenede bir kurşun yaraşı, şavaştan kalma." Böyle diyerek öbür eliyle çenesinde dışarıdan pek fark edilmeyen bir yara izi gösterdi.

"Bir kurşun, dilimin ucundan bir parçayı alıp götürdü. Bir şamanlar Franşa'da."

Ufak tefek garson başını salladı.

"Hâlâ kışkın mışın bana?" diye sordu dayım.

Ufak tefek garson, başını çabuk çabuk sağa sola salladı, sanki hiç akıl almayacak bir şeyi kendinden uzaklaştırmak istiyordu.

"İlkin benimle eğleniyorşunuş diye düşünmüştüm."

Karşısındakini tanımada düştüğü yanılgının şokuyla ikide bir başını soldan sağa, sağdan sola sallıyordu.

Bu davranışıyla yazgısının trajikliğini üzerinden sıyırıp atmış göründü ansızın. Yüzündeki çukurlarda dağılıp giden iki damla gözyaşı, o zamana kadar vücudundaki alay konusu yapılmış özürden kaynaklanan tüm eza ve cefayı silip götürmüştü. Dayımın devcileyin elinde adım attığı yeni yaşam dilimi ufak, geğirmeli bir gülüşle, ürkek, çekingen, ama yadsınamayacak bir Asbach kokusunun eşliğinde bir kahkahacıkla başladı.

Ve dayım, tek bacak üzerinde, bir kurşunla parçalanmış dili ve kaba, bas sesli mizahıyla gülerek yaşamını sürdüren dayım kendisini öylesine inanılmaz bir mutluluk içinde hissetmişti ki, sonunda güldüğü işitildi. Dayımın yüzü çoktan tunç rengine bürünmüştü, her an infilak edebilir diye korkmaya başlamıştım. Ve güldü dayım birden, ele avuca sığmaz bir gülüşle güldü, gümbür gümbür güldü, coşkuyla, gong vuruşlarını andıran bir sesle, gurul gurul bir gürültüyle bir kahkaha patlattı ansızın; öyle bir kahka-

ha ki, dev bir kelerin İlkçağ'da çıkardığı seslere benziyordu. Bunun karşında garsonun ilk kez gerçekleşen, yeni prova edilen insan gülüşü, üşütmüş bir oğlağın ufak ve titrek öksürüğünden farksızdı. Ben korkuyla annemin eline sarıldım. Dayımdan korkuyor değildim hani, ama dayımın içinde fıkır fıkır kaynayan sekiz kadeh Asbach bende hayvansı, derin bir korkunun sezgisini uyandırmıştı. Annemin eli buz gibi soğuktu, kanı vücudundan çekilmişti tümüyle, başı mahcubiyetin ve görgü kurallarının gözleri kamaştıran simgesine dönüşmüştü. Hiçbir domates annemin yüzündekinden daha fazla kırmızı olamazdı. Annemin ışıl ışıl parıldıyordu yüzü. Gelincik çiçekleri, annemin yüzündeki kırmızılığın yanında soluk kalırdı. Ben, oturduğum sandalyeden iyice aşağı kayıp neredeyse masanın altına girmiştim. Çevremizde yedi yüz göz, yusyuvarlak ve kocaman açılmış, bize bakıyordu. Aman Tanrım, annem ile ben ne utanıyor, ne utanıyorduk!

Dayımın alkollü, sıcak nefesinin altında yeni bir insana dönüşmüştü ufak tefek garson, yeni yaşamının ilk bölümünü keçi melemesine benzer bir gülüşle hemen yaşamaya başlamak ister gibiydi. Kalabalık bir oğlak sürüsü gibi melemeye koyulmuştu ansızın. Ve dayım ile ikisi sekize ek olarak dört kadeh daha Asbach'ı kısa dilleri üzerinden yuvarlayarak midelerine yollar yollamaz, oğlaklar, pembemsi, ince sesli, nazlı, çekingen, ufak tefek garson oğlaklar, güçlü mü güçlü, odunsu odunsu ses çıkaran, yaşlı mı yaşlı, ak sakallı, teneke tıngırtılarım andıran bir sesle salak salak böğüren tekelere dönüşmüştü.

Ufak tefek, zehir zemberek, uyuşuk, suratı asık garsonun durmadan meleyen, eliyle kalçalarına vuran, tenekemsi sesler çıkaran teke insana dönüşmesi, dayım için de biraz olağandışı bir şeydi. Kahkahası suya gömülen bir kaya gibi yavaş yavaş söndü. Yeniyle esmer, geniş yüzündeki yaşları sildi ve Asbach'la ışıl ışıl parıldayan gözlerini hayretle iri iri açarak, gülme salvoları altında titreyen, beyaz ceketli garson cüceye baktı. Çevremizde yedi yüz surat sırıtarak bizi izliyordu. Yedi yüz göz gözlerine inanamıyordu. Yedi yüz kişi kasıklarını tutuyordu gülmekten. Bizim masanın en uzağında oturanlar, olup bitenleri bire bir izleyebilmek

için heyecanla ayağa kalkmıştı. Ufak tefek garson bundan böyle devcileyin, kötü kötü böğüren bir teke olarak yaşamını sürdürmeye niyetlenmişti âdeta. Kurulmuş bir saat gibi birkaç dakika kendi kahkahalarına gömüldükten sonra, şimdi takır takır makineli tüfek ateşi gibi yuvarlak ağzından tane tane dökülen kahkaha salvoları arasında başarıyla kısa, tiz çığlıklar atmaya başlamıştı. Kahkahalar arasında bu çığlıkları savuracak kadar hava depolamanın üstesinden gelebiliyordu.

"Şişifoş!" diye haykırıp elini pattadan ıslak alnına vurdu. "Şişifoş!" İki eliyle masaya tutunmuş, bağırıp duruyordu: "Şişiiiifoooooş!" Bu sözcüğü yaklaşık yirmi kez gırtlağının tüm gücüyle havaya saldığını gören dayıma bu kadarı fazla geldi. Elini uzattığı gibi garsonu gömleğinden yakaladı, gömlek kırıştı, buruş buruş oldu. Dayım öbür eliyle masaya bir yumruk indirdi, on iki boş kadeh yerlerinde zıplayıp oynamaya başladı. "Yeter, yeter artık! Bu şırva, bu şalakça şişifoş şözü de ne oluyor! Kapa çeneni artık, anladın mı!" Dayımın yakasına yapışan eli ve gümbür gümbür öten bas sesi, Şişifoş diye bağıran tekeyi o saat yine ufak tefek, peltek peltek konuşan zavallı garsona dönüştürdü.

Ufak tefek garson doğruldu. Oturmakla hayatının en büyük hatasını yapmış gibi dikildi ayağa. Peçeteyi yüzünde gezdirdi, gülmesinden kaynaklanan gözyaşlarını, ter tanelerini, Asbach'ı ve kahkahaları, lanetlemesi gereken canice şeylermiş gibi yüzünden sildi. Ama öylesine kafayı bulmuştu ki, olup bitenlere, baştaki tartışmaya, dayımın acımasına ve dostluğuna bir düş gözüyle bakıyordu. Şişifoş diye bağırmış mıydı, bildiği yoktu şimdi. Bağırmamış mıydı yoksa? Altı kadeh Asbach'ı yuvarladım mı ben, bu lokalin garsonu, müşteriler arasında? Ben? Emin değildi. Ama her olasılığa karşı dayımın önünde küçük bir reverans yapıp, "Affederşiniş!" dedi fısıldar gibi. Ardından bir kez daha eğildi. "Affederşiniş! Evet, bu Şişifoş şöşünü bağışlayınız. Sesim faşla çıktıyşa, bağışlayınış lütfen. Anlayacağınış Şişifoş benim lakabımdı. Evet, okulda okurken. Bütün şınıf beni böyle çağırırdı. Biliyorşunuş, Şişifoş cehennemdeki adamdır, eşki bir şöylence diyeceğim, Hadeş'teki adam, şavallı bir günahkâr, büyük bir kaya parçaşını koşkoca bir

dağdan yukarı çıkarmakla ceşalandırılmıştı, işte böyle biriydi Şişifoş, biliyorşunuz. Okulda bunu hep şöylememi işterlerdi benden, bu Şişifoş'u şöylememi. Ben şöyleyince de herkeş gülmekten kırılırdı, şişin de tasavvur buyuracağınış gibi Değerli Şayın Bay. Herkeş gülmekten kırılırdı. Benim de dilim kışa ya işte. Şonradan nerde görşeler beni Şişifoş diye çağırmaya başladılar, eğlendiler diyeceğim. İşte bu işmim de şimdi aşbah içince aklıma geldi birden, anlatabiliyor muyum. Bağışlayın, lütfen, bağışlayınış şişi rahatşış ettimşe, lütfen!" Garson sustu. Bu arada peçetesi pek çok kez bir elinden öbür eline gidip geldi. Derken gözlerini kaldırıp dayıma baktı.

Şimdi dayım masada sessiz oturuyordu; önündeki masa örtüsüne dikmişti gözlerini. Garsonun yüzüne bakmayı bir türlü göze alamıyordu. Dayım, benim ayı gibi, boğa gibi, devcileyin dayım başını kaldırıp ufak tefek, ne yapacağını bilemeyen garsonun bakışına karşılık vermeyi göze alamıyordu. Ve iki iri damla gözyaşı şimdi dayımın gözlerinde parıldamaya başlamıştı. Ama benden başka gören yoktu bunu. Ben de bunu görüyorsam, boyumun henüz pek küçüklüğündendi, alttan dayımın yüzüne bakabiliyordum. Dayım, masa önünde sessizce dikilmiş bekleyen garsona değeri hayli büyük bir banknot uzattı, garson banknotu kabul etmek istemedi, ama dayım parayı eliyle sabırsız geri çevirdi. Ve kimsenin yüzüne bakmadan doğrulup kalktı.

Ufak tefek garson, ürkek ürkek bir cümle daha çıkardı ağzından: "Aşbahların paraşını ben ödemek iştiyorum işin verirşeniz!"

Karşı taraftan bir cevap ve itiraz beklemiyormuş gibi banknotu alıp cebine soktu. Ne var ki, ağzından çıkan cümleyi kimse işitmemiş, bonkörlüğü bahçeli gazinonun sert, çakıl taşları üzerine ses çıkarmadan düşmüş, umursamaz ayaklar altında çiğnenmişti. Dayım bastonuna sarıldı; ayağa kalktık, annem dayıma destek oldu, yola doğru ağır ağır yürümeye başladık. Hiçbirimiz de dönüp garsona bakayım demedi, utanıyorduk çünkü. Dayım bakamıyordu, gözlerine iki damla yaş yuvalanmıştı çünkü. Belki o da, dayım da utanıyordu. Yavaş yavaş gazinonun kapısına yaklaştık, dayımın bastonu bahçenin zeminindeki çakıllar üzerinde gıcırdıyor-

du, o anda işitilen tek sesti bu, çünkü bahçedeki masalarda üç yüz dört yüz kadar göz, suskun ve iri iri açılmış, dikkatle bizim gidişimizi izliyordu.

Ve ufak tefek garsonun hali ansızın dokundu bana. Bahçenin çıkışındaki köşeyi dönerken, bir kez daha başımı çevirip ona baktım. Hâlâ bizim masanın başında dikilmiş duruyordu. Elindeki beyaz peçete yere kadar sarkmıştı. Gözüme eskisinden çok, çok daha küçülmüş göründü. İşte öylesine küçülmüş, öylesine gri, öylesine boşlukta, öylesine iki büklüm, öylesine zavallı, öylesine soğuk, öylesine sınırsız bir yalnızlığa gömülmüş baktığını görünce, birden içimde ona karşı bir sevgi uyandı. Tanrım, ne kadar da küçülmüş duruyordu oracıkta! Heyecanla dayımın eline dokundurdum parmağımı, usulcacık: "Sanırım ağlamaya başladı" dedim.

Dayım durdu. Bana baktı, gözlerindeki iri iki damla yaşı açık seçik görebiliyordum. Neden bunu yaptığımı pek bilmeksizin bir kez daha, "Yazık, ağlıyor" dedim. "Baksana dayı, bak, ağlıyor!"

Dayım annemin kolundan kurtardı kendini, topallaya topallaya hızlı ve ağır adımlarla iki adım attı garsona doğru, bastonunu bir kılıç gibi havaya kaldırıp gökyüzüne saplayarak heybetli vücudunun ve gırtlağının olanca gücüyle kükredi:

"Şişifoş! Şişifoş! Beni işitiyor musun? Hoşça kal, koca oğlan, Şişifoş! Bir dahaki paşara görüşürüz, şeni aptal herif!"

O anda iyicil, esmer yüzünde kendini açığa vuran kırışıklar, gözlerindeki iki iri damlayı ezip yok etti. Gülüşünün yol açtığı kırışıklardı bunlar ve bütün yüz bu kırışıklardan geçilmiyordu. Dayımın bastonu bir kez daha gökyüzünü süpürüp geçti, sanki güneşi bastonuna geçirip alaşağı etmek istiyordu. Devcileyin gülüşü bir kez daha bahçedeki masalar üzerinden gümbür gümbür uzandı ileriye: "Şişifoş! Şişifoş!"

Derken Şişifoş, ufak tefek, grilikler içindeki bu zavallı garson daldığı ölüm uykusundan uyanıp gözlerini açtı, peçetesini cinnet geçirmiş bir pencere temizleyicisi gibi aşağı yukarı indirip kaldırmaya başladı. Bu peçete sallayışla bütün o gri dünyayı, dünyadaki bütün bahçeli gazinoları, bütün garsonları ve dünyadaki bütün dil özürlerini kesinlikle, bir daha dönüp gelmemecesine silip

uzaklaştırdı yaşamından. Ve tiz bir sesle, mutluluktan uçarak, dayımın hoşça kal sözünü yanıtladı, parmak uçları üzerinde durarak, bir pencere temizleyicisi gibi peçetesini indirip kaldırmaya ara vermeden:

"Anlıyorum" dedi. "Evet efendim! Paşar günü! Evet! Güle güle efendim! Paşar günü!"

Köşeyi döndük. Dayım yeniden annemin koluna yapıştı ve usulca, "Biliyorum" dedi, "şişin için keşinlikle korkunç bir şahneydi. Ama başka naşıl davranabilirdim şen kendin şöyle! Böyleşine şalak ve ödlek biri! Ömrü boyunca böyle çirkin bir dil öşürüyle dolanmış ortalıkta. Şavallı herif!"

Ekmek

Ansızın uyandı kadın. Saat iki buçuktu. Kendisini uyandıran şeyin ne olduğunu düşündü. Öyle ya! Mutfakta biri bir sandalyeye toslamıştı. Kulak kabarttı. Sessizdi her taraf. Pek sessiz. Elini yanı başında gezdirince yatağın boş olduğunu anladı. Sessizliği böylesine büyüten buydu demek! Kocasının nefes alıp verişi işitilmiyordu. Ayağa kalktı ve karanlıkta el yordamıyla mutfağa doğru yürüdü. Mutfakta karşılaştılar. Saat iki buçuktu. Dolabın yanı başında dikilen beyaz bir şey ilişti kadının gözüne. Işığı yaktı. Üzerlerinde pijamaları yüz yüze geldiler. Geceleyin. Saat iki buçukta. Mutfakta.

Masanın üzerinde ekmek tabağı duruyordu. Kadın, kocasının ekmekten bir dilim kesmiş olduğunu gördü. Bıçak hâlâ tabağın yanı başındaydı. Ve örtünün üzerinde ekmek kırıntıları seçiliyordu. Akşam yatmadan masa örtüsünü temizlerdi hep. Her akşam. Ama şimdi kırıntılar seçiliyordu örtü üzerinde. Ve bıçak da oracıkta duruyordu. Döşemedeki çinilerden kalkan soğuğun ayaklarından nasıl yavaş yavaş yukarılara tırmanıp çıktığını hissetti kadın. Ve başını tabaktan başka yana çevirdi.

"Sandım ki bir şey oldu mutfakta" dedi adam ve çevresine bakındı.

"Benim de kulağıma bir ses geldi" diye yanıtladı kadın ve kocasının geceleyin pijamayla pek ihtiyarlamış göründüğünü fark etti. Yaşı kadar ihtiyarlamış. Altmış üç yaşında. Gündüz bazen daha genç görünüyordu kocası. Kadın için, artık ihtiyarlamış diye düşündü adam. Baksana, pijamayla hayli yaşlı görünüyor. Ama belki de saçlardandır. Kadınların geceleri yaşlanmış görünmesi saçlar-

dandır hep. Saçlar geceleyin insanı birden kocamış gösteriyor.

"Terliklerini giyseydin bari. Öyle yalınayak çiniler üzerinde. Üşüteceksin."

Kadın, bunları söylerken başka yana çevirmişti gözlerini, çünkü kocasının yalan söylemesine katlanamıyordu. Otuz dokuz yıllık evlilik yaşamlarından sonra yalan söylemesine.

"Sandım ki bir şey oldu" dedi adam ve bir kez daha mutfağın köşelerine anlamsız baktı. "Bir ses geldi kulağıma. Sandım ki bir şey oldu mutfakta."

"Ben de bir ses işittim. Demek bir şey değilmiş." Sonra tabağı masadan kaldırdı kadın ve ekmek kırıntılarını fiske vuruşlarıyla örtünün üzerinden uzaklaştırdı.

"Evet, demek bir şey değilmiş" dedi adam, kadının söylediklerini yankılar gibi, sesinde bir güvensizlik.

Kadın, adamın yardımına koştu: "Gel sen! Herhalde dışarıdan geldi ses. Gel sen, yat yatağma! Üşüteceksin. Soğuk çiniler üzerinde."

Adam pencereye çevirdi gözlerini, "Evet, herhalde dışarıdan geldi. Ben sandım ki, burada bir şey oldu."

Kadın, elini düğmeye uzattı. Işığı söndürmeliyim, yoksa tabağa bakmadan duramayacağım, diye düşündü. Oysa tabağa bakmamalıyım. "Gel sen!" dedi ve ışığı söndürdü. "Herhalde dışarıdan geldi ses. Çatıdaki yağmur oluğu rüzgârda hep duvara vurur. Yağmur oluğuydu mutlaka. Rüzgârda tangırdar hep."

El yordamıyla karanlık holden geçerek yatak odasına döndüler. Çıplak ayakları döşemede şap şup sesler çıkarıyordu.

"Hava da rüzgârlı" dedi adam. "Bütün gece rüzgâr vardı."

Yatağa yattıklarında kadın dedi ki: "Evet, bütün gece rüzgâr vardı. Yağmur oluğuydu herhalde."

"Evet, ben sandım ki, mutfakta bir şey oldu. Yağmur oluğuydu herhalde." Bunu yarı uykudaymış gibi söylemişti adam.

Ama kadın, kocası yalan söylerken sesinin ne kadar yapmacık çıktığını fark etmişti.

"Hava soğuk" dedi ve usulcacık esnedi. "Ben yorganın altına giriyorum. İyi geceler."

"İyi geceler" diye yanıtladı adam. Ardından, "Hem de ne soğuk" diye ekledi.

Derken sessizleşti ortalık. Bir zaman sonra kadın kocasının ağzının usulcacık ve dikkatle bir şey çiğnediğini fark etti. Kocası kasten derinden ve düzenli nefes alıp veriyor, karısının anlamamasını istiyordu. Ama ağzındakini o kadar düzenli çiğniyordu ki, bu sesle yavaş yavaş uyudu kadın.

Ertesi akşam adam eve geldiğinde, kadın dört dilim ekmek kesip koydu önüne. O güne kadar sadece üç dilim yiyebiliyordu adam. "Dört dilim yiyebilirsin rahatlıkla" dedi kadın ve lambanın önünden çekildi. "Benim midem pek kaldırmıyor bu ekmeği. Bir dilim fazla ye sen. Benim midem pek kaldırmıyor bu ekmeği."

Kadın, kocasının başını tabağın üzerine iyice eğdiğini gördü. Adam başını tabaktan kaldırmıyordu. O anda içi cız etti kadının. "Ama sana yalnızca iki dilim yetmez" dedi adam, tabağına doğru.

"Sen bana bakma" dedi kadın. "Akşamleyin bu ekmeği midem kaldırmıyor pek. Ye sen! Ye!"

Ve ancak bir süre sonra gelip lambanın altına, masanın başına oturdu.

Tanrı'nın Gözü

Tanrı'nın gözü beyaz çorba kâsesinin içinde yuvarlak ve kenarları kırmızı, duruyordu. Çorba kâsesi, mutfağımızdaki masanın üzerindeydi. Büyücek bir balığın kanlı iç organları ve süt beyazlığındaki iskeleti masayı bir savaş alanına döndürmüştü. Beyaz kâsedeki göz bir morina balığınındı. Balık, iri parçalar halinde tencereye atılmış pişiyordu. Göz yapayalnızdı, Tanrı'nın gözüydü.

Çatalınla kâsedeki gözü oradan oraya itmesen iyi edersin, dedi annem.

Ben, yassı ve yuvarlak göze kâsenin virajlarını büyük bir hızla aldırırken: Ama neden? diye sordum. O fark etmez ki artık. Pişiyor çünkü.

Bir gözle oynanmaz. Aziz Tanrı, gözü tıpkı kendi gözü gibi yaratmıştır, dedi annem.

Morinanın gözüne yıldırım hızıyla tur attırmayı ansızın bırakıp sordum: Bu göz, Aziz Tanrı'nın gözü mü şimdi?

Elbette, diye yanıtladı annem, Aziz Tanrı'nın gözü.

Morinanın değil mi yani? diye üsteledim ben.

Morinanın da. Ama asıl Aziz Tanrı'nın.

Kâseden başımı kaldırıp baktığımda annemin ağladığını gördüm. Mutfağımızda morina balığı piştiği gün büyükbabam ölmüştü. Annem ağladı ve dışarı çıktı. Bunun üzerine, ortasında tek başına göz, kenarları kırmızı göz bulunan kâseyi iyice çektim önüme. Ağzımı kâseye iyice yaklaştırdım.

Sen Aziz Tanrı'nın gözü müsün? diye sordum fısıldayarak. O zaman büyükbabamın bugün neden öyle ansızın öldüğünü söyleyebilirsin. Söyle haydi, söyle!

Göz bir şey demedi.

Zafer kazanmış bir edayla: Bunu bile bilmiyorsun, bir de Tanrı'nın gözü olacaksın, büyükbabamın neden öldüğünü bile bilmiyorsun, dedim. Büyükbabam daha sonra dönüp yine gelecek mi diye sordum kâsenin hemen üstünden. Daha sonra yine gelecek mi biliyor musun, ha, söyle haydi! Herhalde biliyorsundur bunu! Bir daha hiç, hiç gelmeyecek mi?

Göz bir şey demedi.

Ağzımı kâseye iyice yaklaştırmıştım ve bir kez daha üsteleyerek, ciddi ciddi sordum: Söyle, artık büyükbabamızı göremeyecek miyiz? Söyle haydi! Yine görecek miyiz onu? Herhalde onunla yine bir yerde karşılaşacağız, değil mi? Söyle, söyle haydi, onunla yine karşılaşacak mıyız? Söylesene, söyle haydi, Aziz Tanrı'mn gözü değil misin, söyle!

Göz bir şey demedi.

Bunun üzerine kâseyi öfkeyle itip uzaklaştırdım önümden. Göz sıçradığı gibi kâsenin kenarından kayıp yere düştü. Ve yerde kaldı öylece. Göz yerde serilmiş yatıyordu. Ve Tanrı'nın gözüydü. Tanrı'nın gözü yerde yatıyor, hiçbir şey söylemiyordu. Bir kez daha başımı çevirip baktım. Hayır, hiçbir şey söylemiyordu. Yavaşça kalktım ayağa, Tanrı'ya zaman tanımak istiyordum. Pek ağırdan alarak mutfağın kapısına doğru yürüdüm. Elimi kapının tokmağına uzattım. Usulca çevirdim tokmağı. Sırtım göze dönük uzun, çok uzun bir süre dikildim kapıda. Bir yanıt gelmedi. Göz hiçbir şey söylemiyordu. Dönüp arkama bakmadan gürültüyle çıktım dışarı.

Okuma Kitabı Öyküleri

Herkesin bir dikiş makinesi var artık, bir radyosu, bir buzdolabı ve bir telefonu var. Bundan sonra ne üretebiliriz? diye sordu fabrikatör.

Bomba, dedi mucit.

Savaş, dedi general.

Yapacak başka bir şey kalmadıysa hayhay, dedi fabrikatör.

Beyaz önlüklü adam kâğıda birtakım sayılar çiziktiriyordu. Küçücük, narin harflerle donatıyordu sayıları. Derken beyaz önlüğünü çıkarıp bir saat kadar pencere pervazındaki çiçeklerin bakımıyla ilgilendi. Çiçeklerden birinin solduğunu görünce, pek hüzünlendi, ağlamaya başladı. Ve kâğıt üzerinde sayılar duruyordu. Bu sayılardan anlaşıldığına göre, yarım gramlık bir maddeyle iki saat içinde bir insanın işi bitirilebilirdi.

Güneş ışığı vurmuştu çiçeklere.

Ve kâğıt üzerine.

İki adam konuşuyordu birbiriyle:

Ne kadar?

Çinilerle mi?

Yeşil çinilerle tabiî.

Kırk bin.

Kırk bin? Pekâlâ. Eh, aziz dostum, tam zamanında çikolata üretiminden barut üretimine geçmeseydim, bu parayı zor verirdim size.

Ben de size banyoyu.

Yeşil çinilerle.
Yeşil çinilerle.
İki adam ayrıldı birbirinden.
Biri bir fabrikatördü, biri de müteahhit.
Savaş vardı.

Bowling salonu. İki adam birbiriyle konuşuyordu.

Hayrola, Öğretmen Bey, bu siyah elbise ne böyle? Ailede biri mi öldü yoksa?

Hayır, hayır. Bir törenden dönüyorum da. Gençler cepheye uğurlandı. Ufak bir konuşma yaptık. Ispartalıları anımsatıp Clausewitz'ten bazı sözler alıntıladık. Bir çift kavram sunduk kendilerine: şeref, vatan. Hölderlin'den bir şeyler okuttuk. Langemarck'ı andık. Duygulandırıcı bir törendi. Çok duygulandırıcı. Bir marş söyledi gençler: "Silâhları Yaratan Tanrı!" Gözleri ışıl ışıl parıldıyordu. Duygulandırıcı bir törendi. Çok duygulandırıcı.

Aman Tanrım! Yeter artık Öğretmen Bey! Tüyler ürpertici bu söylediklerniz.

Öğretmen Bey, dehşete kapılmış, oradakilere baktı. Konuşurken kâğıda küçük küçük haçlar çizmişti. Küçük küçük haçlar. Oturduğu yerden kalkarak güldü. Yeni bir top aldı eline, pistin üzerinden yuvarladı aşağı. Hafif bir gümbürtüyle yuvarlandı top. Derken aşağıdaki kukalar devrildi. Kukalar ufak tefek insanlara benziyordu.

İki adam konuşuyordu birbiriyle:
E, nasıl durum?
Oldukça kötü.
Daha ne kadar var elinizde.
Bir aksilik çıkmazsa dört bin.
Bana ne kadar verebilirsiniz?
En çok sekiz yüz.
Bu kadar işimi görmez.
Bin olsun peki.
Teşekkür ederim.

İki adam ayrıldı birbirinden.
İnsanlardı sözünü ettikleri.
İkisi de generaldi.
Savaş vardı.

İki adam konuşuyordu birbiriyle:
Gönüllü müsün?
Tabiî gönüllüyüm.
Kaç yaşındasın?
On sekiz. Ya sen?
Ben de.
İki adam ayrıldı birbirinden.
İkisi de askerdi.
Derken biri devrildi yere. Ölmüştü.
Savaş vardı.

Savaş bitince, asker evine döndü. Ama ekmek bulamadı yiyecek. Derken birine rastladı, ekmek vardı elinde. Adamı vurup öldürdü.

Kimseyi öldüremezsin, bilmiyor musun, dedi yargıç.

Neden öldüremeyeyim, diye sordu asker.

Barış konferansı sona erdikten sonra, bakanlar kentte yürüyüşe çıktı. Bir atış kulübesinin önünden geçiyorlardı. Kırmızı dudaklı kızlar: Siz de bir denemek istemez misiniz, Sayın Baylar? dedi. Bunun üzerine bakanlar ellerine birer silah aldı, kartondan küçük küçük adamlara atışa başladı. Derken oradan yaşlı bir kadın gelip ellerinden silahları aldı. Bakanlardan biri silahı geri isteyince, kadın bir tokat aşk etti kendisine.

Kadın bir anneydi.

Bir zamanlar iki insan vardı. İki yaşındayken elleriyle birbirlerine vurdular.

On iki yaşına geldiklerinde sopalarla yaptılar aynı şeyi ve birbirlerine taşlar attılar.

Yirmi iki yaşına geldiklerinde, silahlarla birbirlerine ateş ettiler.

Kırk ikisine geldiklerine, bombalar yağdırdılar birbirlerinin üzerine.

Altmış iki yaşına geldiklerinde bakterilerle saldırdılar birbirlerine.

Seksen iki yaşına geldiklerine, bu dünyadan göçüp yan yana gömüldüler.

Yüz yıl sonra solucanın biri iki adamın mezarları içinde karnını doyururken mezarlarda birbirinden ayrı iki insanın yattığını hiç fark etmedi. Toprak aynıydı. Hep aynı toprak.

5000 yılında başını topraktan dışarı çıkaran bir köstebeğin gönül rahatlığıyla saptadığına göre:

Ağaçlar hâlâ ağaçtılar.

Kargalar hâlâ gak gak edip duruyordu.

Ve köpekler işerken hâlâ bir bacaklarını kaldırıyordu.

Balıklar ve yıldızlar,

yosun ve deniz

ve sinekler:

hepsi eskisi gibiydi.

Ve bazen...

bazen bir insana rastlandığı da oluyordu.

Üzgün Sardunyalar

Tanıştıklarında hava kararmıştı. Sonra kız evine çağırmıştı onu. Ve işte şimdi kızın evindeydi. Kız ona odasını, masa örtülerini, yatak takımlarını, ayrıca tabak ve çatallarını gösterdi. Derken gün ışığında ilk kez karşı karşıya oturdular ve birden kızın burnuna ilişti erkeğin gözü.

Burnu yüzüne dikilerek tutturulmuş gibi, diye geçirdi içinden. Ve başka burunlara hiç benzemiyor. Bahçelerde büyüyen bir yemiş sanki. Aman Tanrım! diye düşündü sonra erkek. Şu burun deliklerine de bak. Simetri denen şeyden hiç nasiplerini almamışlar. Aralarında en küçük uyum yok. Biri dar ve oval, ötekisi uçurum gibi ağzını açmış bakıyor. Karanlık, yuvarlak ve dipsiz. Erkek, mendilini çıkarıp alnındaki ter damlalarını kuruladı.

Pek sıcak, değil mi? diye sordu kız.

Evet öyle, diye yanıtladı erkek ve kızm burnuna baktı. Burnu yüzüne dikilerek tutturulmuş gibi, diye düşündü yeniden. Yüze o kadar yabancı duruyor ki! Tonu da yüzünün renk tonundan büsbütün farklı. Çok daha koyu. Ve burun delikleri de gerçekten uyumsuz. Ama belki yeni bir uyum bu, diye geçti birden aklından. Picasso'daki gibi hani.

Evet, diye söze başladı erkek yeniden. Siz de Picasso'nun izlediği yolu doğru bulmuyor musunuz?

Kim, kim? diye sordu kız. Pi-ca?

Kalsın, geri aldım sorumu der gibi içini çekti erkek. Sonra damdan düşer gibi: Galiba bir kaza geçirdiniz, diye sordu.

Anlamadım, dedi kız.

Şey, diye kekeledi erkek, ne söyleyeceğini şaşırmış.

Ha, burnumu mu diyorsunuz?

Evet, onu.

Hayır. Hep böyleydi burnum. Bunu pek serinkanlı bir edayla söylemişti kız. Hep böyleydi burnum. Aman Tanrım! diyecekti nerdeyse erkek. Ama yalnızca: Ah, sahi mi, dedi.

Oysa ben çok uyumlu biriyimdir. Özellikle simetri denen şeyi ne kadar severim bilseniz. Penceremdeki şu sardunyalara bakın. Solda bir tane, sağda bir tane. Tümüyle simetrik ikisi de. Yo, yo! İnanın bana, içim bambaşkadır benim. Bambaşkadır.

Bunu söylerken elini erkeğin dizi üzerine koydu kız ve erkek kızın içtenlik dolu gözlerinin ta kafasının arkasına kadar iki ateş parçası gibi yanıp tutuştuğunu hissetti.

Sonra evlilikten, bir arada yaşamaktan yanayımdır tamamen, diye ekledi kız usulcacık ve biraz sıkılgan.

Simetrik olduğu için mi? diye ağzından kaçırdı erkek.

Hayır, uyum için, diye düzeltti kız sevecen. Uyum için.

Tabiî, tabiî, dedi erkek, uyum için.

Sonra erkek ayağa kalktı.

Ah! Gidiyorsunuz demek?

Evet, ben... evet.

Kız, kapıya kadar geçirdi erkeği.

Hani içim çok başkadır, diye tekrarladı.

Haydi canım! diye düşündü erkek. Sende bu burun varken. Yüze dikilerek tutturulmuş gibi bu burun. Ve sonra sesini yükselterek dedi ki: Yani içinizin sardunyalara benzediğini söylemek istiyorsunuz, tümüyle simetrik, öyle değil mi?

Sonra merdivenlerden inmeye koyuldu, başını çevirip arkasına hiç bakmadı.

Kız, pencere önüne gidip durarak arkasından baktı erkeğin.

Birden onun aşağıda durduğunu ve mendilini çıkarıp alnını kuruladığını gördü. Bir kez, iki kez. Arkadan bir kez daha. Ama bu arada rahatlamış sırıttığını göremedi erkeğin. Gözleri yaşlarla dolmuştu çünkü, bunu göremedi. Ve sardunyalar, onlar da tıpkı kız gibi üzgündü. En azından öyle kokuyorlardı.

Akşamüstü

Dar, gri ve yüksekti ev. Kadın evin önünde durdu ve dedi ki: Evet.

Adam kadına baktı. Her ikisinin de yüzü akşamüstünün alacakaranlığına gömülmüştü. Erkek, yalnızca solgun, oval bir yüz gördü karşısında. Sonra kadın dedi ki: Evet.

Anahtar demeti şıngırdadı usulcacık. Güldü.

Bunun üzerine: Demek Catharine Sokağı burası, dedi adam. Teşekkür ederim.

Kadın, peltemsi, renksiz gözlerini gözlüğünün kalın camlarınm gerisinden erkeğin yüzünü oluşturan aydınlık köşeye dikti. Hayır, diye yanıtladı. Ve gözleri biraz aptalca bakıyordu bunu söylerken. Ben burada oturuyorum. Catherine Sokağı değil burası. Ben burada oturuyorum.

Anahtar demeti usulcacık güldü.

Genç adam şaşırmış sordu: Catherine Sokağı değil mi? Hayır, dedi kadın fısıldar gibi. Peki ama, o zaman burada işim ne, Hay aksi! Ben Catherine Sokağı'nı arıyordum. Ve adam sesini iyice yükseltmişti bunu söylerken. Kadın pek kısık bir sesle: Ben burada oturuyorum, dedi. Bu evde. Ve anahtar demetini şıngırdattı.

Adam anladı birden. Solgun oval yüze sokuldu iyice. Gözlük takıyor ve gözleri pelte gibi, diye düşündü, öylesine aptalca, öylesine sulu. Burada oturuyorsun demek, diye sordu ardından ve eli kadına doğru uzandı. Yalnız mı? Evet... tabiî... yalnız. Ve kadın kopuk kopuk uzun aralar vererek söylemişti bunu. Sesi o kadar yeniydi ki, kendisi de ürktü. Geride kalan otuz yedi yıl boyunca hiç böyle çıkmamıştı sesi: Bir odam var.

Adam kadını bıraktı ve sordu: Peki, Catherine Sokağı? Orada, diye yanıtladı kadın; sesi hafifçe eskisi gibi çıktı. Orada, soldan ikinci sokak. Soldan ikinci, dedi adam ve arkasına döndü. Nemli ve puslu akşamüstünde giderek uzaklaşan bir teşekkür sesi duyuldu. Ama ses çok, çok ötelerden geliyordu. Derken adamın ayak sesleri hafifleyerek uzaklaştı ve Catharine Sokağı'nda tümüyle yitip gitti.

Ama hayır, daha önce bir kez daha arkasına döndü adam. Gri bir leke gözlerini dikmiş onu izliyordu. Ama ev de olabilirdi leke. Ev dar, yüksek ve griydi. O peltemsi gözler, diye düşündü adam. Gözleri tıpkı pelteye benziyordu, gözlüğünün gerisinde işte öylesine aptalımsı. Aman Tanrım, en azından kırkında vardı. Ve ansızın demişti ki: Bir odam var. Akşamüstüne sırıttı adam. Sonra Catharine Sokağı'na saptı. Gri ve dar eve gri bir leke yapışmış duruyordu. Leke soluyor ve fısıltıyla şöyle diyordu kendi kendine: Ben de sandım, bir şey istiyor benden. Yüzüme öyle baktı ki, gerçekte aradığı Catharine Sokağı değilmiş gibi. Ama hayır, bir istediği yokmuş demek.

Kadının sesi tastamam eskisi gibi çıkmaya başlamıştı. Şimdiye kadar otuz yedi yıl boyunca çıktığı gibi tıpkı. Soluk gözleri gözlüğünün kalın camlarının gerisinde, olup bitene akıl erdirememiş, kıpır kıpırdı. Bir akvaryumdaymış gibi tıpkı. Ama hayır, bir istediği yokmuş demek. Sonra kapıyı açtı kadın. Ve anahtar demeti, güldü. Usulca güldü. Usulcacık.

Kirazlar

Bitişikte bir kavanoz şıngırtısı duyuldu. İşte şimdi kirazlarımı yiyor babam, diye düşündü çocuk. Oysa ateşim var. Annem kirazları özellikle pencere önüne koydu ki, iyice soğusunlar diye. İşte şimdi babam kaldırıp attı boş kavanozu. Oysa benim ateşim var.

Hasta çocuk doğrulup kalktı yataktan. Duvara tutuna tutuna ilerledi. Kapı aralığından bakınca, babasının yerde oturduğunu gördü. Eli baştan aşağı kiraz suyuna bulanmıştı.

Her tarafı kiraz olmuş, diye düşündü çocuk, her tarafı kiraz olmuş. Oysa ben yiyecektim kirazları. Benim ateşim var çünkü. Eli tümüyle kiraz suyuna bulanmış. Kirazlar güzel güzel soğumuştu kuşkusuz. Annem onları benim ateşim var diye özellikle pencere önüne koymuştu. Ama hepsini yiyip bitirdi babam. Şimdi de yerde oturuyor. Bütün eli kiraz suyuna bulanmış. Oysa benim ateşim var. Babamın eli soğuk suyuna bulanmış kirazların. Soğuk soğuk güzelim suyuna kirazların. Kirazlar güzelce soğumuştu kuşkusuz. Özellikle pencere önünde duruyorlardı. Benim ateşim var diye.

Çocuk eliyle kapının tokmağına tutundu. Tokmak gıcırdayınca, babası bakışlarını kaldırdı.

Aman evladım, hemen dön yatağına! Bu ateşle! Hemen dön yatağına!

Eli tümüyle kiraz suyuna bulanmış, diye fısıldadı hasta çocuk. Gözlerini babasının eline dikmişti. Eli tümüyle kiraz suyuna bulanmış.

Hemen yatağına dön evladım! Babası doğrulup kalkmaya çalışırken yüzünü buruşturdu. Elinden sular damlıyordu.

Hepsi benim, diye fısıldadı çocuk. Hepsi de benim kirazlarım.

Soğumuşlar mıydı bari? diye sordu yüksek sesle. Ha? Güzelce soğumuşlardı kuşkusuz, değil mi? Annem onları özellikle pencere önüne koydu ki, iyice soğusunlar diye. İyice soğusunlar diye.

Babası çaresizlik içinde başını kaldırıp oğluna baktı. Gülümsedi biraz. Kalkamıyorum bir türlü, diyerek gülümsedi ve yüzünü buruşturdu. Hay aksi, doğrulup kalkamıyorum bir türlü.

Hasta çocuk kapıya tutunmuştu ve o sallandıkça kapı da sağa sola oynuyordu. Güzelce soğumuşlar mıydı bari, diye fısıldadı. Ha? Güzelce soğumuşlar mıydı?

Anlayacağın düştüm de, dedi babası. Sanırım korktum da ondan. Bir türlü doğrulup kalkamıyorum. Korktum da ondan sanırım. Gülümsedi derken. Şimdi geçer. Kalkınca seni alıp yine yatağına götürürüm. Bir an önce yatağına dönmen gerekiyor çünkü.

Hasta çocuk, babasının eline bakıyordu.

Aldırma sen, önemli bir şey değil. Ufak bir kesik, hepsi o kadar. Az sonra durur kan. Elini aldırma der gibi oynatarak, fincandan oldu diye ekledi. Bakışlarını kaldırıp yüzünü buruşturdu. Allah vere de söylenmese annen. Bu fincana da bayılırdı. Ben de şimdi tutup kırdım onu. Tam da annenin pek sevdiği fincanı. Sözde çalkalayıp yıkayayım demiştim, birden ayağım kaydı. Soğuk suyla şöyle biraz çalkalayacaktım sadece, içine de senin kirazları koyacaktım. Yatakta kavanozdan kirazın suyunu içmen çok zor olur diye düşünmüştüm de. Kendi çocukluğumdan bilirim. Yatakta yatarken kavanozdan kiraz suyunu içmen çok zor olur.

Hasta çocuk babasının eline bakıyordu. Kirazlarım, diye fısıldadı, benim kirazlarım.

Babası bir kez daha doğrulup kalkmaya çalıştı. Şimdi ben kirazları getiririm sana, dedi, şimdi getiririm. Sen hemen yatağına dön! Ateşin var çünkü. Kirazları şimdi ben getiririm sana. Kirazlar pencere önünde duruyor hâlâ, güzelce soğusunlar diye. Şimdi sana getiririm onları ben.

Hasta çocuk, duvara tutuna tutuna yatağına döndü. Babası kirazları getirdiğinde, yorganı başının üstüne kadar çekmişti.

Yarın İçin Odun

Daire kapısını arkasından kapadı. Usulca ve pek dikkati çekmeden kapadı arkasından. Oysa yaşamına son vermek istiyordu. Bir türlü anlayamadığı, başkalarınca anlaşılmasını olanaksız kılan yaşamına. Sevdiklerince anlaşılmıyordu. İşte buna da, sevdikleriyle beraber, ama birbirlerinden habersiz yaşayıp gitmelerine de katlanamıyordu bir türlü.

Ama bir başka şey daha vardı ki, zamanla içinde enikonu gelişip büyümüş ne varsa hepsinin üstüne çıkmıştı ve bundan böyle asla itip uzaklaştırılamıyordu.

Bu da geceleyin, sevdiklerince işitilmeden ağlayabilmesiydi. Sevdiği annesinin gün geçtiktçe yaşlandığını görmesiydi. Annesinin yaşlanması ve onun da görmesiydi bunu. Evdekilerle bir odada oturabilmesi, onlarla gülüşüp söyleşebilmesi, ama yine de kendisini her zamankinden yalnız hissetmesiydi. Evdekiler böyle bir şey duymazken, kendisinin zaman zaman bir silah sesi işitmesiydi. Sevdikleriyle bir arada, ama birbirlerinden habersiz yaşayıp gitmeleriydi. İşte şimdi sahanlıkta dikiliyordu; tavan arasına çıkacak, orada canına kıyacaktı. Bu işi nasıl yapacağını bütün gece düşünüp durmuştu ve sonunda en iyisinin tavan arasına çıkmak olduğuna karar vermişti, çünkü tavan arasına kimse uğramazdı ve bu da yapacağı şeyin bir ön koşuluydu. Canına kıymak için bir silah yoktu yanında, kendini zehirlemeyi ise bakarsın sonra ölmeyebilirim diye istemiyordu. Çünkü bir hekim yardımıyla yeniden hayata dönmek, evdekilerin sevgi ve korku dolu, suçlayan ve acıyan yüzlerini yeniden karşısında görmek, aşağılanmaların en büyüğüydü. Kendini suya bırakarak canına kıyma-

yı fazla romantik buluyor, pencereden sokağa atlamayı da ortalığı ayağa kaldıracak bir davranış olarak görüyordu. Hayır, en iyisi tavan arasına çıkmaktı. Kimse uğramazdı oraya. Orası sessizdi. orada her şey hiç farkına varılmadan ve pek dikkati çekmeden olup biterdi. Ve orada her şeyden önce çatının çapraz kirişleri ve içinde ip olan bir çamaşır sepeti vardı.

Kapıyı usulca çekip kapadı arkasından, hiç duraksamadan korkuluğa tutunup merdivenden ağır ağır çıkmaya başladı. Sahanlığın üzerini bir örümcek ağı gibi örten konik biçimli cam çatı, içeriden ancak soluk bir gökyüzünün görülmesine olanak veriyordu ve bu gökyüzü yukarıda, hemen çatının altında her yerden aydınlıktı.

Açık kahverengi, tertemiz korkuluğu eliyle sımsıkı kavrayarak usulca ve pek dikkati çekmeden çıkmaya başlamıştı merdiveni. Ansızın korkuluktaki geniş ve beyaz bir çizgiye ilişti gözü, hani biraz sarımsı da denebilirdi. Durup üç, dört kez üzerinde gezdirdi parmağını. Sonra dönüp arkasına baktı. Beyaz çizgi bütün korkuluk boyunca uzanıyordu. Biraz sarktı korkuluktan. Evet, ta aşağılardaki oldukça karanlık katlara kadar izlenebiliyordu çizgi. Aşağılara indikçe koyulaşıyor, ama korkuluğa göre biraz daha açık renkliliğini koruyordu. Birkaç kez beyaz çizgi üzerinde gezdirdi elini, sonra dedi ki: Bak sen, tümüyle aklımdan çıkmış bu.

Merdivene oturdu. Canıma kıyacağım, oysa az kalsın unutuyordum bunu. Oysa ben yapmıştım. Karlheinz'ın küçük eğesiyle. Eğeyi elime almış ve elimi yumruk yapmıştım, sonra da eğeyi yumuşak tahtaya gömüp korkuluk üzerinden doludizgin aşağı kaymıştım. Dönemeçlere gelip de fren yapacağım zaman, eğeyi hepsinden çok bastırmıştım tahtaya. Aşağıya vardığımda, tavan arasından zemin kata kadar korkulukta oluk biçiminde derin, çok derin bir yarık açıldığını görmüştüm. Evet, ben yapmıştım bunu. Akşam olunca evdeki bütün çocuklar sorguya çekilmişti. Altımızdaki iki kız, Karlheinz, ben, sonra da bitişikteki oğlan. Ev sahibi kadın ortada en azından kırk marklık bir hasar olduğunu söylemişti. Ama annem ile babam hasara yol açanın bizden biri olmadığını ileri sürmüştü hemen. Çünkü çok keskin bir alet gerekliy-

di bunun için, böyle bir alet de bizdekilerin hiçbirinde yoktu, bunu çok iyi biliyordu annem ile babam. Hem hiçbir çocuk kendi evlerinin merdiven korkuluğuna karşı böyle haince bir eyleme kalkışamazdı, oysa ben kalkışmıştım. Küçük sivri eğeyle ben. Evde oturanlardan hiçbiri korkuluğun onarımı için gereken kırk markı ödemeye yanaşmayınca, ev sahibi, bir sonraki ayın kirasına, daire başına beşer marklık bir ekleme yapmıştı. Hayli hasar gören korkuluğun onarımı için toplanan parayla hemen bütün merdiven baştan aşağı muşambayla kaplanmıştı. Ayrıca Bayan Daus'a, korkulukta açılmış yarığın pürtüklü kenarına takılarak yırtılan eldiveninin parası ödenmişti. Getirilen bir usta yarığın pürtüklü kenarlarını rendeleyip düzeltmiş, sonra içini macunla doldurmuştu. Tavan arasından zemin kata kadar. Oysa ben yapmıştım. Canıma kıyacaktım, ama az kalsın unutuyordum bunu.

Merdivene oturup cebinden bir kâğıt parçası çıkardı. Korkuluğa zarar veren bendim, diye yazdı üzerine. Sonra kâğıdın yukarısına, başa ev sahibi Bayan Kaufmann diye yazdı. cebindeki bütün parayı saydı çıkarıp, hepsi yirmi iki marktı. Parayı kâğıda sarıp mendil cebine soktu. Mendil cebinde kâğıdı bulurlar diye düşündü. Nihayet mendil cebinde onu bulmaları gerekirdi. Ama söz konusu olayı evde artık kimsenin anımsamayacağını unutmuştu tümüyle. Üzerinden on yıl gibi bir zaman geçtiğini unutmuştu. Doğrulup kalktı, ayağının altındaki basamak gıcırdadı biraz. Şimdi tavan arasına çıkacaktı. Korkuluk işini çözümlemişti nasıl olsa, artık yukarı çıkabilirdi. Yukarıda, sevdikleriyle bir arada olup da birbirlerinden habersiz yaşayıp gitmelerine daha fazla katlanamayacağını bir kez daha yüksek sesle kendine söyleyecek, sonra da tasarladığı şeyi yapacaktı.

Aşağıda bir kapı açıldı derken. Annesinin sesini işitti: Ve söyle ona, sabun tozunu unutmasın! Sakın unutmasın, olmaz mı! Söyle ona, oğlan el arabasını alıp gitti, yarınki banyo için odun getirecek, tek bu iş için alıp gitti arabayı. Söyle ona, oğlanın dönüşü rahatlattı babasını, arabayla gidip odun getirmek zahmetinden kurtardı. Tek bu iş için oğlan çıkıp gitti bugün. Bu işin onu eğlendireceğini söylüyor babası. Kaç yıl var ki, bu işten uzak kalmıştı.

İşte şimdi yine odun alıp gelecek. Bizim için odun. Yarın yapacağımız banyo için. Söyle ona, oğlan tek bu iş için arabayı alıp gitti, sabun tozunu unutmasın sakın!

Annesine bir kız sesinin yanıt verdiğini işitti. Derken kapı kapatıldı, kız koşarak merdiveni inmeye başladı. Kızın elinin korkuluk üzerinde ta aşağılara kadar kayıp gidişini izledi. Sonra yalnızca ayak seslerini duydu. Sonra da sessizleşti ortalık. Sessizliğin sesinden başka bir şey işitilmez oldu.

Gerisin geri merdivenlerden usulcacık inmeye başladı. Usulcacık, basamak basamak. Odunları alıp gelmem gerekiyor, diye söylendi kendi kendine, kuşkusuz, odunları alıp gelmem gerekiyor, tümüyle çıkıp gitmişti aklımdan. Evet, evet, odunları alıp gelmeliyim. Yarın için.

Merdivenleri inerken gittikçe hızlandı adımları. Elleri korkuluğa bir vurup bir kalkıyordu. Odunları, evet, odunları alıp gelmem gerekiyor. Bizim için. Yarın için. Ve son basamakları ikişer ikişer inmeye başladı.

Çok yukarıda kalın cam tavandan soluk bir gökyüzü sızıyordu evden içeri. Ama aşağıda lambaların yanması gerekiyordu. Her gün. Her Tanrı'nın günü.

Bütün Sütçü Dükkânlarının Hinsch'tir Adı

Bütün sütçü dükkânlarının Hinsch'tir adı. Hinsch'ler sarışındır, dalından yeni koparılmış şeftaliler ya da sütçocukları gibi doymuşluk ve gürbüzlük kokar. Kırmızı kırmızı kocaman elleri vardır Hinsch'lerin. Ellerinin kırmızılığı süte su kattıkları için değildir. Süt güğümlerini ve süt şişelerini yıkaya yıkaya bu kırmızı renge boyanmıştır elleri. Güğümler ağır ve şişeler kaygandır, bu yüzden ya da bunun için kocamandır Hinsch'lerin elleri.

Bay Hinsch uzun boylu, eline ayağına ağır ve iyi bir adamdır. Bayan Hinsch kısa boylu, eline ayağına tez bir kadındır ve o da iyidir. Elsie, Bay Hinsch ile Bayan Hinsch'in kızı orta boylu, miskin ve asık suratlıdır.

Hinsch ailesinin bu üç üyesinin de kışın üşür ayakları, çünkü yer çiniyle döşenmiştir ve çinileri temiz tutmak daha kolaydır. Hinsch'ler tahta sandaletlerle dolaşır dükkânda, kışları ayaklarına kalın ve siyah yün çoraplar geçirir, boyunlarına kalın ve siyah atkılar dolarlar. Kışları her üçünün de burunları kırmızıdır, parmakları ayaza keser, nezleleri bitmez hiç.

Hinsch'ler yazı aşırı ölçüde terlemeden geçirebilen tek tük insanlardandır bizim çevrede, çünkü temiz tutulması daha kolay olduğundan dükkânın zeminine çini döşenmiştir. Yazın sıcağını hiç de çekilmez bulmadıklarını yüzlerindeki şaşkın ifade açığa vurur, dalından yeni koparılmış şeftali kokularını yitirmezler. Bu yüzden bütün müşteriler imrenir onlara. Müşterilerin Hinsch'lere imrenmesinin bir başka nedeni de, yazın ayranlarının daha çok olmasıdır; sonra dükkânlarını saat dört buçukta kapayabilirler, çünkü süt o saate kadar satılır biter ya da bozulur. Bay Hinsch

uzun boylu ve iyi kalplidir; fazla somurtmaz. Bayan Hinsch kısa boylu ve çeviktir; güleçtir yüzü. Ama Elsie suratını asıp durur. Oldum olası böyledir hep. On beş yaşından beri böyledir. Ama daha önce o da herkes gibiydi.

Geceleyin kentler arasında çalışan o devcileyin taşıtlar, suskunluğa gömülmüş cadde ve sokaklardan ağır top arabaları gibi gümbürdeyerek geçerler ve sanki bronşları paslanmış gibi tüm ciğerleriyle soluyarak ve iç organlarını tangur tungur öttürerek sütçü dükkânlarının önüne gelip dururlar. Herkes sabahleyin kahvesine katacak süt bulsun diye çıkıp gelirler geceleyin. Sürücüler, altlarındaki gözleri alev saçan canavarların bu terbiyecileri, idealist ve yürekli kişilerdir. Gecenin akla gelmedik tehlikeleri ortasında pek zahmetli bir hizmeti üstlenir, herkes sabahları sütlü kahve içsin isterler.

Bir zamanlar on beşindeydi Elsie, oyunlarla geçen on beş yılı geride bırakmıştı. Sarışındı ve neredeyse fazlasıyla besili. O zamanlar da süt arabaları geliyordu –geceleyin– ve üç kişilik Hinsch ailesi yataklarının olaysız cennetinden geceleyin işte öylesine doğallıkla çıkıyor (kılıç kuşanmış meleklerin zorlaması olmadan da yapabiliyorlardı bunu!) yataklarının yumuşacık sıcaklığından koparıyorlardı kendilerini, sanki dünyada bundan tabiî bir şey yokmuş gibi süt dolu on dokuz güğümü arabadan indiriyor, on dokuz boş güğümü arabaya yüklüyorlardı.

Elsie sarışındı ve hayli besiliydi; on beşindeydi henüz. Bin bir türlü acayip düşlerin sıcaklığıyla buram buram tüten yatacığından çıkıp, o gizemli yıldızlar altında rüzgârın serinlettiği süt güğümlerini incecik giysilerine bastırmaktan gizli bir haz duyuyordu. Dondurma yemeye benziyordu tıpkı, yazın yüzmeye benziyordu ya da limonata içmeye... nedir ki, biraz daha garip bir duyguydu.

Benzin içen sağmal ineklerin yiğit süvarileri, bu büyük kent kovboyları, geceleyin içi öylesine serinleme özlemiyle yanıp tutuşan geniş kalçalı sarışın Elsie'nin çok geçmeden kokusunu almışlardı. Nihayet ay ışığında bütün kızlar melek kadar güzeldir, hatta geniş kalçalıları bile.

İdealist de olsalar yiğit kişiler yiğit kişilerdir, geceleyin hemen

arabasının yanı başında dikilip Hinsch'lerin (çünkü bütün sütçülerin Hinsch'tir adı) kadın ve kızları onlara bakıyormuş umursamadan, son geçtikleri kentte içilmiş biranın yükünü üzerlerinden atıveren bu kişiler armudun sapı, üzümün çöpü var demezler hiç. Yiğit kişiler ödleklerin çekingenliğini barındıramazlar içlerinde, zorba ve hoyrat olmaları gerekir.

Ama yine de Elsie, iki koluyla kavradığı ağır bir güğümü kaldırıp arabaya koyarken eteklerinin altında bir erkeğin dokunuşunu hisseden geniş kalçalı bu yavrucak, korku ve dehşetle güğümü elinden başına düşürmüştü.

O yiğit kişi Elsie'nin göğsünü öylesine sırnaşık bir biçimde ileriye çıkarıp iki eliyle güğüme sarıldığı anı hepsinden uygun bulmuş, birkaç yüz beygirgücüyle sağa sola uzanmaya alışık kollarını pek nazik denemeyecek bir dolayışla kızcağızın beline dolayıvermişti (çünkü nazik olmak lükstür yiğit kişiler için!).

Yazın yatakları ve kanları kaynayan sarışın kızların ruhları her zaman geniş kalçalı olur diye bir şey söylenemez. Ruhları saftır ve bir çocuk oyuncağı gibi kırılgandır kiminin; ve büyükler göz açıp kapamadan bu oyuncağı parmaklarının arasında ezip bırakırlar. Tıpkı top mermilerini kucaklayan, sert madenin tenlerine dokunuşunu hazla algılayan topçular gibi, süt güğümlerine sarılan kızların ruhları da ille geniş göğüslü olur diye bir şey söylenemez. Bakarsınız dünyanın en tatlı, en temiz ve en gümüşsü ruhlarıyla donatılmışlardır; çiçeklerin burcu burcu kokusu gibi tatlı, taze süt gibi temiz, kimi gece böceklerinin sihirli kanatları gibi gümüşsü.

İçindeki beygirgücünden bir orduyu kontrolü altında tutan yiğit kişi kalbi üzerindeki kontrolü kaybetmişti. Kalbi üzerindekini mi? Evet, muhtemelen kalbi üzerindeki kontrolü. Gazdan ayağını çekmeden alınan bir viraj gibi almak istemişti Elsie'yi, direksiyonu kırar gibi büküp yatırmak, kıllı pençeleriyle bir süt güğümü gibi ona sahip olmak istemişti.

Ne var ki, Elsie'nin pervanelerin kanatlarındaki parıltı gibi öylesine duyarlı ve öylesine incinir, gümüşsü ruhu, gerçeğin benzinli pençelerini vücudunda hissedince ölesiye korkmuştu; dolu süt

güğümü canı çekilen ellerinden yıldırım hızıyla kurtulmuş ve başına çarpıp müthiş bir yangına yol açmış, sarışın saçlar üzerinde kalın ve koyu bir kan o saat çiçeklenivermişti.

Ve o zamanlar Elsie uzun süre yatakta hasta yatmış, ayağa kalktıktan sonra da eski Elsie olmaktan, başkaları gibi bir kız olmaktan çıkmıştı. İnsanların ondan suyu esirgediği ve bundan böyle hep önünde dikilerek pencereden gelen güneş ışığını ona çok gördüğü bir çuhaçiçeği gibi kuruyup gitmişti.

Sağdan soldan diyorlardı ki: Elsie'nin kafasının bir tahtası noksandır. Hinsch'ler de: Somurtkan bir kız, diyorlardı. Elsie, bir şey demiyordu. Kabuğuna çekilmiş yaşıyordu daha çok, çünkü bir pervanenin kanatçığı gibi ezilmiş ruhu hâlâ o yiğit sevgilisinin çevresinde dolanıp durmaktaydı. Yiğit sevgilisi, belki kamyonuyla çoktan yoldaki bir ağaca ya da bir köprü bariyerine toslayıp teknoloji tanrısına kurban etmişti beynini. Ama belki de o ele avuca sığmayan, şehvet delisi, duygu dolu kalbinin üzerinden yabancı bir uzun yol aracının su aygırlarının derisine benzeyen gri lastik tekerlekleri silindir gibi geçmiş, ezip suyunu çıkarmış, onu bu dünyadaki görmelerden, işitmelerden ve ırza geçmelerden elini eteğini çekmeye zorlamıştı.

Geceleyin irikıyım süt kamyonları Hinsch'lerin yatak odalarının pencereleri önünde sarsılarak, inleyerek, paldır küldür sesler çıkararak fren yaptı mı, üç Hinsch'le birlikte (baba Hinsch, anne Hinsch ve kızları Hinsch) Elsie'nin tedirgin ruhu da ayaklanıyor, bütün ağırlıklarıyla kaldırım üzerine bırakılan ve birbirine toslayan, yakınıp sızlayan süt güğümlerinin çan seslerini anımsatan gümbürtüsüyle ürküp heyecanlanarak çuhaçiçeği alıklığından sıyrılıyor, örselenmiş pervane kanatlarıyla ürkek, gizli, ama yine de esriklik taşan uçma denemelerine koyuluyordu. Belki bu kez korkak davranmamayı kafasına koymuş, o yiğit sevgilisini arıyordu hep. Ama onu artık bulamayacaktı. Ve süt kamyonları uzaklaşıyor, süt güğümlerinin çan sesleri işitilmez oluyor, ama Elsie uzun bir süre daha yatakta uyanık yatıyordu.

Takma Diş ya da Neden Kuzenim Kaymaklı Bonbon Yiyemiyor Artık

Sevimli, ufak bir sinemaydı. Ve alçaktı tavanı. İçerisi çocuk kokuyor, heyecan ve kaymaklı bonbon kokuyordu. Baştan aşağı kaymaklı bonbon kokuyordu içerisi. Ön tarafta, gişenin yanı başında kaymaklı bonbon satılıyordu çünkü. On feniğe beş tane kaymaklı bonbon. Bu yüzden bütün köşe bucak kaymaklı bonbon kokuyordu. Ama genelde sevimli bir sinemaydı. Ve alçaktı tavanı. Ancak iki yüz kişi sığabilirdi içine. Tam anlamıyla ufak bir banliyö sinemasıydı. Babacan bir söyleyişle pire yuvası diye nitelenen kenar mahalle sinemalarından biriydi. Babacan bir söyleyişle, kötü niyetten uzak. Bizimkisinin adı Viktoria'ydı. Pazarları öğleden sonra çocuk filmleri oynatılırdı. Yarı fiyatınaydı biletler. Ama kaymaklı bonbonsuz ne sinema düşünülebilirdi ne pazar günleri. Beş tane kaymaklı bonbon on feniğe. Kaymaklı bonbonları satan için de böylesi daha kârlıydı.

Yazık ki kuzenimin otuz feniği vardı. Bu da sürüyle kaymaklı bonbon demekti. Biz, iki yüz çocuğun en mutluları arasındaydık. Biz, yani ben de. Çünkü yanı başında oturuyordum onun, nihayet kuzenimdi. Pek mutluyduk. Yazık ki sözcüğüyle anlatılmak istenen olay, ancak sonradan baş gösterdi.

Birden ağır ağır ve tatlı tatlı kararda içerisi. Bonbon emen, somuran iki yüz ağzın çıkardığı şapır şupur sesleri hemen kesildi. Bir Kızılderili bağrışması, yeri döven ayak sesleri ve arkası kesilmeyen bir ıslık konseri küçük sinemanın içinde dönüp dolanmaya başladı. Her pazar film başlamadan önce açığa vurulan sevinç gösterisi.

Sonunda iyice karardı salon. Perde aydınlandı ve gerilerden bir uğultu duyuldu. Derken bir müzik sesi. Kızılderili bağrışması

sustu. Yine salonun dört bir yanında bonbonlar ağızda emilirken çıkarılan sesler duyulmaya başladı. Neredeyse iki yüz kalp heyecanla çarpıyordu salonda. Ve film başladı.

Olup bitenler sonradan asla tek tek pek anımsanamıyor. Ama filmde çok ateş edildiği kuşkusuzdu; çok ata binildi, çok soygunlar yapıldı, öpücükler alınıp verildi. Baştan aşağı hareket doluydu film. Ve perdenin önünde bonbon emen iki yüz dil. Yaşananlar sonradan evdekilere anlatılmak istendiğinde yalnız şu kadarı anımsanıyordu ki, çok ateş edilmiş, çok atlara binilmiş ve soygunlar yapılmıştı. Öpüşmeler atlanıp geçiliyordu. Çünkü saçma bir şeydi zaten.

Beyazperdede ne kadar çok at koşturup silan ateşlenirse, kaymaklı bonbonlar ağızlarda bir avurttan ötekisine o kadar çabuk aktarılıyordu. Ve bu arada çıkan sesler işitiliyordu tek tek. Perdede atlar üzerinde doludizgin bir kaçış... ağızlarda emilen bonbonların çıkardığı ses hemen bir çağlayan gibi coşuyordu.

Çocuk kokuyordu içerisi, heyecan ve bonbon kokuyordu. Sinema baştan aşağı kaymaklı bonbona dönüşmüştü.

Kara sakallı yedi haydut tarafından beyazperdedeki bozkırda kovalanan aslan yürekli sarışın kahramanın başını kaldırıp kasvetli bulutlarla örtülmüş gökyüzüne o delip geçen bakışlarından birini fırlattığı, kahramanın peşine düşmüş canilerin, ellerinde attığını vuran toplu tabancalar, devcileyin bir kaktüs kümesinin arkasına sinmiş beklediği bir sıra ansızın bir çığlık duyuldu.

Doğrusu olağanüstü bir şey değildi bu, çünkü perdede geçen bütün sürükleyici olaylara iki yüz çocuğun ağzından çıkan çığlıklar bir fon müziği gibi eşlik ediyor ve onları yorumluyordu. Ne var ki, bu çığlık farklıydı. Fazlasıyla güçlüydü; korkmuşluğunu fazlasıyla ele veriyordu. Sırtımda sıcak bir şeylerin yukarılara doğru tırmandığını hisseder gibi oldum. Herkesten çok ben hissetmiştim bunu, çünkü çığlığı atan benim kuzenimdi. Derken bir ikinci kez daha bağırdı kuzenim. Avazı çıktığı kadar, üzerine basılan bir köpek eniği gibi ciyaklayarak. Ardından bir üçüncüsü izledi ikinci çığlığı. Dehşet dolu ve işitilmemiş gibi yapılamayacak bir çığlık. İşte öylesine bağırmıştı kuzenim.

Başarılı da olmuştu doğrusu. Perdedeki olayların akışı ansızın kesilip uğultu dindi. Müzik de susmuştu ve derken ışıklar yandı. Bu uluyan, sövüp sayan, hıçkıran kuzenim olacak oğlanın ağzından üç bölümlük çığlığın nedeni ilkin pek öğrenilemedi. Ama sonunda ne demek istediği anlaşılmıştı. Gişede durup kaymaklı bonbon satan sinemanın sahibi, kaymaklı bonbonlarına sunturlu bir küfür savurdu. Özellikle kuzenime sattığı bonbonlara bir güzel döşendi.

Ama suç kuzenimdeydi kuşkusuz. Hem evdekiler, hem diş doktoru kesinlikle ağzına kaymaklı bonbon koymamasını kaç kez sıkı sıkıya tembihlemişlerdi. Öyleyken dayanamamıştı kuzenim. Olanlar da olmuştu. Takma diş –daha o zamanlar bayağı bir takma dişi vardı kuzenimin, bu yüzden de kendisine hayranlık ve saygı duyuyorduk– ağzındaki kaymaklı bonbon kitlesinin ayartısına karşı duramayarak gizlice yuvasını terk etmişti. Ve kuzenim perdedeki, insanın soluğunu kesen olayları izlerken bir ara soluksuz kalıp da ağzını sonuna kadar açar açmaz, fırsat bu fırsat deyip öbür kardeşleri arasından sinsi ve çirkin bir tarzda kaçıp gitmiş, bir serüven açlığıyla salondaki sıraların altına yuvarlanıp kaybolmuştu.

On dakika sonra arama işine ister istemez son verilmişti. Takma diş hayli avantajlı durumdaydı. Üzerlerinde iki yüz çocuğun fink attığı karanlık sıraların altında bir takma dişi arayıp bulmayı isteyebilecek kim vardı? Islıklardan, bağırıp çağırmalardan ise medet umulacak gibi değildi. Belki de takma diş, insanın yüreğini hoplatan bir ganimet olarak salondaki çocuklardan birinin pantolon cebini boylamıştı çoktan. En azından ortadan toz olmuştu.

Derken yeniden karardı salon ve perde aydınlandı, olaylar kaldıkları yerden perde üzerinde akıp gitmeye başladı. Ve müzik olaylara yeniden eşlik etmeye koyuldu. Yanı başımda ise daha demin ağzındaki bonbonu öylesine mağrur emen kuzenim, gözyaşlarına boğulmuş, mahzun mahzun oturuyor ve susuyordu.

Bir an gelir her şey sona erer. En başta bir kenar mahalle sinemasında oynayan çocuk filmi. Perde pes demiş sonunda, müzik de daha fazla dayanamamıştı. Onlar da aşırı yorgun düşmüş, çalış-

mayı bırakmışlardı. Ama buna karşılık, ön tarafta insanı her seferinde şaşırtan iki kapı açılmış, aydınlık pazar ikindisini, göz kamaştırıcı beyazlıkta, sinemadan içeri koyuvermişti. Birkaç dakika içinde iki yüz çocuk, paldır küldür kapılardan geçerek dışarıdaki pazar havasına çıkmış, pazar serüvenlerine yönelmişti.

En sona, içimiz kasvetle ve karanlık sezgilerle dolu, dişsiz kuzenim ile ben kalmıştık. Birbirimize bakıyorduk. Suskun ve serinkanlı. Ve neredeyse erkeksi. Ama bana öyle geliyordu ki, kuzenimin gözlerinde bana yönelik müthiş bir uyarı pusuda bekliyordu. uyarı diyordu ki: Hele bir gül, döve döve geberteyim seni!

Gülmedim ben de. Gülmemi beş dakika sonrasına sakladım. O zaman da güldüm güleceğim kadar.

Herkes gitmiş, kuzenimle geride kalmıştık. Tam sinemanın çıkışından üç adım ötedeydik ve pazar güneşi, büsbütün zamansız, neşe saçan ışıklarıyla göz kırparak karşıdan bize doğru geliyordu ki, ansızın bir çığlık yükseldi yeniden. Bu kez çığlık atan bendim.

Durmuştum, ayak parmaklarım bir fare kapanına yakalanmış gibi durakalmıştım olduğum yerde. Derken ikinci kez haykırdım. Bir zafer kazanmış olmanın bilinciyle:

Hey, buldum onu!

Kuzenim, aptal aptal fısıldayarak neyi, diye soracak vakit bulabilmişti ancak.

Çünkü ben o anda üçüncü kez haykırmıştım: Senin takma dişi! Ayağımın altında!

Sonra kalın ve kırmızı kirli halıdan kaldırdım ayağımı. Takma diş, sanki hiçbir şey olmamış gibi yerde yatıyordu. Ayağımın tabanını yukarıya doğru bastırıp iten bir taş parçacığı sandığım şey vefasız takma dişmiş demek. Anlaşılan dört yüz ayak önü sıra ite kaka onu buraya kadar sürüyüp getirmişti. Çünkü tek başına göze alamazdı bunu.

Ansızın kuzenim bir kez daha bağırdı, son bir kez.

Ardından takma dişi eğilip aldı yerden, her iki gözünü dikip cezalandırır gibi sert, ama yine de mutlu bakışlarla onu süzdü ve –hiç değilse ceketime sürüp temizleyeyim demeden– eski yerine havale etti.

Ve o zaman gülebildik nihayet. Gözyaşlarımız pazarlık temiz yakalıklarımızdan içeri akana kadar güldük. Çünkü dişin birden yok olup kayıplara karışmasına kuzenim de gülmeyi çok isterdi kuşkusuz. Ne var ki, sırra kadem basan kendi dişiydi. Ama şimdi eski yerindeydi diş ve neredeyse patlayıncaya kadar gülmemek için artık bir neden göremiyordu.

O gün bugün kuzenim kaymaklı bonbonların yüzüne bakmadı. Bir bakayım demedi şöyle. Onun böyle davranmasını anlıyorum.

Sevimli, Mavi, Gri Gece

Gecenin her şeyi gri renge boyadığı doğru değil. Dile gelmeyip öykünülemeyen mavi ve gri –kediler için gri, kadınlar için mavi– gece nefes verdikçe işte öylesine ağır ve öylesine tatlı karışır havaya ve akşam dokuz buçuk ile sabah dördü çeyrek geçe arasında üzerimizde esintisini hissetmeye görelim, bizi işte öylesine esrikliğe boğar.

Bir bebeğin gözünü aralayışından daha yumuşak, mavi ve gri esip gelir bize doğru, yüreğimiz kör ama kulağı delik olduğunda çevremizde dolanıp durur. Geceleyin kördür yüreğimiz ve kulağı deliktir ve işitir gecenin soluğunu, çiçek mavisi, fare grisi soluğunu gecenin, nerede olursak olalım, bize doğru esip gelecek ve çevremizde dönüp dolanacak soluğu. Gecenin insanı serseme döndüren bu harikulade mavisinin kokusunu duyuyor musun? Sen Manhattan'daki ve sen Odessa'daki?

İnsana esenlik bağışlayan gri renginin kokusunu duyuyor musun gecenin? Rotterdam'daki ve Frisco'daki kedileri şehvet özlemiyle yakıp tutuşturan ve ezgiler söyleten kokusunu gecenin?

O baştan çıkarıcı gecenin grisinin ve mavisinin kokusunu duyuyor musun? Yıldız yıldız çiyle örtülmüş başı dumanlı grisini ve mavisini gecenin. Gözkapaklarının altında, saçlarının buklelerinde ve dudaklarında takılıp kalmasın, Marsilya'nın en aşağılık orospularını Madonnalara dönüştüren grisi ve mavisi gecenin.

Irmakların buğusu sinmiş sisli mavinin ve grinin kokusunu duyuyor musun? Dünün üzerini örtüp bizlerden gizleyen, yarını saklayan mavinin ve grinin kokusunu. Sen Altona'daki ve sen Bombay'daki duyuyor musun? Gecenin kokusunu. Seni esrikleş-

tirmiyor mu gece? Sarhoş etmiyor mu?

Çıkar göğsünden yüreğini, çıkar at gecenin tatlı ve şehvet dolu koynuna. Gecenin soluğu bir kızın kirpiklerinin birbirine dokunuşundan daha yumuşaktır ve akıl ermez bir büyünün gücüyle çiçek çiçek açar yüreğin.

Henüz hiçbir şey bilmeyen, henüz her şeyi üstü kapalı sezen ve yeni başlayan delikanlılar, onlar kendilerini üzüntüye kaptırmazlar pek. Geceyle dolu, geceyle dolup taşan sokaklarda yürüyüp giderler, bir amaçtan yoksun, sözsüz, zamansız.

Belki topu topu iki üç saat yan yana yürürler, neredeyse yan yana, belki yürürler böyle –birbirlerine yakın, ama çok yakın– yürürler gün ışıyana dek. Bazen içlerinden biri ufak, önemsiz bir söz söyler, bazen yanıt verir biri, aşırı yakınlıktan ürkek ve tedirgin. Ah, aşırı değil, pek çok yakınlıktan! Belki aynı sokaklardan yürüyüp gelirler hep, aynı ıssız ve perili alanlardan geçerler. Alanlar her zamankiden çok ortadadır şimdi; çünkü gündüz, yüzlerini soyup alır kendilerinden. Belki yollarını şaşırır, taştan hayvan kentin bir ucuna dek yürüyüp gelirler; bahçeler, ağaçlıklı yollar ve parklar görkemli çiylerin ve pazar günlerine özgü olağanüstülüklerin altında uzanmış yatar.

Düşlerde yürüyerek sonu gelmeyen taş çölünün (ah, nerede!) kıyısına kadar vardılar, derken ürkmüş kulaklarla ve ayakkabılarının ıslak tabanlarıyla durdular ansızın: Aman Tanrım, bu ses de ne?

Kurbağalar.

Kurbağalar mı? Bu kadar yüksek sesle vıraklar mı onlar?

Vıraklamıyor, şarkı söylüyorlar, Lisa; sevdalanmışlar çünkü. Sevdalandılar mı, böyle yüksek sesle şarkı söylerler.

Aman sen de, şarkı söylemek mi bu şimdi?

Ne istiyorsun hayvanlardan, bak ne tatlı vıraklıyorlar.

Tatlı tatlı vıraklıyorlar, evet. Ama şarkı söylüyorlar dersen. Bence gülüyorlar. İşittin mi, bize gülüyorlar.

O nedenmiş? Niye gülsünler bize?

Bir süredir yağmur yağıyor da onun için; tepemizde yağmur

yağıyor, biz de burada dikilmiş duruyoruz, yağmurun yağdığının farkında değiliz, onun için.

Yaz yağmuru iyidir. Başında şapka olmadı mı, boyunu uzatır insanın.

Sen boyun uzasın mı istiyorsun? Benim de boyum uzun değil ama.

Benim boyum seninkinden uzun olsun istiyorum, Lisa.

Neden senin boyun benimkinden uzun olacakmış bakayım?

Bilmem. Öyle işte.

Biri çıkıp da yağmuru sevmediğini söylemesin bana! Yağmur olmadı mı, güneş hepimizin canına okurdu. Yo yo, kimse çıkıp demesin ki yağmuru sevmiyorum, yağmuru sevmemiz için dünya kadar neden vardır.

Gece yağan yağmurun sesinden güzel ezgi biliyor musun? Gece yağan yağmur kadar mahrem, onun kadar doğal, onun kadar gizemli, onun kadar çenebaz bir başka şey var mı bildiğin? Kulaklarımız o kadar paslandı mı ki, tramvayların zil vuruşlarından, top gümbürtüsünden ya da senfoni konserlerinden başka bir şey işitmek istemiyoruz artık? Geceleyin şıpırtısı kaldırımlara vuran, kaldırımlarla söyleşen, arzulu fısıltılarını evlerin pencerelerine, damların kiremitlerine buyur eden, yaprakların altına kaçıp sinmiş milyonlarca sineğe tıp tıp, usulcacık masallar anlatan, ince yazlık giysilerimizden geçerek omuzlarımızı döven ya da minicik gong vuruşlarıyla ırmağa düşen binlerce damlanın senfonisini işitmez mi olduk? Kendi yaygaramızdan başka bir şeyi duyamaz mı olduk artık?

Ama yağmur uykularından uyanmış çocuklara geceleri hâlâ masallar anlatır. Çocuklar için güler ve çocuklar için ağlar geceleri; pencere camlarına karşı küçük pembe kulaklarına doğru çocukların. Ve onları yatıştırır, düşsü ülkelerine geri götürür bırakır onları.

Yalnızca çocuklar mı kaldı su birikintilerini, kaldırım kenarlarındaki taşmış su oluklarını görünce sevincinden çığlıklar atan? Ve burunlara vurup dağılan iri yağmur tanelerine yalnızca çocuk-

lar mı kaldı gülecek? Yağmur en doğal gizlerini sağa sola fısıldarken korkuyla ve huşuyla yataklarında uyanık yatarak dışarılara kulak veren çocuklar mı kaldı yalnızca? Yağmur, yalnızca çocuk gözlerini mi sessizlik, irilik ve parlaklıkla donatıyor artık?

Böyleyse durum, erişkin olmanın kibirli onurunu, havı dökülmüş, güvelerin yediği bir yün ceket gibi soyunalım üzerlerimizden ve yerde bir yığın yapıp hepsini ateşe verelim; ve o göksel yağmuru, o denizin ve güneşin oğlunu koyuverelim buklelerimizden dökülsün aşağı, gömleklerimizden içeri akıp gitsin. Sakın biri çıkıp da demesin bana, bir nezleye değmezdi!

Yağmur damlalarından oluşan ilk birliğin, kapalı nizam, bodrum merdivenlerinden aşağılara şıpır şıpır inip uykusundan uyandırdığı manav, ağzını açıp tek kötü söz söylemez yağmur için. Eliyle karısının tombul böğrünü dürtükler, derken karısı açar gözlerini ve ikisi birlikte, hiç söylenmeden, sebze ve meyve dolu ağır sandıkları evin arkasından daracık avluya taşırlar. Gündüzün uzun ve sıcak saatlerinde sebze ve meyveler sararıp solmaya yüz tutmuş, boyunları bükülmüştür. Tozlu sandıklar içinde gece yağmurunu yiyip sabaha dek güzel bir duş alacaklardır.

Yağmur birkaç saat daha sayısız ıslak darbelerle döver evin duvarlarını ve arkadaki avluyu. Manav ile karısı çoktan yine yatıp uyumuşlardır, geniş ve elmamsı yüzlerine bir memnunluk gelip oturmuştur. Kadının merdiven altına bıraktığı eski iç eteklik gibi tıpkı. Yukarıdan tıp tıp damlayan yağmur taneleri altında rahat, arzulu ve mutlu yatar eteklik. Yağmur tanelerinin dışarılarda olup biten en akla gelmedik şeylerden haberi vardır; ve mavi, yün eteklik yalancı dünyanın gerçek olaylarına öylesine isteklidir ki, yağmuru emer, çeker içine ve yalan söylemekten sonunda soluksuz kalır yağmur. Sabahleyin merdiven kurumuş olacak, ama eski eteklik kabarıp şişecektir. Azmanlaşmış, azmanlaşmış bir kurbağa gibi tıpkı!

Ve bir evin girişinde:

Ne güzel, elimizde böyle bulunmaz bir bahane var şimdi. Yağmurda söylenilen saatte eve dönemezdik elbet. Bulunmaz bir ba-

hane doğrusu; sen de öyle düşünmüyor musun?

Senin olduğun yer güzeldir hep! Ama sen üşüyorsun, ceketimi vereyim mi?

Ver, ver de sen yarın sabah hasta ol. Sokul bana, ikimizin üzerine at ceketi, o zaman karşılıklı birbirimizi ısıtırız.

Kurbağalar hâlâ şarkılarım söylüyor, duyuyor musun?

Yağmur içlerindeki sevdanın ateşini dindirmedi mi daha?

Sence yağmur sevda ateşini dindirebilir mi?

Şey, bilmem ki, kurbağaların ezgilerinde yapmacıklık yok mu yani?

Gökten istediği kadar yağmur boşansın, benim sevgimin ateşini yine dindiremez, çoğaltır tersine.

Bak sen! Kimmiş bakayım bu kadar yürekten sevdiğin?

Kim olacak, bukle bukle saçları sırılsıklam olup dağılmış biri, ıslak ayaklarıyla ceketimin altında titreyen biri.

Ne diyeceğim, en iyisi bu konuyu kapatalım, konuşmayalım şimdi, olmaz mı?

Yağmur yağıyor, ortalık karanlık ve ıssız, biz de birbirimize sokulmuş dikiliyoruz burada; elbette hiç güzel olmaz mı...

Yirmi yedi dakika sonra:

Ne diyeceğim, yağmur bir melek! Annem makyaj yaptığımı bilse kudurur doğrusu! Yeni on altısını bitirdin, süslenip püsleniyorsun tıpkı bir –tıpkı bir– annem hep böyle diyor işte. Ama yağmur yüzümdeki bütün boyayı yıkayıp götürdü, artık mendilimi kirletmem gerekmeyecek.

Bir melek şu yağmur, değil mi?..

On bir dakika sonra:

Eve gitmek istiyor musun, Lisa?

Yoo... Ya sen?

Biliyor musun, şimdi biri işitse söylediklerimizi:

İkimiz de eve gitmek istemiyoruz! Evet, doğrusu, yağmur bir melek!

Fırtına

Gökyüzü yeşildi. Ve korku kokuyordu. Akşam bira kokuyor ve patates tava kokuyordu. Uçsuz bucaksız sokaklar insan kokuyor, saksı çiçekleri ve yatak odalarının pencereleri gibi kokuyordu.

Gökyüzü zehir gibi sarardı. Dünyanın heyecandan sesi soluğu kesilmişti. Yalnızca devcileyin bir otobüs, eski çağlardan kalma, güçlükle soluyarak geçip gitti. Geride hafif bir benzin kokusu bıraktı.

Alster'ın sarardı benzi ve bir hayvanın korku dolu gözleri gibi ev yığınları arasından gökyüzüne baktı. O kaçınılmaz yazgının üzerine doğru geldiğini gördü. Karınları havaya bakıyormuş gibi suda ansızın tersine dönmüş yüz binlerce balığın benzi sarardı. Kiliselerin kuleleri pek yakına gelmişti sanki ve çıplaktı. Kent pusmuştu.

Bir binanın duvarında iki salyangoz, dünyadan habersiz bir serinkanlılıkla sümükten yollar çizerek selamsız sabahsız birbiri önünden geçip gitti. Altı saati aşkın bir süre karşı karşıya sümüksü ve yapışkan durmuş, her biri öteki önünden çekilsin diye beklemişti. Sonunda bir dayanışma içinde aynı anda yola koyuldular. Ve her biri ince ve kaygan, gümüşsü bir çizgi çekti duvara. Çok katlı evden pek bir ses duyulmuyordu. Derken bir kapı gıcırdadı. Bir çocuk bir şey sordu birine. O kadar. Ama aşağıda, evin girişinde çarpan iki yürek vardı. Yüreklerden biri genç bir adamındı, biri bir kızın.

İki salyangoz iki insanın bakışları arasında birbirinden bir karış uzaklaşmıştı ki, bir pencere hızlı ve kesin bir şangırtıyla kapandı. Beklenmedik bir rüzgâr çığlık çığlığa yükseldi, bir kâğıt parçasını yerden alıp kaldırdı havaya, boş bir konserve kutusunu tangırtıyla taşlara çaldı ve eli ayağı tutmaz olmuş kentte yüzlerce aç köpek gibi koşturmaya başladı. Devcileyin yağmur dam-

ları, soğuk ve ritmik, sokaklara patır patır dökülüyordu.

İlk şimşek bir yarık açarak gökyüzünden geçip giderken, kız genç adamın elini tuttu ve göğsüne bastırdı. Gök gürültüsü, çatılar üzerinden ateş püskürerek yuvarlandı. Kız ile erkek birkaç saniye gözlerini yumdu.

Genç adam antika biriydi. Kolayca ele geçirdiği konumu elden çıkarmak istemiyor, fırtınaya kendi hesabına bulunmaz bir nimet gözüyle bakıyordu. Ve öbür elini de ötekisinin yanına koyarak bütünü kendisine doğru çekti.

Bütün, yani kız, ilk kez görüyormuşçasına adamın yüzüne baktı. Adam, başını salladı kıza doğru görkemle: evet, yaptım işte bunu. Derken kız, genç adamın iki elini de kaldırıp attı üzerinden, çarçabuk ve sessiz. Ve adamı anlamıştı; içerlemiş dedi ki: Ben yokum bu işte. Sonra yağmurda koşup uzaklaştı.

Genç adam, antika biriydi. Gökten düşen akıl almaz derecede iri damlaları görüp omuzlarını kaldırdı: Hayır, ben de yokum bu işte. Başını sallayarak salyangozlardan birini aldı ve bir saat önceki yerine götürüp yapıştırdı. Sonra elini pantolonuna sürüp temizledi ve kolu kanadı kırılmış, merdivene çöktü. Öfkeyle çiklet çiğnemeye başladı.

Giderek şimşekler kayboldu. Gök gürültüsünün gazabı yatıştı. Alster, şıpır şıpır sesler çıkararak iri yağmur taneleriyle boşboğazlığa koyulmuştu. Bereket, süt ve toprak kokuyordu hava. Ağaçların kabukları mavi, gri ve ırmaktan yeni çıkmış bir filin derisi gibi ışıl ışıldı. Bir yan sokakta arabanın biri su birikintileri içinden fışırtıyla geçip gitti.

Genç adam, süzen bakışlarla gökyüzüne baktı. Küçük bir ay dilimi asılıydı gökte. Gök, yeni silinip parlatılmış bir pencere camı gibi saydam ve temizdi. İpeksi bir görünümdeydi hava. İlk çıkan yıldızlar, yavaş yavaş tomurcuklanan geceye, bir nakışı, ürkek ve çekingen işlemeye koyuldu. Yataklarında uyuyan insanların derin derin soluduğu işitiliyordu. Ama ağaçlar, çiçekler ve otlar uyanıktı ve susuzluklarını gidermeye çalışıyordu. En son gök gürültüsü öylesine güçsüzdü ki, bir çocuğun bir iskemleyi yerinden oynatışına benziyordu tıpkı.

Duvar

Sonunda rüzgâr kalacak yalnızca. Tümü silinip gidince ortadan, gözyaşları, açlık, motor sesi ve müzik, tümü gidince, yalnızca rüzgâr kalacak. Taşlar, caddeler, hatta ölümsüz sevgiler yok olacak, bir tek o sürdürecek yaşamını. Ve karla kaplı mezarlarımızın üstündeki çıplak çalılarda avutucu ezgilerini söyleyecek. Ve yaz geceleri o güzelim çiçeklere kur yapacak, dans etmeleri için çalıp söyleyecek; bugün, yarın, daima.

Rüzgâr ilk ve son senfonisidir yaşamın, soluğu beşik ve tabutlar üzerinde işitilen ezelî melodidir. Onun mırıltısı, uğultusu, hışırtısı, gürleyişi ve ıslık çalışı dışında hiçbir şey, hatta ölüm bile kalıcı değildir. Ölüm bile; çünkü rüzgâr haçlar ve kemikler üzerinde söyler ezgisini ve ezgisini söylediği yerde hayat vardır, çünkü çiçekler onun avucundadır ve hem rüzgâr hem çiçekler gülüp geçerler kemiksi ölüme.

Rüzgâr bilgedir, çünkü yaşam kadar gün görmüştür.

Bilgedir rüzgâr, körük gibi ciğerleri vardır ve yumuşacık fısıldayabilir isterse.

Soluğunda güç ve kudret saklıdır, yoluna duracak hiçbir şey yoktur.

Tek başına, yer yer çatlamış bir duvar vardı, bir vakitler bir eve duvarlık etmişti. Şimdi sallantılar içinde oracıkta dikiliyor ve oyuk gözleriyle yaşamının anlamını araştırıyordu. Ve gökyüzüne doğru yükseliyordu gözdağı vererek, karanlık, alçakgönüllü ve terk edilmiş.

Akşam rüzgârı kendisini yumuşak kollarıyla sardığında, usul-

cacık sallandı duvar ve göğüs geçirdi. Rüzgârın kucaklayışları sıcak ve yumuşaktı, çünkü yaşlanmıştı duvar, eli ayağı tutmaz olmuş, üzerine bir hüzün çökmüştü. Rüzgârın kucaklaması rahatlattı içini; kucaklama öylesine yumuşaktı ki, duvar bir kez daha göğüs geçirdi.

Neyin var? diye sordu sevecenlikle, delikanlı rüzgâr.

Yalnızım. Bir anlamdan yoksunum. Ölüyüm, dedi yaşlı duvar içini çekerek.

Demek seni unuttukları için üzgünsün. Bir yaşam boyu korudun onları, beşiklerine, düğünlerine, tabutlarına kol kanat gerdin. Ama onlar akıllarından çıkardı seni. Aldırma, dünya nankördür. Böyle olduğunu da biliyordu delikanlı rüzgâr, çünkü pek bilgeydi.

Evet, unuttular beni. Anlamımı yitirdim. Ah ah, ne nankör şu insanlar, diye yakındı yaşlı duvar.

Bu duruma bir son ver artık! dedi rüzgâr kışkırtan bir edayla.

Neden? diye sordu duvar.

Yaptıklarını yanlarına koyma, diye fısıldadı rüzgâr.

Peki ama nasıl? diye öğrenmek istedi duvar.

Devril! diye mırıldandı rüzgâr, derin bir haz duygusuyla.

Ama niçin? diye yanıtladı duvar titreyerek.

Delikanlı rüzgâr yaşlı duvarı biraz öne doğru eğdi. Kaskatı kemiklerinin çatırdadığını işitti duvar; aşağılarda, ayaklarının dibinde telaşlı adımlarla geçen insanları gördü, kadir kıymet bilmeyen insanları. Bütün vücudu titremeye başladı ve titreyerek rüzgâra sordu: Devrilmek mi? Devrile-bilir-miyim?

Devrilmeyi istiyor musun? İstiyorsan devrilebilirsin o zaman, diye kehanette bulundu filozof rüzgâr.

Deneyeyim bakalım, dedi duvar göğüs geçirerek. Evet!

O zaman devril! diye haykırdı rüzgâr, duvarı çekip genç kollarının arasına aldı, eğip büktü onu, sonra üzerine abandı, biraz kaldırıp kopardı yerinden. Ardından koyuverince duvar devrilmeye başladı.

Öne doğru iyice bel verdi. Çok aşağılar nankör, unutkan ve vefasız insancıklarla kaynıyordu, yaşamı boyunca hep sadakatle

hizmet etmişti onlara. Ve insanların aşağıda öylesine minicik karınca gibi kaynadığını görünce, onlara karşı hıncını unuttu. Çünkü aslında seviyordu insanları, aşağılarda kaynaşan minicik insanları seviyordu. Birden sızladı yüreği ve son anda yine doğrulup kalkmaya davrandı.

Ama rüzgâr pusuda bekliyordu. Elden ayaktan düşmüş yaşlı duvara bir tekme savurdu, duvar parçalandı ve gürültüyle yolun üzerine kapaklandı.

Yaşlıca bir kadın ile iki çocuğu ve genç bir adam duvarın altında kalmıştı. Genç adam, savaştan yeni dönüyordu evine. Parçalanıp dağılan ve can çekişen köhne duvar yüksek sesle bir çığlık attı ve bağrından çıkan en son çatırtılı soluğuyla genç rüzgâra sordu:

Niçin? Niçin yaptın bunu? Aslında onları seviyordum ben!

Ama duvar son nefesini verirken rüzgâr gülüyordu. Her bir yanından güç fışkırmaktaydı ve bilgeliği çok, çok eskiydi. Yaşama gülüyor, çünkü sonunda böyle olması gerektiğini biliyordu. Ve kalp denilen şeyden yoksundu çok, çok yaşlı genç rüzgâr.

Ama istedi mi, yumuşak da davranabiliyordu. Dört insanın kanlısı olduğu için, ah vahlarla ölüp giden yaşlı duvarı söylediği ninnilerle ebedî uykusuna yatırdı.

Sonra yeniden başladı gülmeye delikanlı rüzgâr; çünkü her şey ölürdü, taşlar, caddeler, hatta ölümsüz sevgiler ölür, ama o sürdürürdü yaşamını.

Prusya'nın Şan ve Şöhreti

Sarı soluk gece ışığı altında dazlak kafa, pırıl pırıl ovulup temizlenmiş bir aya benziyordu. Ölü fabrika alanında yüzüyordu kafa. Gece ışığı sarı soluk yıldızlar gibi yukarıdan göz kırpıyordu. Sopa gibi kara kuru bir adam asker adımlarıyla yürüyordu dazlak kafanın altında. Uzun bacaklarını iyice yukarı kaldırıp ileri doğru bırakıyordu. Ayak sesleri yüksek ve soğuk duvarlarda kırbaç gibi şaklıyor, tavandan yansıyarak yere düşüyordu. Sanki bir tabur asker yürüyormuş gibi çın çın ötüyordu ortalık. Oysa yalnızca sopa gibi kara kuru bir adamdı yürüyen ve adamın uzun bacakları ile dazlak bir başı vardı ve ıssız fabrika içinde asker adımlarıyla yürüyordu. Dazlak bir kafayla yürüyordu ve tunçtan yapılmış bir ay gibiydi kafa, fabrika alanının geceye özgü alacakaranlığında yüzüyordu ani atılımlarla, sarı soluk ve pırıl pırıl ovulup temizlenmiş.

Uzun bacaklar nöbetleşe yerden kalkıyor, boşlukta dosdoğru ileriye uzanıyordu. Sopa gibi kara kuru adam, fabrikanın devcileyin çıplak dikdörtgeninde resmigeçit adımlarıyla yürüyordu. İleriye doğru atılıyordu bacaklar. Sopa gibi kara kuru adam tarafından iyice yukarıya kaldırılıp ileriye doğru atılıyorlardı. Örnek oluşturacak kadar kusursuz resmigeçit yürüyüşüyle yürüyen uzun bacaklar, dazlak kafayla aynı gövdede bulunuyordu. Ve dazlak kafa sarı soluk gece ışığında tunç gibi parıldıyor ve kafanın içinden teneke gibi tangur tungur bir ses Prusya'nın şan ve şöhretinin marşını, Prusya'nın görkemini mırıldanıyordu: dadadamdadamdadamdadam...

Ama metalik müzik yarıda kesildi ansızın. Dazlak kafadan biraz kadınsı tiz bir ses komut verdi, komut silahtan çıkan bir kur-

şun gibi sessizliğe atıldı ve bu haykırış karşısında gece korkarak ikiye bölündü. Tabur... dur! Sopa gibi kara kuru adam fabrikada bir kazık gibi kımıldamadan dikilmeye başladı. Derken yine dazlak kafadan o tiz ses duyuldu, tiz ses, silahtan atılan kurşun ve teneke: solaa... dön! Kara kuru adam, sağ bacağını hayli ileri uzatıp sol ökçesinin üzerinde yıldırım hızıyla döndü. Cansız, toz grisi gözleri fabrikanın yüksek duvarına dikilmişti. Duvarda bir pencere ve dışarıda gece vardı ve fabrikada kazık gibi dikilen kara kuru adama bakıyordu. Ansızın dazlak kafadan aynı ses duyuldu, ıssız fabrikada silahtan atılan bir kurşun gibiydi ses, suskun gecede kadınsı ve tenekemsi haykırdı: Hazır ol! Silah dur! Adamın o zamana kadar vücuduna yapışmış bekleyen kaskatı ve cansız kolları çekilip yukarı alındı ve göğüs önünde geriye doğru büküldü. Gece fabrikasında çıt çıkmıyordu. Ama ansızın dazlak kafadan yine aynı ses duyuldu, Prusya'nın şan ve şöhretinin marşını tenekemsi söylemeye başladı ses. Prusya'nın görkemini söylemeye başladı: dadadamdadamdadam...

Gecenin ürkmüş kalıntıları şaşkınlıkla kaçıp ıssız fabrikanın köşe bucağına saklandı. Yalnızca kırmızı gözlü iki kocamış fare sopa gibi kara kuru adamın yanı başından resmigeçit yaparak, aldırışsız geçip gitti; Prusya'nın şan ve şöhreti. Ölü fabrikada kırmızı gözlü fareler. Dazlak bir kafadan dökülen tenekemsi müzik. Prusya'nın şan ve şöhreti: dadamdadadamdadam...

Ama dışarıda, pencere önünde hain iki yüz sırıttı geniş geniş. Pencere önünde iki karaltı dirseklerini böğrüne bastırdı. Sonra sırıtan iki yüz çekildi pencereden, karanlık onları yiyip yuttu. Sokağın öbür ucuna gelmişlerdi, hâlâ arkada o yalnız tenorun mırıldandığını işitiyorlardı: dadadamdadamdadam...

Ertesi sabah sopa gibi kara kuru adam bir büroda dikiliyordu. Bir masa vardı büroda, dosyaların konduğu bir dolap ve kirli bir havlu. Ve masa üzerine uykulu bir yüz abanmıştı. Yüz baştan aşağı uykuyla örtülmüştü ve yalnızca ağız kısmı biraz uyanık duruyordu. Ama öylesine uyuşukluk içindeydi ki, alt dudak yorgun, aşağı sarkmıştı. Uykulu yüzün kadife gibi bir sesi vardı, öylesine

yumuşak ve öylesine tatlı. Ses esneyerek kara kuru adama bakıyor, kara kuru adam masanın önünde dikiliyordu. Masanın önünde dimdik dikiliyor ve toz grisi gözleri uykulu yüzü aşıp kirli havluya ulaşıyordu. Kadife gibi yumuşak ses bir esinti gibi gelip onu bulur bulmaz daha da dikleşti.

Siz gece bekçisi misiniz?

Evet.

Ne zamandan beri?

Savaş bittiğinden beri?

Peki daha önce?

Askerdim.

Rütben?

Albay.

Teşekkür ederim.

Kara kuru adam bir kazık gibi masanın önünde dikiliyordu, kımıldamadan, kaskatı, cansız. Yalnızca gri gözleri havluda bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Ve masadan, deminki ses kadifemsi yumuşak ve uykulu yeniden esip geldi:

Bu gece hırsızlar girmiş. Fabrikamıza. Ama siz uyumuşsunuz.

Kazık sesini çıkarmadı.

Yoksa doğru değil mi söylediklerim? dedi ses.

Kazık sustu.

Uykulu yüz onaylamayan bir edayla soldan sağa sallandı.

Nasıl isterseniz. Yarın mahkeme var. Tanık olarak dinleneceksiniz. Durumunuzu pek iyi görmüyorum. Bu işte sizin de parmağınız var mı acaba?

Yorgun yüz tatlı tatlı gülümsedi. Kazık dimdik duruyor ve susuyordu.

Kadife ses esnedi:

Pekâlâ, nasıl isterseniz. Yarın konuşacaksınız. Ya uyudunuz ya sizin de parmağınız var bu işte. Umarım söylediklerinize inanırlar. Teşekkür ederim, gidebilirsiniz.

Kara kuru adam arkasına dönüp kapıya doğru yürüdü. Kapıda durup uykulu yüze baktı, dazlak kafasını biraz eğik tutuyordu ve tenekemsi bir sesle dedi ki: Duruşma açık mı olacak?

Ansızın kadifemsi ses pek sevecen bir havaya büründü ve fısıldayarak: Evet, açık, dedi. Açık olacak.

Açık olacak, diye yineledi kara kuru adam ve onaylar gibi başını salladı, demek açık olacak.

Uykulu yüz bir kez daha yineledi: Açık olacak.

Bunun üzerine kara kuru adam kapıyı açtı ve kapadı ardından, dışarıda dikilmeye başladı. İçeride kirli havlu, açılıp kapanan kapının esintisiyle usulcacık kımıldadı.

Açık olacak, dedi kara kuru adam ve elinde metal, parlak bir şey tutuyordu. İki, üç kez çıt diye bir ses çıkardı elindeki madenî nesne. Kara kuru adam, karşısında sırıtan iki yüz gördü. Ağzına dek insanla dolu mahkeme salonu gördü. Ve iki yüz, karşıdan sırıtıyordu kendisine. Derken bütün mahkeme salonu sırıtmaya başladı.

Prusya'nın şan ve şöhreti, dedi ses usulcacık, Prusya'nın şan ve şöhreti. Ve bütün kent mahkeme salonunda olacak.

Ve elindeki metal nesne çıt diye bir ses çıkardı. Sonra kara kuru adam metal nesneyi kaldırıp dazlak kafasına dayadı.

Az sonra kara kuru adam yerinden sökülmüş bir kazık gibi döşemenin üzerine uzanmış, suskun yatıyordu. Yanı başında o metal nesne vardı. Ve dazlak kafa, sönmüş bir ay gibi yatıyordu loş odada. Solgun bir ay gibi. Ve sonu gelmeyen bir tabur asker Prusya'nın şan ve şöhretinin ezgisiyle uygun adım geçiyordu üzerinden. Resmigeçit yapıyormuş gibi şan ve şöhretle geçiyordu. Resmigeçitteymiş gibi: dadadamdadamdadam...

Yağmur muydu yoksa? Koyu kırmızı kiremitler üzerine düşen yağmur. Yağmur yağıyordu çünkü. Aralıksız yağıyordu.

Bir Pazar Sabahı

Radyodaki sabah ayini org gümbürtüsüyle sona ermişti. Amin. Yüce Tanrı hâlâ yaman biriydi. Aleluya! Gardiyan Soboda'nın küt parmaklı dikdörtgen biçimli eli radyoyu biraz daha açtı. Marşlar çalmaya başlamıştı radyoda. Gardiyan Soboda marşları seviyordu. Derken görev yaparken giydiği leş gibi ter kokan deri kasketi masadan aldı, bir kez daha amin sözünü ağzında yuvarladıktan sonra parlatılıp cilalanmış gibi duran dazlak başına geçirdi. Kasketin sert kenarı, alnındaki oluk biçimli kırışığa gömüldü. Yönetmelik gereği yıllar yılı başta taşınan kasket, söz konusu kırışığı oluşturmuştu ve sert kenarı kırışığa oturdu mu tamamdı; kasket kulakların yaklaşık iki parmak üstünde bulunuyor demekti. Kuşaklar öncesi, bilgin kişiler, hizmet yönetmeliklerinde bunu kesin olarak böyle saptamıştı. Bilardo topunu çevreleyen ve hep kızarmış duran oluk askerî itaatin simgesiydi. Görev sırasında giyilen kasketler için doğa henüz tek tip baş üretimine geçmemişti, ama yine de kulakların iki karış üstündeki kızarmış oluk sayesinde çok, çok eski bir gelenek el üstünde tutuluyor, baştacı ediliyordu. Amin, diye mırıldandı Gardiyan Soboda – kasket oluksu kırışığa oturmuştu.

Sonra çakısını açtı. Güzel bir çakıydı. Ne var ki bir tek ağzı vardı. Ama bu bir tek ağza diyecek yoktu doğrusu. Güzel bir çakıydı. Daha doğrusu kaba, sıradan ve zorba. Ama Gardiyan Soboda güzel buluyordu onu. Ve güzeldi de. Neler, neler yapılmazdı bu çakıyla. Meyve ağaçları aşılanabilir, ince kıyım pipo tütünü için ağaç dallarından pipo oyulabilir, ekmek doğranabilirdi; saat kapağını açmada, tırnak temizlemede, kalem sivriltmede kullanıla-

bilir, ayrıca suni bal dilimlenebilirdi. Şahane bir bıçaktı kısaca. Bir Doğu masalının gizemsel rayihasını içeriyor, tahta, emek, saat yağı ve bal kokuyordu.

Günlerden pazardı ve pazar öğle öncelerine özgü üç tipik koku, bıçağın biraz yorgun düşmüş, ama işini hâlâ hakkıyla gören tek ağzının çevresinde uçuşuyordu. Üç tipik koku: ayinden önce temizlenen piponun tütün kokusu, pazar günleri tırnak temizliğinin toprak kokusu, küçük bir bahçenin toprağının kokusu ve üçüncü olarak ayinden sonra kesilen taş gibi sert balın kokusu. Balın dilimlenmesi pazar sabahının en önemli seremonisini oluşturuyordu ve bıçak da şimdi bu iş için açılmıştı. Kestiği küçük bir küp büyüklüğündeki yapışkan balı ağzına atıp nikotinin sararttığı diş köklerinin ardına havale eden Gardiyan Soboda, üzerinde oturduğu tabureyi –başka türlü doğrulup kalkamıyordu çünkü– büyük bir gürültüyle arkaya itti, yağ ve mürekkep lekeleriyle örtülmüş masaya dikdörtgen ellerini dayayarak ayağa kalkıp bacaklarının üzerinde dikildi. Sonra siyah, meşin kemerine uzandı, kemerin iç kısmına mürekkepli kalemle kaba biçimde, iri ve okunaklı, Gardiyan Soboda diye yazılmıştı. Suni bal küpünü Gardiyan Soboda sol avurdundan sağ avurduna aktardı, sonra yönetmeliğe uygun olarak sol bacağını yerden kaldırıp görevine, bir numaradan yirmiye kadar olan hücreleri ikinci denetleme turuna başladı. Pazar sabahı. Saat sekiz kırkta.

Pazar günlerine özgü bir sessizlik ve huzur havası içindeki tozlanmış koridorun öbür ucunda dışa çarpık bacaklı bir hamala ait olabilecek kabaralı, ama yine de rahat adımlar duyulur duyulmaz, Gardiyan Soboda'nın sorumluluk bölgesindeki bütün mahkûmların yüzleri merak dolu pazarsı kıvrımlarla örtüldü ve bütün kulaklar hücrelerin kapılarına dayandı. Dokuz numara ile Gardiyan Soboda arasında her pazar yapılagelen söyleşi bir haz duygusuyla beklenmeye başladı. Kalın ve anlamsız duvarların yalnızca üç sakini bu bekleyenlerin dışında kalıyordu: bir numara, on yedi numara ve dokuz numara.

Bir numaranın vakti yoktu. Ömür boyu hapse mahkûm edilmiş, yirmi üç yıldır yatıyordu ve gardiyan yardımcılığına yükselmişti. Yani pislik kovalarını alıp döküyor ve mahkûmların kaplarına karavanadan yemek dolduruyordu ve pazar sabahları vakti yoktu. Çünkü pazar sabahları koca bir gazete yığınıyla hücresine kapanıyordu. Büyük büyük siyaset adamlarının konuşmalarına şöylece göz gezdirdikten sonra, bunları (konuşmaları) el ayası büyüklüğünde parçalara ayırıyordu. İşi buydu pazar sabahları. Sonra parçalar, öğle karavanasıyla birlikte kapılardaki pencerelerden hücre sakinlerine uzatılıyordu. Her hücreye otuz dört parça. Bir dahaki pazara dek otuz dört parça. Tuvalet kâğıdı olarak. (Büyük büyük siyaset adamlarının parçalara ayrılmış konuşmalarına şöylece göz gezdiriliyor, sonra kullanılıyordu bu konuşmalar.) Uygar bir toplumda yaşanıyordu çünkü.

Pazarsı konuşmadan payını almak için on yedi numara da kulağını hücresinin kapısına dayamıyordu. Ağlıyordu çünkü. On altı yaşındaydı ve ağlıyordu. Günlerden pazardı, cezaevindeydi ve bir bisiklet çalmıştı. Ağlıyordu gözyaşı dökmeden, avuntusuz ve sessiz. İnsanlık tarihi denen o pek acınacak zımbırtı çın çın zil sesiyle hücrenin çiziktirmelerle dolu duvarlarından geçip gidiyordu: bisikletler – bisikletler – zilleri saatlerce çın çın öten bisikletler. On yedi numara ağlıyordu, çünkü evdekiler pazar tatili yapıyorlardı şimdi, pasta yiyor ve onu düşünüyorlardı. Onu düşünüyorlardı, evet, düşünüyorlardı, doğru, ama pasta da yiyorlardı. İşte bu yüzden on yedi numara pazar sabahı saat sekiz kırkta ağlıyor ve kulağını hücresinin duvarına dayamıyordu.

Peki dokuz numara? Dokuz numara kulağını hücresinin kapısına dayayamazdı, çünkü ağzını dayamıştı oraya. Her pazar sabahı aynı yere dayıyordu ağzını. Bulunduğu koğuşa bakan Gardiyan Soboda'yla çok önemli bir sorun nedeniyle konuşuyordu. Ve kulakları iyi işitmiyordu Gardiyan Soboda'nın. Bu yüzden de on dokuz numara ağzını hücrenin kapısına dayamak zorunda kalıyordu.

Ve derken –kabaralı adımlar acele etmeden güm güm yaklaşıyordu– Gardiyan Soboda'nın koğuşundaki bütün mahkûmlar baş-

larını sallayarak ya da kikirdeyerek pazar günkü yaşamlarını sürdürüyorlardı. Yalnızca politika konuşmalarını yırtıp yırtıp tuvalet kâğıdına dönüştüren bir numara yoktu içlerinde. Ve yedi numara da yoktu, ağlıyordu yedi numara.

Ne var dokuz numara?
Gardiyan Bey'le konuşabilir miyim acaba?
Peki, konuş bakalım.
Acaba rica etsem, diş fırçamı verebilirler mi?
Nerede fırçan, dokuz numara?
Eşyalarımın yanında.
Hayır.
Evet, Gardiyan Bey.
Olabilir, belki oradadır. Ama alamazsın.
Acaba bir istisna yapılamaz mı, Gardiyan Bey? Lütfen bir istisna yapıp diş fırçamı bana veremez misiniz?
Hayır.
Peki neden, sorabilir miyim acaba, Gardiyan Bey?
Çünkü mahkûmlara zatî eşyaları verilmez.
Peki neden, sorabilir miyim acaba Gardiyan...
Çünkü cezaevi görevlileri mahkûmların eşyalarına el süremez.
Peki ama niçin, Gardiyan Bey; mademki ben kendim?..
Yasak.
Peki ama niçin yasak, Gardiyan...
Öteden beri yasaktır çünkü.
Acaba bir istisna yapılamaz mı, Gardi...
Hayır.
Peki neden yapılamaz, Gardi...
Yasak dedim ya.
Acaba bir defalık alt tarafı bir diş fırçası, Gardiyan Bey!
Olmaz.
Neden olmaz, Gardiyan...
Çünkü şimdiye kadar hiç olmamıştır.
Evet, ama neden olmasın?
Çünkü mahkûmlara zatî eşyaları verilmez.

Acaba mümkün değil mi, siz Gardiyan...

Hayır.

Peki neden acaba?

Çünkü görevliler mahkûmların eşyalarına el süremez.

Gardiyan Bey, acaba lütfen sorabilir miyim?

Durma, sor!

En iyisi, ne yapmalıyım?

Anlamadım?

Yani diş fırçamı alabilmek için.

Ha, o mu? Bir dilekçe yazacaksın.

Acaba bugün kâğıt verebilirler mi? Sonra mürekkep, Gardiyan...

Olmaz.

Peki neden olmaz, Gardiyan...

Çünkü sekiz haftada bir kez mektup yazmanıza izin verilmiştir. Oysa siz daha dört hafta önce yazdınız.

Ama avukatıma yazmıştım o zaman.

Olsun.

Acaba hiç.

Hayır.

Ama aylarca burada diş fırçasız kalamam ki!

Şükredin ki yaşıyorsunuz. Dört yılda da ölmezsiniz.

Ama korkunç bir şey bu. Kırk sekiz ay diş fırçasız yapamam ki!

Niye yapamazmışsınız? Size bir şey söyleyeyim mi! Elli yedi yaş yaşadım şimdiye kadar, bir kez olsun o dediğin şeye el sürmedim. Bizim köydekiler bu gibi oyuncakları bilmez. Ama hepsi de yaşadı, yaşlandı. Ve de diş fırçasız, anlaşıldı mı? Diş fırçası verilemez, anlaşıldı mı!

Anlaşıldı, Gardiyan...

Ha şöyle.

Anlaşıldı.

Rahat, işini hakkıyla görerek, pazarsı bir hava içinde ve barışçıl, Gardiyan Soboda birden yirmi numaraya kadar hücreleri ikinci denetleme turunu bitirmişti. Pazar sabahı. Dokuzu on geçe.

Gardiyan Soboda'nın koğuşundaki bütün mahkûmlar kulakla-

rını hücrelerinin kapılarından çekti, kikirdeyerek güldü kimi, kimi başını salladı. Kimi gülmekten, kimi öfkesinden duvarlara tekmeler savurdu.

Yalnızca bir numara onların dışındaydı. Ve on yedi numara. Ve dokuz numara.

Dokuz numara devlet gücüne karşı savaşmaktan bitkin düşmüş, iskemlesinin üzerine bıraktı kendini ve çaresizlik taşan hıncını tahta sandaletlerinden çıkardı. Her pazar yapardı bunu. İç yaşamının artakalan bölümünü diş fırçasının pembe soluğu dolduruyordu. Pembeydi diş fırçası ve iki mark kırk beş feniğe almıştı. Ve bir daha göremeyecekti onu.

Bir numara da kikirdemiyor, başını da sallamıyordu. Gazeteleri yırtıp yırtıp tuvalet kâğıdı yapıyordu. Her hücreye otuz dört parça. Daha sonra öğle yemeğinde verilmek üzere. Ömür boyu hapse mahkûm edilmişti, yirmi üç yıldan beri yatıyordu ve gardiyan yardımcılığına yükselmişti.

Pislik kovalarını alıp boşaltıyor ve mahkûmların kaplarına yemek dolduruyordu. Pazar sabahları büyük siyaset adamlarının konuşmalarını yırtıp yırtıp tuvalet kâğıdına dönüştürüyordu. Hiçbir suç işlememişti. Kendisine soruldu mu diyordu ki: Biri ölmek üzereydi, ben de kazara oradaydım. Hayır, suçsuzdu. Ve işte bu yüzden memnun ve sabırla gazeteleri yırtıp tuvalet kâğıdı yapıyordu. Her pazar. Otuz dört parça tuvalet kâğıdı. Öğleyin karavanada dağıtılmak üzere. Ömür boyu.

Ve on yedi numara hâlâ ağlıyordu. On altı yaşındaydı ve günlerden pazardı, evdekiler onu düşünüyor ve pasta yiyorlardı. Onu düşünüyor, ama pasta yiyorlardı. Zillerini hain hain çalarak saatler boyu insanın beyninden geçen bisikletlerden haberleri yoktu hiç. Onlar pasta yiyorlardı, ama kendisi burada oturmuş ağlıyordu.

Günlerden pazardı.

Ching Ling, Sinek Hanımefendi

Sıradan bir koğuş sineği için fazla güzel bir isim diyeceksiniz belki. Eh, o zaman size sinek Ching Ling'e bu acayip ismin nasıl verildiğini anlatmam gerekecek, o zaman siz de onu en azından orijinal bulacaksınız. Dinleyin lütfen!

Acaba hiç içeri girdiniz mi? Bağışlayın, girmediniz tabiî. Ama inanın bana, hiç de o kadar zor değil içeri girmek. Bunun tersi, yani içeriden dışarı çıkmak çok daha zordur genellikle. Mahkemede öğrendiğime göre, sarhoş gibiyken, bir yerde, bir tarihte, biri hakkında çirkin bir söz sarfetmişim de bu sözde bir bit yeniği varmış. Asla yapılmayacak bir şey hani. Nitekim, Danimarka devletinde bir bit yeniği olduğunu söyleyen Hamlet de böyle bir şeyin söylenmemesi gerektiğini bizzat yaşamış, görmüştü.

Hem Hamlet'in bunu yapmasına hiç gerek yoktu, ne de olsa; her neyse, yapmış, yapmamış fark etmez artık. Şu an önemli olan, sineğe neden Ching Ling ismini taktığımı öğrenmeniz. Mahkemenin insanın başına bir balyoz gibi inen suçlamalarının ağırlığı altında düpedüz yığılıp kalmış, çevremde ruhumu saran kasvet bulutlarının aşılmaz dalgaları, dizlerim karnıma çekik, boş mideyle cezaevindeki hücremde oturuyor ve âdeta Hint fakirlerine özgü bir umursamazlıkla her türlü süs ve ziynetten yoksun duvarlardan birine gözlerimi dikmiş bakıyordum ki ansızın, bulutlarla örtülü gözlerimin hemen önünde hiçbir olağanüstülüğü olmayan küçük bir koğuş sineğinin oturduğunu fark etmiştim. Daha doğrusu ayakta duruyordu, sinek kısmı oturamaz çünkü. Matematik defterindeki mürekkep lekesi gibi kaşla göz arasında çıkıvermişti ortaya.

Çocukluk günlerimi sinesinde barındırması gereken o grilikler içindeki Tarihöncesi çağı anımsayıvermiştim birden ve sineğe nazikçe sorarak kendisine bir hizmette bulunabilir miyim, anlamak istedim. Ama o hiç aldırmadı ve bir sineğin yapabileceği gibi bir küçümsemeyle bana baktı, cezalandırdı beni. Mahkememden haberi var mıydı yoksa? Ama hayır... o sakin yeri seçmesinin nedeni, kimse tarafından rahatsız edilmeden birkaç dakika süslenip püslenebilmekti. Eh, böyle bir iş sırasmda da hanımlar rahatsız edilmeyi pek sevmez kuşkusuz. Ama ben yine de başımı çevirme centilmenliğini gösteremedim, hiç çekinmeden onu izlemeye koyuldum. Benim minyon sinek matmazel, öyle anlaşılıyor ki güzelliğinin tastamam bilincindeydi; çünkü sesini çıkarmadı hiç, yalnızca bir kez küçümser bir edayla şöyle bir omuzlarını silkti. Sonra ayaklarından birkaçını sevecenlikle saydam kanatlarının altına uzattı ve sürte sürte kırışıklıklarını düzeltti, pırıl pırıl yaptı onları. Bu haliyle üzerindeki saydam bale giysisine çekidüzen veren bir balerine benziyordu âdeta. Ancak balerin bunu bacaklarıyla yapmazdı kuşkusuz. Sinek matmazel ilginç başını ansızın döndürüp kanatlarının modaya uygun biçimde ve zarafetle bel üzerine oturduğuna güven getirir getirmez, hamaratlıkla ayaklarına yöneldi, öylesine yoğun bir çabayla onları manikür ve pedikürden geçirmeye başladı ki, sanki bugünden tezi yok bir sinek baronunu ya da Karun kadar zengin bir sinek beyini baştan çıkarmaya koyulacak sanırsınız. Ne var ki, el ve ayaklarının tırnaklarını maviye mi, yoksa kırmızıya mı boyadığını hücredeki ışığın yetersizliğinden seçemedim. Baktım, hanımefendi yine bir hamle yaptı başıyla, soldan üçüncü bacağına ikinci bir kez şöylece bir cila çekip yüz makyajına yöneldi. Kör olasıca, onun sağa sola eğilip bükülmelerini görmek ne yalan söyleyeyim ecel terleri döktürdü bana. Her an başı eklem yerinden çıkıverecek diye ödüm koptu. Öyle ya, başsız bir sinek ne işe yarar? Güdük saçlarını sağ ön bacağıyla harıl harıl tarayıp geriye yatırdı ilkin, başını her iki ön bacağının arasına aldı ve zaten topluiğne kalınlığındaki boynunu masajdan geçirmeye koyuldu; heyecandan nefesim tutuldu âdeta. Ama sonunda gördüm ki, bu işi de başarmış. Sıra gözleri-

nin bakımına gelmişti. Kirpiklerini adamakıllı fırçalayıp temizledikten sonra rimelini tazeledi; bu arada göz ucuyla beni süzmekten de kendini alamamıştı. Derken vücudunda bir titreme gezinmeye başladı anlaşılan. Orasına burasına bir kat daha pudra çekiyordu, sonunda işini bitirdi ve kendini beğenmiş bir edayla burnumun ucunda, birkaç adım ilerimde bir aşağı, bir yukarı volta atmaya başladı.

Bilmiyorum nasıl oldu; ama onun bu yaptıkları her nedense üzerimde kışkırtıcı bir etki yapmıştı. Erkeklerin karakterinde saklı çok eski tipik bir özellik midir, yoksa bir avlanma dürtüsü mü ya da gerilerde kalan haylazlık yıllarına bir dönüş mü, bilemeyeceğim. Bildiğim bir şey varsa, onun bu kışkırtıcı davranışı karşısında elim kendiliğinden o karakteristik sinek avlama pozisyonunu aldı ve başına geleceklerden habersiz görünen kurbanına doğru dikkatle sokuldu. Baktım, aklım da o an açıklayıcı bazı nedenler üretmeye koyulmuştu. Elimin o acayip davranışını bağışlatmak istiyordu belki. Bildiğim tek şey, şöyle düşündüm: beni nasıl yakaladılarsa, ben de şimdi öyle yakalayacağım seni minik sinek hanımefendi, ben de bir yol yazgı rolünü oynayacağım. Senin yazgın olarak karşına dikilecek, ölmen ya da kalman üzerinde karar vereceğim. Ama sadece düşünmüştüm bunu; çünkü yazgıya gebe, ansızın bir tanrı gibi sineği yakalamak için ileri atılan elim bir oyuna getirilmiş gibi boşluğa uzanmıştı; baktım, o küçük mürekkep lekesi hiçbir şey olmamış gibi eski yerinde, sadece birkaç santimetre yükseğe taşınmış duruyordu. Birkaç santim; ama yine de sinek hanımefendiye yetişmemi önleyecek bir yükseklikti. Bu işten el çekmiş, yeniden eski vurdumduymazlığıma gömülmek istiyordum ki, birden bir sezgi yıldırım gibi yalayıp geçti içimi, müthiş heyecanlandım: az önce sinek benden yana sırıtmış ve o sersem başını bana doğru hoşgörüyle sallamamış mıydı? Tam çizmeyi kavramış karşımdaki alaylı yüze fırlatacaktım ki, sinek hanımefendi dillenip konuşmaya başladı –biraz ince ve pek serinkanlı çıkıyordu sesi, ama yine de belli bir bilgelikten yoksun değildi– bana eski din öğretmenimi anımsattı. Bak gördün mü, dedi, sözde yazgım rolünü oynayacaktın, ama işte elinden kurtul-

dum ben, budala seni! Anlayacağın, insan birkaç santimetrecik de olsa yazgısının yukarısında eğleşmeli hep; çok değil, yazgısının kendisine yetişemeyeceği ve kendisini tutup alaşağı edemeyeceği kadar yukarıda bulunsun yeter. Nasıl, aklm erdi mi buna? Ama güldün, alay ettin benimle! diyerek köpürdüm ben. İşin esprisi de burada, diye yanıtladı sinek hanımefendi, istifini bozmadan. İnsan yazgısma gülebilmeli. O zaman, işte o zaman, seni budala seni, yaşamın trajediden çok bir komedi sayılacağını anlarsın. Derken doğruldu, başını bir kez daha benden yana şöylece sallayıp kayıplara karıştı; nasıl ansızın çıkıp gelmişse, yine öyle çekip gitti.

Ardından ben uzun süre düşündüm, sonunda anladım ki sinek hanımefendi haklıymış: insan yazgısının yukarısında bulunmalı! Daha sonraları da bir güneş zerresi gibi karanlığımdan içerilere uçup gelen benim küçük sinek hanımefendiyi anımsadım sık sık ve hatta ona bir isim taktım, Ching Ling dedim. Çince bir sözcük, mutlu hava anlamına geliyor.

Maria, Hep Maria

Çizmelerini de çıkarınca, en iyisi gebertmeli şu herifi diye geçirdik içimizden.

O koğuştan içeri adım atar atmaz, ansızın hayvansı, tütünsü, terimsi, korkumsu ve meşinimsi bir koku yayılmıştı ortalığa. Polonyalıydı. Ama tıpkı Cermen ırkından biri gibi yavan bir sarışınlığı vardı. Bu sarışın insanlar hep sıkıcı olurdu. Bizimkisi de öyleydi. Üstelik ne idiği belirsiz birine benziyor; bildiği Almanca birkaç sözcükten öteye geçmiyordu. Ama cebinde alacalı bulacalı güzel bir çıkartma resim vardı; ikide bir önünde diz çöküp uzun uzadıya resme yakarıyor, bunun için onu taburenin üzerinde duran kupaya dayıyordu. Yüksek sesle ve Polonyaca yakarıyordu. Çıkartma resmin kenarları yaldızlıydı ve hayli alacalı bulacalı bir şeydi. Üzerinde kırmızı bir şal ve mavi bir giysiyle bir kızı canlandırıyordu. Giysi dekolteydi, kızın memelerinden biri açıktaydı ve beyazdı. Pek cılızdı kız. Ama yakarmak için yeterliydi anlaşılan. Belki de aksesuar olarak düşünülmüştü beyaz meme. Birkaç güneş ışını kızın başını çevreliyordu. Genelde hayli soğuk bir kızdı. En azından bize öyle geliyordu. Ama Polonyalı, Maria diyordu kendisine. Ve böyle söylerken: şuna bakın, ne harika şey, değil mi demek ister gibi elini oynatıyordu. Ne var ki sırıtarak bize bakıp da Maria derken, daha ince ve daha narin birini anlatıyor olmalıydı. Belki sırıtmıyordu da dindarlık dolu, dostça gülümsüyordu, ama biz ona öyle diş biliyorduk ki, bizim için bir sırıtmaydı bu. Maria, diyordu hep, Maria.

İlk akşam çizmelerini çıkarırken içimizden onu gebertmek gelmişti. Bir saat uğraşmıştı çizmeleri çıkarmak için. Bileklerin-

de kelepçe vardı çünkü. Bileklerinde kelepçeyle ayaktaki çizmeleri çıkarmak güçtür kuşkusuz. Hele kelepçeli ellerle insanın yüzünü kaşımaya kalkması hiç hoş değildir. Üstelik geceleyin ortalıkta tahtakuruları dolaşıyordu. Ve Polonyalının geceleyin de bileğinden çıkarılmıyordu kelepçeler. Ölüme mahkûm edilmişti. Sonunda ayağından çıkarıp yanı başına koyduğu çizmelerden yayılan müthiş koku koğuşu bir anda sarıvermişti. Polonyalı, sırnaşık bir Çingene gibi sokulmuştu yanımıza, arsız, önüne geçilmez, sıcak ve pek yabancı. İlle de kötü biri olduğu söylenemezdi hani. Ama bizler onun ocağına düşmüştük. Kendini beğenmiş ve hayvansı biriydi. Ben Liebig'e baktım. Pauline, Liebig ve benim aramda yerde oturuyordu Polonyalı. Liebig de bana baktı. Şu Polonyalılar! dedi ve hemen bakışlarını pencereden yine dışarı çevirdi. Haftalardır ayaklarının ucunda dikilerek pencereden dışarılara bakıyor, gün boyu topu topu üç, dört kez ağzını açıp bir şey söylüyordu. Polonyalı çizmelerini çıkardığında Liebig demişti ki: Şu Polonyalılar! Ve ağlamadan yapamayacakmış gibi bana bakmıştı.

Yavaş yavaş alışmıştık Polonyalıya, Polonya kokuyordu (kim bilir, biz ne kokuyorduk!). Çizmelerini bir saatte çıkarmıştı. Bu kadarı da sabrımız için fazlaydı doğrusu. Ama işte bileklerinde kelepçe vardı, onu gebertemezdik. Çizmelerini çıkarması için çaresiz bir saatlik süreyi buyur edecektik kendisine. Akşamları güneş pencerenin demir parmaklığını tavanda gezdirirken bu bir saati hep verecektik ona. Parmaklık sağlamdı. Ama tavanda örümcek ağı gibi duruyordu. Bir örümcek ağıydı. Ve akşamleyin koğuşumuzun içi Polonya kokuyordu. Hanidir bir şey söylemez olmuştu Liebig. Polonyalı yerde aramızda otururken bazen bana bakıyordu, hepsi o kadar. Ama bu kadarı da yetiyordu. Ve yavaş yavaş alışmıştık Polonyalıya.

O da buna karşılık bizim pislik kovasını temizliyordu. Birimizin bunu yapması gerekiyordu çünkü. Pauline'nin bu işi üstlenmeyeceği kadar bakımlı elleri vardı. Liebig ise ben yapmam deyip çıkmıştı. Kovayı çokluk ben temizlemiştim şimdiye kadar. Bu iş için kendimi cesaretlendirir gibi: "Nasıl olsa her şey boktan" ya

da "Çalışmak yüceltir kişiyi!" gibi bahanelere başvurup içimdeki isteksizliği yenmiştim. Ama artık Polonyalı görüyordu bu işi. Onun ne gibi bahanelere sığındığını bilmiyorum. Ama pek olumlu şeyler olsa gerekti bunlar, çünkü kovayı adamakıllı temizliyordu, hepimiz de aynı görüşteydik. Beri yandan seve seve yapıyordu bu işi, çünkü arada alçak perdeden ezgiler mırıldandığını işitiyorduk. Polonyaca şen şakrak havalar. Böylece yavaş yavaş ona, onun çıkartma resmine, yakarmasına, kokusuna alışmıştık. Polonyalıya alışmıştık.

Hatta ayaklarına doladığı kırmızı paçavralara bile alıştığımızı söyleyebilirim. El dokuması iki tane olağanüstü güzellikte kan kırmızı paçavrası vardı. Frenküzümünden yapılmış pelte kırmızılığındaydı paçavralar. Akşamları ayaklarından özenle çıkarıp katlıyor, her ikisini üst üste koyup başının altına yastık yapıyordu. Sonra çıkartma resmiyle koğuşun bir köşesine çekiliyor, resmi taburenin üzerindeki kupaya dayayıp Polonyaca yüksek sesle dua etmeye başlıyordu. Dua bitince, hepimize teker teker sırıtıp yatıyordu ardından. Frenküzümü kırmızılığındaki paçavralar sarı saçlarla birlikte kuşkusuz pek hoş bir görünüm oluşturuyordu. Koğuşa geldiği akşam ilk kez bunu fark ettiğimizde en iyisi gebertmeli şu herifi diye geçirmiştik içimizden. Liebig bir kez daha, şu Polonyalılar, demek için ağzını açmış, ama sonra vazgeçmişti. Yalnızca burun kanatları oynamıştı biraz. Bu da yetmişti. Ama zamanla paçavralara da alışmıştık. Paçavralardan yastığa da.

Yemek vakti karavanalarla geldiklerinde Polonyalı dua ediyordu. Donuk bir ifade taşıyan küçük yüzünü karanlık köşesinden ansızın bize döndürüp o sıkıcı Maria ilahileri arasında: Marmelat! diye bağırdı. Bununla ne söylemek istediğini anlayamamıştık. Hani Polonyaca bir sözcük de olabilirdi. Ama o birden hışımla yerinden sıçrayıp doğruldu. Polonyaca kalktı ayağa, Liebig'in eline porselen tabağını tutuşturup: Marmelat! diye bağırdı ikinci kez. Marmelat! Lütfen marmelat! Tanrı aşkına marmelat!

Sonra yine dönüp köşesine gitti, diz çöküp eskisi gibi duaya koyuldu. Ama birden Liebig arkadan itiverdi kendisini. Ayağıyla itiverdi. Sonra 432 no'lu koğuşta o zamana kadarki en uzun söy-

levini çekti Bir yandan da konuşmasına öykünerek Polonyalıyı kışkırtmaya çalıştı.

Nasıl? diye bağırdı Liebig, seni sefil yaratık seni! Seni katıksız Mazurya domuzu seni! Seni ikiyüzlü herif! Marmelat diye haykırıyorsun ha, marmelat? Biz de sanıyoruz ki, dua ediyorsun da o tahta göğüslü Madonnanla yedi kat cennete doğru uçup gitmişsin! Meğer sen kulaklarını dikmiş, yemekte ne var onu öğrenmek istiyormuşsun, yalan mı? Öteki yemekleri bırakıyor, bir tek marmelat sözcüğünü işitiyorsun üstelik, seni gözü doymaz herif, seni obur Polonyalı seni!

Bunun üzerine Polonyalı doğrulup kalktı. Pek yumuşak bir sesle ve sabırlı bir edayla: Ne istiyorsun benden? dedi. Bir kulak içeride, bir kulak dışarıda. Marmelat dışarıda, Maria içeride. Ardından resmi alıp üzerindeki keten giysiye bastırdı. Tam kalbinin olduğu yere.

Liebig bir şey demedi. Marmelat çanağını bana havale etti. Ama yüzüme bakmadı bunu yaparken. Bir çeyrek saat sonra koğuşun kapısı açıldı. Kahve vardı. Ekmek vardı. Peynir yoktu o gün, marmelat vardı.

Ama Polonyalı geceleri de Maria'yla beraberdi. Geceleyin tahtakuruları uyutmuyordu bizi. Kadınlar da uyutmuyordu, gözleri zümrüt yeşili, kedi vücutlu kadınlar. Ezilen tahtakuruları badem ezmesi gibi bayıltıcı pis bir koku yayıyordu. Taze kan gibi kokuyorlardı tıpkı. Kadınlar nasıl kokarsa öyle kokuyorlardı. Ama çok gerilerde kalmıştı kadınlar. Geceleyin bizi suskunluğa gömüyorlardı. Ama tahtakurularına ortalık ışıyana dek veriştiriyorduk. İçimizde bir tek Polonyalı vardı sövüp saymayan. Ama aydınlık bir gecede çıkartma resmi elinde tuttuğunu görmüştüm. Biz sövüp saymalarımızla dünyanın tüm pislik ve çirkefinde gezip dolaşırken, o bilemedin hepsi bir defacık kendi kendine usulcacık mırıldanıyordu: Maria, Maria! Şafak sökmesine yakın kanat çırparak yabanördekleri geçiyordu yakınımızdan, paslanmış kanat vuruşlarıyla az ilerideki kanala doğru uçuyorlardı. Her seferinde göğüs geçiriyordu Liebig; göğüs geçiriyor, böyle bir yabanördeği olacaksın işte diyordu. Sonra koğuşun içi tahtakurularıyla, küfür-

lerle ve kadınlarla dolup taşmaya başlıyordu yeniden. Yalnızca Polonyalı el altından Maria, Maria, diye mırıldanıyordu.

Bir gece uykudan uyandık, tabakları falan koyduğumuz dolabın kapağının gıcırdadığını işitmiştik. Baktık Polonyalı. Oracıkta durmuş, ağzında bir şeyler çiğniyordu. Yemeğini akşamleyin yiyip bitirdiğini çok iyi biliyorduk. Her zaman akşamleyin yemeğini yiyip bitirir, ertesi güne bir şey bırakmazdı. Şimdi oracıkta durmuş, ağzında bir şeyler çiğniyordu. Liebig, yattığı ot şilteden fırladığı gibi Polonyalıyı saçlarından yakaladı. Ama Polonyalı dedi ki: Ne yapayım? Açlık! Bunun üzerine Liebig Polonyalıyı bırakıp yeniden ot şiltenin üzerine uzandı ve bir şey söylemedi. Aradan yarım saat geçince, Liebig'in dayanamayıp yine Polonyalıya veriştirdiğini işittim. Polonyalı! dedi, o kadar. Başka bir şey demedi.

Ne var ki, gündüzleri işimiz zordu Polonyalıyla. Koridorun sonunda kabaralı bir ayak sesi duyulur duyulmaz, Polonyalı usulcacık yakarmaya başlıyordu. Ölüm cezasına mahkûm edilmişti. Ne zaman bir nöbetçi koğuş önünden geçse Polonyalı alınıp götürülür, nöbetçinin geçip gitmesiyle de hayatı yine bağışlanmış olurdu. Bir sonraki nöbetçinin geçmesine kadar. Günde bin kez alınıp götürülürdü Polonyalı. Ve günde bin kez, şimdilik hayatta kalmasına izin verilirdi. Çünkü bütün gün koğuş önünden nöbetçiler geçerdi. Ve her nöbetçinin geçişinden sonra Polonyalı yakarmasına ara verir, soluk alır, sonra bize bakarak derdi ki: Maria, hep Maria! Sanki: Gördünüz mü, hep yardımıma koşuyor Maria, iyi kalpli kızcağız hep yardımıma koşuyor, der gibi söylerdi bunu. Her gün sık sık da söylemesi gerekir, çünkü bütün gün koğuş önünden nöbetçiler geçerdi. Ve geçtikleri her seferden sonra Polonyalı gönül rahatlığıyla: Hep Maria! derdi. Ve sanki: Gördünüz mü, der gibi bir hava eserdi söyleyişinde. Onun bu davranışı bizi deli ederdi. Hep Maria, der ve sırıtırdı. Ama kaşlarının üstünde dizilirdi nöbetçiler, ışıl ışıl ter damlaları dizilirdi.

Ama sonunda yine de alıp götürdüler Polonyalıyı. Pek korkmuş, sırıtacak gücü bulamamıştı. Oracıkta dikilip durmuştu yalnızca ve ölçüsüz derecede şaşırmıştı. En iyisi gebertseydik şu herifi, diye geçirmiştik içimizden.

Gecenin bir yarısı Liebig ansızın sesli sesli göğüs geçirdi. Sonra Polonyalıdan boşalmış şilteye baktı. Bana kalırsa hâlâ Polonya kokuyor, dedi ardından. Ve sonra dedi ki: Gitti artık. Pauline ile ben, bir şey söylemedik. Polonyalıdan nefret ettiği için Liebig'in üzüldüğünü biliyorduk.

Aradan dört ay geçmişti ki, salıverildim cezaevinden. Bodrumdaki büroya inip üzerimden çıkardığım giysileri verecektim. Tam o sırada yerler fırçalanıp temizleniyordu. Yirmi kadar mahkûm dizleri üzerinde sağa sola hareket ediyor, tel fırçalarla döşemeyi fırçalıyor, koridorun yüze gülen ışıl ışıl bir görünüm kazanmasına çalışıyordu. Ansızın biri pantolonumun paçasına yapıştı. Gözlerimi indirince gördüm ki bizim Polonyalı. Başını kaldırmış bana sırıtıyordu.

Bağışlandım, diye fısıldadı, bağışlandım! On beş yıl, yalnızca on beş yıl! Sonra yüzü gülerek elini cebinin üzerinde gezdirdi. Maria, diye fısıldadı, hep Maria! Ve bunu söylerken öyle bir ifade takındı ki, adalet mekanizmasını bir güzel oyuna getirmişti âdeta. Oyuna getirmişti. Dünyanın tüm adalet mekanizmasını.

Marguerite

Şirin değildi. Ama on yedisindeydi ve seviyordum onu. Gerçekten seviyordum. Elleri soğuktu hep, çünkü eldiven takmıyordu. Annesinin kim olduğunu bilmiyor, babası için domuzun biri diyordu. Ve Lyon'da doğmuştu.

Bir akşam dedi ki: Baktık ki dünya batıyor *mais je ne crois pas*[1] bir oda tutar, bol bol şnaps içer ve müzik dinleriz. Sonra da havagazını açar, ölünceye kadar öpüşürüz. Ölürsem sevgilimle ölmek istiyorum, ben; *ah oui!*[2]

Bazan da *mon petit chou* diyordu bana. Benim küçük lahanam.

Bir gün çalgılı bir gazinoda oturuyorduk. Klarnet, kuş gibi seke seke bulunduğumuz köşeye kadar geliyor, kadının biri duyguları gıcıklayan ezgiler söylüyordu. Bizimse dizlerimiz birbirini arıyor, rahat durmuyordu bir türlü. Bir ara bakıştık. O güldü ve ben bunun üzerine öylesine mahzunlaştım ki, farkına vardı hemen. Günün birinde –gülüşü işte öylesine on yedi yaşındaydı– yaşlı bir kadına dönüşeceği ansızın aklıma gelmişti. Ama sorunca dedim ki, her şeyin sona ereceğinden korkuyorum. Ben böyle söyleyince, o yeniden güldü, bu kez bambaşkaydı gülüşü, usulcacık: Gel!

Müzik bizi öylesine sıcacık sarıp sarmalamıştı ki, dışarı çıkınca üşüdük ve öpüştük bu nedenle. Hem içeride söylenmiş ezgiler, hem de üzerime çöken mahzunluk yüzünden.

Derken biri gelip rahatımızı kaçırdı. Bir teğmendi ve teğmenin

1. Ama sanmıyorum. (ç.n.)

2. Ah, evet (ç.n.)

yüzü yoktu. Burun, ağız, gözler, hepsi vardı da bir araya gelip bir yüz oluşturamamıştı. Ama şık bir üniforma geçirmişti sırtına ve dedi ki, böyle güpegündüz (ve güpegündüzü vurguladı özellikle) sokakta öpüşemezsiniz.

Ben esas duruşa geçtim ve söylediklerinde haklıymış gibi yaptım. Ama bu kadarla çekip gitmedi o.

Marguerite fena bozulmuştu. Öpüşemez miyiz? Nasıl öpüşemeyiz, bal gibi öpüşürüz. Öyle değil mi, öpüşürüz.

Son cümleyi söylerken başını çevirip bana bakmıştı.

Ben bir şey bilmiyordum, ama üniforma da çekip gitmiyordu bir türlü. Belki bir şey fark eder diye ödüm patlıyordu, çünkü Marguerite ateş püskürüyor, veriştiriyordu durmadan.

Ama sizi! Sizin gibi bir insanı! Sizin gibi birini geceyarısı karanlıkta bile öpmezdim. Evet, öpmezdim!

Bunun üzerine çekip gitti teğmen. Kendimi mutlu hissettim. Marguerite'in Fransız olduğunu anlayacak diye ecel terleri dökmüştüm. Ama demek subaylar da her zaman her şeyi anlayamıyor. Derken Marguerite yine ağzımın dibinde bitiverdi.

Bir gün fena halde bozuştuk.

Sinemaya gitmiştik. Perdede Paris itfaiyesi geçiyordu, jübilesi kutlanıyordu Paris itfaiyesinin. Kesinlikle komik bir resmigeçitti. Bu yüzden güldüm. Oysa düşünmem gerekirdi gülmeden. Marguerite kalktı, gidip bir başka koltuğa oturdu. Onu gücendirdiğimi anlamıştım. Yarım saat kadar uğramadım yanına. Ama daha çok da dayanamadım. Sinema boştu, çaktırmadan, usulcacık arkadan sokuldum yanına:

Seni seviyorum. Saçını seviyorum ve bana *mon petit chou* deyişini seviyorum, dilini seviyorum, sen de bana yabancı olan ne varsa hepsini seviyorum işte. Ve ellerini seviyorum, Marguerite, ellerini!

Ve düşündüm ki, bize yabancı şeylerin büyüsüne kendimizi kaptırıyorsak, sanırım bunun tek nedeni, önceden aşinası olduğumuz nesneleri bu kez daha değerli nesneler olarak yeniden keşfetmemizdir.

Sinemadan çıktıktan sonra Marguerite benden pipomu istedi. Verdim içti ve içi bulandı. Kendisinin beni, benim kendisini sevdiğimden daha çok sevdiğini kanıtlamaya çalışmıştı böylece.

Irmak kıyısında dikiliyorduk. Irmak gecemsi siyahtı ve köprünün ayaklarına şapırtıyla vuruyordu. Yer yer sarı benekler yanıyordu üzerinde ve sanki soluyan bir göğüsle bir inip bir kalkıyordu benekler: suya yıldızlar yansıyordu, sağda solda, sarı sarı yıldızlar.

Irmak kıyısında dikiliyorduk. Irmak yelken açmış geceyle sürüklenip gidiyor, ama bizi yanına alıp tanımadığımız bir ülkeye götürmüyordu. Belki bu yolculuğun nereye yapıldığından o da habersizdi ve bütün yolculukların son durağı cennet miydi, bilmiyordu. Ama yine de biz gecenin yelkenine kesinlikle teslim edebilirdik kendimizi; gelgelelim ırmak içerdiği büyüyü gizliyordu bizden, şap şup edip duruyor, gluk gluk sesler çıkarıyor, bizse onun gizemli güzelliğinden ancak birazcık bir şey sezinleyebiliyorduk; taşıp kıyılarını sular altında bırakmasa ve bizim kıyılarımızı, bizim yaşamımızın kıyılarını sulara gömmese hatırımız kalırdı doğrusu. Bu gece seve seve bırakırdık kendimizi sular alıp götürsün, taşkınlar geçip gitsin üzerimizden. Derin derin ve kalbimiz çarparak nefes alıp veriyorduk. Marguerite fısıldadı bir ara:

Sevgi kokuyor ortalık.

Ben de fısıldayarak yanıtladım:

Ama ot kokusu bu, su kokusu, ırmağın, sisin ve gecenin kokusu.

Bak şimdi, diye fısıldadı yeniden Marguerite, sevgi kokusu bu! Sen sevgi kokusu almıyor musun?

Senin kokun, diye fısıldadım ben sesimi daha da alçaltarak, sen sevgi gibi kokuyorsun.

Bak şimdi, dedi yeniden Marguerite'in fısıldayan sesi.

Ardından da ırmak fısıldadı: sevgi gibi... bak işte... sevgi gibi... bak işte...

Belki de bambaşka bir şeydi ırmağın söylemek istediği. Ama Marguerite, ırmak konuştuklarımızı gizlice dinlemiştir, diye düşünüyordu.

Ayak sesleri duyuldu ansızın, sesler bize doğru yaklaştı, sesler ve bir fener gözlerimizi yummaya zorladı bizi: devriyeler.

On sekiz yaşından küçük kızları topluyorlardı, çünkü geceleyin parklarda askerlerin kollarında çiçek çiçek açıyordu bu kızlar. Ama devriyelerin başındaki çavuş Marguerite'i yeterince büyük bir kız olarak gördü. Gelgelelim tam kalkıp gidecektik ki, dikkatini çekti bir şey. Bizim kızlar Marguerite gibi boyanmazdı; çavuş kısmı bazen hiç de göründüğü kadar aptal olmuyor. Bizimkisi pasaportunu görmek istedi. Marguerite'in. Ama Marguerite şuncacık korkmadı, titremedi hiç. Zaten tahmin etmiştim, dedi çavuş, bir Fransız, şu boyalı yüze bak!

Marguerite sesini çıkarmadı, ben de ses etmedim çaresiz. Derken çavuş ismimi cismimi bir kenara yazdı ve bizi yalnız bırakıp devriyelerle uzaklaştı.

En azından dört hafta kışlanın kapısından dışarı adım atamayacağımı biliyordum. Daha başka cezalar da cabasıydı. Bir şey demeden bekledim biraz, ama aklıma bir bahane gelmedi. Ve durumu ister istemez Marguerite'e açtım.

Dört hafta gelmeyeceksin ha? Ah, o zaman her şey bitti demek, biliyorum. Ödlek birisin, o kadar. Ödlek miyim? Korkup titredim mi karşılarında? Öyle, öyle, dört hafta kışlaya kapatılmana ses çıkarmayacaksın! Utan, utan, cesaret denen şey yok sende. Beni sevmiyorsun. Evet, sevmiyorsun beni, biliyorum.

Ne dedimse para etmedi. Marguerite akşamleyin duvarından tırmanıp kışladan çıkacak kadar cesur olmadığıma inanıyordu. Böyle davranmamı olanaksız kılan yüzlerce önlemin kışladaki varlığını hiç sezdiği yoktu. Aklım dört haftadaydı ve daha fazla bir şey bulup söyleyemedim. Derken bir süre sonra yeniden başladı Marguerite:

Demek gelmeyeceksin? Dört hafta? Demek gelmeyeceksin?

Gelemem Marguerite.

Daha fazla söyleyecek bir şey gelmiyordu aklıma. Ama Marguerite'e de işte bu kadarı yeter görünmüyordu:

İyi! Çok iyi! Biliyor musun, şimdi ne yapacağım?

Tabiî bilmiyordum.

Şimdi odama dönüp yüzümü yıkayacağım. Bütün yüzümü. Evet. Sonra da süslenip püslenecek ve kendime yeni bir sevgili arayacağım! Evet! *Ah oui!*

Derken karanlığa dalıp kayboldu. Gitti Marguerite ve her şey de bitti, sonsuza dek bitti.

Tek başıma kışlanın yolunu tutmuş gidiyordum ki, ağlamak geldi içimden. Ve ağlamaya çalıştım. Ellerimle yüzümü kapadım. Gizemli bir koku saçıyordu ellerim: Fransa kokuyordu. Ve düşündüm, bu gece ellerimi artık yıkamam dedim kendi kendime.

Ne var ki ağlayamamıştım. Suç çizmelerdeydi. Her adımda alabildiğine hain gıcırdıyordu:

Mon petit chou... benim küçük lahanam... benim küçük lahanam...

Seni dev lahana kellesi seni diyerek tersledim ayı. Ortalığı hayasızca aydınlatıyordu çünkü. Yoksa devriyeler nerden fark edeceklerdi. Makyajı demek istiyorum.

Pencerelerin Ardında Noel

Sığınakta katlanılır gibi değil. Demin arabanın farları yüzünü aydınlattığında, baktım gözlerinin altında mor halkalar var. Belki bu kızla tanışmam ötekiler gibi zor olmaz, diye düşündüm. Bu yüzden peşinden geliyorum senin.

İkimiz de kentte yapayalnızız. Pencerelerin ardında Noel'i kutluyor herkes. Kimi perdelerin ardında çam ağaçlarında yanan mumlar seçiliyor. Dışarıda söylenen Noel şarkıları, sığınakta katlanılır gibi değil. Gözlerinin altında mor mor halkalar var. Belki gece yollara düşen kızlardan birisin, halkalar da sevgi halkalarıdır. Ama şimdi bambaşkadır sığınaktakiler, Noel şarkıları söylüyor ve ağlamadan duramadıkları için utanıyorlardır. Ben kalkıp uzaklaştım aralarından.

Bir odan var mı acaba? Ve bir çam ağacın? Ah, bir odan olsaydı şimdi! Peşinden geldiğimin farkında mısın? Kentte yapayalnızız. Ve fenerler nöbetçi gibi dikiliyor yol kenarında ve nöbetçilerin ağzında sigara var, çünkü bugün Noel ve sigaralar karanlıkta için için yanıyor. İşitiyor musun, pencerelerin ardında Noel'i kutluyor herkes. Yumuşacık koltuklarda oturuyor ve patates tava yiyorlar. Belki yeşil lahana bile vardır sofralarında. Yeşil lahana varsa anla ki varlıklı kimselerdir. Ama madem perde var pencerelerinde, sofralarında yeşil lahana da vardır. Kimin pencerelerinde perde varsa, o varlıklı biridir. Yalnızca biz ikimiz dışarıdayız. Gözlerinde mor halkalar var senin, az önce araba geçerken gördüm. İsterdim ki, sevgi halkaları olsun bunlar. Nereye gitsem, bilmiyorum. Sığınakta Noel şarkıları söylüyorlar. Katlanılır gibi değil.

Bir fenerin önünden geçtikçe bacaklarını görüyorum senin. Fenerin ışığında insan çok şey görüyor, birinin bacakları nasıldır anlıyor biraz. Ötekiler de kendi kızlarının bacaklarından söz açıyor sürekli. Benim kız diyorlar hep. Akşamleyin sığınağa dönüp geldiklerinde kendi kızlarından söz açıyorlar. Benim kız, diyorlar hep. Yalnızca benim kız. Onlar öyle bacaklardan, memelerden ve pembe iç çamaşırlarından konuşunca içerisi baştan aşağı kızlarla doluyor.

Hep senin peşinden geldiğimin farkında mısın? Ne zaman bir fenerin yanından geçsek, başını çeviriyorsun sen. Beni küçük buluyorsun, öyle değil mi? Evet, bir anda yine küçük olduk. Ama savaşa yollanırken küçük değildik. Yalnızca bu gibi şeyler, güzel şeyler için küçük sayılıyoruz. Öyle koşar gibi yürümen gereksiz, peşinden geleceğim nasıl olsa. Bacakların dışında sende daha neler olduğunu düşününce, kafasından bin bir şey geçiriyor insan. Ötekilerin her akşam yaptığı bir şey. Fenerlerin altında bacakların bembeyaz. Bir fenerin altından geçerken yanına sokuldum mu, başını çeviriyorsun hep.

Yanından geçip giderken, kokunu duyabiliyorum. Ama sen, benim senden bir şey istediğimi fark etmiyorsun hiç. Yo, o kadar çabuk elimden kurtulamazsın. Zaten bilmiyorum nereye gideceğimi. Böyle sisli bir havada sığınağın içi her zaman nemli ve soğuktur. Bakarsın, senin bir odan vardır. Ama ailenin yanında olmasın sakın. Eş dost yanında bir oda şöyle. O zaman beni alıp götürebilirsin. O zaman yatağının üzerinde yan yana oturabiliriz. Sis de, soğuk da kapının dışında kalır. O zaman senin ışıl ışıl bacakların hemen yanı başımda durur. Ve sanırım bir çam ağacın da vardır odada. Ve bir parça ekmeği aramızda bölüşürüz. Ekmeğin vardır herhalde. Ötekiler anlatıyor hep, kızları onlara yiyecek bir şeyler verirmiş. Siz nasıl olsa bizim kadar çok yemezsiniz. Biz çokluk açızdır. Ben de öyle. Ama belki senin yiyecek bir şeylerin vardır. Anne ve babanın yanında oturuyorsan, tadı yok elbet. O zaman aşağıda, sahanlıkta kalırız. Böyle de yapabiliriz hani. Ötekiler de kendi kızlarıyla çokluk sahanlıkta kalıyor. Ama Noel şimdi. Hay Allah! Sahanlıkta.

Güzel kokuyorsun. Hemen arkandayım senin ve kokunu duyabiliyorum. Aman Tanrım, ne kokular! Bu kokuları duyunca, insan neler geçirmiyor aklmdan. Bizim sığınak bir ara böyle koksa. Ama hep tütün kokar bizim sığınak, deri ve ıslak giysi kokar. Sen bambaşka kokuyorsun, böyle bir koku hiç duymadım şimdiye kadar. Bir daha bir fenerin altından geçerken konuşacağım seninle. Sokak da bomboş. Ama seninle konuştum mu belki biter her şey. Belki bana hiç cevap vermezsin. Ya da gülüp alay edersin benimle, beni pek küçük bulursun. Ama sen de nihayet yirmiden yukarı değilsin.

İşte yaklaşıyoruz bir fenere. Bacakların karanlıkta ışıl ışıl. Fenere yaklaşıyoruz. Hemen bir şeyler bulup söylemeliyim. Yoksa daha bekleyeyim mi? Belki konuşursam her şey biter. Ötekiler konuşabiliyor ama. Hepsinin de sevgilisi var. İşte yaklaştık fenere. Ama hayır, bekleyeyim, birkaç fenerin önünden daha geçelim en iyisi. Henüz konuşmayayım. İyi ki sis var. Hiç değilse benim küçük olduğumu görmüyorsun. Ama bazılarım biliyorum, yaşları benden büyük değil, öyleyken bir sevgilileri var. Evet işte, bir anda yine küçük olup çıktık. Askerlik için küçük değildik oysa. Şimdi de sokaklarda sürt dur. Gece vakti siste. Ve ötekiler her akşam kendi sevgililerinden söz açıyor. Onları dinledikten sonra uyuyamıyor insan. Sığınak baştan aşağı sevgililerle doluyor. Onların sevgilileriyle. Ve ıslak sisle geceleyin. Dışarıda. Ama sen, sen güzel kokuyorsun. Bir dahaki fenerin önünden geçerken konuşacağım seninle. Belki şansım yaver gider. Aman Tanrım, nasıl da güzel kokuyorsun. Görüyor musun, perdelerin ardında Noel'i kutluyorlar. Belki yeşil lahana da vardır sofralarında. Yalnızca biz ikimiz dışarıdayız. Biz ikimiz yapayalnız kentte...

Profesörlerin de bir şey bildiği yok

Bir omletim ben. Belki o kadar iştah açıcı ve çıtır çıtır değil, ama hastalığımın kara atmosferi içinde ben de en azından kara tavadaki omlet kadar sarı ve yassılmış durumdayım. Karaciğerim gergin bir futbol topu, başım da akkor durumunda bir çaydanlık. Top ile çaydanlık arasında kalan parçam ise bir körbağırsak gibi tahriş olmuş, şişmiş durumda.

Malarya iki l'yle yazılmalı ve vurgu birinci a'nın üzerinde olmalıydı aslında: mallarya. O zaman *mall*'dan ya da *mallerig*'den gelebilirdi sözcük ve ben de işte kendimi *mallerig*[1] ya da *mall* gibi, omlet gibi hissediyorum.

Yanı başımdaki masadan güm güm sesler yükseliyor. Birkaç saatten beri böyle. Masanın başındaki sandalyede kırk beş kilo ağırlığında bir kitle oturuyor ve masada oturan yirmi iki kilo üzerine pat küt vuruyor aralıksız.

Masadaki yirmi iki kilo, benim yüksek ve ağır daktilom. Masa başındaki kırk beş kiloya gelince, o da benim dal gibi tüysıklet babam. Saatlerdir makineyi çılgınca bir ritimle tıklatıp duruyor. Her tık sesi bir saatli bombaya verilecek komuttur ve saatli bomba da benim başım.

Ama dışarıda kuşlar var, otomobiller ve gri bulutlar var; bulutlar bu akşam ille de çamaşırevinde soluğu almak istiyor, çünkü umuma açık tuvaletlerdeki havlular gibi kirlenip pislenmiş durumdalar. Ama kuşlar havluların ötesinde gökyüzünün maviliğini koruduğunu biliyor; sonra, arabalar klakson çalabilir tabiî onların umurunda mı! Ve klakson çalan kişi sağlıklıdır. Kuşlar, havlu-

1. Kaçık, aklından zoru olan anlamında bir sözcük. (ç.n.)

lar ve klakson sesi beni sinirlendiriyor, çünkü ben katılamıyorum oyuna, çünkü ben hastayım: tik-tik-tak-tak. Ama sabırlı olmak için çaba harcıyorum, tırnakları sökülen ve meleksi sabrıyla Tanrı'nın hoşnutluğunu kazanmaya çalışan bir kilise ermişiyim sanki. (Şu melekler nasıl kimselermiş acaba! Hele Tanrı!..)

Benim sevgili ve sevecen kırk beş kiloluk babam, çaydanlık kafamın pişirip kotardıklarıyla yüksek daktilom üzerinde koşturuyor, kilise ermişi sabrım da bu yüzden! Çünkü futbol topum öksürerek damarlarıma bakteri saldığı gece saatlerinde uyku tutmayan çaydanlık başım öyküler pişirip kotarıyor, babam da sabahleyin yazıya geçiriyor hepsini.

Babam kırk beş kilo ağırlığında, daktilo ise yirmi iki kilo, ama babam bu işin kendisi için bir dinlence sayılacağını söylüyor. Oysa gerçekte korkuyor, öbür türlü tava karalığını geride bırakıp acılar içinde kıvranarak doğrulup kalkacağımdan ve daktilo başına geçeceğimden çekiniyor. Benim ne tedirgin biri olduğumu biliyor, düşlerimi saatlerce daktiloda kâğıda geçiriyor bu yüzden, kırk beş kilo yirmi iki kilo üzerinde. Kaçıkça bir şey doğrusu, düpedüz kaçıkça!

Ama babam nihayet ve korkuyor, öyle yapmazsa karaciğerimin bir zepline, başımın da bir türbine dönüşeceği ve her ikisinin –hava yetersizliğinden– çatlayabileceği endişesini taşıyor içinde. Bu yüzden vantilatör işlevini üstlenip türbinin ve zeplinin önüne geçmek istiyor. Çünkü kim bilebilir ne olacağını? Gözlüklü biri belki? Gerisinde bir şey yoksa, ağlayabilen, bilgelikten değil, budalalıktan sesi çıkmayan bir hayvanın kendini beğenmiş gülümsemesinden ve gözlerinden başka gerisinde bir şey yoksa gözlük kaç para eder? Gözlüklü otoritelere güvenmesem daha iyi. Hayır, profesörlerin de bir şey bildiği yok.

Babam biliyor benim ne tedirgin biri olduğumu, ayrıca karaciğerimin durumunu biliyor, çünkü babam benim ve bu yüzden yirmi iki kilo ağırlığındaki metalle savaşıyor.

Derken tartışıyoruz babamla. Kuru öksürüğüyle kırk beş kilo ve omlet rengindeki çaydanlık kafa, babam ve ben dövüşüyoruz. Öykümde bir kedinin kemiği bir kanalın çamuru içinde sarı soluk

parıldıyor. Bir kedinin kemiği mi? Ah, babam hoşnut kalmıyor böyle bir şeyden! Bana alabildiğine atak sorular yöneltiyor: Kanalda duran ve sarı soluk parıldayarak tekdüze sonsuz zamanı öldürmeye çalışan kemiğin senin kedinin kemiği olduğunu nereden biliyorsun?

Şaşırmış, ama pek emin: Biliyorum işte, diye yanıtlıyorum. Yalnızca kedileri kanalda boğarlar. Ayrıca biliyorum böyle olduğunu.

Gelgelelim, kırk beş kilo o kadar kolay pes etmiyor: Kanalda başkaları tarafından ya da kendi kendilerine boğulanlar köpeklerdir, serçelerdir, kokuşmuş balıklardır, geyik vb hayvanların boynuzlarıdır, gırtlaklanmış bankerler, şehvet kurbanı fahişeler ve sevdalı lise öğrencileridir. Elbet kediler de vardır aralarında. Ama zaten çoğu miyop anatomi profesörlerinden hiçbiri köprüde dikilip de kanalda gördükleri kemik bir kedinin midir, yoksa bir fahişenin mi, saptayamaz bunu çünkü profesörlerin de bu konuda bir şey bildiği yoktur, azizim.

Bak sen! Ozanlar gibi konuşuyor babam; oğluna gelince, ucuz yollu kaçamak yanıtlara başvuruyor: Biliyorum, bir kedinin kemiği, kesinlikle biliyorum bunu. Madem bir kedinin kemiğidir diye yazdım, bir kedinin kemiğidir dünya yıkılsa, o kadar. Benim öykümü bir kedi kemiği yüzünden geri çevirecek kimse, buyursun çevirsin! Benim kılı kırk yaran böylesi okuyuculara sözüm yok. Bir kedi kemiğiydi işte, anlamıyor musun? Başka n'olacak?

Bunun üzerine, masanın öbür başından pek yumuşak bir yanıt geliyor: Peki bir kedinin iskeleti diye yazsan... bir iskelet desen?

İkna olmuş, ama bunu itiraf etmeyecek kadar acmacak biri olan ben: Peki, peki, iskelet olsun diyorum.

Kapıda karanlıklar içinde boylu boslu bir kız dikiliyor; ama hayır, ışıl ışıl bir kız. Siyah gözleri, siyah saçları var; ama benim karanlıklara gömülmüş ruhuma yedi güneşten daha parlak doğuyor.

Babam kokuyu alıp mutfağın yolunu tutuyor –benim karaciğerimin bir zepline dönüşeceğini biliyor yoksa– annemin yanına gidiyor. Kokusunu aldı, gidiyor ve biliyor ki, mutfak soğuktur ve rahat değildir kendisi için. Ama gidiyor; biliyor ki, esmer kız gelince, esmer kız, güneş kadar parlak, yanı başımdaki yerini alınca,

onun yumuşak mehtap parlaklığına senin olsun diyebilirim.

Babam mutfakta en azından kırk dakika annemle kedi kemiğindeki mantıksızlığı konuşacak –ah, bunu o kadar kesin biliyorum ki, Napolyon'un savaşlarını bile bu kadar kesinlikle bildiğimi söyleyemem– biliyor, görüyor ve işitiyorum bunu. Ve biliyorum, biliyorum ki, kedi kemiği yerine bir domuz kemiği desem daha çok sevinirdi annem, o zaman kırk beş kilo ağırlığındaki kocası için tasalanmasına gerek kalmazdı.

Annemin omzunda köylülerinkini andıran bir tokayla dizginlenmiş, avarelere özgü kırmızı ve mavi benekli bir şal var. Biliyorum ki, şu an babamla mutfakta bir sigarayı bölüşüyor annem ve kedi kemiğini –bir iskelete tutturulmuş– yeniden kanala atıyorlar. Şu an böyle mutfağımızın durumu. En azından demin böyle gördüğüm kesin, alabildiğine kesin.

Ama derken hiçbir şey göremiyorum; nasıl görebilirim ki! Esmer kız üzerindeki pardösüyü çıkarıp bir sandalyenin üzerine attı ve yanıma oturdu. Kızın on dokuz yaşı karşısında nabzım bir maymun yavrusu gibi bir palmiye ağacına tırmanıyor ve oradan kızıl lifli hindistancevizleri atıyor bana.

Bu senin kalbin mi?

Hayır, hindistancevizleri; ama yo, kalbim, çünkü sen yanımdasın, sevgili güneş!

Mutfağı, kedi kemiğini ve hindistancevizlerini unutuyorum, hiçbir şey konuşmadan ve büyük bir dikkatle onu –gözlerim kamaşmadan– süzüp durmama sevgili güneşimin katlanması gerekiyor.

Uzanıp nabzımı tutmak istiyor; istedi mi gerçekten? Ama maymun gitti, elini tutup bırakmıyorum. Dışarılarda ıslak havlular sıkılıp suları boşaltılıyor, kuşlar ve otomobiller bazısı ürkek ve nezleli, bazısı tepesi atmış ve kabadayıca sesler çıkarıyor. Yağmur üç hafta aralıksız yağmazsa hatırım kalır, nasıl olsa bir karış ötemde güneş duruyor, kavalkemiğimde sırtını hissediyorum; âdeta turp gibiyim. Şu anda arabalardan, kuşlardan bana ne!

Bu arada biraz yavaşça söylenmiş sözlerden birbirimizden hoşlandığımızı algılıyoruz ansızın. Bunun farkına varmamız sözcüklerden kaynaklanmıyor.

Dün akşam kulakların çınladı mı?

Dün akşam mı? Doğrusunu istersen senin kulaklarının hep çınlaması gerekir.

Hayır, sözcüklerden değil, ses tonundandı algılayışımız bunu. (Bizim konuşmamızdaki ses tonu bazen küçük hayvan yavrularında görülür.)

Maymun –hey, bacaksızdaki şu güce bak!– hindistancevizlerini şimdi daha bir hızlı atmaya başlıyor. Ama bana değil yalnızca. Çünkü ışıl ışıl, esmer kız tedirgin gözlerle beni süzmeye başlıyor ansızın. Boynunda mavi bir damar inip inip kabarıyor. Öylesine bilge ya da öylesine salağız ikimiz de ya da konuşmayışımıza öylesine şaşırmış. Hem konuşmak istesek de ne konuşabilirdik ki! Dünyanın bütün kitaplıklarını dolaş, dünyanın bütün sevi romanlarını bir araya topla, şu anda söylenebilecek biraz mantıklı tek cümle bulamazsın.

Konyak ve ateş cesaret verir. Benimse konyağım yok, onun yerine ateşim var. Ve derken atak biri olup çıkıyorum.

Güneşimin elini tutup gömleğimin altına götürüyor, kalbimin üzerine koyuyorum:

Duydun mu? Bir maymun oturmuş orada, bana hindistancevizi atıyor, hindistancevizi, koca koca milyonlarca hindistancevizi. Hep daha hızlı, hep daha hızlı! Duydun mu?

Bunun üzerine o usulcacık diyor ki:

Bak buraya, bende de öyle.

Daha ne diyecektik? Hindistancevizlerimizden sonra; dünyadaki hiçbir tenorun aklına bundan daha iyi bir şey gelemezdi. Kimse bizimkisinden daha iyi bir şey bilemezdi. Hele profesörler hiç bilemez. Profesörler hiçbir şey bilemez.

Ama babam işe el atmadı mı, hindistancevizinden yaylım ateşinin karaciğerimi mahvedeceğini biliyor. Bu yüzden –çoktan unutulmuş kedi kemiğiyle– mutfaktan çıkıp gelerek daktilonun başına geçiyor. Çünkü babam benim ve iki saatlik güneş ışığının bir hasta için bol bol yeterli sayılacağını biliyor ve altın kalpli sevgili güneşim de ansızın anlıyor bunu, ne yazık!

Maymun, mutlu ve yorgun, çıktığı palmiyeden kayıp iniyor

aşağı ve ne zaman yine kapımda boy göstereceğini sorunca esmer kız diyor ki:

Yakında, mutlaka, hoşça kal!

Derken babam yazı makinesinin metal ritmiyle cennetsi bir düşten içerlere salıyor beni. Palmiyeler, hindistancevizleri, maymun yavruları ve siyah, siyah gözlerle kaynayan bir düş.

Borchert'in Yaşamöyküsü

Yıkım ve umut, ölüm ve yaşam, umutsuzluk ve inanç arasında yeşerip filizlendi tüm yapıtları Wolfgang Borchert'in. Savaş cehenneminden dönüp geldikten sonra yazıp çizmeye ayıracak topu topu iki yıl gibi bir zaman ele geçirebilmişti. Hasta sanatçının içinde yanıp tutuşan ve bir an önce dile getirilmeyi bekleyen tüm duygu ve düşünceler için pek kıt bir süre. Borchert durup dinlenmek bilmemiş, soluk soluğa koşturup durmuş, hiç mola vermeden sürekli uğraşıp didinmişti. İyileşeceğine, sağlığına yeniden kavuşacağına inandığı anlar yok değildi; hatta organizmasını tehdit eden hastalığa karşı koyacak iradeyi bile kendinde bulabilmişti. Ama yine de verdiği savaşın sonuç getirmeyeceğini görüp kendini yeterince yalnız hissettiği pek çok zaman olmuş, yaşamının son yıllarında acımasızca geçip giden saatlerle, günlerle ve gecelerle yarışmıştı.

Gençliğinin en güzel yıllarını savaş almıştı elinden. Savaş bitip de yeniden özgürlüğüne kavuşarak yaşam kavgasına atıldığında coşkulu, fırtınalı bir hayatı seçmişti daha çok, çünkü bol keseden harcayan, her konuda har vurup harman savuran biriydi! Ne var ki, bonkörce yaşamanın bir türlü keyfini çıkaramamış, kendini salt yapıtlarına adamıştı. Bu hem mutluluk hem de bir işkenceydi. Öte yandan bir misyonun yerine getirilişiydi! Çünkü 1947 yılında bu dünyadan göçüp gittiğinde, kuşağı ve dönemi için değeri tartışılmaz, kalıcı nitelikte pek çok şey söylemiş bulunuyordu. Sevecen ve korkusuz; mutlaklığın cesaretinden deli divane, şaşkınlık ve hayranlık dışında dehşet de uyandırarak. Çile ve ıstıraplar, ayrıca defterinin dürülmekte olduğunun bilinci, pek çok sağ-

lıklı kişide rastlanmayan bir cesareti göstermesine yol açmış olabilir. Çünkü şimdiden öbür dünyaya ayak basmış ve artık bu dünyada çekineceği bir şey kalmamış tavrını sergilemişti hep.

Yaşamını, düşüncesini ve yazdıklarını "doğru"ya adamış bir yazardı Borchert. "Doğru"nun, "gerçek"in birtakım acılara yol açtığını ve insanı yalnızlığa sürüklediğini henüz genç yaşta öğrenmişti. Ne var ki, onun tek kurtuluş yolu da işte bu üzüntüleri ve yalnızlıkları göğüslemekten geçiyordu. Tevekkül içindeki bir suskunluk Borchert'in katlanamayacağı bir şeydi. Bu tutumu çok erken yaşta başına bela olmuştu. Askerken mektuplarında bir "doğru"dan söz açıyor, milyonlarca insanı felakete sürükleyen yalan karşısında "doğru"yu keşfettiğini açıklıyordu. Hamburg'daki evlerinin aranması sırasında Gestapo tarafından ele geçirilen mektuplar, Borchert'in mahkeme önüne çıkarılması için eşsiz bir malzeme oluşturmuştu. Ne var ki, mektupların yirmi yaşındaki yazarı Borchert, tutuklanmasına meydan kalmadan, kendisi gibi daha başka yüz binlerce Alman'la birlikte savaşmak üzere Rus cephesine yollanmış, bu yüz binlerce insanın kanının Rus topraklarının acımasız sonsuzluğunda akıp gittiğine tanık olmuştu. Kendi kanı da akmıştı öte yandan. Ama daha da kötüsü, Borchert bir hastalığın pençesine düşmüştü. Kendisini mahkeme önüne çıkarmak isteyenler, yakasını bir türlü bırakmamış, ta cepheye kadar peşinden gelmiş, sağlığına kavuşması için gerekli zamanı bile ona çok görmüşlerdi. Eli kurşunla yaralanan, ayrıca tehlikeli bir sarılık ve difteri ateşiyle yanıp kavrulan Borchert'i hastaneden alıp Nürnberg'e getirerek tutukevine tıkmış, sonra da hasta hasta mahkemeye çıkarmışlardı. Mahkemede kendisini "doğru"ya adayan, cephede eli parçalanmış bu genç için ölüm cezası istenmiş, altı hafta gibi bir süre idam tehdidi altında bir hücrede kapalı tutulmuştu. Cehennemi aratmayan günler ve geceler! Semenovsk Meydanı'nda kurşuna dizilmeyi bekleyen Dostoyevski!

Ancak altı hafta sonra Borchert yeniden yaşama dönebilmiş, mahkeme gençliğini dikkate alarak ölüm yargısını hafifletmişti. Ne var ki, yazara armağan edilen yaşam, karanlık bir hücrenin ezici ve bunaltıcı yalnızlığıydı. Ama aradan altı ay geçtikten son-

ra şartlı olarak salıverilmişti cezaevinden. Şart da cephede savaşmaktı. Yani bir kez daha Rusya! Hastalığının henüz geçmemesine ve güçsüzlüğüne bakılmadan cephenin en uç kesimine yollanmıştı. Ne var ki, hastalık tüm acımasız buyruklardan daha baskın çıkmış, Borchert'i öldürülemeyecek biri yapmış, sanatçı cepheden alınarak garnizona yollanmıştı. Hastalığı bir türlü geçmemiş, savaşamayacak durumda oluşu sürüp gitmişti. Derken bir cephe tiyatrosu, askerlik öncesinde Lüneburg Şehir Tiyatrosu'nda birkaç ay gibi bir zaman sahneye çıkan, birkaç aylık oyuncu yaşamını mutlu bir esriklik gibi yaşayan Borchert'i, bir turne için angaje etmek istemiş, ama tam garnizondan ayrılacağı günün gecesi, aynı koğuşta kaldığı bir arkadaşı, politik nitelikli bazı fıkraları yüzünden Borchert'i ele vermişti. Böylece özgürlük uçup gitmiş, yeniden mahkûmiyet yaşamı başlamıştı. Dokuz ay süren bir yaşam. Bu kez Berlin-Moabit'te. Gece gündüz uçaklardan atılan bombaların gümbürtüsüyle dolu aylar. Kurda kuşa yem, cezaevinin mahzenindeki sığınağa sığınma hakkı bile kendisine tanınmadan, kapalı bir hücrede ölüm korkularına terk edilmiş. Henüz iyileşmemiş hastalığında ona uzanacak yardım elinden yoksun, bağışlanmasız.

Berlin'in sonunu görmekten esirgenmişti. Borchert; 1945 ilkbaharında bir harabeye dönmüş ülkenin güneybatısında bir yere nakledilmiş, daha sonra buraya giren Amerikalılar özgürlüğünü ona geri vermişlerdi. Müttefik güçlerin kuzey yönünde akıp giden tanklarının peşine takılan Borchert, yayan yapıldak doğup büyüdüğü kentin yolunu tutmuştu. Mayıs ayının yaz mevsimini anımsatan ilk günlerinde düpedüz bitkin ve ateşler içinde kavrularak Elbe kıyılarına ulaşıp Hamburg'a varmış, bir gün sonra da evlerine koşup anne ve babasına kavuşmuştu. Evdekiler, ölümün damgasını üzerinde taşıyan Borchert'i ölümden dönmüş biri gibi şükranla karşılamış, ona kucak açmışlardı.

Aslında uzun süre dinlenmesi gerekiyordu sanatçının. Ne var ki, bir odanın içinde sessiz kalmaya daha fazla katlanamamıştı. Yaşam açlığıyla kıvranan, içi eylem kıvancıyla dolup taşan Borchert, yeni başlangıçlara katılmak istiyordu. Bugün biliyoruz ki,

dinlenseydi bile ölümden kurtulamayacaktı. Savaş ve zindan yıllarında uğradığı ihmal sonucu hasta vücudunda açılan yaralar, hiçbir tıbbî tedaviyle iyileşecek gibi değildi. Bu yüzden, yeni yaşamın ilk dalgalarına coşkuyla kucak açanlar arasına katılması bir bakıma iyi olmuştu. Ancak sağı solu belli olmayan, krizler halinde ilerleyip hiçbir ilaçla durdurulamayan hastalık, bedensel varoluşu Borchert için bir işkenceye dönüştürmüştü. Devlet Tiyatrosu'nda *Nathan* oyununun sahnelenişinde reji asistanlığı yapmış, ayrıca oyuncu olarak çalışmıştı; oysa merdivenleri çıkamıyor, kabaredeki rolünden önce ya da rolünü oynarken bir yandan ağrılar, öbür yandan nefes darlığıyla kıvranıyordu.

İnsan onuruna daha yaraşır yeni bir yaşam umudunu içinde yaşatan Borchert, kendisinin de çorbada tuzu olmasını yürekten arzulamaktaydı.

Gelgelelim, iradesi olanaksızı olanaklı kılma gücünü gösterememiş, günün birinde hastalık kesinlikle sırtını yere getirmişti. Hiçbir hastane Borchert'i iyileştiğini belirten bir raporla taburcu edemiyor, hiçbir hekim karaciğerini, dalağını ve safrakesesini kasıp kavuran illete kesin tanı koyamıyor, hele çaresini, hiç bulamıyor, biraz olsun hafifletmeyi bile başaramıyordu. Ama Borchert onu ziyarete gelen herkesi bir delikanlı neşesiyle sanki hiç hasta değilmiş gibi bir doğallıkla karşılıyor, dolayısıyla o amansız ölümün başucunda dikildiğine kimse inanamıyordu. Yirmi beş yaşındaki bu insan yaşama öylesine kucak açıyor, öylesine bağlılık duyuyor, gönlü öylesine çok istek ve arzuyla kaynıyordu ki, kimse gerçeği itiraf edemiyordu.

Bir yıl boyunca hemen her gün gidip yoklamıştım onu. Vücudunun çokluk sanki işkence altında kıvrandığını, sırtının ona destek olmaya çalışan bir elin ağırlığına dayanacak gücü bile pek gösteremediğini, büyümüş karaciğerinin onu soluksuz bırakarak yüreğini korku dolu kasılmalara teslim ettiğini biliyordum. Ama hoş geldin derken gülümseyişi, çeşitli beklentiler içinde, hastane dışındaki yaşamdan gelecek her söze şükranla kucak açışı, gülümseyerek beni karşılaması, onu gözümde ölümcül hasta olmaktan çıkarıyor, yüreği yaşam inancı ve umutla dolup taşan birine

dönüştürüyordu. Her devinimle, her sarsıntıyla acılara boğulurken, içi çokluk neşe ve espriyle dolup taşıyordu.

Ancak seyrek olarak hastalığından söz açardı Borchert. Bu da, onu ziyarete gelenlerden bazılarının durumu yanlış değerlendirmesine neden olurdu. Rusya'da cezaevinde geçen günlerden fazla konuşmaz, kendi dert ve üzüntüleriyle başkalarının başını ağrıtmak istemezdi. Yaşananlar, çekilen sıkıntılar, ancak yazdığı öykülerde açığa çıkar, tüm kişiselliklerden sıyrılmış, yoğunlaştırılarak görüntüye, yüceltilerek bir kıssaya dönüştürülmüş olarak boy gösterirdi.

Acıma duygusuyla yaklaşanlar, Borchert'te kolaylıkla antipati uyandırırdı. Böyle bir savunma kendini aldatmasından kaynaklanıyordu, umutsuzluğa bir direnişti. Vaktinden önce pes etmek istemiyordu Borchert. Hastalıklı oluşundan ötürü vücuduna çokluk küçümseyerek bakmış olabilir; ne var ki, yararlanabileceği sürece bu vücuttan yararlanmaya çalıştı. Her sabah kendini zorlayarak yatağından kalkıyor, tıpkı sağlıklı biri gibi banyoda elini yüzünü yıkayıp tıraş oluyordu. Sabahları bu küçük ödevleri yerine getirebilmek için duvarlardan, kapı pervazlarından medet umuyor, annesinin yorulmak bilmeyen ellerinin yardımını gereksiniyordu hep. Öyleyken boyun eğmiyor, kesin bir yenilgiden, bir daha kalkmamak üzere yatağa çivilenip kalma düşüncesinden dehşete kapılıyordu.

Baş eğmeyen bu genç kafanın organik yıkıma karşı savaşı, dokunaklı ve hazin bir manzaraydı. Zaman zaman ateşin birkaç gün düşmesine, hatta bazen hiç olmamasına karşın giderek anlaşılmıştı ki, Borchert için artık kurtuluş umudu yoktu. Acılar içinde geçirilen binlerce uykusuz gece, yaratma heyecanıyla ve coşkusuyla dolu binlerce saat, sağlıklı kişiler karşısında kendine hâkim olma isteğinden kaynaklanan o kahredici çaba, hastalığının onmazlığına kesinlikle inanmanın soğuk karanlığından içeri dehşetle yuvarlanması; bu yolda geçen saniyeler, dakikalar ve saatler Borchert'in içindeki en son yaşam gücünü de yiyip tüketmişti. Öyleyken teslim bayrağını çekmeye bir türlü yanaşmamıştı. Derken son bir umut ışığı belli belirsiz parlamıştı ufukta: İsviçre'ye

yapılacak bir dinlenme gezisi. Hekimler, bunun hastalık üzerinde şifa verici bir etki yapacağına inanmaktaydı. İnsanların açlıktan kıvrandığı Almanya'da satın alınamayacak yiyecek maddeleri vardı İsviçre'de. Her türlü ilaç sağlanabiliyordu, konutlar ısıtılabilmekteydi. Birkaç eş dost o güç koşullar altında gerekli odun ve kömürü sağlamasaydı, belki Borchert daha 1946-1947 kışının dondurucu soğuğuna yenik düşmüş olurdu.

Borchert, İsviçre Alpleri'ndeki bir sanatoryumda kalacaktı. Goverts, Oprecht, Rowohlt gibi yayıncılar ve Hamburg Radyosu'nda çalışan bazı kişiler, en başta Ernst Schnabel bu yoldaki planın gerçekleşmesine çaba harcamıştı. Ne var ki, çeşitli nedenlerden kaynaklanan gecikmeler birbirini kovalamış, bürokratik engeller, hastanın bir yerden bir yere taşınamayacak durumda oluşu işin aksamasına yol açmıştı. Borchert'in durumunda böyle bir yolculuğun anlamını sorgulayan bazı dostlar çıkmıştı. Hasta Borchert, böyle bir yolculuğun zahmetini göğüsleyebilecek miydi acaba? Ama bütün bu sorular boşunaydı. Mutlaka bu yolculuğa çıkacaktı Borchert. Hamburg'da ona yardım elini uzatacak hiç kimse, imdadına koşacak hiçbir şey yoktu. Bunu biliyordu. Dayanma gücü tükenmek üzereydi. Hatta en yakın dostlarının ziyaretine bile katlanamıyordu artık. Dostları için de ziyaretler azap verici duruma gelmişti, çünkü hasta Borchert'i gerçekten avutmak olanaksızlaşmıştı. Borchert, kendisine söylenen bütün tatlı sözlerin zamanla nasıl koflaşıp anlamını yitirdiğinin çok iyi farkındaydı. Dolayısıyla, bulunduğu yerden uzaklaşmak zorunda olduğunu görüyordu.

1946 eylülünde nihayet yola çıkabilmişti. Sessiz bir veda töreni yapıldı. Borchert biraz dalgın görünüyor, bakışları bizi aşıp belirsiz bir yöne dalıyordu. İç dünyasında bu yolculuğa çoktan çıkmıştı bile. Odasını ve yazı makinesini derleyip toplayarak geride bırakmıştı, sanki bir daha ayrılmaya hazırlandığı yere dönmeyecekti. Sonradan çekidüzen verilecek bir şey bırakmak istememişti arkasında.

Ne var ki, sıla özlemi sandığından da çabuk gelip yakasına yapışmıştı. Hastalara ayrılmış aşırı ölçüde ısıtılan kompartımanın-

da havasızlıktan âdeta boğulduğu tren Yukarı Ren bölgesindeki düzlük araziden geçerken, annesi oğlunun dikkatini sık sık ırmağa çekmeye çalışmış, ama Borchert içi sızlayarak gözlerini ırmaktan kaçırmıştı hep. Elbe'yi, bu geniş, sevimli ve boz bulanık ırmağı artık göremeyecekse, Ren'i de başını çevirip selamlamaya yanaşmıyordu.

Sınır istasyonu Weil'de, anne, bitkin durumdaki oğlunun üzerinden o sevecen ellerini çekmek zorunda kalmıştı; çünkü sınırı geçmesine izin verilmemişti; bürokratik engeller insanların dert ve üzüntülerinden daha güçlüydü. Almanya'nın ve Almanların aforozlanmışlığı henüz sürüyordu. Dolayısıyla, yeryüzündeki bu son adımlarını tek başına atması gerekiyordu Borchert'in. Tren kalkarken, bir kez daha doğruldu, pencereye gelip durdu ve bize el salladı. Yavaş yavaş kayıp gitti derken. Bu, annesine, doğup büyüdüğü ve şimdi geride bıraktığı yurduna son selamıydı. Bir kez daha yurdundan ayrılmış gidiyordu Borchert ve bu kez dönmemek üzere.

Basel'dekiler bir hasta beklerken, karşılarında can çekişen birini göreceklerini düşünmemişlerdi. Bu yüzden bir şaşkınlık geçirmiş, ne yapacaklarını bilememişlerdi ilkin. Derken kesinlikle bir hastanede bakım görmesi gerektiği kararına varılarak, Borchert, Katolik Clara Hastanesi'ne yatırılmış, burada temiz, serin bir odada huzura kavuşmuştu; ne var ki, yabancı bir ülkede yalnızlık ve yitiklikten oluşan bir huzurdu bu. Yeniden sıla özlemi üzerine çullanmıştı ve üzücülükte hastalıktan geri kalır yanı yoktu. Mektup kâğıdı alacak kadar bile parası yoktu Borchert'in. Almanya'daki dostlarına gelince, kendisine yardım edecek durumda değillerdi.

Ama hiç beklenmedik ve umulmadık bir anda beliren yeni dostlar, Borchert'e el uzatmakta gecikmedi. Almanya'daki dostları ise, yurdundan uzakta bir büyük sıla özleminin yitikliğinde sönüp gidecek olmasını ilkin saçma bulmuşlarsa da, Borchert'in İsviçre'ye gidişini zamanla yazgısının ve misyonunun bir parçası olarak görmüşlerdi. Hastanedeki odasının manastırı anımsatan yalnızlığında neredeyse yerinden kıpırdayamayan, tanınmamış

biri, üstelik bir Alman olarak bütün gününü yatakta geçirmesine karşın ruhu coşkun bir güçle kaynayıp kabaran Borchert, yatağına yaklaşan herkesi duygulandırmaya başlamıştı. Ne var ki, acıma denemezdi buna, ziyaretine gelenleri daha bir derinden etkileyen, kişiselliği aşıp insanlığın tümüne uzanan bir şeydi. Borchert İsviçre'nin huzur dolu ortamına rastlantı sonucu yolu düşmüş biri değildi yalnız, aynı zamanda trajik bir biçimde suç ve suçsuzluk batağına gömülen, çevresindekilerden yardım, hoşgörü ve kardeşlik bekleyen bir ulusun yazgısını dile getirmekteydi.

İsviçre'deki son dostlarının Almanya'ya yazdığı mektuplar, insan sevgisinin hem yürek paralayıcı, hem de mutluluk bağışlayan kanıtlarıdır.

"Ekimin ikinci haftasında Bayan L. bana gelerek Clara Hastanesi'nde Hamburglu Alman genç bir yazarının büyük bir yalnızlık içinde yatmakta olduğuna dikkatimi çekti" denir bu mektupların birinde "Bayan L. bana 'Karahindiba'yı bıraktı. Almanya'dan göçmen ya da kaçak olarak ayrılmak zorunda kalan biz Almanların, Almanya'dan bize ulaşan her şeyi belli bir soğukluk ve çekingenlikle karşılaması gibi, ben de adı geçen öyküye karşı enikonu bir güvensizlik duymuştum. Derken okumaya başladım onu. Baştaki güvensizliğimden ötürü alabildiğine utanç duydum, çünkü öyküde Alman gençliğinin durumu son derece derin bir içtenlikle dile getiriliyor, insana 'Evet, böyle! Bu durumdayız!' demekten başka yapacak şey kalmıyordu."

Bir başka dost ise şöyle yazmaktaydı: "Bu zavallı, sevimli genç öylesine sefil durumdaydı ki, ruhu alabildiğine üşüyordu ve yalnızdı. Dıştan bakınca hiçbir eksiği yoktu, hastanenin kocaman, aydınlık ve neredeyse zarif bir odasında kalıyordu; pencereden bakınca tepeleri güz renklerine bürünmüş birkaç ağacın şahane manzarasıyla karşılaşıyordu insan. Ne var ki, ağaçlar Almanya'nın ağaçları değildi. Hekimler ellerinden geleni yapıyordu; hemşireler işini bilen, Katolik ilkelere sıkı sıkıya bağlı kimselerdi. Danışmadaki genç kız Borchert'i şahsen tanıyordu; biz gittiğimizde büyük bir kıvançla hemen oda numarasını söylemişti.

Borchert, bembeyaz yatağında yatıyordu öylesine küçük, ama

aynı zamanda öylesine heybetli. Saçları hayli kısa kesilmişti; saçlarda gözetilen bu "kibrit çöpü" uzunluğuna gülmüştük. İsviçreli, çok sevgili arkadaşım Bayan B., Borchert'e Paul Klee, Matisse, Picasso ve çağdaş Fransız ressamlarının çerçevelenmiş eli yüzü düzgün birkaç röprodüksiyonunu götürdü. Bu resimleri, karşısında sürekli duvar görmeye artık katlanamayan Borchert istemişti. Cehennem kaçkını tablolar Katolik hemşireleri kuşkusuz dehşete düşürmüştü, ama profesör çerçevelerin duvarlara yerleştirilmesinde Borchert'ten yardımını esirgememişti.

Odasına girdiğimde bu dünyada eğleştiği artık pek söylenemeyecek biri karşısında bulunduğum izlenimine kapılmış, bu izlenimin altında ezilmiştim. Doğup büyüdüğü yerlerden gelmiş biriyle pek çeşitli konularda söyleşide bulunabildiği için sevinçten küçülen ve bir kez daha şenlenip aydınlanan o sevimli, ince ve duyarlı yüz, gömüldüğü izbe çukurları mutlulukla terk edip ışıldamaya başlayan o yumuşak bakışlı ve kıpır kıpır gözler. Beni karşısında görür görmez, Borchert o zamana dek yürüdüğü dünyasallığın ötesindeki yolu gerisin geri tepmiş, gençliğini, mutluluğunu ve hayat doluluğunu yeniden kazanmıştı. Ondaki o güçlü yaşama isteğine, yaşama kıvancına ve hiç de hasta görünmeyişine bakıp, hakkındaki ilk izlenimimin gerçekle bağdaşmadığını ummaya, hatta buna inanmaya başlamıştım ve inanmak da istiyordum çok. Sizden ve annesinden bilseniz ne büyük bir sevgiyle söz etti, sizi çok arıyordu. Öte yandan, hastalık öylesine yaman ve ondan öylesine güçlüydü ki! Hamburg'u ve Alster'i[1] anlattı, Hamburg'daki gecelerden, kızlardan ve insanlardan söz açtı; bunların enikonu eksikliğini duyuyor, hepsi gözünde tütüyordu. İsviçre'de ona iyi davranıyorlardı, ama onu anlayan yoktu, farklı bir dil konuşuyordu çünkü, çevresinde kendisini bütünüyle ona adamış kimse bulunmuyordu. Hastane danışmasındaki kız onu tanıyordu gerçi ve bazı işlerine koşmuyor değildi; ayrıca berber haftada bir gün onu parasız tıraş ediyordu, çünkü yalnızca bir gün kaldığı Hamburg'u pek sevmiş bir kişiydi. Bir ara Borchert, iyileşmesi için rahibe hemşirelerden birinin verdiği tılsımı muziplik taşan mağrur bir edayla

1. Elbe Irmağı'nın bir kolu. (ç.n.)

boynundan çıkarıp bize göstermişti."

Hasta Borchert, İsviçre'de kendisine sevgiyle kucak açan dostlarının elinden ağır, ama karşı durulmaz bir tempoyla kayıp gitmişti. Bu dostlardan biri sanatçının annesine şöyle yazmıştı: "En son 15 kasım cumartesi günü gördüm Wolfgang'ı. Bana aynı günün sabahı tutan ağrılarından söz etti. Tedavisiyle ilgilenen Prof. Gigon viziteye çıktığında onu kan ter içinde bulmuş, bir çeşit krampmış giren; profesör bir şey demeden hemen çıkmış odadan, ağrı kesici bir tablet alıp gelmiş. Krampların eşlik ettiği ağrılar karşısında büyük bir korkuya kapılan Wolfgang, hemşirelerden, uygun görmedikleri kadar sık, ağrı kesici tabletler istemiş."

(Basel'deki Patolog Prof. Werdemann'ın söylediği kadarıyla, Borchert'in hastalığı bir karaciğer enfeksiyonu değil, geçen yüzyılda bir Fransız hekim tarafından araştırılmaya başlanmasına karşın henüz gereği gibi bilinmeyen bir karaciğer rahatsızlığıydı; buna göre, çok duyarlı bir karaciğer, beslenme bozukluğundan kaynaklanan olumsuz etkilerle işlev göremez duruma gelebilmekteydi. Hastalık o zamana kadar Borchert'te teşhis edilmeden kalmıştı. Yıllar yılı gerekli tıbbî bakımı göremeyişi, gerek savaşta, gerek cezaevinde karşı karşıya kaldığı aşırı yorgunluk Borchert'in bedenini o denli güçsüz düşürmüştü ki, bundan böyle şifa bulması doğrusu mucize sayılırdı.)

"Hafta başında, sanırım 18 kasım günü başlayan kanamalar, Borchert'in kan kusmasına yol açmıştı. Ama çok yakın olduğu, danışmadaki Hemşire M.'nin söylediğine göre, daha sonra Borchert kendini yeniden iyi hissetmiş ve özellikle de soğuk portakal suyunu içtiğinde rahatlamıştı... 19 kasım çarşamba günü yineleyen kanamadan sonra Borchert komaya girmiş ve bir daha da gözlerini açamamıştı. 20 kasım perşembe günü de sabahın erken bir saatinde bu dünyadan göçmüştü.

24 kasım pazartesi günü sabah saat 9'da Basel'de, Almanya sınırındaki ormanlık alanın hemen berisinde Hörnli Gömütlüğü'ne gittim ve Wolfgang'ın toprağa verilişinde hazır bulundum. Bir süredir kısacık kesilen saçlarının altında alnı aydınlık, kocaman ve sevecen bir kubbe oluşturuyordu. Burun daha da incelmiş ve soy-

lu bir görünüm kazanmıştı. Gözlerin, ağzın çevresine huzur ve sessiz bir neşe hâkimdi. Bunları gördüm ve 'esenliğe kavuştun artık' dedim ona. Beyaz giysiler giydirilen oğlunuz, beyazlar içinde yatıyordu. Dilsi çiçekleri altın gibi parıldayan, margarit büyüklüğündeki, pek sevdiği yıldızçiçekleri yerleştirilmişti çevresine. Ayak ucunda pas kırmızısı güller, kalbinin üstünde de soluk pembe güller duruyordu. Dr. W.'nin yolladığını sonradan öğrendiğim, güzelim sarı tomurcuk gülleri tabutun siyah örtüsünün üzerine koydurdum. Katafalk üzerindeki sarı yıldızçiçeklerinin iki kocaman buketi ile bu sarı tomurcuk güller, sanırım hepimize o ışıl ışıl parıldayan karahindibayı, Borchert'in karahindibasını anımsatmıştı.

Bach'ın orgla çalınan *Pasyon*'undan bir parça ile 'Söyle Bize, Hangi Yolu İzleyelim' ilahisi, törenin çerçevesini oluşturuyordu. Irmağın sağ kıyısındaki Küçük Basel Theodor cemaatinden Rahip Kaiser, İşaya 43,1'deki: 'Korkma, çünkü seni fidye ile kurtardım; seni adınla çağırdım, sen benimsin' sözleri hakkında bir vaaz verdi. Ardından İsviçre'deki Alman Yazarlarını Koruma Derneği adına Dr. Würzburger söz aldı. Ama Dr. Würzburger, daha çok, derinden sarsılmış bir baba dostu; yürekli sözlerle ve eylemlerle biz gençleri hem bizim hem de onların başına gelenlerden tam zamanında koruyamamaktan suçluluk duyan, elli-altmış yaş arasındaki Almanların oluşturduğu kuşağın suçunu üstlenen biri kimliğiyle yapmıştı bu konuşmayı. En sonda da Dr. Goverts, Rilkemsi şiirleri, düzyazısı ve kişiliği olmak üzere Borchert'i üç ayrı yönden ele aldığı bir kapanış yaptı."

İsviçreli bir kız da, gözlerinde yaşlarla Borchert'in toprağa verilişinde hazır bulunmuştu.

Aynı kız: "Sevgili anneciğim" diye yazmıştı Hamburg'a, Borchert'in annesine yolladığı bir mektupta "oğlunuz bana sizden söz açmış, mektuptan ve kahverengi mürekkepten söz etmişti. Sizin onun için ne büyük değer taşıdığınızı hemen sezmiştim.

Salı günü kahverengi mürekkebi satın alarak onu sevindirmek istedim; ama yanına vardığımda bitkin ve yüzü sapsarı yatıyordu, tek söz söylemeyi göze alamayacak kadar korkmuştum. Ama neler hissettiğimi gözlerimden anlamıştı. Elimi tuttu ve benden ye-

niden gelmemi rica etti. Hemen ertesi gün uğramak istemedim; bu arada biraz dinlenip toparlanabileceğini düşünerek, cuma günü gelip kendisini göreceğime söz verdim.

Cuma günü okula gitmedim, bütün sabahı ormanda geçirdim. Olağanüstü bir güzellik vardı doğada. Tavşana, sincaba, yeşil ağaçkakana, göknar ağaçkakanına, örümceğe, hatta o mevsimde bir kelebeğe bile rastladım. Akışına bıraktığım düşüncelerimin, ikide bir Wolfgang'a uzandığını fark ettim. Birkaç sarmaşık yaprağı ve bir fındık dalı kopardım, bütün gün yanımda taşıdım. Wolfgang'a götürüp ıssız hasta odasını biraz ormanla dolduracak ve onu sevdiğimi söyleyecektim. Saatleri, hatta dakikaları sayıyordum, sonunda yanına vardığımda baktım, ölmüştü.

Yine eskisi gibi bir yalnızlık çökmüştü üzerime. Yaşamdaki yalnızlık değildi bu, çünkü annem, babam ve pek çok da dostum vardı, duygu ve düşüncede duyumsadım söz konusu yalnızlığı. Yaşam boyu sevebileceğiniz, yalnızlığınızdan kurtulmanızı sağlayacak az insan vardır." "Eskisi gibi yalnızdım yine. Eskisi gibi mi? Pek de değil. Eskisinden biraz daha olgun ve hepsinden önce Wolfgang'la, oğlunuzla daha da zenginleşmiş bir yalnızlıktı şimdiki." "Okuması için ona bir kitap vermiştim: *Krallığın Anahtarları*. Hoşuna gitmiş, okuduktan sonra kendisini çok daha huzurlu hissetmişti. Bugün bana öyle geliyor ki kitabı değil, bizzat anahtarları götürüp vermem gerekirdi ona: sanki yazgı beni bununla görevlendirmiş, ama sonradan beni acımasızca ortada bırakmıştı."

Borchert uzaklarda bu dünyaya veda ederken, Hamburg sokaklarında ilan sütunları adını dünyaya duyuruyor, oda tiyatrosu, Wolfgang Liebeneiner'in sahneye koyduğu *Kapıların Dışında* oyununun prömiyerini haber veriyordu.

Prömiyerden bir gün önce Basel'den bir telgraf gelmiş, Borchert'in bir daha dönmemek üzere aramızdan ayrıldığını haber vermişti.

Ne var ki, ertesi akşam oda tiyatrosunda Borchert'in sesinin aynı güçle sahneden bize seslendiğini işitmiştik. Hamburg Tiyatrosu böyle bir prömiyeri nadir yaşamıştı. O akşam bir prömiyerden daha çok şey söz konusuydu, darmaduman edilmiş bir ülke-

de yitik bir gençliğe adanmış bir requiem'di[2] bu; tüm eleştiriler şimdilik susmuştu bu requiem karşısında. Acılarını Borchert'in dünyaya haykırdığı bu gençlik, yirmi altı yaşındaki yazarın ölümüyle neler kaybettiğini açıkça duyumsamıştı.

"Öyle anlaşılıyor ki, her türlü eza ve cefa reva görülüyor bizim kuşağa." Ölünün annesine yazdığı bir mektuba, Borchert'in bu sözleriyle başlıyordu Berlinli bir genç. "Evet. Haklı çıktı Borchert. Her türlü eza ve cefa reva görülüyor bizim kuşağa. Oğlunuzun ölümüyle çevremizdeki boşluk daha da büyüdü, sonsuzlaştı. Bir an için karanlığı aralayan bir tutam ışık sönüp gitti. Yine gece bastırdı eskisi gibi. Eskisinden de koyu bir gece...

Anne ve babamı kaybettim. Savaş alıp götürdü ikisini de. Döndüğümde bu dünyadan göçmüşler, yabancı insanlar tarafından gömülmüşlerdi. Ağlamadım. Hatta üzülecek bir şey bile saymadım bunu. Genelde böyleydi işte. Herkes ölüydü, her şey yakılıp yıkılmış, herkes yersiz yurtsuz kalmıştı. Bundan böyle herhangi bir üzüntü duyamayacak kadar çok acı çekmiştik. Bizler; vedasız kuşak, Ah, bu sözcükleri öylesine seviyorum ki! Borchert'e bir kardeş gözüyle bakmamı sağladı.

Beni yaşamında etkileyen ilk ölüm Borchert'inki oldu. Derinden etkiledi beni. Çok derinden. Ansızın kendimden bir parçanın koptuğunu hissetmiştim. Bir parça kopup gitmişti. Çok uzaklara kayıp gitmişti benden. Ellerim onu yakalayacak gücü gösterememişti. Böyle bir şey yazılmaz aslında. Yazılmaması gerekir. Ama tek başıma da buna katlanamayacağım artık. Bir insanla konuşmadan duramayacağım. Benim kaybettiğimi kaybetmiş bir insanla konuşmadan.

Birbirimizi hiç görmedik. Bir mektup, bir kart, küçük bir cildi dolduracak kadar öykü. Hepsi bu kadar. Belki Borchert benden hiç söz etmedi size. Bilmiyorum. Ama gerekli de değildi. Yazdıklarını okuyabilmem yeterliydi benim için. Ansızın korkmam ve bilmem. Yalnız değilsin. Biri daha var. Bir adam; senin gibi konuşan. Senin gibi düşünen. Senin gibi acı çeken. Bir adam. İşte bu sevindirdi beni, bana güç verdi.

2. Kiliselerde cenaze töreni sırasında çalınan müzik parçası. (ç.n.)

Duygusal değildim. Bizim kuşak duygusal olamayacağı ölçüde hoyratlıkla karşılaşmıştı. Veda etmeyi öğrenmiştik. Her zaman ve her şeye veda etmeyi. Kaderin sillesini yediğimiz zaman ağlamayız. Hiç ağlamadık. Çocukluğumuzda bile. Gençliği olmayan gençleriz. Lanetler okuyor, haykırıyor, içten içe kanıyoruz. Ama ağlamıyoruz hiç. Kimse bizi ağlarken görmedi. Kimse. Ama zavallı bir kuşağız bizler. Gözyaşı nedir, onu bile bilmiyoruz...

Ama ona veda etmek güç. Küçük bir cildi dolduran yazıları masamın üzerinde duruyor. Açmıyorum kitabı. Açmaya gücüm yetmiyor. Korkuyorum. Açarsam, birikmiş gözyaşlarının ağırlığı altında boğulacakmışım gibi geliyor bana. Hayır; yalnızca gözlerimi dikmiş bakıyorum. Okuyacağım da ne olacak? O, benim içimde. Kalbi tıpkı benim kalbim gibi atıyor. Bu durumda sözcükler kaç para eder? Veda etmek korkutuyor beni..."

17 şubat 1948 günü ikindi vakti Borchert'in anne ve babası ile Hamburg'daki dostları sanatçının küllerinin bulunduğu urnayı Ohlsdorf Gömütlüğü'nde toprağa verdi. Yukarısında bir başka yazarın, Fritz Stavenhagen'ın yattığı küçük bir tepenin eteğinde, sevecenlikle başlarını eğen kayınların altında, doğup büyüdüğü kentin toprağı kucak açtı Borchert'e. Toprağa gömülen urnanın ardından konuşan şair Carl Albert Lange'nin son sözlerine, yakındaki demiryolunun rayları üzerinde dönen tekerleklerin gürültüsü karıştı. Dönen tekerlekler ve lokomotifin iniltileri; Borchert pek sevmişti bunları. Hep yoldaki insan için, bitmek bilmeyen vedalar, bitimsiz varışlar için anlam taşıyan bu sesleri.

Çok genç yaşta şiirlerdeki sesi sevdi Borchert. On sekiz yaşındaki delikanlı için Rilke bir örnek ve ölçü oluşturdu. Sappho, Yunanistan ve Nefertiti ona coşku veriyordu. Kâğıt üzerinde kalemi gençlik ateşiyle kanatlanmış uçuyordu. Dünya bütün şiddetiyle üzerine çullanıyor, Borchert de duyumsanmış, düşünülmüş ve yaşanmış ne çok şey varsa bütün gücüyle hepsine el koyuyordu. Yazdıklarını Wolff Maria Borchert diye imzalıyordu coşkuyla. Durup dinlenmeden arayan, kendisine sunulanı şükranla alıp kabul-

lenen, ansızın heyecanlanıp tutuşan biriydi. Hayal ve gerçek yazdığı şiirlerde tuhaf bir biçimde iç içe geçiyordu. Zarif, zevk peşinde koşan seslerin yanı sıra ilk uyumsuzluklar çok geçmeden şiirlerinde açığa vurdu kendini. Gerçek, düşlerinden pek çoğunun canına okuduktan sonra, Borchert komedyence bir ironiyi içeren bu uyumsuzluklarla sıklıkla oynadı. Söz konusu dönemde doğmuş şiirlerden bazısını, tıpkı çiçekleri sever gibi sevdiği kadınlara ve kızlara armağan olarak sundu.

Savaştan döndükten sonra, hemen hepsini değersiz bulduğu bu şiirlere, kişisel yaşantılara ilişkin anımsamalar gözüyle baktı. 1940'ta paketlenip bir kenara atılan, savaştan sonra ise çöp sepetini boylayan şiir dosyası üzerine şöyle yazmıştı: "Kimsenin okuması istenmeyen, bir bölümü başarısız, yabanıl, geride bırakılmış şiirler." Ve ilk sayfanın bir köşesine göğüs geçirilerek şu not düşülmüştü: "Kurtuldum!" Borchert, yazdıklarını eleştirirken hiç cimrice davranmamıştır. Kendisiyle dalga geçebilmesini sağlayan mizah yeteneğiyle donatılmış biriydi.

Borchert'in şiiri, yaratılarının ilk basamağını oluşturur. 1946'da Hamburgische Bücherei Yayınevi'nde çıkan *Fener, Gece ve Yıldızlar* isimli küçük şiir kitabı da, asıl yapıtı düzyazıları için bir giriş olarak değerlendirilebilir sadece. Kitaptaki on dört şiir hafif fırça vuruşlarıyla oluşturulmuş, çokluk eskiz niteliğindeki izlenimler içerir. Ama bu şiirlere özgü yadsınamayacak bir şey varsa, o da dışavurumlarındaki dolaysızlıktır. Bir paylaşım sonucunda doğmuş, örneklerden esinlenmiş şiirler değildir bunlar, Borchert'in kendi öz malıdır. Kuşkusuz sonradan kaleme aldığı düzyazılarda ağzını korkutucu bir biçimde açmış bekleyen karanlık uçurumlar, bazı dizelerin altında sezilmeyecek gibi değildir; ama bu dizeler, henüz insanı tedirginliğe sürükleyecek bir hava içermez. Halk ezgilerine özgü hüznün ve kabarelere özgü neşenin, aydınlık ile karanlık arasında gidip gelen bu duygu dünyasının sınırlarını belirlediği görülür.

Bu küçük şiir kitabı dışında, 1946'nın Noeli'nde masasının üzerinde bir başka kitap durmaktadır. *Hamburg, Heimat am Strom* (Hamburgische Bücherei Yayınevi) isminde bir seçkidir bu. Üç

yüz yıllık bir geçmişten derlenmiş yazıların yer aldığı seçkinin ilk sayfaları Borchert'e ayrılmıştır, bir kitapta yer alan bir düzyazıyla ilk kez okur karşısına çıkmaktadır. Seçkideki sanatçıların en gencine girişte söz verilmiştir. Kuzey Almanya'ya özgü duyguları dizginleyişin ve ölçülülüğün altında, bu girişte dile gelen o ne ses, o ne ateştir. Yazıda Hamburg kenti idil havası içeren yerel bir gölge olmaktan ansızın çıkar, bir dünyaya, o büyük bütünün bir parçasına dönüşür. Bu, kenti romantikleştiren bir memleket yazısı değil, yaşanılan zamanın, sevilen bir kentin çatıları üzerinden, denizler ve kıtalar üzerinden uzaklara yollanan çağrısıdır. Burada, tutucu, dar bir çevreden, rehavetten kurtulmuş ve yüzünü dünyaya çevirmiş bu memleket yazısında, bir yenilik sesini duyurur.

Söz konusu giriş yazısı etkisini göstermekte gecikmedi. Hemen bütün okurlar kulak kesilmişti Borchert'in sesine, ondan daha pek çok şey beklenebilirdi. Hamburg övgüsü, Borchert'in ilk düzyazı çalışması değildi. Daha önce yazar 1945-1946 kışında hastanede kaleme aldığı "Karahindiba" öyküsüyle yola koyulmuştu. Öyküyü okumamız için bize verdiğinde gerekli özgüven duygusundan yoksundu henüz. Duraksayarak, öykü üzerinde ne düşündüğümüzü öğrenmek istiyor, tavsiyelerimizi bekliyordu. Aslında tavsiyeye gereksinimi yoktu, ona düşen yazmaktı sadece. Başka türlü de değil, öyle yazmak, yazdığı gibi yazmaktı. Düzyazı onun için kaçınılmazdı, sözlerinin başkalarınca duyulmasını istemek en doğal hakkıydı. Gerek seçtiği konular, gerekse konuları işleyişiyle. Bazen Thomas Wolff'un epik çalışmalarından yükselen hırçın ses, kulaklarında uzaktan yankılansa bile, bu onun düzyazısıydı. Ama üslubundaki gücün gereği gibi bilincinde değildi henüz: ne var ki, izleyeceği yol çoktan belirlenmişti, bu da bazılarının ancak duraksayarak onu izleyebileceği, hatta kimsenin pek peşinden gelemeyeceği, yalnız başına yürümesi gereken upuzun ve engebeli bir yoldu. Eleştirilerini beklediği dostlarının yapacağı tek şey vardı, yürüdüğü yolu bundan böyle de izlemesine izin vermek. Çünkü aradan hiç de fazla bir zaman geçmeden anlaşılmıştı ki, Borchert'in yaratma tutkusuna, dizginlenemeyen, kimsenin yol göstericiliğini gereksinmeyen bir ateş ve gözü ka-

ranlık hâkimdi. Özgüven duygusuyla birlikte kendisini sıkboğaz edip duran her şeyi dile getirme dürtüsü de içinde büyüyordu. Böylece şaşılacak kadar kısa sürede *Karahindiba* cildini dolduran öyküler doğup çıktı ortaya. Bu ciltteki öyküler "okuma parçaları" değil, bir suçlama, bir imdat çığlığı, bir başkaldırıydı. Borchert, kimsenin gözünün yaşına bakmayan dışavurumuyla ve saldırgan anlatımıyla tüm uzlaşı ve gelenekleri çiğneyip geçiyordu. Eskiyle bağlarını koparıp atıyor, ikiyüzlülüklerin suratına tokadı indiriyordu. Yazınsal paylaşımdan daha fazla bir şeydi onun istediği. Amacı, okuyucuları belli konularda karar vermeye, tutum takınmaya zorlamaktı. Bu, rahatsızlık uyandırdığı pek çok okuyucuyu ürküterek kendisinden uzaklaştırsa da büyük bölümünü peşinden sürüklüyordu. Çalışmalarının hiç ummadığı derecede yankı uyandırması, yapıtlarında hiçbir uzlaşmaya yer vermeme kararlılığını güçlendirmekteydi.

Ne var ki, çalışmalarıyla kazandığı başarılardan hiçbiri karşılıksız armağan edilmedi Borchert'e. Her kalem oynatışı, yazdığı her sözcük hasta vücuduyla bir savaşa mal oldu. Her seferinde yüksek bir bedel ödedi bunun için: ıstırap, ateş, uykusuzluk, korku. Yine de yazma tutkusunun kızgın ateşinde yanıp kavrulmaktan vazgeçmedi.

Borchert'in yaratıcılığı zorlu bir haykırıştı, neşenin, acının, mutluluğun ve umutsuzluğun çığlığıydı. Genç bir insanda var olabilecek her şeyi söz konusu çığlık içeriyordu. Korku, ikiyüzlülük, ödleklik yabancıydı Borchert'e, bütün çabası doğruyu açıkça dile getirmeye, yalanın maskesini düşürmeye yönelikti. Bunda da amansız bir tutum sergiliyordu. Çalışmaları hemen her zaman aynı tornadan çıkıyordu sanki. Babası elyazmalarını daktiloyla temize çektikten sonra, yazdıkları üzerinde pek değişiklik yapmazdı, kullandığı üslup işte öylesine kesin ve belirgin nitelik taşımaktaydı. Ne var ki, bütün kararlılığına ve özgüvenine karşın, her vakit başkalarının, özellikle kendi dar aile çevresindekilerin onayına gereksinim duyuyordu. Öykülerinden pek çoğunu anne ve babasına ve dostlarına okuyor, bu arada sağlığını hiç dikkate almıyordu; çünkü güçsüz düşmüş bedeni uzun süre konuşmasına da-

yanacak gibi değildi. Ama söz konusu okumaları gerekli görmesinin bir başka nedeni daha vardı: *yazılı* sözlerle yetinmiyor, *ses*'in büyüsünü arıyordu hep.

Borchert'in daha ilk başlardaki düzyazılarında karşılaşılan ve her şeyi önüne katıp sürükleyen o dinamizmden ve canlılıktan, eserlerinin *yüksek sesle okunmak* üzere yazıldığı anlaşılıyordu. Borchert'in kimi okuyuculara güçlükler çıkaran ya da abartılı, yapmacık gelebilen yinelemelerinin, sözcük istiflemelerinin, pek ritmik bir müzikalitenin dışavurumu olarak içerdikleri başına buyruk ayrıntılar, ancak dil, yeniden sese dönüşüp ilk işlevine kavuştuğunda ortaya çıkar. Bu sözcük yinelemeleri, etki yaratmanın peşinde bir davranış olarak nitelendirilmek istenirse, Borchert'e haksızlık edilir. Borchert, bir araya geldiklerinde uyumlu ve kapalı bir form oluşturan sesler, ses dizileri, ses çağrışımları, kırık akorlar ve tiz disonanlar kaleme almıştır.

1946 yılının Ölüler Bayramı'nda Borchert'in düzyazısı ilk kez odasının dışına taştı. Sonradan Hamburg Topluluğu adını alan Hamburg Kuzey Almanya Derneği ve Hamburgische Bücherei Yayınevi tarafından Eppendorf Belediyesi'nin büyük salonunda bir Borchert gecesi düzenlendi. Henüz tanınmamış bir yazarın ancak birkaç ay içinde kaleme aldığı yapıtlarına bütün bir gecenin ayrılmasına cesur bir girişim gözüyle bakan çok sayıda şüpheci insan vardı. Borchert de benzer bir kuşkuyu dile getirmişti. Ne var ki, yapıtlarına duyulan güvenin haklılığı anlaşılmıştı o gece. *Fener, Gece ve Yıldızlar* kitabındaki şiirlerin, "Karahindiba" öyküsü ile diğer bazı öykülerin okunmasının ardından birkaç yüz dinleyici duygulanmış ve hayran, Borchert'in adını salonun dışına, kente taşıdı; gazeteler kulak verilmesi gereken ve gelecek için umut vaat eden genç bir yazar olarak selamladı Borchert'i. Genç bir yazarın bu kadar kısa sürede böylesine inandırıcı bir zafer kazandığı seyrek görülmüştür.

1947 yazında Hamburgische Bücherei Yayınevi'nce *Karahindiba* öykü kitabı yayımlandı. Dış görünümü bakımından mütevazı bir kitaptı, çünkü o yıllarda odunsuz kâğıt ve bez cilt ele geçirilecek gibi değildi, ama içeriğiyle kitabın etkisi hayli büyük oldu.

Okurların çağrısıyla dönemin genç yazarı bu kitapta sesini yükseltmişti. Acılar çekmeye mahkûm edilip aldatılmış bir gençliğin haykırışı duyulmaktaydı kitapta. Öyle bir gençlik ki, yalan üzerine kurulu inancı yıkılmış, çaresizlik içinde ve yarı yolda bırakılmış, karanlık ve soğuk bir hiçliğin kucağına itilmişti.

Borchert'in alt başlıkta dile getirdiği gibi "Hiçbir tiyatronun oynamayacağı ve hiçbir seyircinin izlemeyeceği" *Kapıların Dışında* oyununun etkisi daha da büyük oldu. Radyodan yayınlanan oyun, milyonlarca Alman anneyi, nişanlıyı, dulu, babayı, savaştan dönen, yüzüstü bırakılan, sakatlanmış, umutsuzluğa düşmüş insanları heyecanlandırıp sarstı.

Borchert, oyunu sekiz gün gibi kısa sürede kâğıda dökmüştü. Konu onu öylesine etkisi altına almıştı ki, oyunu yazarken sağlık durumunu hiç umursamamıştı. Son cümleyi kâğıda dökmeden içi bir türlü rahat etmemişti. Oyundaki yüzler ve kişiler onu öylesine peşinden koşturmuştu ki, biçim sorunları üzerinde duracak ne zaman bulabilmişti, ne de gerekli sabır. Dolayısıyla, oyunda Borchert'in dramaturji yasalarını ne ölçüde yerine getirdiğini inceleyip araştırmak boş bir çabadan öteye geçmeyecektir. Oyunu kaleme alırken, bir gün sahnede sergilendiğini görme umudunu besleme cesaretini gösterdiği söylenemez. Ayrıca, geleneksel anlamda bir tiyatroyu da düşündüğü yoktu. Her türlü geleneksel düşüncenin etkisinden uzakta, tiyatro konusunda bilinçli bir devrim gerçekleştirme amacı da gütmeden yaratıp ortaya koydu *Kapıların Dışında*'yı. Biçim sorunuyla uğraşmadı. Biçimi doğal bir realite olarak içinde taşıyordu, bu konuda estetik bir tartışma, en azından onun için gereksizdi.

Kapıların Dışında oyunu, bir yeryüzü arafının harlı ateşinde yanıp kavrulmuş nitelikler taşıyordu; oyunda milyonların, ölülerin ve yaşayanların, geçmişin, dünün, bugünün ve yarının insanlarının sesleri yoğunlaşıp bir suçlamaya ve uyarıya dönüşmüştü. Söz konusu milyonların çektikleri, acı bir çığlık olup çıkmıştı oyunda. Borchert'in oyunu bir çığlıktı. Ancak bu açıdan bakıldığında oyunu gereği gibi kavrayıp değerlendirme olanağı vardır.

Borchert, bu çalışmanın bedelini bir bitkinlik nöbetiyle ödedi.

Ama bu bitkinlik, oyunu yazar yazmaz Borchert'in onu bize okumasını önleyemedi. Üç saat sürdü okuma işi. Heyecan duyduğu bu üç saatlik okuma bedeni için çok ağır bir yük olmasına karşın, bizler sözünü kesmeyi bir türlü göze alamadık, çünkü Borchert bir yorumcu olarak yapıtıyla arasındaki mesafeyi koruyabilecek yaradılışta biri değildi. Beckmann'ın son çığlığı olan "...kimse, kimse çıkıp bir cevap vermeyecek mi?" cümlesi yankılandıktan sonra konuşmaktan kaçındık. Bu çığlık korkunçtu, insanı hemen alışılmış tartışmalara girişmekten alıkoyuyordu.

Böyle bir oyunu seyircilerin karşısına çıkarmayı kim göze alabilirdi? Borchert'in acı bir ironi taşıyan "hiçbir tiyatronun oynamayacağı ve hiçbir seyircinin izlemeyeceği bir oyun" altbaşlığı, oyunun yazgısına ilişkin bir öngörü niteliği taşımıyor muydu? Tiyatro seyircisi geçmişi bir an önce unutmak isteğinde değil miydi? Dikkatini başka yana çekecek eğlencelere ve oyalayıcı etkinliklere eğilimli seyircilerin geçmişle amansızca hesaplaşması beklenebilir miydi? Bütün yaşananlardan ve çekilenlerden sonra geride bırakılan korkuların yeniden önlerine çıkarılmasını görmeyi isterler miydi?

Bizler, bir sanatçının bu çığlığının duyulması konusunda aynı görüşü paylaşıyorduk. Oyun için elimizden geleni yapmaya hazırdık. Amacımız, onun bir sahnede sergilenmesini sağlamaktı. Derken büyük bir sürprizle karşılaştık: Hamburg radyosu *Kapıların Dışında*'yı radyo oyunu olarak yayınlamayı kabul etmişti. Bunu hiç beklemiyorduk. Radyonun bu cesur girişimine karşı içimizde uyanan şükran duygusunun büyük kısmını, radyo oyunları bölümünde o zamanlar başdramaturg olarak çalışan Ernst Schnabel hak etmişti. Oyun ilk kez 13 şubat 1947'de yayınlandı. Borchert oyunu dinleyememişti, çünkü kentte elektrik kesintisi uygulanıyordu ve o gün de sıra yazarın oturduğu semtteydi. Başka bir yere taşınacak durumda da olmadığından, arabayla alınıp kentin kesinti dışında kalan bir semtindeki dostlarından birine götürülememişti. Titreyerek yanan bir mumun ışığında kendi sesinin doldurduğu kış gecesinin karanlığına kulak vermekten başka bir şey elinden gelmemişti oyunun yazarının.

Borchert'in çığlığı yakılıp yıkılmış, sefaletin kol gezdiği Al-

manya'da binlerce insanın dilini çözmüştü. Oyunu dinleyenler Borchert'in çığlığına çığlıkla karşılık veriyordu; ellerinden tutulup ayağa kaldırılmış, özgürlüklerine kavuşturulmuşlardı, öfkeliydiler, sarsılmışlardı; yadsıma ve şükranla. İster Borchert'in dostlarından, ister onun yeni düşmanlarından gelsin, bütün mektuplarda sezilen bir şey vardı: bu çığlık duyulmuştu, kulak tıkanabilecek bir çığlık değildi bu. "Senin yaşıtın olan biz arkadaşlar, Stalingrad'da, Demyansk'ta, Smolensk'te ve Vyazma'da bulunmuş biz astsubaylar meraktan nefesimizi tutmuş, hoparlör önünde oturduk, senin oyununu dinledik ve anladık bütün söylediklerini. Bu yaşantıyı günlerce içimizde taşıdıktan, bizi en özel yanımızdan ve ruhumuzu derinden kavrayan bu ses üzerinde iyice düşündükten sonra, ilkin kuşkusuz küçük bir çevrede oyunu konuşup tartıştık. Şimdi öyle hissediyoruz ki, ruhumuzdaki inatla direten, tutucu bir şey çözülüp dağıldı. Bizim saflardan biri ilk kez ağzını açıp konuşma yürekliliğini göstermişti. Bize artık yabancılaşmış bir yurda karşı kendimizi savunurken başvurduğumuz en etkili silahımız olan buz gibi soğuk suskunlukların bir yerinde gedik açıldı. Hâlâ sırtlarında bir başka renge boyanmış asker üniformasıyla dolaşan ve gözlerine gaz maskesi gözlükleri takan, savaştan kalmış enkazları temizleyip dans etmeye giden, köşe başlarında durup söyleşen, her Tanrı'nın günü başkalarının canına kıyan, başkalarınca canlarına kıyılan, cephede ölen arkadaşlarının gece yataklarının baş ucunda çömelerek feri sönmüş gözleriyle kahrederek baktığı, bulunduğumuz her yerde başkalarının önünde engel oluşturan ve bir kenara çekilen bizler, içimizden birinin çıkıp sözcüklere döktüğü sesimizi işittik yeniden.

Dolayısıyla rica ediyoruz senden: hiç kimse seni duymak istemese de tiyatrolar oyunlarını oynamaya yanaşmasa, seyirciler seni alkışlamasa da bir kez yürümeye başladığın yoldan sapma lütfen, bizim için, biz arkadaşların için yaz, binlerce 'Beckmann' için, yalnız bırakılanlar ve terk edilenler, yurtluktan çıkmış yurtlarına dönenler, mutsuzluğa kapılanlar, kendilerini bu toplumda gereksiz görenler, kapıların önünde bekleyenler için bırakma arkasını, yazmayı sürdür, yaz parmakların kanayıncaya kadar."

Borchert'in kuşağından biri işte böyle ortaya koyuyordu tepkisini.

Bir başkası şöyle dile getiriyordu duygularını:

"Bugün, tam da bir yıl önce hırpani bir kılıkta, savaşta yaralanmış, sağlık bakımından harap durumda, Rus tutsaklığından doğup büyüdüğüm Essen'e döndüğüm tarih olan ...de, *Kapıların Dışında* oyununu dinledim radyoda.

Radyoda yayınlanan yapıtlarından hiçbiri beni bunun kadar yürekten heyecanlandırıp duygulandırmadı, hele bu oyun karşısındaki gibi birkaç satırla düşüncelerimi açıklamaya yöneltmedi beni. Oyunda ele alınan sorunun hiçbir noktası yok ki, evet, doğrudur demeyeyim. Bazen dans pistlerinde ve diğer eğlence lokallerinde bir başka manzara göze çarpıyorsa da, bizim acılı kuşaktaki durum gerçekten de oyunda anlatıldığı gibi. Gençliğin eğlence yerlerindeki davranışı, gerisindeki dehşeti gizleyen bir maskeden, kendini aldatma ve uyuşturma hastalığından başka bir şey değil. Bugün insan geleceği düşündü mü, her şeyin oyunda açıklandığı gibi olduğunu anlıyor." Borchert'e mektuplar yazan bu kuşak, onun gibi yalandan nefret ediyor ve doğruyu arıyordu. "Mutlu bir unutuşa" sığınmak da teselliyi "elli yıl sonra her şey geçmişe karışır" gibi ucuz sözcüklerde aramak da istemiyordu. "Elli yıl sonra her şey geçmişte kalmayacak. Elli yıl sonra da bugün ve dün olduğu gibi 'şimdi' yaşanacaktır. 'Şimdi'yle karşı karşıyaysak bu ne kendimizi aldatmamız için ne de onu görmezden gelmemiz; unutmak insanlar için en kötüsü. Hayır, 'şimdi' hesaplaşma istiyor bizden."

Bu gençlik, Beckmann gibi "dışarda", meteliksiz, derdini paylaşacak insanlardan yoksun kişilerin oluşturduğu bu kuşak, sadece düş kırıklığına uğramış, çaresizliğe düşmüş, ihmal edilmiş, asi ve kızgın değildi. Elde etmek istediği bir şey de vardı, sorumluluk bilincini yitirmemişti henüz; duyguları körleşmemiş, sağırlaşmamış, vurdumduymaz olmamıştı, henüz hayatın elinden kayıp gitmemişti. Yeterince güçlü ve gerçek bir çağrıyla, bu gençlerin içindeki insanı eli kolu bağlı duruma getiren, umutlarını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya bırakan suskunluk duvarının yıkılması sağlanabilirdi.

Borchert bu gençliğe sesini yeniden kazandırdı, paylaştıkları ortak yazgıyı göğüsleyebilmeleri için onlara yardım elini uzatmaktan geri kalmadı. Bu yardım, o günlerde hoşa giden edebî yapıtlardan daha ağır basmaktaydı.

Radyo oyununun başarısı büyüdükçe büyüdü. Hamburg Oda Tiyatrosu, oyunu sahnede ilk kez sergileme hakkını satın aldı. Rowohlt Yayınevi de oyuna kendi tiyatro yapıtları arasında yer verdi. Alman basını kültür-sanat sayfalarının kapılarını Borchert'in öykülerine açtı. Dış ülkelerden çeviri önerileri gelmeye başladı. Tanınmış, tanınmamış pek çok insan sessiz odasında Borchert'i ziyaret ediyordu.

Hasta yazar, yeni yeni olayların hücumu karşısında biraz çaresiz kalmıştı. Onu her şeyden önce çalışmasının uyandırdığı hayli olumlu yankı şaşırtmıştı. Bu yankı karşısında "bir rol üstlenmeye" öncelikle alışması gerekiyordu. Hiç beklenmedik bir anda baştacı edilmekten duygulanmış ve mutlu olmuştu. Başarı Borchert için hem bir ödül, hem bir teşvik anlamını taşıyordu. Durup dinlenmeden sürdürdü yazmayı, söylemek istediği daha pek çok şey vardı, yaratı sürecinde molalar verip dinlenmeye katlanabilecek biri değildi, çünkü asla dinlenemeyeceği molalar onu rahatsız ediyordu. Bunu Borchert de hissetmiş olabilir. Anne ve babası ile dostlarının vazgeçmeye yanaşmadığı bir hayalden başka şey sayılmayan iyileşme umudundan çok, yazdıklarıyla elden geldiğince çok şey koparma istemi, belki de onu birkaç aylık bir süre daha ayakta tutabilmişti. Yazıyor da yazıyor, okuyuculara avuç avuç öyküler sunuyordu. Böylece yeni bir öykü cildi doğup çıktı. *Persil bleibt Persil* adlı Hamburg romanı giderek olgunlaşmaya başladı Borchert'in kafasında (roman bir proje olarak kaldı; Basel'de yazarın ölümünden sonra kâğıtları arasında yalnızca el yazısıyla bir taslak bulundu). Almanya'nın dört bir yanından mektuplar yağıyordu, düşmanlık ve yadsımadan çok şükran ve hayranlık dolu mektuplar. Borchert, bu tanımadığı pek çok sesin oluşturduğu gürleyen koroda kendisini biraz çaresiz kalmış hissediyordu, çünkü gelip onu bulan hemen her ses ondan bir cevap almayı umuyor, avutucu bir söz duymak istiyordu. Sağlık durumu

kapsamlı bir yazışmayı üstlenmesine izin vermemesine karşın, susmaya Borchert'in gönlü razı gelmiyordu. Aldığı pek çok mektubu yanıtsız bırakmıyor, gecenin eşiğine gelip dayanmış, kesinlikle yenilgiye uğramış bu kişi mektuplara teşekkür ediyor, yazarına yardım elini uzatıyor, acısını dindirmeye, içinde yeni bir cesaret kıvılcımı tutuşturmaya çalışıyordu.

Aşırı sıcak bir yazın ardından nihayet yola çıkabilmişti Borchert. İkinci düzyazı cildi *Bu Salı* ile *Kapıların Dışında* oyunu matbaada diziliyor, *Kapıların Dışında* oyununun oda tiyatrosundaki prömiyeri için gereken hazırlıklar yapılıyordu. Ne var ki, kitapları basılı olarak görmek de, oyunun prömiyerinin yankısını öğrenmek de Borchert'e nasip olmadı. Gurbette bu dünyadan sessizce göçüp gitti. Haftalar geçtikçe büyüyen başarı ve bu başarı çevresinde yapılan tartışmanın patırtısı, yitirilen yazarın yasına karıştı. Almanya'da otuz ayrı sahne, oyunu repertuvarına almıştı. Kitapevleri, Borchert'in kitaplarını peynir ekmek gibi satıyordu. Anma yapıtları, yapıtlarına ilişkin yazılar, denemeler ve tartışmalarla her Alman Borchert'in ismini duymakta gecikmedi. Göz açıp kapayıncaya kadar üne kavuşmuştu Borchert. İsmi, ölümsüz Büchner'le birlikte anılmaya başlamıştı.

Borchert'e ilişkin değerlendirmelerde çokluk "nihilist" Borchert'ten söz edilmiştir; bu ise, insan ve yapıtları bir bütün olarak ele alındığında biraz aceleci ve yüzeysel bir yargıdır. Borchert'in yaşam boyu istemediği bir şey varsa, o da nihilist olmaktı. Neşe ve coşku dolu bir gençliği yaşaması gereken yaşamının son yıllarında, arzu ve umutlarının tersine karanlık güçlerle, kötülüğün ektiği tohumlarla savaşmaya mahkûm edilmesi, Borchert'in yazgısında trajik kırılmayı oluşturdu. Kaleme aldığı cümleler çokluk ne kadar buruk, hırçın ve iç karartıcı yankılansa da, her imdat çağrısının, her lanetlemenin arkasında hayata karşı beslenen sönmez bir sevgi ateşi kendini açığa vurmaktaydı. Karanlık güçlere karşı içindeki kin ateşi, söz konusu güçler yaşamın güzelliklerini sürekli tehdit ettiğinden ve barbarca yok etmeye hazır beklediğinden, tekrar

tekrar alevlendi. Suçlamalarında Tanrı'nın yüzüne karşı haykıracak kadar ileri gider Borchert: "Aziz Tanrım!.. Stalingrad'da sevecenlik gösterdin mi bize? Aziz Tanrı, nasıl, orada bize sevecenlik gösterdin mi? Evet mi? Acaba ne zaman gösterdin orada bize bu sevecenliği?" Bu öfkeli ruh hali pek çok öznel duyguyu kendisinde barındırmış olabilir; çünkü karanlıkta arkadan hançerlenmiş, aşağıdaki dizelerde de dile getirdiği gibi yaşamının en güzel yılları kandırılıp elinden alınmıştı:

Canla, kan ve şarapla sarhoş
ışıkla ve karanlıkla sarhoş.

Ne var ki, onun başına gelenler, yüz binlerce, milyonlarca insanın da başına gelmişti. Onlar için de acı çekti Borchert. Onlar için de savaş verdi. Her şey öznelden genele doğru boy verip büyüdü içinde. Dolayısıyla, olumsuz dışavurumları karşısında tarafsız bir tutum takınabilmek için, Borchert'in önce yaşama karşı duyduğu sevgiyi anlamak gerekiyor. Borchert, tamamen bu dünyanın insanıydı.

Sevgi mi?
Gülüyor ve ağlıyoruz.

diye yazdı bir şiirinde. Her şey duyularını ateşli bir teslimiyetle sarıp kuşattı. Çiçeğe, ağaca, buluta, güneş ışığına, kediye, resme, heykele, kadına nasıl da sevgiyle dolu bakıyordu. Onu bir ara birkaç saat için hasta yatağından alıp dışarı çıkarmıştım; Teufelsbrücke'ye (Şeytan Köprüsü) geldiğimizde arabanın penceresinden Elbe'ye ve Elbe üzerinde seyreden gemilere bakışını asla unutamayacağım. Hiçbir şeye sırtını çevirmeyen, her şeyin sonuna kadar keyfini çıkarmaya çalışan biriydi Borchert. Tüm yaşantılarının anılarını, yitirilmemesi gereken nesneler gibi belleğinde saklayan biriydi. Ayrıca, Bock kentinin sanat galerilerinde Emil Nolde'nin renk cümbüşü içindeki resimleri ile Ernst Barlach'ın heykelleri arasında ancak bir istem gücünün ayakta tuttuğu acılarla

kahrolmuş yüzünün görünüşü de yine unutulmayacak biçimde belleğimde duruyor. Şimdilerde Lübeck'teki St. Katharinen Kilisesi'nde yukarıdan bizlere bakan *Dilenci* heykeli karşısında Borchert'in neredeyse ağlayacak gibi olduğunu anımsıyorum. Heykel onun için hem kendisinin, hem de milyonlarca insanın katlandığı yazgının bir simgesiydi. Barlach'ın *Dilenci*'si ile Borchert'in Beckmann'ı kardeşti birbirine. Borchert acı çekenlerle acı çeken Borchert, daima doğrulardan çok günahkârlara sevgiyle kucak açan bir insandı. Bir başka kalbin ıstırabıyla kahrolur, öte yandan son derece sevecen davranabilirdi. Çılgınca eğlenmeyi överdi, yeter ki gerçek olsun, güçlü ve su katılmamış zevklerden, vahşilik, ataklık ve hoyratlıklardan övgüsünü esirgemeyecek kadar insan adamdı. Yaşamı içtenlikle yudumlamaktan geri kalmadı asla. Risklerden ve hovardalıktan uzak perhizkâr bir yaşam ona göre değildi.

Güneşi sever, geceyi sever, geceleyin limanda su kıyısında tek başına yanan fenerleri, karanlık sokaklardaki aydınlık pencereleri, fenerlerin altındaki ve aydınlık pencerelerin gerisindeki kadınları, hafif eteklikleri ve pembe ağızları, yumuşak, tatlı ve fırtınalı kucaklaşmaları sever, anneleri severdi: kadınlar onun için yaşamın insanı sarhoş eden büyük ve kutsal lütfunun simgeleri, coşkular ve umutsuzlar için sığınılacak bir kucaktı.

İnsanın çokluk ne denli acımasızca ocağına düşeceğini bilmesine karşın, o cezbedici "dışarı" Borchert için yaşam serüveni demekti. Ve işte böyle biri zindanda ve hasta yatağında tutsaklığı yaşamıştı. Ve tutsak olarak, acımasız, yaşamın ve sevginin ötesinde bir başka "dışarının" içine fırlatılıp atılmış, toplumdan dışlanmış, yaşamı artık paylaşmasına izin verilmeyen bir terk edilmişliğe mahkûm edilmişti. Dolayısıyla, "dışarı" onun için bir "yazgısal sözcük" olmuştu.

Anne ve babasının yanındayken, bu "dışarı"dan birazını çekip evden içeri almak istemişti: çiçekler, hayvanlar, fotoğraflar, resimler ve heykeller! Ve gemiler! Yelkenlilerin, vapurların, römorkörlerin, mavnaların minicik modelleri, şişe içindeki gemiler, lanetlenip camdan dünyalar içine tıkılmış düşsel yelkenliler. Uzak-

lar ve özgürlük, gemilerin çevresindeydi onun için. "Ebedî dünya dalgası" üzerinde inip kalkıyordu gemiler. Bir gemi, ayrılış ve vaatti onun için. Bu yüzden Elbe'yi de, batı rüzgârını da, martıları da seviyordu.

"Sonuna kadar kaşıklamak, sonuna kadar kafama dikmek, sonuna kadar yalayıp yutmak, sonuna kadar keyfini sürmek, sonuna kadar sıkıp suyunu çıkarmak istiyorum bu şahane, bu sıcak, bu anlamsız, bu çılgınca, bu akıl ermez yaşamın! Bunu yapmaktan geri mi duracağım? Ben?" Hastalanmış ve yenik düşmüşken bu satırları yazmıştı Borchert. Ne yazık ki ele geçirmek istediklerinden çoğunu, hatta pek çoğunu ele geçirememişti. Ama nefes alabildiği sürece hiçbir şeyden el çekmeye yanaşmadı. Yaşamı öylesine seviyordu ki, bunun için ağır bir özveriyi bile üstlenmeye razıydı. Yaşamının son aylarında bir ara fısıldayarak şöyle demişti: "Yeter ki yeniden sokağa çıkabileyim, tramvaya binip bir yerden bir yere gidebileyim yeniden, Elbe kıyısına, sık sık Elbe kıyısına uzanabileyim, artık bir tek satır bile yazmamaya razıyım." Hayır, gerçekten de nihilist değildi Borchert. Yaşama hayır diyebilecek biri olmaktan uzaktı. Yaşama karşı kendini yiyip bitirircesine bir özlem ve derin bir saygı besledi içinde hep, çünkü kırılgan yapısından dolayı onun her zaman ve her yerde tehlikede olduğunu seziyordu. Hem insanın dışındaki o kavranılmaz, hem de bizzat insan yüzünden tehlikede olduğunu. Çünkü insan insana güven duymuyordu. Çokluk öyle görülüyordu ki, insan insanın en azılı düşmanıydı. Bunu bilip bundan korkan Borchert ölümünden birkaç gün önce bir kez daha sesini yükselterek acı acı son bir uyarıda bulundu:

"Sen makine başındaki, sen atölyedeki! Sana yarın su boruları ve tencere üretmeyi bırakıp çelik miğferler ve makineli tüfekler üretmeni emrederlerse, yapacağın tek şey var: HAYIR demek!

Sen laboratuvardaki araştırmacı. Sana yarın eski yaşama karşı yeni bir ölüm icat etmeni emrederlerse yapacağın tek şey var:

HAYIR demek!

Sen mihraptaki rahip! Sana yarın cinayetleri takdis etmeni ve sa-

vaşı kutsamanı emrederlerse, yapacağın tek şey var:

HAYIR demek !

Sen Normandiya'daki, sen Ukrayna'daki, sen Frisko'daki, sen Londra'daki, sen Hoangho'daki ve sen Mississippi'deki, sen Napoli'deki, sen Hamburg'daki, sen Kahire'deki, sen Oslo'daki anne, siz yeryüzünün dört bir yanındaki, siz bütün dünyadaki anneler, sizlere yarın askerî hastanelerde hemşirelik yapacak kızlar ve yeni savaşlar için askerler doğurmanızı emrederlerse, yapacağınız tek şey var:

HAYIR demek !

Hayır demezseniz sizler, hayır demezseniz siz anneler...

... o zaman insan kendi kendisini yok edecek ve yeryüzünün çehresini çöle çevirecektir.

... o zaman hayatta son kalan insan delik deşik bağırsaklar ve mahvolmuş akciğerlerle zehir saçan kızıl bir güneş ve titrek yıldızlar altında serseri serseri dolaşacaktır; başı sonu görülmeyen toplu mezarlar ve beton yığını devcileyin ıssız kentlerin soğuk putları arasında, hayatta kalmış son insan, bir deri bir kemik, deli divane, küfürler savuracak, sızlanıp yakınacak ve onun korkunç sızlanışı, NİÇİN bozkırda işitilmeyecek, yıkıntılar içinden esip gidecek, kiliselerin molozları içinde kaybolacak, o yüksek sığınaklara çarpacak, göllenmiş kanlar içine düşecek, duyulmadan, bir cevap bulamadan, hayatta kalmış son insan hayvanın bu en son hayvansı çığlığı... bütün bunlar gerçekleşecek, yarın, yarın, belki daha bu gece, belki bu gece, eğer –eğer–

sizler HAYIR demezseniz !"

Bunlar Borchert'in ölmeden önce yazdığı son sözcüklerdi. Son kalan gücü de bu sözcüklerle tükenmişti. Bu HAYIR'ın ardından nihayet son uykusuna yatabilirdi. Elinden gelen her şeyi yapmıştı. Bu da başka pek çok kişinin yaptığından haydi haydi fazla bir şeydi. O HAYIR diye bağırırken, başkaları susmuştu. Bugün de suskunluklarını hâlâ sürdürüyorlar.

Borchert'in ölümünün üzerinden on yıl gibi bir zaman geçmiş bulunuyor. Bu on yılın hiçbirinde Borchert'in sesi susmadı, Almanya sınırlarını aşıp ötelere geçti. Bütün Avrupa ülkelerine, do-

ğuda Japonya'ya kadar uzandı ve batıda okyanus üzerinden Amerika'ya ulaştı. Yapıtları pek çok ağızdan dünyaya seslendi. Savaş sonrası Alman edebiyatında okyanusun bu ve öbür yakasında Borchert gibi güçlü bir yankı uyandırmış bir başka yazar daha gösterilemez. Ama yine de biz son on yıl boyunca dünyada baş gösteren olaylar karşısında eski ve acı bir gerçeği bir kez daha itiraf etmeden duramayacağız: dünyanın vicdanı önünde yazarın sözü fazla bir değer taşımıyor. "Ama biz çoktan yine alabildiğine sivil yaşamın içindeyiz." Borchert'in çalıştığı kabarenin keyfine diyecek olmayan direktörünün doğru uğruna ve sorumluluk uğruna savaşan Beckmann'a söylediği bu halinden memnun sözler, belki savaş sonrası yaşamın en sarsıcı sonuçlarından birini içermektedir. Geçmişin dehşetlerine ve geleceğin tehditlerine karşı hayalî bir refahla güzel güzel vatkalanmış bu "alabildiğine rahat sivil yaşam" acımasız bilimsel bir mantıkla geliştirilmiş süper bombalardan daha tehlikeli görünüyor, çünkü bombaların kullanılması için gerekli önkoşulları sağlıyor ya da en azından bunları ortadan kaldırmaya yanaşmıyor. Borchert'in "Hayır demek!" çağrısı, kısa süren hayalleriyle birlikte "o alabildiğine sivil yaşam" tarafından başlangıçta boğulup atılmış, işitilmez kılınmıştır. Bu "Hayır demek!" çağrısının gün gelip dünyanın dört bir yanında duyulacağı umudu zayıftır. Ve böyle bir umudun insan aklma, insan sevgisine değil, sadece yaratıklara özgü paniğe benzer bir korkuya dayanması utanılacak bir şeydir.

Borchert'in çağrısı her zaman boş yere yankılanacak olsa da, sorumluluk taşıyan, yaşama karşı derin bir saygı duyan herkese bir görev yüklemektedir: söz konusu çağrıyı her vakit kimsenin gözünün yaşına bakmadan yineleyerek "Hayır demek!"

Hamburg, nisan 1957
Bernhard Meyer-Marwitz

İçindekiler

Wolfgang Borchert'in Sesi 7
Karahindiba
Günümüzden Öyküler 13
Karahindiba 15
Kargalar Akşam Yuvalarına Uçar 31
Sesler Havada, Gecede 37
Çatılar Üstünde Konuşma 41
Trenler, Öğlesonraları ve Geceler 53
Kalsana Zürafa 57
Geçti Geçti 61
Kent 65
Billbrook 67
Bu Salı
On Dokuz Öykü 87
Bowling Oyunu 89
Dört Asker 91
Kucak Kucak Kar 93
Saz Benizli Kardeşim 97
Jesus "Benden Paso Artık" Diyor 101
Kedi Donmuştu Karda 105
Bülbül Şakıyor 107
Üç Siyah Kral 111
Radi 115
Bu Salı 119
Ne İdiği Belirsiz Kahve 125
Mutfak Saati 133
Belki Pembedir Gömleği 137
Küçük Mozartımız 139
Kanguru 147
Ama Fareler Uyurlar Gece 151

O da Az Sıkıntı Çekmemişti Savaşlarda 155
Mayısta Mayısta Ötüyordu Guguk 163
Uzun Uzun Yollar Uzunluğunca 181
Ölümünden Sonra Yayımlanan Öyküleri 203
Şişifoş ya da Dayımın Garsonu 205
Ekmek 219
Tanrı'nın Gözü 223
Okuma Kitabı Öyküleri 225
Üzgün Sardunyalar 229
Akşamüstü 231
Kirazlar 233
Yarın İçin Odun 235
Bütün Sütçü Dükkânlarının Hinsch'tir Adı 239
Takma Diş ya da Neden Kuzenim Kaymaklı Bonbon Yiyemiyor Artık 243
Sevimli, Mavi, Gri Gece 249
Fırtına 255
Duvar 257
Prusya'nın Şan ve Şöhreti 261
Bir Pazar Sabahı 265
Ching Ling, Sinek Hanımefendi 271
Maria, Hep Maria 275
Marguerite 281
Pencerelerin Ardında Noel 287
Profesörlerin de Bir Şey Bildiği Yok 291
Borchert'in Yaşamöyküsü 297

AMA FARELER UYURLAR GECE

Ölümün kovaladığı, [redacted] bir öfkeyle ve başka kılıklara bürünerek peşine düştüğü öyküler. Ölüm, önce infazına ramak kalmış idam cezası, ardından Rus cephesi ve nihayet amansız bir hastalık olarak kovalayacaktır Borchert'in öykülerini. Binlerce yıllık varoluş öykümüzün dibe vurduğu, insanın bir tür olarak kendine inancını yitirdiği sahnelerden geçerek. Geceleyin karısından gizli fazladan bir dilim ekmek kesen yaşlı adam ve bunu fark edince ona kendi payından bir dilim ekmek veren karısı, yıkıntılar arasında kalmış kardeşinin cesedini farelerden korumak için günlerce orada bekleyen dokuz yaşında bir çocuk, ellerinde kalan tek şeye, sokaklara kargalar gibi tünemiş savaş artığı yorgun askerler, verecek bir ipek çorabı olmadığı için sevdiği kadının yataktaki sıcaklığından mahrum kalan bir adam, çevresindeki her şeyi bir anda silip, evrenin en önemli ve en güzel şeyine dönüşen hapishane avlusundaki sarı çiçekli karahindiba...

Bu trajik zıtlıklar, Borchert'in köşe bucak ölümden kaçırıp, yaşamının son iki yılına sığdırdığı öykülerde, bir sonun değil bir başlangıcın hikâyesine dönüşür. 26 yaşında ölüme yenik düştüğünde, öyküleri bu sürgit kovalamacadan galip çıkar, Borchert Alman ve dünya edebiyatının en büyüklerinden oluverir.

ISBN 975-293-154-5

9 789752 931541

DK DOĞAN KİTAP